

**Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı**

**SOSYOLOJİK AÇIDAN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN
DÖNÜŞÜMÜ (SIVAS İL ÖRNEĞİ)**

Doktora Tezi

İlhan KARAHAAN

Sivas

Haziran 2025

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

SOSYOLOJİK AÇIDAN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN
DÖNÜŞÜMÜ (SİVAS İL ÖRNEĞİ)

Doktora Tezi

İlhan KARAHAN

Danışman

Doç. Dr. Ercan ŞAHBUDAK

Sivas

Haziran 2025

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Doktora tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İlhan KARAHAN

TEŞEKKÜR

Sosyoloji bilimi; toplumsal hayata eleştirel bakmama, toplumsal olay ve olgulara sosyolojik bir bakış açısıyla ele almama ve hayatın birçok yönünün olduğu bilgisini bana kazandırmıştır. Bu anlamda sosyoloji benim için bir tutku ve aynı zamanda farkındalık değeri taşıyan bir bilim alanı olmuştur.

Doktora eğitimime başladığım süreç boyunca, hiçbir konuda benden emeğini esirgemeyen, eleştiri ve önerileri ile tezimin olgunlaşmasını sağlayan Doç. Dr. Ercan ŞAHBUDAK hocama ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tez önerimi sunduğum günden bu tarafa bilgi ve tecrübesi ile tezime yön veren Prof. Dr. Sezer YUDULMAZ hocama, yine değerli fikirleri ile araştırmama katkı sunan Doç. Dr. Meral ÖZTÜRK hocama teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Tez savunma sınavıma iştirak eden, emek gösteren ve yapıcı eleştiriler sunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. H. Bayram KAÇMAZOĞLU'na ve Doç. Dr. Olcay TİRE'ye teşekkür ederim.

Bu zorlu aşamada beni yalnız bırakmayan ve motivasyon konusunda beni hep yüreklendiren arkadaşım Dr. Samet ÜNLÜ'ye ayrıca teşekkür ederim.

Hiç bitmeyen öğrenciliğime katlanan ve bu zorlu yolculukta benimle beraber yürüyen kıymetli eşim Asuman KARAHAN'a, yeteri kadar zaman ayıramadığım ve bu durumu bir yetişkin edasıyla yaklaşan çocuklarım Civan Mert ve Miran Deniz KARAHAN'a ve çalışmama katkı sunan kardeşlerim Meral ve Mehmet KARAHAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	i
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL KISIM	7
1.1. Meslek Nedir?	7
1.1.1. Mesleğin Profesyonelleşmesi	9
1.1.2. Öğretmenlik Meslek Statüsü	11
1.1.3. İmaj Kavramı	13
1.1.4. Meslek İmajı	15
1.2. Kuramsal Yaklaşımlar	17
1.2.1. İşlevselci Yaklaşım	17
1.2.2. Çatışmacı Yaklaşım	18
1.2.3. Etkileşimci Yaklaşım	20
1.2.4. Feminist Yaklaşım	21
1.3. Öğretmenlik Mesleğinin Tarihsel ve Toplumsal Bağlamı	23
1.3.1. Profesyonel Olarak Öğretmenlik Mesleğinin Ortaya Çıkışı	23
1.3.2. Türk Toplumunda Öğretmenlik Mesleğinin Gelişimi	26
1.3.3. Neoliberal Politikaların Meslekler Üzerine Etkisi	38

1.4. Türkiye’de Öğretmenlik Meslek Statüsünün Etkileyen Faktörler.....	41
1.4.1.Öğretmen Mesleğinin Özerkliğini Ortadan Kaldıran Faktörler.....	41
1.4.2. Farklı Statüde Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Meslek Statüsüne Etkisi.....	43
1.4.3. Merkezi Sınavların Öğretmenlik Mesleğine Etkisi.....	47
1.4.4. Yoksullaşmanın Öğretmenlik Mesleğine Etkisi	49
1.4.5. Öğretmenlerin Mesleğe Alınma Uygulamaları.....	57
1.5. Sayılarla Öğretmenlik Mesleği	63
İKİNCİ BÖLÜM	77
2.ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ.....	77
2.1. Araştırmanın Konusu.....	77
2.2 . Araştırmanın Amacı ve Varsayımları.....	77
2.3. Değişkenler	79
2.4. Sınırlılıklar.....	79
2.5. Araştırmanın Önemi	79
2.6. Araştırmanın Modeli.....	81
2.7. Araştırmanın Evreni- Örneklemi ve Sosyal Yapısı	82
2.8. Veri Toplama Araçları.....	84
2.8.1. Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği	86
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	93
3.ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZLERİ	93
3.1. Nicel Araştırma Bulguları	93
3.1.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Analizler	94
3.1.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Güvenirlik Analizi	95
3.1.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Normallik Analizi	96

3.1.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Tanımlayıcı İstatistik Analizi	96
3.2. Katılımcı Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri	97
3.2.1.Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü İfadelerinin Frekans Dağılımı	100
3.3. Vatandaşların Sosyo-Demografik Özellikleri	135
3.3.1.Vatandaşların Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Frekans Dağılımı	136
3.4.Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeğine İlişkin Katılımcıların (Öğretmen) Sosyo-Demografik Özellikleri	159
3.4.1.Demografik Özelliklerine Göre Ölçek ve Boyut Puanlarının Karşılaştırılması	162
3.5. Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü İle İlgili Öğretmen-Vatandaş Görüşlerinin Analizi	171
3.5.1.Öğretmenlik Mesleğinin Tabakalaşma Sistemindeki Yeri	172
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	183
KAYNAKÇA	207
EKLER.....	225
EK 1: Etik Kurul Kararı	225
EK 2: MEB Araştırma İzni.....	227
EK 3:Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğin Dönüşümüne Ait Öğretmen Anket Formu	229
EK 4:Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü Vatandaş Anket Formu.....	233
EK 5:Ölçek Kullanım İzni.....	237
EK 6:Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği	239
ÖZGEÇMİŞ.....	243

KISALTMALAR

AYT	:Alan Yeterlilik Testleri
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
DB	: Dünya Bankası
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
KPSS	:Kamu Personel Seçme Sınavı
LGS	: Liseye Geçiş Sistemi
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma
ÖMK	: Öğretmenlik Meslek Kanunu
SMG	:Sürekli Mesleki Gelişim
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÖS	:Türkiye Öğretmenler Sendikası
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
TKY	: Toplam Kalite Yönetimi
TYT	:Temel Yeterlilik Testleri
YDS	:Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı
YÖKDİL	:Yükseköğretim Kurumları Yabancı Dil Sınavı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Özel Okullara Eğitim ve Öğretim Desteği	37
Tablo 2. 1946-2003 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları	51
Tablo 3. 2022 Ocak Ayı Kadrolu En Düşük ve En Yüksek Öğretmen Maaşları.....	53
Tablo 4. 2004-2023 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları	55
Tablo 5. 1946-2003 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları	75
Tablo 6. 2004-2023 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları	76
Tablo 7. Alt Varsayımlar Tablosu	78
Tablo 8. Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri.....	86
Tablo 9. Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem	87
Tablo 10. Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar	88
Tablo 11. Öğretmene Ait İfade Dağılımı	89
Tablo 12. Vatandaşa Ait İfade Dağılımı.....	91
Tablo 13. Ölçek ve Alt Boyutların Güvenirlilik Analiz Sonuçları.....	95
Tablo 14. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Güvenirlilik Analizi Sonuçları	95
Tablo 15. Araştırmada kullanılan ölçeğin normallik analizi sonuçları	96
Tablo 16. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Tanımlayıcı İstatistikleri	96
Tablo 17. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	98
Tablo 18. Günümüzdeki Öğretmen Kimliğinin İdealist Ve Toplumcu Yönü Ağır Basmaktadır.	100
Tablo 19. Günümüzde Öğretmenler Toplumsal Gelişme Ve Kalkınma Konusundaki Rolünü Sürdürmektedir.....	101
Tablo 20. Günümüzde Öğretmenlik Mesleği Saygın Ve İtibarlı Bir Meslektir.	101
Tablo 21. Öğretmenlik Mesleği Tabakalaşma Siteminde Orta Tabaka Da Yer Almaktadır.	103
Tablo 22. Öğretmenlik Mesleğinin Ücretleri Yeterli Olduğu İçin Tercih Edilmektedir.....	103
Tablo 23. Öğretmenlik Mesleği Kutsal Bir Meslek Olarak Değerlendirilir.....	104
Tablo 24. Geçmişle Kıyasla Öğretmenlik Mesleğine Daha Az Önem Verilmektedir.	105

Tablo 25. Geçmişe Oranla Öğretmenlik Mesleğine Olan İhtiyaç Azalmaktadır. ...	105
Tablo 26. Geçmişe Oranla Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü Toplum Nezdinde Düşmektedir.	106
Tablo 27. Geçmişe Oranla Öğretmenlerin Alım Gücü Düşmüştür.	107
Tablo 28. Geçmişe Oranla Öğretmenlik Mesleğinin Saygınlığı Ve İtibarı Düşmüştür.	108
Tablo 29. Geçmişe Oranla Öğretmenlerin Mesleki Dayanışması Gittikçe Azalmaktadır.	109
Tablo 30. Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmenlerine Gerekli Değeri Vermemektedir.	110
Tablo 31. Öğretmenlerin Ek İş Yapması Öğretmenlik Mesleğine Zarar Verir	111
Tablo 32. Geçmişe Oranla Mesleki Doyum Gittikçe Azalmaktadır	112
Tablo 33. Eskiden Velilerin Öğretmenlik Mesleğine Verdiği Değer Günümüzde Gittikçe Azalmaktadır	113
Tablo 34. Çocuklarımla Öğretmen Olmasını İsterim	114
Tablo 35. İçinde Yaşadığımız Toplumdaki Diğer Meslek Gruplarının Öğretmenlik Mesleğine Bakış Açıları Olumlu Yöndedir	115
Tablo 36. Geçmişe Oranla Öğrenciler Öğretmenlerine Karşı Saygılı Davranmaktadır.	116
Tablo 37. Günümüzde Öğrenciler Öğretmenlerini Rol Model Olarak Kabul Etmektedirler.	117
Tablo 38. Geçmişe Oranla Öğretmenin Özerkliği Azalmaktadır	118
Tablo 39. Öğretmenlerin Mesleki İlkelerden Yoksun Olması Öğretmenlik Mesleğinin Saygınlığını Düşürür	119
Tablo 40. Günümüzde Öğretmenler Liyakat Ve Mesleki Donanıma Sahiptirler.	120
Tablo 41. Günümüzde Öğretmenlerin Serbest Kıyafet İle Okula Gelmesi Meslek Üzerinde Olumsuz Bir Etkisi Yoktur	120
Tablo 42. Öğretmenlerin Önlük Giymesi Mesleki Saygınlığı Artırır	121
Tablo 43. Geçmişe Kıyasla Öğretmenler Daha Demokratik Bir Ortamda Çalışmaktadır	122
Tablo 44. Günümüzde Öğretmenler Arasında Kadrolu, Sözleşmeli, Ücretli Öğretmen Ayrımının Yapılması Mesleği Olumsuz Etkiler	123

Tablo 45. Öğretmenler Arasında Statü Farkının Bulunması Çalışma Barışını Olumsuz Etkiler	124
Tablo 46. Öğretmenlerin Değeri Milli Eğitim Bakanlığının Yaptığı Sınıflamaya (sözleşmeli, ücretli, uzman vs..) Göre Ölçülür.	125
Tablo 47. Alan Dışı Lisans Programlarına Pedagojik Formasyon Verilmesi Öğretmenlik Meslek Statüsünü Olumsuz Etkiler	126
Tablo 48. Öğretmen Alımlarında KPSS'nin Yanı Sıra Mülakat Yönteminin De Kullanılması Öğretmenlik Meslek Statüsünü Olumsuz Etkiler.....	127
Tablo 49. Daha Önceden Öğretmen Yetiştiren Kurumların Kurumsal ve Felsefi Donanımına Sahip Olması Önemliyen Günümüzde Bu Anlayış Önemsenmemektedir	128
Tablo 50. Geçmişe Kıyasla Sendikaların Öğretmenlik Meslek Statüsüne Olan Katkısı Azalmıştır	129
Tablo 51. Yetkili Sendikaların; İdari Ve Bürokratik Görevlendirmeler Yapılırken Kendi Üyelerine Öncelik Tanınması Öğretmenlik Mesleğine Zarar Verir .	130
Tablo 52. Öğrencilerin LGS-YKS Sınavları Öğretmenlerin Başarılı Ya Da Başarısız Olarak Değerlendirmesine Neden Olmaktadır.....	132
Tablo 53. Günümüz Toplumu, Öğretmenleri “Eğitimli Çocuk Bakıcısı” Olarak Görmektedir	133
Tablo 54. Vatandaşların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	135
Tablo 55. Eskiden Öğretmenlere Daha Çok Önem Veriliyordu, Görüşüne Ne Kadar Katılıyorsunuz.....	136
Tablo 56. Gün Geçtikçe Öğretmenlerin Saygınlığında Bir Düşme Söz Konusudur, Görüşüne Katılır mısınız?	137
Tablo 57. Öğretmenliğin Kutsal Bir Meslek Olduğu Görüşüne Ne Kadar Katılıyorsunuz?	137
Tablo 58. Geçmişe Oranla Öğretmene Duyulan İhtiyacın Azaldığı, Gittikçe de Azalacağı Görüşüne Katılır mısınız?	138
Tablo 59. Öğretmenlik Mesleği Zor Bir Meslektir, Görüşüne Katılır mısınız?	138
Tablo 60. Öğretmenliğin Bir Uzmanlık Mesleği Olduğu, Herkesin Bu İş Yapamayacağı Görüşüne Katılır mısınız?	139

Tablo 61. Öğretmenlikte İş Bulma Kolaylığı Bu Mesleği Tercih Etme Nedenidir, Görüşüne Katılır mısınız?	140
Tablo 62. Öğretmenlerin Tatil İmkânın Çok Olması Bu Mesleği Tercih Etme Nedenidir, Görüşüne Katılır mısınız?	140
Tablo 63. Geçmişe Oranla Öğretmenlik Meslek Statüsünün Toplum Nezdinde Düştüğüne Katılır mısınız?	141
Tablo 64. Geçmişe Oranla Öğretmenlerin Ekonomik Zorluk Çektiği Görüşüne Katılır mısınız?.....	142
Tablo 65. Öğretmenlerin Ek İş Yapması (taksi şoförlüğü, işportacılık vb.) Öğretmenlik Mesleğine Zarar verir, Görüşüne Katılır mısınız?	143
Tablo 66. Günümüzde Çocuklarımlın Öğretmen Olması İçin Gayret Gösteririm, Görüşüne Katılır mısınız?	143
Tablo 67. Günümüzde Çocuklarımlın Bir Öğretmenle Evlenmesini İsterim, Görüşüne Katılır mısınız?.....	144
Tablo 68. Geçmişe Oranla Öğretmenlere Meslektaşları Tarafından Daha Az Önem Veriliyor, Görüşüne Katılır mısınız?	145
Tablo 69. Geçmişe Oranla Vatandaşlar Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	145
Tablo 70. Geçmişe Oranla Öğrenciler Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	146
Tablo 71. Geçmişe Oranla Veliler Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	147
Tablo 72. Geçmişe Oranla Devlet Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	147
Tablo 73. Geçmişe Oranla Öğretmenler Meslek Kurallarına Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?	148
Tablo 74. Günümüzde Öğretmenler Rol Model Olarak Kabul Edilir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	149
Tablo 75. Öğretmenlerin Serbest Kıyafetle Okula Gelmeleri Öğretmenlik Mesleğini Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?	150

Tablo 76. Öğretmenlerin Öğretmen, Uzman Öğretmen, Başöğretmen, Sözleşmeli Öğretmen Ve Ücretli Öğretmen Gibi Farklı Statülerde Tanımlanması Mesleğine Zarar Verir, Görüşüne Katılır mısınız?	151
Tablo 77. Çocuğumun Ya Da Yakınımızın Öğretmenin (Öğretmen, Uzman Öğretmen, Başöğretmen, Sözleşmeli Öğretmen Ve Ücretli Öğretmen Gibi) Farklı Statüde Olması, Öğretmene Karşı Bakış Açımı Değiştirmez, Görüşüne Katılır mısınız?	152
Tablo 78. Geçmişe Kıyasla Öğretmenler Daha Demokratik Bir Ortamda Çalışmaktadır, Görüşüne Katılır mısınız?.....	153
Tablo 79. Atanamayan Birçok Öğretmenin Olması Öğretmenlik Mesleğini Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?	153
Tablo 80. Günümüzde Öğretmen Alımlarının Mülakat Yolu İle Yapılması Öğretmenlik Meslek Statüsünü Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?	154
Tablo 81. Günümüzde Öğretmenler Kendilerini Mesleki Anlamda Yeterince Geliştirmiştir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	155
Tablo 82. Günümüzde Öğretmenler Okul Dışında Konuşma Üslubuna ve Davranışlarının Tutarlılığına Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?	155
Tablo 83. Günümüzde Öğretmenlerin Geçim Sıkıntısı Nedeniyle Farklı İşler Yapmasını Öğretmenlik Mesleğini Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?	156
Tablo 84. Günümüzde Öğretmenlerin Ticaretle Uğraşmasını, Kendi Öğrencisine Özel Ders Vermesini Etik Bulurum, Görüşüne Katılır mısınız?	157
Tablo 85. Öğrencilerin İnternet Sayesinde Birçok Bilgiye Ulaşıyor Olması Öğretmenlik Mesleğini Önemsizleştirmektedir, Görüşüne Katılır mısınız?	158
Tablo 86. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	160
Tablo 87. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Ölçek Ve Boyut Puanlarının Karşılaştırılması	163
Tablo 88. Katılımcıların Demografik Özellikleri İle “öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.” İfadesine Verilen Cevap Arasındaki İlişki.....	173

Tablo 89: Öğretmenler ve Vatandaşların İfadelerine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	174
Tablo 90. Gün Geçtikçe Öğretmenlerin Saygınlığında Bir Düşme Söz Konusudur, Görüşüne Katılır mısınız?	176
Tablo 91. Öğretmenliğin Kutsal Bir Meslek Olduğu Görüşüne Ne Kadar Katılıyorsunuz?	177
Tablo 92. Geçmiş Oranla Öğretmenlik Mesleği Statüsünün Toplum Nezdinde Düştüğüne Katılır mısınız?	178
Tablo 93. Geçmiş Oranla Öğretmenlerin Ekonomik Zorluk Çektiği Görüşüne Katılır mısınız?	179
Tablo 94. Geçmiş Oranla Devlet Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	180
Tablo 95. Günümüzde Öğretmenler Rol Model Olarak Kabul Edilir, Görüşüne Katılır mısınız?.....	181
Tablo 96. Günümüzde Çocuklarımla Öğretmen Olması İçin Gayret Gösteririm, Görüşüne Katılır mısınız?	182

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.Meslek İmajını Oluşturan Etmenler	16
Şekil 2. Finans Kaynaklarına Göre Eğitim Harcamaları	36
Şekil 3.OECD Öğretmen Maaşları	54
Şekil 4.Dolar Bazında Öğretmen Maaşları	56
Şekil 5. Geçmişten Günümüze Öğretmen Sayısı	62
Şekil 6.Geçmişten Günümüze Öğretmen Sayıları	63
Şekil 7. Öğretim Kademelerindeki Öğretmen Sayıları	63
Şekil 8.Geçmişten Günümüze Resmi/Özel Öğretmen Sayısı	64
Şekil 9.Geçmişten Günümüze Okul Sayısı	64
Şekil 10. Geçmişten Günümüze Yapılan Derslik Sayısı	65
Şekil 11.Geçmişten Günümüze Resmi/Özel Okul Sayısı	65
Şekil 12.Geçmişten Günümüze Öğrenci Sayısı	66
Şekil 13.Geçmişten Günümüze Okullaşma Sayısı.....	66
Şekil 14.Geçmişten Günümüze Okul Başına Düşen Öğrenci Sayısı	67
Şekil 15.Geçmişten Günümüze Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	67
Şekil 16. Geçmişten Günümüze Okul Öncesi Resmi Anaokulları ve Anasınıfları ile Özel Anaokulları	68
Şekil 17.Geçmişten Günümüze İlköğretim Okullaşma Oranı	68
Şekil 18.Geçmişten Günümüze Şehir/Köy Resmi İlkokul Öğrenci Sayısı ve Oranı .	69
Şekil 19.Geçmişten Günümüze Özel İlk Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayısı	69
Şekil 20.Geçmişten Günümüze Özel Orta Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	70
Şekil 21. Resmi Ortaöğretim Okul Öğretmen Öğrenci Sayısı	70
Şekil 22.Geçmişten Günümüze Özel Ortaöğretim Okul Öğretmen Öğrenci Sayısı ..	71
Şekil 23.Geçmişten Günümüze Fen Lisesi Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı.....	71
Şekil 24.Geçmişten Günümüze İmam Hatip Lisesi Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı	72
Şekil 25.Geçmişten Günümüze Anadolu Lisesi Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayısı.	72
Şekil 26.Geçmişten Günümüze Sayılarla Genel Lise Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	73

Şekil 27. Yükseköğretim Fakülte, Yüksekokullar ve MYO Öğretim Elemanı, Öğrenci ve Mezun Sayısı	73
Şekil 28. Geçmişten Günümüze Yükseköğretim Okullaşma Oranı.....	74
Şekil 29. Geçmişten Günümüze MEB Bütçesinin Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçesi Oranı.....	74
Şekil 30. MEB Bütçesinin Yatırım Harcamalarına Oranı.....	75

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı kamuda görev yapan öğretmenlerin toplumsal gelişmelere bağlı olarak öğretmenlik mesleki statülerine ilişkin değişimleri ve bu değişim nedenlerini öğretmen-yurttaş gözüyle ortaya çıkartmak olacaktır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlere “Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği” ve 36 sorudan oluşan “Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü” ne ilişkin anket formu uygulanmıştır. Yurttaşlara ise 31 sorudan oluşan “Vatandaşların Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Görüşleri”ne dönük anket formu uygulanmıştır. Araştırmada, nicel araştırma yöntemine dayalı ilişkisel tarama modeline yer verilerek araştırmanın modeli ortaya konulmuştur. Araştırmanın öğretmenler ve vatandaşlar olmak üzere iki örnekleme bulunmaktadır. Araştırma evreninde, Sivas ilinde kamuda görev yapan 9313 öğretmenden 530 öğretmene, yine Sivas ilinde yaşayan 520 vatandaşa yüz yüze anket uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler freetrial version of SPSS Statistics (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. İki bağımsız grup karşılaştırılmasında bağımsız t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Ayrıca bu değişkenler bağlamında katılımcıların, öğretmenlik mesleğinin dönüşümü ve öğretmenlerin toplumdaki yeri konusunda görüşlerinin farklılık gösterip göstermediği **Ki kare** testi ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenirlik analizinin iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğu ve araştırmanın çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılıma sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sosyo-ekonomik faktörlerin etkisiyle uygulanan eğitim politikalarının öğretmenlik ve öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkilediği, öğretmenlik meslek statüsünün geçmişe oranla anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Statü, Meslek, Meslek İmajı, Öğretmenlik Meslek Statüsü,

ABSTRACT

The main purpose of this research is to reveal the changes in the professional status of teachers working in the public sector due to social developments and the reasons for these changes from the perspective of teacher-citizens. For this purpose, the “Perception Scale on the Status of Teaching Profession” and the “Transformation of the Teaching Profession” survey form consisting of 36 questions were applied to teachers. On the other hand, a questionnaire form consisting of 31 questions on “Citizens' Opinions on the Teaching Profession” was applied to citizens. In the research model of the research was revealed by giving information about the relational survey model based on quantitative research method. The research has two samples, teachers and citizens. In the research universe a face-to-face questionnaire was applied to 530 teachers out of 9313 teachers working in the public sector in Sivas province and 520 citizens living in Sivas province. The data obtained in the research were analyzed using the free trial version of SPSS Statistics (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 program. While evaluating the data descriptive statistical methods (number, percentage, mean, standard deviation) were used to evaluate the data. Independent t-test was used to compare two independent groups and one-way analysis of variance was used to compare more than two independent groups. In addition, whether participants' views on the transformation of the teaching profession and the role of teachers in society differ in the context of these variables has been examined using the chi-square test.

The reliability analysis of the scale used in the research revealed that it has a good reliability and that the skewness and kurtosis values of the research have a normal distribution. According to the results of the research, it was revealed that the educational policies implemented under the influence of socio-economic factors negatively affected the status of teaching and teaching profession, and the status of teaching profession showed a significant difference compared to the past.

Keywords: Status, Profession, Profession Image, Teaching Profession Status,

GİRİŞ

Öğretmenlik mesleği; toplumsal yaşamı örgütlenmesinde, toplumsal-kültürel ve ulusal kimliği oluşturmada, toplumsal değerlerin yeni kuşaklara aktarmasında ve bireyleri sosyalleştirmesi açısından önemli rollere sahip bir meslek alanıdır. Bu rollerinden dolayı öğretmenlik mesleğinin stratejik ve aynı zamanda toplumsal bir değere sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenlik meslek statüsüne yönelik yapılan araştırmalar son yıllarda büyük artış göstermektedir. Çünkü bu meslek alanı dönemin siyasal, sosyal ve ekonomik koşullarından doğası gereği çabuk etkilenmektedir. Özellikle uygulanan neo-liberal politikalar kamusal bir niteliği sahip olan öğretmenlik mesleğini olumsuz etkilemiş; mesleğin toplumsal saygınlığına, prestijine, imajına ve geleceğine ilişkin ciddi endişelere neden olmuştur.

Öğretmenlik meslek statüsünü belirleyen en önemli etkenler; çalışma koşulları, mesleğe giriş, ücret, öğretmen ihtiyacı, medya, mesleki özerklik, çalışılan statü ve toplum tarafından öğretmene verilen değer gibi bir takım faktörleri kapsar. Kuşkusuz bu faktörler öğretmenlik meslek statüsü üzerinde etkili olduğunu söylemek gerekir. Bu bağlamda özellikle neo-liberal politikalar; işsizlik, vasıfsızlaşma ve prekarizasyon (ücretsiz, güvencesiz ve geçici çalışma) gibi uygulamalar öğretmenlik meslek statüsünü dönüştüren etmenler olmuştur. Ayrıca küreselleşen dünyada her şeyin alınıp satılabildiği, kamusal niteliğe sahip olan eğitimin ticari ve piyasa koşullarına göre şekillendiği bir süreçte öğretmenlik meslek statüsünü belirleyen etmenlerin zayıflatılması ya da önemsizleştirilmesi öğretmenlik mesleğinin itibarını düşürmüştür.

Öğretmenlik mesleği, toplumların gelişmesi ve kalkınmasında başat bir rol oynadığı gibi ayrıca yurttaşların çağın koşullarına uygun bir şekilde yetiştirilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Bu bağlamda toplumların gelişim seviyesi ve gelecekte hangi seviyede olacağı konusu öğretmenlere verilen değer ile ilişkilidir. Fakat dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmelere bağlı olarak öğretmenlik meslek statüsü tartışma konusu haline geldiğini belirtmek gerekir. Bu bağlamda öğretmenlik mesleğinin saygınlığı, itibarı, prestiji ve imajının her geçen gün zedelendiğine dönük kamuoyunda ciddi tartışmalar yürütülmektedir. Bu tartışmalar kuşkusuz, öğretmenlik

mesleğinin geleceği ve mesleği icra eden öğretmenlerin motivasyonları ve iş doyumları üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlik meslek statüsüne etki eden faktörlerin ortaya çıkartılması, aynı zamanda bu faktörlerin mesleğin değişimine etkisini ölçmek bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin değişim seyri tarihsel ve toplumsal bağlama göre farklılık göstermektedir. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte çağdaş uygarlık seviyesine uygun yurttaş yetiştirme görevini üstlenen “modernist-idealist” öğretmen görünümü 1950’li yıllara kadar sürdü. 1960’lı yıllarda yaşanan göç, kısmi sanayileşme süreci, hizmet sektörünün canlanması, sendikalaşma ve toplumsal hareketlerin etkisiyle “ilerici öğretmen” vasfına bürünmüştür. 1980 ve sonrası özellikle neo-liberal politikaların etkisiyle piyasa odaklı, müşteri memnuniyetini merkeze koyan, eğitimi kar ve rant alanı olarak gören aynı zamanda devletin kamusal alana ilişkin yatırımlarını kısımaya çalışan bir süreç yaşandığını söylemek gerekir. Bu süreçte öğretmen, başarıyı sınavlarda arayan “teknisyen öğretmen” nitelemesi ile ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla öğretmenlik mesleğinde yaşanan bu değişim araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Son yıllarda, öğretmenlik mesleğinde yaşanan değişimin mesleğin saygınlığını ve toplumsal itibarını olumsuz etkilediğini yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. Bu kapsamda; Farklı Statülerde Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları (Torun 2010), Öğretmenlik Mesleğinin İmajı (Doğan 2018), Öğretmenlerin Bakış Açısından Öğretmenlik Mesleğinin Toplumsal Statüsü (Ulutaş 2017), Öğretmen Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Saygınlığının İncelenmesi (Erzen, Erçaçan 2018), Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü, Türkiye’de Eğitimin Neoliberal Dönüşümü (Ertürk 2018). Velilerin Öğretmenler Üzerindeki Baskıların Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi (Güven& Sezer 2020), Eğitim Çalışanlarının Sosyo Ekonomik Durumları ve Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Görüşleri (Eğitim-İş 2022) gibi birçok çalışmaya şahit oluyoruz. Çalışmalar gösteriyor ki öğretmenlik mesleği yeniden biçimlenmekte, öğretmenin rolü toplumsal-kamusal alanın dışına çıkartılmakta, öğrencileri sınava hazırlayan mekanik bir içerik aktarıcısı başka bir deyişle teknisyen öğretmen rolüne indirgenmektedir. Bu durumda öğretmenlik meslek statüsü birçok araştırmaya konu olsa da, değişen

şartların ve konjonktürün meslek üzerindeki etkisini ölçmekle beraber bu çalışmanın “neden” tercih edildiğine ve rolüne de gönderme yapmaktadır.

Neo-liberal politikalar, öğretmenlik meslek uygulamalarına doğrudan ya da dolaylı etkileri nedeniyle öğretmenlerin profesyonel kimliklerinin zedelendiğini ve onları birer içerik aktarıcısı haline getirdiğini ayrıca mesleğin kamusal ve toplumsal niteliğine darbe vurduğunu belirtmek gerekir. Özellikle öğretmenlik mesleğinin özerkliğinin süreç içerisinde gerilediği, müfredat ve programların oluşturulmasında öğretmenlerin görüşlerinin alınmadığı, konu ve kazanımların ölçülmesinde dahi “ortak sınav” adı altında sınav tarihlerini belirleyemediklerine şahit oluyoruz. Dolayısıyla öğretmenliği memurluk, içerik aktarıcısı ve teknisyen rolüne indirgediğini görüyoruz. Yine öğretmenleri farklı statüde çalıştırılması “ücretli öğretmen, sözleşmeli öğretmen, öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen” iş barışına zarar verdiği söylenebilir. Ayrıca ücretli öğretmen uygulaması ile öğretmen açığını geçici olarak kapatmak, yurttaşın nitelikli kamusal eğitim almasının önüne geçmektir. Bu durum göstermektedir ki kamu, piyasa mantığına uygun geçici, vasıfsız ve ucuz bir yöntem kullanarak bu hizmeti vermeye çalışmaktadır. Öğretmelerin yoksulluk sınırının altında ücret alması kuşkusuz öğretmenlik meslek statüsüne zarar vermektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin yaşamış oldukları bu sorunların, hem öğretmen hem de yurttaş gözüyle ele alınması çalışmanın sosyolojik ve özgün yanını öne çıkartırken aynı zamanda diğer çalışmalardan farklılığını ortaya koymaktadır.

Dünyada ve ülkemizde değişen toplumsal yapılar, ekonomideki dönüşümler, eğitim sitemindeki reformlar sonrası öğretmenlerin üstlendikleri rollerde ve sorumluluklarda ciddi değişimler yaşandığını gözlemlemekteyiz. Bu çalışmada amaç, Sivas ilinde kamuda görev yapan öğretmenlerin toplumsal gelişmelere bağlı olarak öğretmenlik mesleki statülerine ilişkin değişimleri ve bu değişimin nedenlerini öğretmen-yurttaş gözüyle ortaya koymaya çalışmaktır. Araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak aşağıdaki temel varsayım oluşturulmuştur.

Temel Varsayım: Sosyo-ekonomik yapıda meydana gelen değişimler meslekler üzerinde etkili olmaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik faktörlerin etkisiyle uygulanan eğitim politikaları öğretmenlik ve öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz

etkilemektedir. Bu bağlamda günümüzde öğretmenlik meslek statüsü geçmişe oranla anlamlı bir farklılık göstererek değişmiştir.

“Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Meslek Statüsünün Dönüşümü” adlı bu araştırmanın bağımlı (sonuç) değişkeni, öğretmenlik mesleğinin değeri, önemi ve mesleği etkileyen hususlar açısından öğretmenlik meslek statüsünün dönüşümüdür. Bağımsız değişkenler (nedenler) ise öğretmenler ve vatandaşlar olarak iki kısımda ele alınmıştır. Öğretmenler ile ilgili olanlar; cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini seçme durumu ve çalışılan statüdür. Vatandaşlar ile ilgili olanlar; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek, gelir ve doğum yeri olarak belirlenmiştir.

Bu araştırma, “Meslek Kavramı ve Mesleğin Toplumsal Yönünü Açıklayan Kuram ve Yaklaşımlar” ve “Öğretmenlik Mesleğinin Tarihsel ve Toplumsal Bağlamı” adlı birinci bölüm, “Araştırmanın Metodolojisi” adlı ikinci bölüm ve “Araştırma Bulguları ve Analiz” üçüncü bölüm olmak üzere toplamda üç bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın ilk bölümünde, “Meslek Kavramı ve Mesleğin Toplumsal Yönünü Açıklayan Kuram ve Yaklaşımlar” başlığı altında; meslek, mesleğin profesyonelleşmesi, öğretmenlik meslek statüsü, İmaj kavramı ve kuramsal yaklaşımlara değinilmiştir. Bu bölümde, ‘Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Meslek Statüsünün Dönüşümü’ adlı çalışmanın temelini oluşturan kavramlar tanımlanmış ve sınırları çizilmiştir. Aynı zamanda kavramlar arasındaki ilişkiler genelden özele doğru anlamlandırılmıştır. Yine “Öğretmenlik Mesleğinin Tarihsel ve Toplumsal Bağlamı” başlığı altında; Türk toplumunda öğretmenlik mesleğinin gelişimi ve neo-liberal politikaların öğretmenlik mesleğine etkisi, alt başlıkları ile öğretmenlik mesleğinin tarihsel ve toplumsal gelişimleri ele alınmıştır. Birinci bölümün devamında, “Türkiye’de Öğretmenlik Meslek Statüsünün Dönüşümü”ne etki eden faktörlere değinilmiştir; öğretmen mesleğinin özerkliğini ortadan kaldıran faktörler, farklı statüde çalışan öğretmenlerin öğretmenlik meslek statüsüne etkisi, merkezi sınavların öğretmenlik mesleğine etkisi, yoksullaşmanın öğretmenlik mesleğine etkisi ve öğretmen alımlarının mesleğe etkisi, alt başlıkları bu araştırmanın

gerekçesini de oluşturmaktadır. Dolayısıyla birinci bölümde çalışmamıza kaynaklık edecek kavramların içeriği doldurulmaya çalışılmış ve bu kavramlar “Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Meslek Statüsünün Dönüşümü” adlı çalışmanın çerçevesini ve buna bağlı olan fikirleri birbirine bağlamaya çalışılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise araştırmanın konusu gereği incelenen tüm kavramlar ve kuramlar ışığında Sivas ilinde gerçekleştirilen alan araştırmasının yöntemine ve bu yöntemde izlenen adımlara “Araştırmanın Metodolojisi” başlığıyla yer verilmiştir. Bu bölümde öncelikle araştırmanın konusu belirtilmiş ardından araştırmanın amacına ve hipotezlerine değinilmiştir. Daha sonra araştırmanın değişkenlerine, sınırlılıklarına ve genel olarak önemine vurgu yapılmıştır. Bu bölümde daha sonra araştırma için kurgulanan “Araştırma Modeli” başlığında Sivas ilinde uygulanan nicel araştırma yöntemine dayalı ilişkisel tarama modeline ilişkin bilgilere yer verilerek araştırmanın modeli ortaya konulmuştur. “Araştırmanın Evreni-Örneklemi ve Sosyal Yapısı” alt başlığıyla araştırmanın yapıldığı evrene, kullanılan örnekleme ve uygulamanın yapıldığı ilin (Sivas), sosyo-ekonomik ve demografik yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde son olarak nicel araştırma aşamalarında kullanılan araçlar “Veri Toplama Araçları” başlığı altında incelenmiştir. Araştırmanın uygulaması iki aşamadan oluşmuştur. Birinci aşama öğretmenlere araştırma aracı olarak kullanılan anket formu; açıklayıcı bir önyazı, sosyo-demografik özellikleri ölçen kişisel bilgi formu, “Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği” ve daha sonra yurttaşlara uygulanan anket formu; kişisel bilgileri içine alan başka bir deyişle sosyo-demografik özellikleri ölçen sorular ve öğretmenlik meslek statüsünü ölçen anket soruları uygulanmıştır.

Araştırmanın son bölümünde ise Sivas il merkezinde gerçekleştirilmiş nicel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen veri analizlerine yer verilmiştir. Bu bölümde öncelikle “Nicel Araştırma Bulgularının Analizi” başlığıyla ilişkisel tarama modeli tekniğinin gereği olarak ilk etapta gerçekleştirilen nicel araştırma aşamasından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Nicel araştırmadan elde edilen verilere ilişkin analiz sonuçları soruların içeriğine göre ayrı şekilde kategorize edilmiştir. Bu başlık altında kişisel bilgi formunda yer alan sorulara verilen cevaplar kategorisinde oluşturulan frekans tablolarına ve katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulguların karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Araştırmanın son

bölümü olan bu bölümde araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiş öğretmenlere ait cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu ve çalıştığı statü durumu; vatandaşlara ait yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, mesleği, gelir durumu ve doğum yeri gibi değişkenlere bağlı olarak öğretmenlik mesleğinin yeri ve değişimi konusunda öğretmenlik mesleğinin nasıl algılandığı ve buna ilişkin bilgi, veri tablolarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yukarıda sayılan değişkenler bağlamında öğretmenlik mesleğinin durumu ve öğretmenlik mesleğinin süreç içerisindeki değişim-dönüşümü konusunda, öğretmen-vatandaş görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı eğer bu konuda bir farklılık varsa bu durumun anlamlı olup olmadığı **Ki kare testi** ile açığa çıkartmaya çalışılmıştır. Son olarak araştırmanın tartışması ve önerileri yapılarak araştırmanın sonucuna ulaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL KISIM

1.1.Meslek Nedir?

Toplumsal yapının dinamiklerinden biri olan ‘meslek’ toplumsal hayatın işleyişinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Toplumsal hayatın şekillenmesinde, örgütlenmesinde, hiyerarşik düzenin oluşmasında ve toplumun kendini yeniden üretmesinde ayrıca toplumsal hayatın düzenine ve uyumuna yaptığı katkıdan dolayı meslek, toplumsal yaşamın merkezindedir (Atalay 2013: 224). Bilindiği gibi meslek uzun erimli ve yaşam boyu bireyi kuşatan kimlik görünümündedir. Ayrıca bireyin yaşam tarzını doğrudan belirleyen bir yanı olduğunu söylemek gerekir. Meslek sadece ekonomik boyutuyla ele alınmamalıdır, diğer veçhelerinin de göz önünde bulundurulması gerektiği bilinmelidir. Meslek, ekonomik katkılarının yanı sıra statü kaynağı olması, kişinin biyolojik, zihinsel ve psikolojik gelişimine katkı sunması, hayata bakış açısını etkilemesi, bireyin tutum ve davranışlarını şekillendirmesi ayrıca topluma katılımı ve bütünleşmeyi sağlaması açısından mesleğin toplumsal yaşam için ne kadar değerli olduğunu ortaya koymaktadır (İlhan 2008: 314). Günümüzde meslekler, sınıfsal derecelendirmeyi etkileyen ya da belirleyen en önemli göstergelerden biridir. Bireyin toplum içindeki konumunu, saygınlığını ve önemlilik derecesini etkilemektedir. Ayrıca meslekler, kişinin gelirini, yeteneğini, toplumsal statüsünü ve prestijini yansıtan önemli bir ölçüdür (Karakaş 2003: 40). “*Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş*” (TDK 2005: 1377). “*Bir ekonomik rol üzerinde yoğunlaşan ve genellikle geçim sağlamakla ilgili faaliyetler bütününe meslek denir.*”(Kızılçelik ve Erjem 1996: 376). “*Meslek, insanın yaşamını sürdürebilmek için icra ettiği ve genellikle yoğun bir eğitim, çalışma, bilgi birikimi, seçilen mesleğe bağlı olarak, yetenek geliştirmeyi gerektiren ve tüm bu sürecin sonunda kişilerin kazandığı unvana verilen isime meslek denir.*”(Atalay 2013: 223).

Sosyolojinin kurucu isimlerinden biri olan E. Durkheim, meslek kavramının ahlak ile ilişkili olduğunu belirterek, özellikle sanayileşme ile birlikte toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerin birincil ilişkileri (aile, akrabalık, din gibi)

zayıflattığını vurgulamaktadır. Bu toplumsal çözülmeden başka bir anlatımla normların etkisizleşmesinden kurtulmanın yolunun ancak mesleklerden yararlanılarak yapılabileceğinden söz etmektedir. Modern toplumun meslekler tarafından şekillendirildiğini düşünen Durkheim için meslek; şirketlerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederken, toplumsal hayatın zarar görmesini engelleyecek başka bir deyişle toplumsal yapının çözülmesinin önüne geçecek şeyin “ahlakî denge mekanizması” olduğunu belirtmiştir. Sosyolojinin diğer önemli isimlerinden biri olan Talcott Parsons, mesleklerin toplumda önemli ve özel bir işleve sahip olduğunu, mesleği icra eden kişinin kendi alanı ile ilgili karar ve yetki kullanımında otorite sahibi olduğunu ayrıca başarı kriterinin mesleki tanınma ve alanında yükselme olarak değerlendirmektedir. Ayrıca meslekleri; tarafsızlığı merkeze koyan, başkalarına yardımcı olma konusunda profesyonel davranan ve maddi kazanç peşinde koşmayan birlikler olarak görmektedir.

Kısacası meslekler sanayileşme ve buna dayalı olarak serbest piyasa ilişkilerinin getirmiş olduğu bir takım olumsuzların karşısında toplumsal entegrasyonu ve düzeni arttıran bir öge olarak görülmektedir (Sunar 2020: 34-35).

Bir mesleği, meslek yapan özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Aydın 2015: 13-14).

- 1- Bir meslek toplumsal ihtiyaçları karşılamak için vardır.
- 2- Meslek salt kişinin doyumu ya da tatmini için değil aynı zamanda başkalarının faydası için yapılan bir faaliyettir.
- 3- Bir meslek sistematik bir eğitim-öğretim sonucunda edinilmiş bilgi ve beceri üzerinden şekillenmektedir.
- 4- Meslekler süreç içerisinde geliştirmiş oldukları araştırma ve deneyleme sonucunda kendine özgü teknikler ve yaklaşımlara sahip olurlar.
- 5- Meslek üyeleri yaşamlarını sürdürmek için icra ettikleri meslekten maddi kazanç sağlarlar.
- 6- Mesleklerin toplum tarafından onaylanmış kendine özgü etik değerleri vardır.

Toplumsal hayatın temel unsurlarından biri olan mesleklerin ortaya çıkışının ve gelişiminin tamamen toplumsal ihtiyaçlar tarafından şekillendiğini söyleyebiliriz.

Aynı zamanda mesleklerin gelişim seyri sırasında, kendine özgü bilgi, teknik ve etik anlayış oluşturduğunu da belirtmek gerekir.

1.1.2.Mesleğin Profesyonelleşmesi

Profesyonelleşme kavramı sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte ortaya çıkmış, siyasi ve ideolojik sistemlerden görece bağımsız günümüze ilişkin bir eğilim olarak görülmektedir. “Profes” kavramı köken olarak dinsel bir içeriği sahip olduğu, dinsel düzen ya da dinsel yaşam adına yemin etmeyi telkin etmektedir. Süreç içerisinde kelime dinsel anlamından sıyrılarak yeterli ve nitelikli olma anlamında kullanılmaya başlamıştır (Cirhinlioğlu 1996: 25-26). Raelin’e göre profesyonellik *“görevlerin yerine getirilmesi için üstün entelektüel eğitim alma, bu eğitim sonucunda bilgi ve tecrübe kazanarak mükemmelliği yakalama ve bireysel ilkeler doğrultusunda deneyimlerini eyleme dönüştürüp özgür etkinlikler yapmaya sahip olmaktır”*(Adıgüzel vd. 2011: 240).

Günümüzde yaşanan örgütsel ve teknolojik değişimler meslekleri de etkilemekte ve mesleklerin profesyonelleşmesini hızlandırmaktadır. Bu anlamda hem birey hem de örgüt bazında profesyonel davranışlar ön plana çıkmaktadır. Profesyonel davranış özellikleri şu şekil özetlenebilir (Cirhinlioğlu 1996: 46).

- 1- Genel ve sistematik bir bilgi yeterliliği
- 2- Bireysel çıkarından daha çok kamusal yararı ön plana çıkarma
- 3- Oluşturdukları dernekler aracılığıyla etik ilkeleri benimseme ve ona uygun davranma
- 4- Meslek mensuplarının motivasyonunu sağlayacak ödül sistemidir.

Herhangi bir meslek üyesinin profesyonel davranabilmesi için bazı kriterlere sahip olması gerekmektedir (Adıgüzel vd. 2011 : 239)

- İş yaşamında bağımsız hareket edebilme özgürlüğüne sahip olabilme
- Uzun süreli, donanımlı ve etkin bir eğitime ihtiyaç duyma
- Tercih ettiği alana ilişkin gerekli yeterliliğe ve beceriye sahip olma
- Alanına ilişkin belirlenmiş kurallara uyma zorunluluğu
- Alanına ilişkin bilimsel ölçütlerden yararlanarak, sistemli çalışma alışkanlığını kazanabilme vb.

Kısaca söylemek gerekirse; profesyonelleşme, 19. yüzyıldan itibaren Batı toplumlarında meydana gelen gelişmeler ışığında mesleklere belli kriterler kazandırmak amacıyla oluşturulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Profesyonelleşme kavramı özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde 20. yüzyıl boyunca üçüncül endüstriyel alan olarak bilinen hizmet sektörünün hızlı büyümesine karşılık gelen bir adlandırmadır. Bu kavram, bir mesleğin kuralsız ve denetimsiz bir şekilde uygulanmasının önüne geçmek amacıyla oluşturulan, aynı zamanda eğitimsel, kurumsal ve bürokratik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu bilgiler dikkate alındığında bir mesleğin profesyonel bir nitelik kazanması için mesleğin tam zamanlı işe dönüşmesi, ülke çapında mesleki örgütlerinin kurulması, yasal tanınma ve etik düzeyde bir takım değerlerin oluşturulması gerekmektedir (Sunar 2020: 35).

Günümüzde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişimin hızı ister istemez meslekleri de etkilemiştir. Mesleki profesyonellik, bireysel profesyonellikten kurumsal profesyonelliği doğru evirildiği söylenebilir.

Öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşme serüveninin ise lisans ve izin belgeleri ile başladığı bilinmektedir. Genel olarak, 18. yüzyılın sonundan itibaren, öğretmenlik lisansları veya izinleri zorunlu olmuştur. Bu belgeler, öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşmesi açısından önemli bir gelişme olarak kabul edilmiştir. Lisans ve izin belgeleri, öğretmenlerin işe alınması için bir temel teşkil eden eğitim kriterlerine dayalı bir teknik yeterlilik yasasının detaylandırılması için gerekli koşullar oluşturmuştur. Ayrıca mesleki birlikler ve sendikalar, öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşmesinde etkili olduğu, öğretmenlik mesleğinin normları, değerleri, kolektif inançları, anlamları ve kurallarının oluşmasında belirleyici olduğu söylenebilir (Novoa 2000: 45-51).

Mesleksel özerklik, “profesyonel mesleklere” sahip olanların görece dış denetime izin vermeyen ve meslek örgütlerinin oluşturdukları kuralları önemseyen ve bu kurallar aracılığıyla yaptıkları işler üzerinde denetim sağlayan ayrıca ödül sistemi mekanizmasına sahip bir oluşumdur. Bu anlamda öğretmenlik mesleği, “neyi” olmasa bile “nasıl” öğreteceği konusunda söz sahibi olan, öğrencileri ve diğer eğitim paydaşları ile mesleki ilkeler çerçevesinde iletişim kuran ayrıca dış kontrolü reddeden profesyonel bir meslek olarak görülür (Ünal 2011: 7).

1.1.3. Öğretmenlik Meslek Statüsü

Statü kavramı, Latince ‘standing’ (konum) sözcüğünden türetildiğini, kişinin toplumdaki yerini işaret ettiği ve kavramın bireyin toplumdaki pozisyonuyla ilişkili olduğu, haklar ve sorumluluklar açısından bir anlam ifade ettiği söylenebilir. Ayrıca sosyal statü, çoğu zaman sosyal rol kavramı ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Toplumsal rol kavramı bireyin toplumsal statüsüne bağlı olarak gerçekleştirmiş olduğu sorumluluklar ve beklentiler olarak da tanımlanabilir (Turner 2000:13). Parsons, statü-rol kavramını sosyal sistem içinde diğer bireylere göre durumunu belirleyen ve bireyin içinde bulunduğu sosyal sürecin statüsüne göre şekillendiğini belirtmektedir. Ayrıca statü pozisyon kısmını temsil ederken rol kısmı ise işlemler alanını temsil etmektedir (Kızılcıkelik1994: 430). Weber ise statü gruplarının üretime göre şekillenmediğini tüketim ve hayat tarzlarına göre oluştuğunu vurgulamaktadır. Statü gruplarının gerçek grup olduğunu, statü gruplarının oluşması için üyelerinin birbirlerini karşılıklı olarak tanımaları ve kabullenmeleri gerektiğini belirtmektedir (Cuff vd.2015: 58). Marx, toplumsal alandaki bölünme, hiyerarşi, eşitsizlik ve ayrımların kökeninde ekonomik ilişkilerin olduğunu belirtmekte, toplumsal tabakalaşmanın tüm biçimlerinin temelinde ekonomik ilişkiler olduğunu söylemektedir (Turner 2000:12).

“Öğretmenlere ilişkin olarak kullanılan statü kavramı ise hem görevlerinin önemine ve yeteneklerine verilen değer derecesine göre kendilerine toplumda tanınan konumu, hem de çalışma koşullarını, ücreti ve öteki meslekleriyle karşılaştırılan, yararlandıkları maddi avantajları (yararları) içerir (Gülmez 2010: 37). Öğretmenlerin Statü Tavsiye Belgesi, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)’nun ortaklaşa oluşturdukları ve her iki örgütün kendi sorumluluk alanlarına giren problemlere dönük sıkı bir işbirliği perspektifi ile hareket edebilecekleri tavsiye belgesini 5 Ekim 1966 yılında kabul etmişlerdir. Tavsiye Belgesi, UNESCO’nun öğretmenlik mesleğine hazırlama ve eğitim politikalarını öncelerken, ILO ise öğretmenlerin ekonomi, toplumsal ve ekonomik koşulları ile ilgilenmiştir (Gülmez 2010: 22). Bu belgenin yasal bağlayıcılığı bulunmasa da dünyanın birçok ülkesindeki öğretmenlerin eğitimi, hizmet içi eğitimi, istihdamı, iş güvenceleri, sosyal, ekonomik

ve demokratik hakları Öğretmenlerin Statü Tavsiyesi Belgesi bir dayanak oluşturmuştur (Yurdakul vd. 2016: 22).

Öğretmenlerin Statü Tavsiyesi Belgesi şu temel ilkeler üzerinden yürümektedir (Gülmez 2010: 37-39).

- Eğitim, insan kişiliğinin gelişmesini, toplumların düşünsel, ahlaki, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak ilerlemesini ayrıca temel insan haklarının saygın bir konuma gelmesini hedeflemektedir. Böylelikle eğitimin barışa, aynı zamanda ırk ve dini gruplar arasında hoşgörü ve dayanışma ruhunun gelişmesine katkı sunacaktır.
- Eğitim-öğretimin niteliği büyük ölçüde öğretmenlerin yetenek ve yeterliliğine bağlı olduğu ayrıca öğretmenlerin her birinin insani, eğitsel ve mesleki nitelikleri özümsemesi gerektiği bilinmelidir.
- Öğretmenlerin statüsü, eğitim alanında belirlenecek hedefler dikkate alınarak, bu konudaki ihtiyaçlarla örtüşmelidir. Ayrıca hedef ve amaçlara ulaşmak için öğretmenler hakça bir statüden istifade ettirilmeli ve öğretmenlik mesleği hak ettiği kamusal saygınlığı kazanmalıdır.
- Öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamı, cinsiyet, soy, din, siyasal görüş, toplumsal ve ekonomik ölçütlere göre belirlenmemelidir.
- Öğretmenlerin çalışma koşulları, eğitimin sağlıklı ve verimli bir şekilde işlemesine olanak tanımalı ve öğretmenlerin kendilerini mesleki uğraşlara adanmalıdır.
- Öğretmen örgütlerinin, eğitimin niteliğinin artmasında önemli işlevlere sahip olduğu bilinmelidir.

Öğretmenlik mesleği ve statüsü ile ilgili değerlendirmelerde genellikle şu öğeler ön plana çıktığı görülmektedir. Çalışma koşulları, mesleğe giriş, ücret, öğretmen ihtiyacı, medya ve toplum tarafından öğretmene verilen değer gibi faktörler öğretmenlik meslek statüsü üzerinde etkili olmaktadır (Ünsal 2018: 113). Öğretmenlik mesleği ile ilgili ünlü kişilerin özdeyişleri ya da atasözleri üzerinden mesleğin değerlendirilmemesi gerektiği bilinmeli, bu işin daha nesnel göstergeler üzerinden analizinin yapılması gerekir. Bu bağlamda, öğretmenlik mesleğini hangi toplumsal kesimler tarafından tercih edildiği, profesyonel bir meslek alanı olarak

görölüp görölmediğı, ekonomik ve sosyal hakları, mesleğı icra edenlerin yetkileri ve mesleki tercihleri gibi faktörler öğretmenlik meslek statüsü hakkında daha objektif bir bilgi vermektedir (Turan 2017: 86).

1.1.4.İmaj Kavramı

İmaj kavramı, birçok insanın farklı anlamlar yüklediğı ve bu yüklediğı anlam ilişkisiyle olayları değerlendirdiğı bir kavram olarak bilinir. Kişiler ya da kurumlar, ister olumlu ister olumsuz baksın, bu kavram günümüzde hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. İmaj kavramı, günümüzde üzerinde fazlaca konuşulan kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İmajın aslında bir anlamlandırma süreci olduğı, bu süreci oluşmasında toplumsal ve psikolojik faktörlerin ekili olduğı bilinmelidir (Yazıcı 1997:10). Buradan hareketle imajı şu şekil tanımlayabiliriz. İmaj; bir insanın, başka bir insanı, kümeyi ya da herhangi bir kurum hakkındaki görüş izlenim ya da fikirleri olarak tanımlamak mümkündür (Okay 2000:241). Yine bir başka tanıma göre ise, *imaj; hedef kitlenin, verilmeye çalışılan veya var olan bir olguyu, kafasında nasıl şekillendirdiğidir* (Baykasoğlu vd. 2004: 3).

İmaj kavramı, İngilizce “image” kelimesinin bir karşılığı olarak anlam dünyamızda yer aldığı söylenebilir. Yine dilimizde görünüş, görüntü, resim, düşünce, kavram ve çoğunlukla da imge sözcüğüyle karşılanan imaj, bir kişi, bir durum ya da bir nesnenin görüntüsel/resimsel yansımasıdır; düşünsel, sözel, algısal, optik, grafik imajlardan söz etmek mümkündür (Robins 2013: 22). Bu imajlara ilişkin W.S.T. Mitchell, şunları söylemektedir (Beyst 2010: 2).

- Grafiksel imaj: resimler, heykeller, tasarımlar,
- Optik imajlar: aynalar, projeksiyonlar,
- Algısal imajlar: duyu verileri, görünüşler,
- Zihinsel imajlar: rüyalar, fikirler, anılar ve fanteziler,
- Sözel imajlar: metaforlar, betimlemeler ve tanımlamalar.

İmajı oluşturan birçok ögenin olduğu söylenebilir. Bunlardan bazıları; sözlü ve sözsüz iletişimi içinde barındıran beden dili, fiziksel görünümü diğer bir deyişle dış görünüm, düşünme ve yazma kapasitesi, deneyimleri, kendine güven, diğer kişilerin takdir ve onayını alma gibi öğelerden oluşur (Baykasoğlu vd. 2004: 3). Burada dikkat edilmesi gereken durum öğelerin bir arada sunulabilmesidir. Yine

imaj, bireyde süreç içerisinde öğelerin etkileşimi ile oluştuğunu bu etkileşime konu olan öğelerin ise bilgi edinme seviyesi, yargılar, imkân ve hizmetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli kültürel faaliyetler, reklam ve tanıtım etkinlikleri, kitle iletişim araçları(televizyon, radyo, gazete gibi)aracılığıyla elde edilen bilgi ve doneler bilgi edinme düzeyini oluşturur. Bu bilgiler olumlu ya da olumsuz bireyin tutum geliştirmesine neden olur. Kişiler herhangi bir olay ya da olgu hakkında geliştirmiş olduğu yargılar algılama seviyesini etkilemektedir. İçinde yaşadığımız toplumsal, kültürel, ekonomik ve hukuksal koşullar olanak ve hizmet öğesini oluşturmaktadır (Özüpek 2005:109-110).

Bireyler için belirli görüşlerin iletildiği ve bunun alt yapısını oluşturan imajlar, kurum ya da örgütler için ise hedef kitlelerine ulaştırmak istedikleri mesaj ve deneyimlerini aktardığı bir alan olarak kabul edilmektedir. Bu işlem yapılırken birtakım işlevlere dayalı olarak yapılmaktadır (Zorlu 2000: 6). İmajın işlevlerini ise şu şekil sıralamak mümkündür (Okay 2000:242).

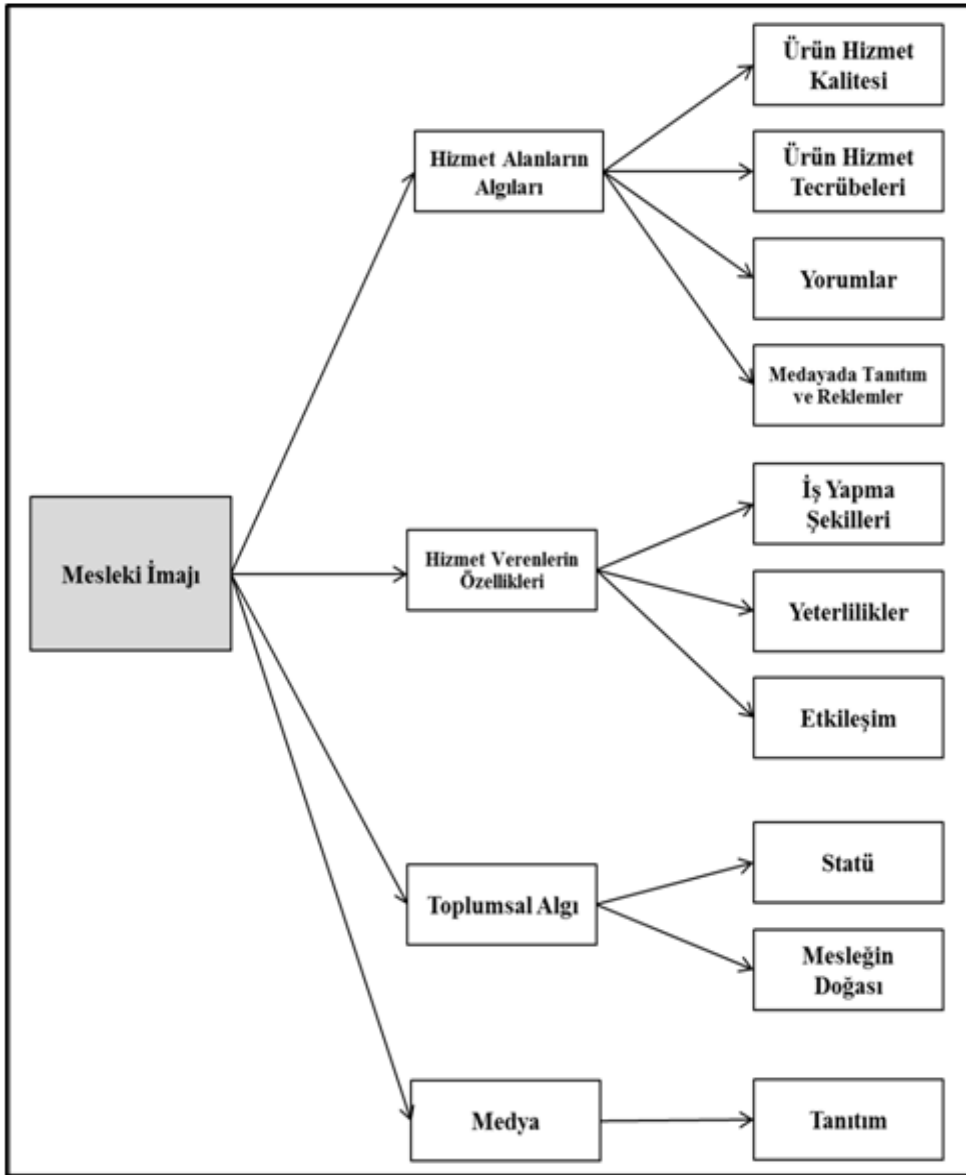
- **Karar fonksiyonu;** Bireyin daha önceden sahip olduğu bilgilerin aldığı karar da etkili olduğunu anlatan bir fonksiyondur. Başka bir anlatımla bir kurum hakkında olumlu ya da olumsuz görüşlerimizin aldığımız karar üzerinde etkilidir.
- **Basitleştirme fonksiyonu;** Bir kurum hakkında edindiğimiz imaj, daha sonradan o kurum hakkında edindiğimiz bilgi ya da ürünü dikkate almama durumudur. Başka bir deyişle bireyin daha önceden bir kurum hakkında sahip olduğu imajdan dolayı daha sonradan verilen ürün ya da bilgiyi basitleştirerek alacaktır.
- **Düzen fonksiyonu;** Bireyin basitleştirerek aldığı bilgi ya da ürünü kendisinde mevcut olan bilgiyle kaynaştırma sürecidir.
- **Oryantasyon fonksiyonu;** Kişi veya kurum imajının iletildiği bilgilerin yetersizliği ya da nesnel olarak eksikliği nedeniyle birey yine de bu bilgileri değerlendirerek kendine bir yol çizecektir.
- **Genelleştirme fonksiyonu;** Oryantasyon fonksiyonuna uygun bir durum gerçekleştiğinde daha önce bildikleri bilgileri bilmedikleri alanlara da uygulayarak genelleme yaparlar.

Kısaca söylemek gerekirse, imajın işlevleri kişinin karar almasında kolaylaştırıcı bir etki sunmaktadır.

1.1.5. Meslek İmajı

Mesleki imaj, insanların bakış açılarına bağlı olarak çok boyutlu ve değişken bir yapısı vardır. Meslekler; doğası, yapısı ve mahiyetleri itibariyle farklı bir imaj oluşturabilir. Toplumun çeşitli kesimleri bir mesleği farklı boyutta değerlendirebilir ya da herhangi bir mesleği farklı bir bakış açısıyla ele alabilir, dolayısıyla meslekler farklı şekilde algılanabilmektedir. Başka bir anlatımla mesleki imaj, herhangi bir mesleğin toplumdaki iz düşümü yani nasıl algılandığı ile ilgili bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 1.Meslek İmajını Oluşturan Etmenler

Kaynak: Doğan 2018: 29

Meslek imajının oluşmasında o mesleği icra edenlerin sahip oldukları yetenek ve yeterliliklerin etkili olduğu söylenebilir. Özellikle meslek profesyonellerinin tutum ve davranışları, başarıları, öngörüler ve hizmet görenlere karşı kullandığı iletişim dili önemlidir. Ayrıca medyada nasıl yer aldıklarına, aldığı eğitimin kalitesine, mesai arkadaşları ile kurdukları iletişim şekilleri ve mesleki donanım gibi bir takım değerler meslek imajını oluşturan etmenler arasındadır (Doğan 2018: 29). Özetlemek gerekirse; hizmet alanların algıları, hizmet verenlerin

özellikleri, toplumsal algı ve medya mesleki imajın oluşmasında etkili olduğu söylenebilir.

Öğretmenlik mesleğinin imajının, son yıllarda olumsuz bir hale büründüğü söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle öğretmenlik mesleğinin imajını etkileyen unsurların başında bu hizmeti alan bireylerin yani eğitim gören kişilerin algılarının değişmesi ve beklentilerinin farklılaşmasıdır. Diğer bir nokta hizmeti verenlerin yani öğretmenlerin yeterlilikleri, iletişim düzeyleri ve iş yapma şekilleri meslek imajını etkilemektedir. Kısaca söylemek gerekirse iş görenler, işi alanlar, medya ve toplumsal algı öğretmenlik meslek imajını etkilemektedir.

1.2.Kuramsal Yaklaşımlar

Eğitim, toplumsal yaşamın vazgeçilmez veçhelerinden biri olarak bilinir. Eğitimin gerek birey gerek toplum üzerindeki etkisi sosyologlar tarafından farklı bakış açıları ile ele alınmakta ve tartışılmaktadır. Bu bakış açıları kısaca (işlevselci, çatışmacı, etkileşimci ve feminist) dört ana eksen üzerinde değerlendirilmektedir.

1.2.1. İşlevselci Yaklaşım

İşlevselcilik, diğer bir deyişle fonksiyonalizm toplumsal yapı içerisinde yer alan öğeleri, özellikle de kurumları, toplumsal yaşamda yerine getirdikleri işlevlere dayalı olarak ele alan ya da inceleyen yaklaşım biçimidir. Başlıca temsilcileri E. Durkheim, A.Comte, A.R. Radcliffe-Brown, B.Malinowski, T.Parsons, Robert K.Merton, W.Ogburn, W.Buckley ve E. Tiryakian olan işlevselciliğin temel kavramları yapı, işlev, toplumsal yapı, kültürel yapı, sistem, toplumsal sistem, iş birliği, statü, rol, değer, norm, düzen ve uzlaşmadır (Kemerlioğlu vd. 1996: 10).

İşlevselciler, diğer toplumsal kurumlar (aile, ekonomi, siyaset vb.) gibi eğitimin de toplumsal yaşamı yeniden ürettiğini belirtmektedirler. Eğitim, bireyin temel becerilerinin oluşturulmasında, bireye meslek ve statü kazandırılmasında ayrıca kültürün yeni kuşaklara aktarılmasında, toplumsal ve siyasal bütünleşmeyi sağlamasında, toplumsal kontrol ve toplumsal değişmeyi katkı sunması açısından önemli bulurlar (Kemerlioğlu vd. 1996: 10-12). Başka bir anlatımla eğitim, toplumsal değer ve normların yeni kuşaklara aktarmada, toplumu oluşturan farklı

kimlikleri bir araya getirerek ortak bir bilinç oluşturmada ve bunun yanında toplumsal entegrasyonu sağlaması açısından önemli işlevlere sahiptir.

İşlevselci yaklaşım, eğitimin daha çok olumlu yanlarını ön plana çıkartan ve bu yönüyle işlevselciliğini bariz bir şekilde gösteren bir teoridir. İşlevselci yaklaşıma göre eğitim, kabiliyetli bireylerin seçimi ve akıl konusunda yetenekli ve yeterliliği olan kişileri toplumsal olarak hak ettikleri konumlara getirmesi açısından önemli bulunmaktadır. Ayrıca okul, ekonomik kalkınma için gerekli olan bireyleri donanımlı bir şekilde yetiştirildiği yerler olarak görmektedir. Bu anlamda okullar çağın koşullarına göre insan yetiştiren mekânlar olarak kabul edilmektedir. İşlevselciler, eğitimin bireye statü kazandırmasından, mesleki rol elde etmesine, kültürel değerlerin aktarımından bireyin kişilik-karakter gelişimine ve toplumsal-siyasal bütünleşmeye kadar birçok fonksiyonu gerçekleştirdiğini söylerler. Ayrıca, işlevselcilere göre okullar, toplumsal ve mesleki rollerin dağılımı konusunda da fazlasıyla etkilidirler ve okul yapısı liyakati teşvik ederek toplumsal tabakalaşmada sınıfsal yapıyı daha geçişken hale getirme noktasında geçmişe nazaran daha etkin rol oynamaktadır (İnce 2019:25).

1.2.2. Çatışmacı Yaklaşım

Çatışma yaklaşımına sahip teorisyenler toplumu; maddi kaynaklara sahip olanlar ile bu kaynaklardan yoksun olanların mücadele alanı olarak görmektedirler. Başka bir anlatımla çatışmacı yaklaşım toplumda farklı çıkarlara sahip kesimlerin çatıştığı ve sınıfsal mücadele verdikleri bir alan olarak değerlendirmektedirler. Özellikle K. Marx'ın düşüncelerinden de etkilenen çatışmacı teorisyenlerin ünlüleri T.Veblen, R.Park, R.Dahrendorf, L. Coser, C.W.Mills, D. Riesman, J.Rex'tir. Kullandıkları temel kavramlar; çatışma(conflict), çelişki, değişme, baskı, güç, otorite ve çikardır (Kızılçelik1996: 17). Toplumsal yaşamın dinamiği, toplumun kendi içerisinde doğal olarak oluşturmuş olduğu çelişki ve çatışmalardır. Bu çatışmalar toplumsal unsurlar arasında sürekli devam etmekte, toplumsal form bu çatışma ve çelişkiler aracılığıyla değişmektedir. Toplumsal yapıda meydana gelen bu çatışmalar toplumsal bütünlüğün kaynağını oluşturmakta ve toplumların gelişim seyrini de belirlemektedir. Başka bir deyişle çatışma, toplumun gelişim ve ilerlemesinde bir engel olarak görülmemekte tam aksine toplumsal bütünleşmeye katkı sunmaktadır.

Dolayısıyla çatışmacı teorisyenler, toplumsal bütünleşmenin işlevselcilerin belirttiği gibi toplumsal ögeler arasındaki uyum ile gerçekleşmediğini, çatışma ve çelişkinin diyalektik bir süreç izleyerek oluştuğunu belirtmişlerdir. Yine çatışma ve çelişkiler, toplumsal amaçların yerine getirilmesine katkı sunduğu ayrıca ve toplumsal değişime kaynaklık eden bir olgu olarak görülmektedir (Kızılçelik ve Erjem 1996: 111).

Çatışmacı yaklaşım, işlevselci yaklaşımın tam aksine toplumsal ögeler arasında işleve dayalı bir bütünleşmeden söz edilemeyeceği gibi toplumsal kurumlar arasında çatışmaya dayalı ve hiyerarşik bir yapılanma olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumda da eğitim asli görevi toplumsal düzeninin devamı ve onu sağlamlaştırılmasına dönük bir görevi olabilir (İnce 2019: 25). Çatışmacılar, üst yapısal ögelerin özellikle eğitimin toplumsal eşitsizlikleri gizlediğini ya da meşrulaştırdığını belirtmektedirler. Toplumda yaşanan çatışma ve çelişkilerin nedeni, kıt kaynakların tekelleşmesi ile ortaya çıktığını ve bu çatışma halinin kaldırılamayacağını belirten çatışmacı teorisyenler, toplumda zor kullanılarak bir denge oluşturulduğunu ve bu dengenin sürdürülmesinde toplum içerisindeki üretim güçlerine sahip olmayan sınıfın, egemen sınıfın çıkarlarını korumasıyla mümkün olabileceğini söylemişlerdir (Kemerlioğlu vd. 1996: 13). Yine bu konuda özellikle kültürel, sosyal ve düşünsel çalışmalar, sınıfsal sömürüyü ya da egemen sınıfın çıkarlarını gizleme aracı olarak kullanılmaktadır (Cuff vd. 2015: 199). Bourdieu ise, bu konuda, eğitim sisteminin günümüz toplumlarında toplumsal eşitsizliğin aktarılmasında aile, dini kurumlar ve çalışma hayatından daha etkili olduğunu belirtmiştir (Swartz 2018: 265). M. W. Apple’de, maalesef mevcut eğitim sistemi ya da modeli, toplumdaki eşitsizlikleri ve çıkar grupların lehine olan politikaları onaylama ya da bu durumu eleştirmeme üzerine kurulu olduğunu söylemiştir (Apple 2004: 52).

Marksist çözümleme, eğitim sisteminin mevcut toplumsal ilişkileri ve hâkim olan ideolojiyi yeniden ürettiğini ve eğitim sürecinin kapitalizmin işleyiş mantığına denk düştüğünü ayrıca fırsat eşitliğini derinleştirdiğini söylemektedir. Dolayısıyla günümüzde hâkim olan “fırsat eşitliği” ilkesi merkezi sınavlar aracılığıyla toplumda meydana gelen farklılaştırmayı arttırmakta ve toplumsal eşitsizliğin katlanarak artmasına neden olmaktadır. Toplumsal sınıf, etnik, dini ve cinsiyete dayalı eşitsizliği

arttırmasının yanı sıra bu sürecin doğal ve evrensel olduğu bilgisini eğitim sistemi aracılığıyla yasallaştırmaktadır (Ünal 2005: 37).

1.2.3. Etkileşimci Yaklaşım

Etkileşimci görüş, toplum ve birey arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğunu, sosyolojik analizlerde toplum ya da bireyin bir önceliğinin olamayacağını, bunların birbirinden ayrılamayacağı konusundaki görüşleri ile ön plana çıkmaktadır. Makro-sosyoloji'den daha çok mikro-sosyolojik bir yaklaşım sunan etkileşimci görüşün temsilciliğini, G:H Mead, C.H.Cooley, W.I.Thomas, F.Znaiecki, W.James, H.Blumer ve E.Goffman gibi düşünürler üstlenmişlerdir (Kemerlioğlu vd. 1996: 15). Etkileşimci görüşün kullandığı kavramlar şunlardır: Benlik, ayna-benlik, bireysel benlik, sosyal benlik, rol oynama, başkasının rolünü alma, durum tanımı, genelleştirilmiş başkası' olarak sıralanabilir (Kızılçelik ve Erjem 1996: 466).

Etkileşimci görüş için üç nokta kritik öneme sahiptir. *“(1) eyleyen ve dünya arasındaki etkileşim üzerinde bir odaklanma, (2) hem eyleyenin hem de dünyanın durağan yapılar olarak değil devingen süreçler olarak görülmesi ve (3) eyleyenin dünyayı yorumlama yeteneğine atfedilen büyük önem.”*(Ritzer ve Stepnisky 2014: 336)

Ritzer, etkileşimcilik ile ilgili temel ilkeleri şu şekilde özetlemektedir (Ritzer, Stepnisky 2014: 380).

1. Hayvanlardan farklı olarak insanlar, düşünme kapasitesiyle donatılmışlardır.
2. Düşünme kapasitesi, toplumsal etkileşim tarafından şekillendirilir.
3. İnsanlar, toplumsal etkileşim içinde, insana özgü düşünme kapasitelerini kullanmalarına olanak sağlayan anlamları ve sembolleri öğrenirler.
4. Anlamlar ve semboller, insanların, insana özgü eylem ve etkileşim yürütmelerine imkân verir.
5. İnsanlar, durumu yorumlamaları temelinde eylem etkileşim içinde kullandıkları anlamlarda ve sembollerde değişiklik yapabilirler ve onları değiştirebilirler.
6. İnsanlar, bu değişiklikleri veya değişimleri, kısmen eylemin olası yönlerini incelemelerine, bunların avantajlarını ve dezavantajlarını

değerlendirmelerine ve böylece birini seçmelerine olanak sağlayan kendileriyle etkileşimde bulunma yetenekleri nedeniyle yapabilirler.

7. Eylem ve etkileşimin iç içe geçmiş kalıpları, grupları ve toplumu oluşturur.

Özetlemek gerekirse etkileşimci görüş, toplumun aktif, yapıcı, yaratıcı ve yorumlama kabiliyeti olan insanlar tarafından gündelik yaşamda etkileşim ve iletişim aracılığıyla her gün nasıl inşa edildiğini yorumlamaya çalışır (Suğur 2015:48).

Etkileşimci görüş; yararcılık, davranışçılık ve Simmelci sosyoloji görüşlerinin üzerinden şekillendiği söylenebilir. Pragmatizm ve davranışçı ekol, eğitim modellerinin şekillendirmesinde etkili olmuştur. Pragmatistler her doğrunun insan yaşantısından kaynaklanan deneysel/pratiksel bir olgu olduğunu ileri sürerler. Bu felsefi değişimin sürekliliği, değerlerin göreliliği, insanın biyoloji ve sosyal yapısıyla bir bütün oluşu, demokrasinin bir yaşam biçimi olarak önemi ve insan davranışlarında kritik düşüncenin değerine önem verir (Fidan ve Erdem1998: 96). Bu konuda J.Dewey'in deneyci görüşleri eğitim sistemleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Soyut ve değişmez kuramlar yerine deneyci araştırmayı temel alan Dewey, sosyal zeka ve deneyci yöntemi içeren bilimsel yöntemi ön plana çıkarmıştır. Ayrıca eğitim felsefesinin merkezine problem çözme, uygulama ve deneyim gibi kavramlar yerleştirmiştir (Gutek 2001: 91).

1.2.4. Feminist Yaklaşım

Feminist kuram, toplumsal yaşama ilişkin kadınların bakış açısını merkeze koyan, geniş ölçekli fikirler sistemidir. Feminist kuram iki şekilde kadın merkezlidir. Birincisi, toplumsal yaşam içindeki kadınların durumu ve yaşantılarıdır. İkincisi, toplumsal yaşamı ya da dünyayı kadınların gözünden açıklamaya çalışan bir kuramdır (Ritzer ve Stepnisky 2014: 444). M. Mies, feminizmi şu şekilde tanımlamaktadır, *“Feministler, ezmeye ve eşitsizliğe dayalı kadın-erkek ilişkisi hakkında sessizlik antlaşmasını bozma cesaretini gösteren ve bu ilişkiyi değiştirmek isteyen kişilerdir.”*(Mies 2012: 38).

Feminist yaklaşıma göre sosyolojide kullanılan teorilerin birçoğu erkek egemen bir anlayışla oluşturulduğu, bu nedenle kadın bakış açısıyla geliştirilen feminist teorilere ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Feminist teoriler, kadın erkek

eşitsizliği üzerine kurulu ilişkileri çözümlemeye çalışmaktadır. Ayrıca kadın erkek eşitsizliğini analiz ederken toplumsal cinsiyet ve patriarki gibi kavramları kullanmışlardır (Suğur 2015: 49).

Feminist araştırmaları dört temel soru yönlendirdiğini ve bu sorulara verilen yanıtların feminist kuram çeşitliliğinin ortaya koyduğunu belirten Ritzer, soruları şu şekilde sıralamaktadır. “*Kadınlardan ne haber? Kadınların durumu niçin böyle? Toplumsal dünyayı nasıl değiştirebilir ve iyileştirebiliriz? Kadınlar arasındaki farklılıklar hakkında ne söylenebilir?*” (Ritzer ve Stepnisky 2014: 491). Yine Ritzer, feminist teorileri dört başlık altında ele alır. “*Toplumsal cinsiyet farklılığıyla ilgili kuramlar, bu farklılığı, erkek ve kadın olmanın iki ayrı ve sürekli biçimi veya kuramsal roller ve toplumsal etkileşim ve kadınların “öteki” olarak ontolojik inşa edilişleri açısından açıklayarak kadınların konumunu erkeklerinkinden farklı görürler. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili kuramlar, özellikle liberal feministler, kadınların temel eşitlik hakkı taleplerini vurgularlar ve cinsiyetçilik tarafından yaratılan eşitsiz fırsat yapılarını betimlerler. Toplumsal cinsiyet baskısı kuramları, feminist psikanalitik kuramı ve radikal feminizmi içerir. Önceki, kadınlara baskıyı, erkeğin egemen olmaya yönelik psişik itkisiyle ilgili psikanalitik betimlemeler bakımından, sonraki ise kadınlara boyun eğdirmek için erkeklerin şiddet kullanmaya istekli olmaları, şiddet kullanma yetenekleri bakımından açıklar. Yapısal baskı kuramları, sosyalist feminizmi ve kesitler arasılık kuramını içerir. Sosyalist feminizm, baskının, toplumsal üretim ve yeniden üretim üzerinde denetim kurmaya yönelik ataerkil ve kapitalist bir çabadan kaynaklandığını ileri sürer. Kesitler arasılık kuramları; sınıf, ırk, toplumsal cinsiyet, duygusal yakınlık, tercihi ve küresel konumun, yaşanan tecrübe, grup görüş açısı ve kadınlar arasındaki ilişkiler açısından sonuçlarının izini sürerler.*” (Ritzer ve Stepnisky 2014: 491).

Öğretmenlik mesleği her geçen gün kadın mesleği haline geldiğini söyleyebiliriz. 1800’li yıllarda erkek öğretmen sayısının kadın sayısından fazla olduğu fakat bu durum 1900’li yıllarda kadınların lehine gelişim seyrettiğini söylemek mümkündür. 1980’li yıllara gelindiğinde ABD’nde kadın öğretmen oranı % 66, 2007 yılında bu oran % 76’ya kadar çıktığını görmekteyiz. Dolayısıyla öğretmenlik mesleği süreç içerisinde kadınsılaştığı başka bir ifade ile meslekteki cinsiyet oranı kadınların lehine değiştiğini gözlemlemekteyiz. Bu mesleği kadınların

tercih etmesinde toplumsal cinsiyet rollerinin etkin olduğunu belirtmek gerekir (Keskin 2022: 25-39).

1.3. Öğretmenlik Mesleğinin Tarihsel ve Toplumsal Bağlamı

1.3.1. Profesyonel Olarak Öğretmenlik Mesleğinin Ortaya Çıkışı

Profesyonel öğretmenlik mesleğinin ortaya çıkışı, aslında ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla ilişkili olduğu söylenilebilir. Bilindiği gibi ulus devlet yapıları, ulusal eğitim sistemlerini oluşturulmasını zorunlu kılmıştır, çünkü eğitim sisteminin homojenleşmesini ve aynı zamanda birleşmesini ve hiyerarşikleşmesini istemektedir. Devlet işlevlerini yerine getirmek, egemen ulusal kültürleri yaymak, yeni toplumda siyasi ve kültürel birlik oluşturmak adına personel yetiştirme ihtiyacını ön plana koymuştur. Ayrıca 18. yüzyılda vatandaşlık ilkesinin yeniden inşası ve ekonomik kalkınması için ulusal eğitim sistemine ve öğretmenlik mesleğine ihtiyaç duymuştur (Novoa 2000: 47). Fransız İhtilalı sonrasında dini içerikli monarşi esaslı yönetimler yerini laik-seküler yönetimlere bırakmışlardır ve bu durum öğretmenlik meslek anlayışını ve amacını da değiştirmiştir. İhtilalcılar, dinsel ya da monarşiye özgü değerlerin yeni nesillere aktarılmasında hassas davranmışlardır, laik ve cumhuriyet değerlerini yeni öğretmenler aracılığıyla topluma vermeye çalışmışlardır (Şanal ve Erdem2020: 284). Öğretmenlik mesleğinin 18. yüzyılda profesyonel olarak ortaya çıkmasında etkili olan temel faktörler Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilalı olduğu söylenebilir. Özellikle Sanayi Devrimi, toplumsal yaşamın tüm veçhelerinde köklü değişimlere neden olmuş ve toplumsal hayatın yeniden şekillenmesinde baskın bir rol oynamıştır (Kızılcılık 1996: 3). Bu anlamda toplumsal hayatın yeniden organize edilmesi ve sürdürülmesinde Fransız İhtilalı (ulus devletlerin ortaya çıkması) ve Sanayi Devrimi (ekonomik ilişkilerin farklılaştırması) etkili olduğu ve buna uygun meslek ilişkilerini de şekillendirdiği söylemek mümkündür.

Tarihsel olarak eğitimin, toplumsal hayatın bir parçası olması ya da önemsenir hale gelmesinde sanayileşme süreci belirleyici olmuştur. Özellikle 19. Yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, nitelikli iş ve meslek eğitime büyük gereksinim duyulmuş, meslek üyelerinin yetiştirilmesinin yanı sıra onların düşünsel, sanatsal ve fiziksel gelişimini dikkate alan eğitim modelleri hayata geçirilmeye

çalışılmıştır (Aslan ve Topçu 2010: 18). Eğitim sistemi, emek gücünü sadece işin gerektirdiği niteliklere uygun olarak donatmaz, onu, üretim ilişkilerinde ve toplumsal hayatta sahip olabileceği toplumsal statüsüne uygun, egemen anlayışın değerlerini içselleştirmiş bir birey olarak yetiştirir (Ünal 2013: 18).

Kapitalizmin egemen olduğu sistemler kaçınılmaz olarak işbölümüne önem vermiş, çünkü kapitalist üretim ilişkisi meslek elamanlarının yasalara uygun biçimde ve belgelere dayalı olarak yetiştirilmesi istenmektedir. Dolayısıyla kapitalizm, söz konusu meslek elemanlarını yetiştirecek ve belgelendirecek eğitim kurumları inşa etmektedir. Bu süreç, eğitimin, emek gücünün yeniden üretimi işlevini görmektedir. Mesleğe uygun insan yetiştirme, mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra eğitimin, iş disiplini, üretim sürecinde kullanılacak araç-gereç ve teçhizatın kullanımına dönük becerilerin öğretilmesi gerekmektedir. Bilindiği gibi kapitalist sistemde eğitimin kurumsallaşması, modern çağa uygun insan/yurttaş yetiştirme toplumun devamlılığı için önemli sayılmaktadır. Kapitalist toplumda, yurttaşlık önemli bir öznedir, çünkü devletin karşısında birey siyasal ve toplumsal olarak yurttaşlık kavramı ile temsil edilmekte ayrıca hak ve sorumluluğa atıfta bulunularak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla eğitim anlayışı, kapitalist sistemin ekonomik ve politik yapısına uygun olarak şekillenmektedir. Bu eğitim sisteminde öğretmenden beklenen rol iyi yurttaş/iyi insan ilişkisini başarıya ulaştırmasıdır (Ünal 2011: 5-6). Durkheim, ülkesini ve yaşadığı dönemi anlayan, sorumluluklarını bilen ve toplumsal görevlerde üzerine düşeni yapan yurttaşlar yetiştirilmesi öğretmenin sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir (Wessellingh 2021: 65). Dolayısıyla eğitim anlayışı iyi yurttaş/iyi insan düalizmi üzerine kurgulanmıştır.

Doksanlı yıllardan itibaren gelişmiş ülkeler özellikle Avrupa Birliği, eğitim-öğretim sürecini yeniden yapılandırmaya çalışmışlardır. Sanayi sonrası bilgi toplumlarının ekonomik ve sosyal refahı için hem kapsamlı hem de tutarlı insan kaynakları gelişiminin önemi vurgulanmış hem de insan sermayesi teorilerine odaklanılmıştır. Ayrıca eğitim giderek ekonomik ve sosyal politikanın ayrılmaz bir parçası haline getirilmiştir. Bu anlamda “Yüksek Kaliteli Eğitim ve Öğretim” ile “Bilgi Avrupası” oluşturulabileceği fikri, ana motif haline getirilmiştir. Bu nedenle yüksek kaliteli eğitim ve öğretim, “Bilgi Avrupası”nın kurulmasında, Avrupa toplumlarının dinamik öğrenen toplumlara dönüştürülmesinde, ekonomik refah ve

sosyal uyum için Avrupa bütünleşme sürecine yardım edilmesinde vazgeçilmez bir unsur olarak görülmektedir (Buchberge 2000: 1-2). Bu bilgiler dikkate alındığında “Bilgi Avrupası”nın kurulmasında anahtar rol öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin yerine getirmeleri beklenen birçok yeni ve hızla değişen görev ve roller nedeniyle, öğretmen eğitiminde önemli iyileştirmeler ve reformlar yapılması zorunlu görülmüştür. Bu nedenle “Kaliteli Eğitim ve Öğretim için Kaliteli Öğretmen Eğitimi” eğitim-öğretim politikasının ana motifi olmuştur. Bu bağlamda öğretmenlerin yetiştirilmesinde açık ve dinamik bir öğretmen yetiştirme süreci başlatılmış, Sürekli Mesleki Gelişim (SMG), temel öğretmenlik eğitimi, kültürel ve sosyal farklılıklara saygı gibi alanlarda reformlar yapılarak geleceğin bilgi toplumu oluşturma konusunda çalışmalar yürütülmüştür (Buchberger 2000: 3-4).

Ülkemizde ise iyi insan, iyi yurttaş ve iyi bir meslek anlayışını merkeze koyan ve bunun da ete kemiğe bürünmüş hali olan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, bu üç temayı amaç haline getirerek eğitim-öğretim sürecini şekillendirmiştir.

Türk milletinin tüm fertlerini,

- 1- *Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;*
- 2- *Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;*
- 3- *İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak*

ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (mevzuat.gov.tr/E.T.22.05.2022). Görüldüğü üzere kalkınma üzerine şekillenen amaçlar söz konusudur, ayrıca kapitalist sistemin önemseydiği hedefler iyi yurttaş/iyi insan /iyi meslek MEB mevzuatında da kendini gösterdiği söylenebilir.

1.3.2.Türk Toplumunda Öğretmenlik Mesleğinin Gelişimi

Osmanlılar döneminin ilk başlarında ilkokul öğretmenlerine medreselerde ayrı bir program uygulanır ve ona göre eğitim verilirdi. Yine 15.yüzyılda Fatih Sultan Mehmet döneminde İstanbul’da Eyüp ve Ayasofya Medreseleri, diğer medreselerden ayrı bir program ve içeriğe sahip olduğu söylenebilir (Binbaşıoğlu 1995:11). Bu programın pedagojik bir yönün olduğu, bu kapsamda “Tartışma Kuralları ve Öğretim Yöntemi” adında bir ders koydurduğu bilinmektedir. Bu çok ileri bir pedagojik bir görüşe sahip olduğunu, başka bir anlatımla çocukların en verimli şekilde yetişmeleri için gerekli hassasiyeti önemsediklerini göstermektedir (Akyüz 2003:166). Fakat daha sonra bu uygulamaya son verilecektir. Fatih Sultan Mehmet döneminden sonra, pedagojik yaklaşımı önemseyen uygulamadan vazgeçilmiştir. Medreselerde bir parça eğitim-öğretim gören ve sosyal çevrelerine kendini iyi tanıtan kişiler ilkokullara öğretmen olarak atanmışlardır. Bunlar genellikle cami imamları yani din görevlileriydi. Bu dönemde okullar, caminin hemen yanında ya da ona bitişik olarak inşa edilen yapılardı. Bu süreç Tanzimat dönemine kadar varlığını sürdürdü (Binbaşıoğlu 1995: 11). Tanzimat dönemine kadar sıbyan mektebinde görev alanlar; “*camii imam ve müezzinleri, biraz okuryazar olan orta yaşlı ve ağır başlı kişiler, ölen bir öğretmenin uygun nitelikleri taşıyan oğlu, bazı hafız ve kadınlardır.*”(Akyüz 2003: 1669).

Tanzimat Fermanı, Türk toplumunun tarih sahnesinde gerçekleştirdiği temel dönüşümlerden biri olarak kabul edilir. Osmanlı devleti artık karşılaştığı sorunların çözüm yollarını Batılı sistemleri örnek alarak çözmeye çalışmakta; Batılı devletlerin

toplumsal formasyonun ürünü olan idari, mali, siyasi reform önerilerini tatbik etmekte, imparatorluk içerisinde yaşayan azınlıklara yeni haklar verilerek çözüm aranmaktadır (Kaçmazoğlu 2001: 94). Böylelikle bu durum toplumsal yapının hızlı bir şekilde dönüşmesine neden olmakta ve buna uygun toplumsal kurumlar şekillenmektedir. Osmanlı Devleti, Tanzimat ve Islahat hareketleri ile birlikte Batı'ya ait kurumları ithal ederek başka bir deyişle Batıcılışma siyaseti izleyerek gerekli bulduğu her türlü kadroyu temin ettiği gibi eğitim, bürokrasi, yönetim, hukuk, ekonomi vb alanlarında da gerekli yenileşme ve dönüşüm hareketlerini başlatmıştır (Kaçmazoğlu 2001: 110). Tanzimat döneminde, ilk kez çağdaş anlamda öğretmen yetiştirmek için 1848 yılında Darülmuallimin açılmıştır. Bu kurumun amacı; Rüştîyelerin öğretmen ihtiyacını karşılamak ve yeni öğretim programlarına göre oluşturulan okulların öğretmen açığını ortadan kaldırmaya yönelik olmuştur (Akyüz 2003: 167). Tanzimatın başladığı 1839 yılından sonra devletin niteliği aynı kalmakla birlikte, hukuk ve eğitim sisteminde din kurallarından ayrı bir yol izlenmeye çalışılmıştır. Eski hukuk ve eski eğitim sistemleri yanında, din derslerine devam edilmekle birlikte, din kurallarına dayanmayan, yeni bir hukuk ve eğitim sistemi oluşmaya başlamıştır. Böylelikle ülkede iki türlü hukuk ve iki türlü eğitim sistemi toplumda yer almaya başlamıştır (Binbaşoğlu 1995: 13). Tanzimat döneminde eğitim, ekonomi, hukuk, yönetim gibi alanlardaki değişmeler, toplumsal alanda bir ikilem ve karşıtlık ortaya çıkarttığı söylenebilir (Kaçmazoğlu 2001: 97). Görüldüğü gibi bu ikilem ve karşıtlık halk arasında bir karşılık bulmakta ve yeni olana karşı bir direnç geliştirmektedir.

16 Mart 1848'de Darülmuallimin açılmasıyla birlikte çağdaş anlamda öğretmen yetiştirmede önemli bir safhaya geçilmiştir. Fakat bu durum medreselileri ve halkı rahatsız etmiştir. Halk, öğretmende sarık, sakal aramakta, onun namaz kılmasını istemekte ve geleneklere bağlı bir değere sahip olmasını beklemektedir. Maarif bakanlığına bağlı okullarda da din derslerinin yer alması ve dini öğretimin kısmen devam etmesi medreselileri ve halkı fazlaca memnun etmediği söylenebilir. Medreseliler, halktan çocuklarını okullara göndermemeleri konusunda onları uyarmaktadırlar. Halk öğrencilerin namaz kılmasını isteyen Hristiyan bir öğretmeni "inançları sarsılmış" bir Türk öğretmene tercih etmektedir (Akyüz 2012:318).

Darülmualim, müdürlüğüne atanan Ahmet Cevdet Paşa 1 Mayıs 1851 yılında okulun ilk nizamnamesini hazırlayarak eğitim-öğretim sürecine yeni bir bakış açısı kazandırmış ve kurumsallaşma yolunda büyük bir adım atmıştır. Bu nizamnamenin belli başlı ilkeleri şunlardır (Şanal ve Erdem 2020: 287-288).

- a- *Darülmualim öğrencileri hiçbir şekilde cerre çıkmayacaklardır.*¹
- b- *Öğrencilerin okula alınmaların da sınava tabi tutulmalarını ve Arapçayı iyi derece de bilmeleri, ayrıca ahlak dışı davranışlarda bulunmamaları gerekiyor.*
- c- *Darülmualimin, asıl ve burslu öğrenci sayısı 20'yi geçmemelidir. Torpille ya da kayırma yoluyla öğrenci alınmayacağı, başarısız olan öğrencilerin okul ile ilişkisi kesileceği belirtilmektedir.*
- d- *Darülmualimin öğrenim süresi 3 yıl ile sınırlandırılmış, çalışkan öğrencilerin üç yıldan önce sınava tabi tutularak mezun olunacağı belirtilmiştir.*
- e- *Mezunların yeni göreve başlamalarında mezuniyet başarı derecelerinin ve sıralamalarının önemli olduğu vurgulanmıştır.*

Görüldüğü üzere oluşturulan nizamname ile ilk defa öğretmenlik mesleğinin kriterleri belirlenmiş olduğu söylenebilir. II. Meşrutiyet ile birlikte nitelikli öğretmen yetiştirme kaygısı yine ön planda tutulmuş, özellikle Satı Bey'in öğretmen okulunun başına getirilmesi ile birlikte yapılan çalışmalar, atılan adımların hepsi öğretmenin niteliğini nasıl arttırırız kaygısıyla ortaya çıkmıştır.

II. Meşrutiyetin ilanından sonra Mart 1909 yılında Darülmualimin müdürlüğüne atanan Satı Bey, okulu Fatih'ten alıp Cağaloğlu'na taşımıştır. Bunun nedeni olarak da Fatih'in dinsel yönün ağır basması, medrese eğitimi ve zihniyetinin hâkim olmasıdır. Cağaloğlu'nun ise matbaaların, gazetelerin ve yeni okullarının bulunduğu modern bir mekân sunmasıdır. Dolayısıyla Satı Bey, Darülmualimini Cağaloğlu'na taşıyarak okulun modern yaşama uygun hale getirebileceği düşüncesi ile yapmıştır (Akyüz2012:164). Ayrıca Satı Bey, bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin başında “meslek ve aşk-ı hizmet” ve “fedakârlık” olduğunu söylemiştir.

¹ -Cerre çıkma; medrese talebelerinin üç aylarda köy ve kasabalara giderek dini hizmetler yapması ve bunun karşılığında köylülerden aynı ya da nakdi yardım almasıdır.

Öğretmenin mesleğinde başarılı olabilmesi için mesleğini sevmesi gerektiğini vurgulamış, mesleğini sevmeyen öğretmenin başarısız olacağını, yapılan tüm çalışmalarında havada kalacağını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin görevlerinin kutsallığını ön planda tutarak vatan savunmasında ya da ülkenin kurtuluşunda en önemli ordulardan biri olarak tanımlamıştır (Öztürk 2022:164-165). Ziya Gökalp, eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez ögesi olan öğretmenlerin niteliği ve sorunları konusunda önerilerde bulunmuştur. Gökalp, bir ülkede öğretmenlere yeteri kadar değer verilmez ise o ülkenin bilim anlayışının gelişmeyeceğini ve bilimin değer kazanmayacağını söylemiştir. Öğretmenlerin statü ve makam sahibi olması gerektiğini vurgulamış, maaş ve statüsü ne kadar yükseltilirse, ülkede bilimin değeri ve saygınlığı o derece artacağını belirtmiştir (Kaçmazoğlu 2003:116-117).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte toplumsal yaşamın her alanında birçok yenilik ve devrimler gerçekleştirilmiştir. *“Eğitim Alanındaki Yapısal Reformlar: Tevhid-i Tedrisat’ın (Öğretim birliği) kabul edilmesi, ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi(1924). Okullarda karma eğitime geçilmesi (1927). Türk halkına okuma-yazma öğretmek için millet mekteplerinin açılması (1928-1936 yılları arasında 16-45 yaş arasında temel eğitim verilen kişi sayısı 3 milyonu buldu). Türk harflerinin kabul ve uygulanması hakkında kanunun kabulü (1928).”*(Eğilmez 2020: 135). Cumhuriyetin başından beri gerçekleştirilen devrimler ve dönüşümlerde öğretmenlerden beklenen onları koruyacak ve geliştirecek “yeni bir insan tipi” oluşturmaya çalışılmıştır (Akyüz 2012:359). Bu yeniliklerin güçlendirilmesi ve kökleştirilmesinde öğretmenlere ciddi sorumluluk düştüğünün bilincinde olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, öğretmenlerin görev ve sorumluluklarına dair bir takım uyarıları da bulunmuştur. *“Yeni Türkiye’nin birkaç seneye sığdırdığı askeri, siyasi, idari devrimler siz saygıdeğer öğretmenlerin sosyal ve fikri alanlarındaki başarınızla güçlenecektir. Sizin başarınız Cumhuriyetin başarısı olacaktır. Hiçbir zaman hatıranızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden ‘fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür’ nesiller ister.”* (Akyüz 2012: 360).

Cumhuriyet fikrinin yerleşmesi ve toplumun yeniden inşasını sağlıklı bir zeminde yürütmek için MEB bünyesinde Milli Eğitim Şurası oluşturulmuştur. Bu şura 1921-1926 yılları arasında Telif ve Tercüme Heyeti olarak çalışmalarını sürdürmüştür. 1926 yılında Telif ve Tercüme Heyeti görev sorumluluklarını Milli

Talim ve Terbiye Dairesine devretmiştir. MEB şuraları 1939 yılından başlayarak günümüze değin 20 defa toplanmıştır, en son 1/12/2021 tarihinde toplanarak tavsiye kararlar almıştır (ttkb.meb.gov.tr.E.T. 19/06/2022). Şura, MEB'in en yüksek danışma kurulu olarak görev yapmakta, eğitim sisteminin gelişimini ve niteliğini arttırmak için eğitim-öğretim analizlerini yapar ve tavsiye kararlar alır (mevzuat.gov.tr. E.T.19/06/2022). Kararlar tavsiye niteliğinde olduğu için uygulama ya da uygulamama durumu siyasi iktidarın inisiyatifine bağlıdır.

Cumhuriyet döneminde öğretmen kimliği genellikle idealist bir bakış açısı ile değerlendirilmektedir. F.Sayılan ve Yıldız, bu konuda şunları söylemektedir. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda Batı tipi toplumsal sınıfların olmayışı, sınıflar arası çatışmadan çok değişime ve modernlik anlayışına direnen kesimlere karşı mücadele anlayışı eğitim sistemini şekillendirmiştir. Modern öncesi toplumsal ilişkilerin ve değerlerin dönüşümünde, toplumsal yaşamın seküler hale gelmesinde eğitim önemli bir işleve sahip olmuştur. Dolayısıyla okul sistemi toplumsal farklılıkları üreten bir yer değil, modern-seküler bir hayatın inşasında kurucu bir rol üstlenmiştir. Dolayısıyla bu dönemde öğretmen kimliği idealist-toplumcu yönü ağır basmaktadır (academia.edu/E.T.24.04.2022). Cumhuriyet dönemi öğretmenlerinin “Ülkücü ve Devrimci Öğretmen” olarak nitelendirildiğini, özellikle devlet büyükleri ve genelgelerde bu söylemin kullanıldığını belirtmektedir. Bu slogan, öğretmenleri toplumsal değişimdeki rolünü vurgulamak için söylenmektedir (Akyüz 2012: 405).

1848'den itibaren Darülmuaallimin ve Darülmuaallimat adı altında öğretmen yetiştiren bu kurumlar cumhuriyetin ilanı ile birlikte adı Muallim Mektebi'ne dönüşmüştür. Bu okullardan mezun olan öğretmenler özellikle kırsal bölgelere gitmek istememekte, gitmeleri halinde ise etkili ve verimli olamamaktadır. Dolayısıyla köye uygun öğretmen yetiştirme ile ilgili proje ve görüşler ortaya atılmıştır (Akyüz 2012: 441). Çünkü yapılan reform ve yenilikler kırsal yaşamda fazla etkili olmadığı görülmektedir. Bu anlamda kırsal bölgeler için özel önlemler alma zorunluluğu ortaya çıkmış, köyleri dönüştürecek, modernlik ilişkilerini köy yaşamına aktaracak idealist-becerikli öğretmenleri yetiştiren Köy Enstitüleri kurulmuştur (Yıldız 2013:45). 1924 yılında hükümet ülkemizin eğitim sürecini analizini yaptırmak için Amerikalı pedagoglarından ve aynı zamanda filozof olan J.Dewey'e bir rapor hazırlatılmıştır. Rapor, Köy Enstitülerinin kurulmasının

dayanaklarından biri olduğu söylenebilir. “Köy mekteplerine bilhassa Türk hayatının temeli olan çiftçilerin ihtiyacına tekabül edecek okullara, öğretmen yetiştirecek muhtelif tip’te öğretmen okullarına ihtiyaç vardır. Okullarda köylülerin ve çiftçilerin alaka ve ihtiyaçlarına hususi bir ehemmiyet verilmeden tahsilin umumi ve mecburi kılınması içtimai zararlar verecek fevkalade bir tehlike teşkil eder. Köylülerle çiftçilerin ihtiyaçları ayrıca düşünülmeden vücuda getirilecek bir maarif sistemi nazari ve skolâstik olur. Ve genç neslin, herhangi diğer meslekte muvaffakiyetini temin etmemekle beraber, onları köy hayatından kolaylıkla uzaklaştırır. Bundan başka Türkiye’de milli refahın inkişafı ziraat ameliyatının ıslahile sıkı bir suretle alakadadır. Bu itibar ile Türkiye maarifi için en mühim mesele, derslerinin mevzuları köy hayatına iyice merbut olacak bir nevi iptidai ve tali okullar tesisidir. Ancak bu suretle okulun ameli faidesi herkesin nazarında taayyün eder. Ve okulda alınan malumatın ameli hayata tatbiki mümkün olur. Fakat bu neticenin elde edilmesi ancak ilmi bir tarzda ve ihtimam ile bu gayeye hizmet edecek öğretmen okulları açmakla temin edilebilir.”(Tonguç 1998: 315).

1940’larda 6 yaşındaki nüfusun % 78 okuryazar değildi ve bu oran kırsal kesimlerde % 90’ları buluyordu. Bu durumun ortadan kaldırılması ve kırsal kesimin kalkındırılması ancak eğitim ve öğretmen yoluyla olabileceği düşüncesi ile 17 Nisan 1940 tarihli, 3803 sayılı kanunla Köy Enstitüleri kurulmuştur (Akyüz 2012: 449-450). Bu bilgiler bize göstermektedir ki, yeni kurulan cumhuriyet nüfusun yüzde 80’nden fazlası kırsal alanda yaşamakta ve bu insanların büyük çoğunlu okuma-yazma bilmemektedir. ‘Eğitim, üretim içindir’ anlayışına dayalı olarak eğitim-öğretim sürecinin merkezine kalkınma ve üretim konulmuştur. Buna uygun insan gücünü yetiştirmek Köy Enstitüleri’nin temel görevleri arasındadır. Köy eğitmeni ve öğretmenlerin belli başlı görevleri şunlardır (Tonguç 2000: 39-40).

- 1- Köy halkının milli kültürünü yükseltmek, onların sosyal yaşamlarını çağın koşullarına göre oluşturmak,
- 2- Köyün ekonomik hayatını geliştirmek için tarım, hayvancılık, teknik ve sanat alanlarında köylüye örnek olmak ve onları teşvik etmek,
- 3- Köyde ve yakın çevrede bulunan tarihi eserlerin ve çevresel güzelliklerin onarımı ve bakımı konusunda öncülük etmek,

- 4- Devletin ve köy halkının genel çıkarlarını koruma, kooperatifler kurma ve her türlü imece gerektirecek konularda köylüyle iş birliği içerisinde bulunmak,
- 5- Kırsal kesimde yaşayan gençlerin sportif becerilerin kazandırılmasında, araç ve gereçleri kullanmalarında yardımcı olmak,

Görüldüğü üzere cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmene verilen görev sorumluluk, toplumun çağdaş değerlerle bütünleştirme, cumhuriyet ideolojisinin halka anlatılmasıdır. Özellikle kırsal kesime ulaşmada Köy Enstitülerinin önemli bir işleve sahip olduğunu söylemek gerekir, ayrıca genelde toplumun özelde köylünün dönüşümünde etkili olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu dönemde öğretmen; idealist, ülkücü ve modernleştirici yönleriyle ön plana çıkmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası, tek partili yaşamdan çok partili yaşama geçilmiş, ekonomi politikaları olarak kapalı bir ekonomiden liberal bir ekonomiye geçiş tercih edilmiştir. 1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti'nin, toplumu değiştirme ve dönüştürme yönelik görevlerini Gerger şu şekilde sıralamaktadır (Gerger 1998: 64).

- 1- Yerli burjuvaziye ve toprak sahiplerine destek olmak ve bu amaçla serbest piyasa koşullarını yerleştirmek
- 2- Dış ticarete liberalizasyonu gerçekleştirmek
- 3- Dış yardıma ve yabancı sermaye yatırımlarına dayalı bir kalkınma projesini yürürlüğe koymak
- 4- ABD ile politik, ideolojik, askeri ve Soğuk Savaş entegrasyonu tamamlamak

1950-1960 yılları arasında özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan krediler yoluyla ülkede görece bir refah artışı olmuştur. Marshall planı ve diğer kanallardan sağlanan mali yardım ve krediler sayesinde, traktör sayısında ciddi artış olmuş, tarımsal üretim ve ekilebilir arazi oranlarında bir yükseliş söz konusu olmuştur (Çavdar 1996: 28). Ayrıca bu dönem de yabancı sermayenin ülkemizde faaliyette bulunabilmesi ve ticari ve ekonomik çalışmaların ülke kalkınmasına katkı sağlayabilmesi için petrol Kanunu ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkartıldı (Eğilmez 2018: 143). Bu politikalar eğitim anlayışına da şekillendirmiştir. Bu

dönemde ABD’den eğitim ve planlama uzmanları davet edilerek eğitim politikalarının oluşturulması konusunda yardımları alınmıştır. Ayrıca Avrupa eğitim sisteminden uzaklaşarak ABD ekolü benimsenmiştir (Ezer 2020: 137). Demokrat Parti döneminde, özellikle bu dönem de Köy Enstitüleri’ne dönük ciddi eleştiriler söz konusu olmuştur. Köy Enstitüleri’nin köy-kent ayrımını arttırdığını, komünist yuvalarına dönüştüğünü, karma eğitimin toplumsal yapıya uymadığını ve enstitü öğretmenlerinin yetersizliği gibi gerekçelerle 1954 yılında kapatılmıştır (Yeşil 2018:149). Çağdaşlaşma ve toplumsal kalkınmaya uygun kuşaklar yetiştirme fikri bu dönem içinde söz konusudur. Çünkü öğretmenlerin büyük kısmı “cumhuriyet öğretmeni” ideali yetişmiş, öğretmenlik mesleğini zor koşullar altında fedakârca icra etmişlerdir.

Kısaca söylemek gerekirse DP döneminde, okullaşma oranında bir artış olmuş fakat eğitim sorunlarına ve öğretmen yetiştirme politikalarına dönük sıkıntılar katlanarak devam etmiştir. Bu 10 yıllık süreçte toplam 8 Milli Eğitim Bakanı görev almış, değişen her bakanla birlikte kadrolar da değişmiş, buna bağlı olarak eğitim sorunlarına kalıcı çözümler üretilenmemiştir. Ayrıca din eğitimi, lise öğrenimi, köy enstitülerinin durumu, öğretmen yetiştirme politikaları, köylerde nasıl bir eğitim yapılacağı ve derslerin öğrencilere nasıl ve hangi şekilde verileceği konusu sürekli tartışılmış fakat herkesimi memnun edecek bir çözüm üretilmemiştir (Yüce 2008: 234).

1950-1960 yılları arası plansız ve programsız uygulanan politikaların sıkıntıları 1961 Anayasa’sında giderilmeye çalışılmış, anayasada planlama ve planlı ekonomi kavramları kural haline getirilmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş birinci beş yıllık kalkınma planı başarı ile uygulanmış, planlamanın ana gayesi yıllık ortalama büyüme hedefini yüzde 7 civarında tutarak sanayileşmiş ekonomiler arasındaki farkı kapatmaktır (Eğilmez 2018: 144). 1961 Anayasa’sı 1960 darbesiyle birlikte Türk toplumu ilk kez liberal bir demokratik anayasaya kavuşmuş, sendikacılık, sivil toplum örgütleri ve kooperatifçilik hareketleri bu dönemde toplumsal yapıyı hızlıca dönüştürmeye çalışmıştır. Kapitalist gelişme ve çeşitli platformlar aracılığıyla toplumsal ve sınıfsal farklılıklar netleşmeye başlamıştır. Eğitim sisteminin işlevi kapitalist ilişkilere dayalı olarak toplumsal yapının yeniden üretimini sağlamaktadır. Ayrıca eğitim aracılığıyla iş gücünün niteliğinin artırılması,

meslek ve mesleki eğitimin önemsenir hale gelmesi için çaba harcanmaktadır (Sayılan ve Yıldız 2009: 741). Özellikle sol siyasal hareketinin toplumsallaşmasıyla birlikte, yeni bir öğretmen modelinin ortaya çıktığı gözlenmektedir. Artık önceki dönemin “devletin modernleştirici öğretmen”inden ziyade “halkın ilerici öğretmen”inden söz edilir hale gelmiştir (Yıldız 2013: 3).

Öğretmen örgütlülüğünün arttığı bu dönem de “ricacı” üslup bir kenara bırakılmış, “eylemci” bir tutum ön plana çıkmıştır. Özellikle Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), öğretmenler arasında en fazla örgütlenen sendika olmuştur. “Devrim için eğitim” fikri ön plana çıkmış, TÖS genel başkanı Fakir Baykurt, eğitimin “uyandırma” işlevini sürekli vurgular hale gelmiştir (Buyruk 2015: 371-373). “Halkın ileri öğretmeni” ile onu önceleyen “cumhuriyetin modernleştirici öğretmen” tipolojisi, öğretmenin toplumsal ilişkileri dönüştürmesi açısından önemli sorumluluklar üstlendiğini göstermektedir. Aralarındaki fark ise “cumhuriyetin modernleştirici öğretmen” figürü ulusun inşasında ciddi sorumluluklar üstlenmiş, devlet merkezli toplumsal dönüşümü hedeflemiştir, “halkın ileri öğretmen” figürü ise devletin politikaları ile çatışan ve ezilenleri merkeze alan bir anlayışla hareket etmiştir (Yıldız 2013: 3).

24 Ocak kararları ve 1980 askeri darbesiyle birlikte, ABD’de Başkan Ronald Reagan ve İngiltere’de Başbakan Margaret Thatcher döneminde uygulanmaya konulan neo-liberal politikalar, ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır. IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşları bizim gibi gelişmekte olan ülkelere, sanayileşme çabalarında yavaşlamalarını, ücretleri düşürmelerini, kamu harcamalarını kısımlarını ve ihracata dönük politikaları uygulamasını istemektedir (Gerger 1998: 138). Özellikle 24 Ocak kararları, toplumun yapısal dönüşümü hedeflemesi açısından önemli bir aşama olmuştur. Bu boyutuyla alınan tedbirleri şu şekilde özetlenebilir (Köse 2000: 30).

-Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nin fiyat belirleme inisiyatifi terk edilmiş, devlet destekleri azaltılmış, temel mal ve hizmet kapsamı küçültülmüş, kapsam dışında kalan diğer ürünlerin fiyatı serbest piyasa koşullarına bırakılmıştır,

-Reel faiz uygulamalarına geçilmiştir,

-Yabancı sermayenin gelişi için gerekli kolaylıklar sağlanmıştır,

- Dışa dönük açık bir ekonomik anlayış benimsenmiştir,
- İhracata dönük bir ekonomik model benimsenmiştir,
- Kamunun ekonomik yaşama dönük müdahaleleri asgariye düşürülmüş, piyasa kurallarını işlemesi için gerekli tedbirler alınmıştır,
- Devlet altyapı yatırımlarını öncelik saymış, imalat sanayine yönelik yatırımları ise özel sektöre devretmiştir.

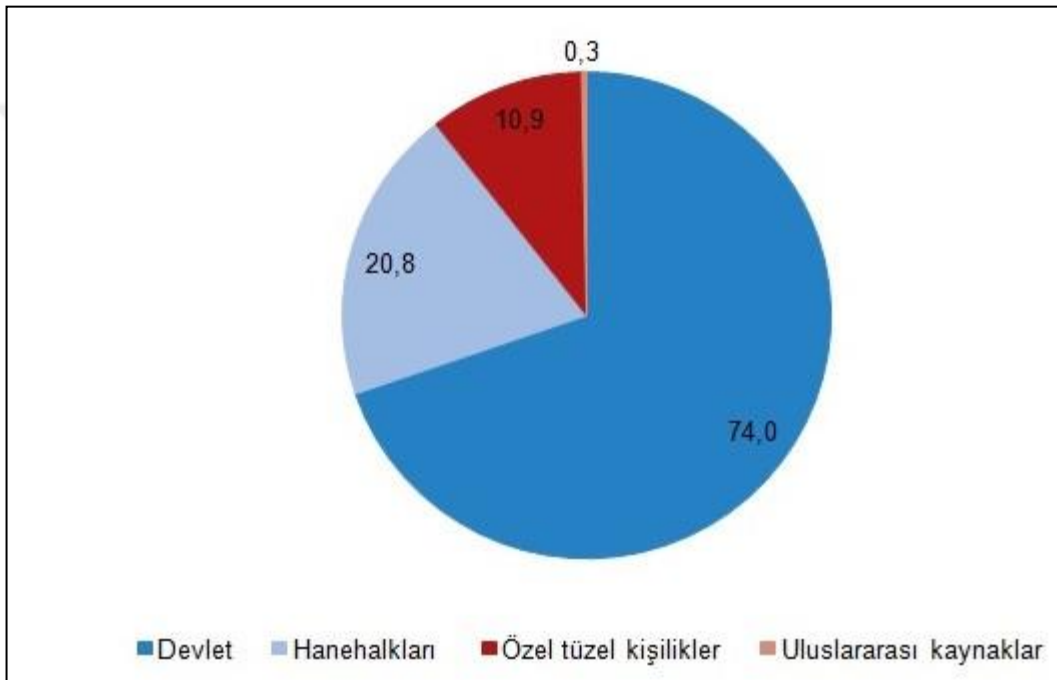
Neo-liberal politikalar ülkemizde resmi olarak Turgut Özal zamanında hayata geçirilmiştir. Regan ve Thatcher ABD ve İngiltere’de uyguladığı politikalar diğer Avrupa ülkelerine yayılmadan ülkemizde uygulanmaya başlamıştır. Bu ülkelerde başlayan deregülasyon, serbestleştirme, kamuyu geri plana çekme politikaları 1980’lerin başında dönemin başbakanı Özal tarafından Türkiye’de yaşama geçirilmeye çalışılmıştır (Eğilmez 2018: 46).

Neoliberal politikaların eğitim hizmetlerinde yarattığı değişim ve dönüşümler için özeleştirme, ticarileştirme, parasallaştırma, sermayeleştirme, metalaştırma, taşeronlaştırma ve piyasalaştırma kavramı çok sık kullanılır hale gelmiştir. Dolayısıyla genelde kamu hizmetleri özel de ise eğitim hizmeti özelleştirilip/ticarileştirilip bir şirket anlayışı ile yönetilir hale geldiği söylenilebilir. Türkiye’de eğitim sistemimiz 1980 sonrası neoliberal politikalara uygun olarak örtülü olarak başlatılan özelleştirme/ticarileştirme çalışmaları kapsamında, eğitime katkı payları, okul aidatları, velilerden karne, spor, temizlik ve kırtasiye giderleri gibi toplanan ücretlerin yanı sıra, kamu arazilerinin vakıf üniversitelerine karşılıksız tahsis edilmesi, eğitim kurumlarının bakım, onarım, temizlik ve güvenlik gibi çeşitli hizmetlerin özel şirketler eliyle yürütülmesi eğitim sistemimizin karakteri haline gelmiştir. KPSS, TYT, AYT, YDS, YÖKDİL ve LGS gibi eleme sınavları için alınan başvuru ücretlerin eğitim sisteminin ticari yönünü ön plana çıkarmaktadır (Aksoy 2011: 10-21).

Ülkemizde eğitimin ticarileşmesiyle birlikte hane halkının eğitime ayırdığı parasal kaynakta yıllara göre artış göstermektedir. 2011 yılında hane halkının yaptığı eğitim harcamaları toplamı 13 milyar 782 milyon TL iken, 2020 sonu itibarıyla bu rakam yaklaşık dört kat artarak 54 milyar 754 milyon TL’ye yükselmiştir (eğitimsen.org.tr/ E.T. 02.01.2022). Eğitim harcamaları içinde hane halkının yaptığı

harcamaların OECD ülkeleri ortalamasının neredeyse iki katıdır. OECD ülkeleri ortalamasında ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde kamu kaynaklarından yapılan harcamalarının yüzde 90'ını, hane halkı ve özel kaynaklardan yapılan harcamalar ise yüzde 9'unu oluşturmaktadır (eğitimsen.org.tr/E.T.02.01.2022). Türkiye'de 2019 yılında yapılan eğitim harcamalarının % 74,0'ı devlet tarafından finanse edilirken, hane halkının eğitim harcamalarının oranı ise % 20,8 olarak gerçekleşmiştir (data.tuik.gov.tr/E.T.02.01.2022).

Finans kaynaklarına göre eğitim harcamalarının dağılımı (%), 2019:

Şekil 2. Finans Kaynaklarına Göre Eğitim Harcamaları

Kaynak: TÜİK 2020, Sayı:33670

Türkiye'de eğitimin kamusal hizmet olmaktan hızla uzaklaşıp, hane halkının ya da bireylerin birer sorunuymuş gibi bir süreç izlenmektedir. Ailelerin yüklendiği giderler sadece öğrenciye yapılan doğrudan giderlerle sınırlı kalmayıp, ödenek yetersizliği nedeniyle zorunlu giderleri karşılayamaz hale gelen kamu okullarına da maddi katkı sunması anlamına gelmektedir (Keskin 2012:103). Görüldüğü üzere eğitim harcamaları ailelerin üzerine yıklılmaktadır.

5580 sayılı kanun kapsamında özel okullara eğitim ve öğretim desteği verilmektedir. Bu kanun kapsamında örgün eğitim yapan özel ilkokul, özel ortaokul ve özel liselerde öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler için, resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre her kademedede okulun öğrenim süresini aşmamak üzere, eğitim ve öğretim desteği verilebilir. Eğitim ve öğretim desteği, Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine bu amaçla konulan ödenekten karşılanır. Ödemeye ilişkin usulleri belirlemeye Millî Eğitim Bakanlığı yetkilidir (resmigazete.gov.tr.E.T.03.01.2022) denilmektedir. Ayrıca yayımlanan tebliğde okul kademelerine göre verilecek destek tutarı da verilmektedir.

Tablo 1.Özel Okullara Eğitim ve Öğretim Desteği

S. No	Okul Kademesi	Sınıf	Destek Tutarı (TL)
1	İlkokul	3 ve 4. Sınıf	4.165,92
2	Ortaokul	7 ve 8. Sınıf	4.849,72
3	Ortaöğretim	10, 11 ve 12. Sınıf	4.849,72

Kaynak: Resmi Gazete, 2020, Sayı:31345

Bu durum gösteriyor ki devlet politikalarını kamusal eğitimden yana değil de özel sektörden yana koyduğunu göstermektedir. Ayrıca 2020-2021 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı teşvik kapsamında 891milyon TL özel okullara eğitim desteği vereceğini söylemiştir (t24.com.tr.E.T.03.01.2022).

Bu dönemin öğretmen profilli kuşkusuz uygulanan bu politikalara uygun olarak şekillenmiştir. Bu şekillenme sürecinde toplumcu/devrimci öğretmen anlayışı değersizleştirilmiş ve sıra dışı hale getirilmiştir. Öğretmen yeterlilikleri ölçülebilir, denetlenebilir performans ölçütleri ile ölçülmektedir. Ölçme, fetişizm haline getirilerek öğretmen teknisyen boyutuyla değerlendirilmekte, özellikle eğitim teknolojilerin gereğinden fazla önemli hale getirilmesi öğretmen emeğinin küçümsenmesi ve değersizleştirilmesini de beraberinde getirmektedir (Yıldız 2013: 5).

1.3.3. Neoliberal Politikaların Meslekler Üzerine Etkisi

Mesleklerin toplumsal ilişkilerden azade olmadığı bilinmektedir. Özellikle üretim ilişkilerinin toplumsal yapıyı şekillendirdiğini ve mesleklerin de buna uygun olarak biçim aldığı söylenebilir. Bu konu da K.Marx, Kominist Manifesto’da şunları dile getirir. Burjuvazi, şu ana kadar her mesleği onurlandıran saygı ve hayranlıkla bakılan atmosferinden uzaklaştırmıştır. Doktor, avukat, rahip şair ve bilim insanını ücretli işçiye dönüştürdü (Marx ve Engels 1955: 12).

Neo-liberalizm, daha çok “bırakınız yapsınlar” yaklaşımına dayalı ekonomik felsefeye geri dönüşü temsil etmek üzere kullanıldı. Neo-liberalizm taraftarları, ekonomik ve finansal serbestleştirme, özelleştirme, deregülasyon, serbest ticaret, kamu harcamalarının düşürülmesi ve dolayısıyla ekonomide kamu kesimi ağırlığının azaltılması, özel kesimin önünün açılması, çevreci koruma önlemlerinin hafifletilmesi gibi görüşleri savunuyorlar, bu çerçevenin oluşturulması halinde ekonomik sistemin hiçbir aksamaya meydan bırakmadan çalışacağını ileri sürüyorlardı (Eğilmez2020: 45). Bu anlayış sürekli kazanma ve büyüme politikaları üzerinden yürütüldüğü için metalaşma yaşamın her alanına etki etmiştir. Metalaşma, her şeyin bir metaya indirgenmesi ve piyasa güçlerine tabi olması anlamına gelmektedir. Fiyatı, arz talep belirlerken, direnme kapasitesi, yani yeterli bir öznellik söz konusu olmamaktadır. Artık metalaşma, hayatın her alanına nüfuz etmiş durumdadır; aile, eğitim sistemi, şirketler, emek kurumları, toplumsal koruma politikaları, işsizlik, engellilik, meslek grupları, siyaset ve hukuk gibi alanlar metalaşmaktan nasibini almaktadır (Standing 2020: 52). Kapitalist neo-liberal model sosyal hayatın tüm yönlerini neredeyse istisnasız bir biçimde meta konumuna indirgemeyi hedeflemekte...neoliberal siyasalar, kültürel ürünlerin metalara dönüştürülmesine ve kamusal hizmetlerin en önemlilerinin, özellikle de sağlık ve eğitim hizmetlerinin özelleştirmesine yol açmaktadır (Amin 2007 :94).

Küreselleşmenin meslekler üzerindeki etkisi kaçınılmaz olarak yıkıcı olmuştur. Küreselleşme döneminde hükümetler usul usul mesleklerin ve zanaatların kendi kendilerini idare etmesini sağlayan kurumları ortadan kaldırdı ve bunların yerine düzenlemeyi devletin yaptığı karmaşık sistemlere büründürdü. Hükümetlerin atmış olduğu bu adımlar nedeniyle meslek gruplarının kendi standartlarını oluşturma,

mesleğe girişleri kontrol etme, kendi etik kurullarını koyup bunları yeniden üretme, üyelerini disipline sokup onlara yaptırım uygulama, terfi ve mesleki ilerlemelerle ilgili olarak prosedürleri belirleme gibi yetki ve kapasiteleri de bir şekilde yok etmiştir (Standing 2020: 73).

Fakat bugün meslekler her bakımdan radikal bir dönüşüme maruz kalmaktadır. Çünkü yeni kapitalizm çalışma/iş hayatını kökten dönüştürmekte emek piyasası bütünüyle esneklik, geçicilik/uçuculuk akışkanlık temelinde yapılanmakta, çalışma/iş hayatını anlık değişim şekillendirmektedir. Değişken emek piyasasında çalışanların kazançlarını koruyup sürdürmek amacıyla sürekli iş değiştirmek, yeni görevler ve mekânlar arasında mobilize olmak zorunda kalmaları, mesleğe yaklaşımın uzun vadeli bir zaman algısı üzerinden tayin edilirlikten çıkmasına sebebiyet vermekte ve mesleğe bağlılık zayıflamaktadır. Böylece geleneksel meslek imgesi bütünüyle farklılaşmaktadır. Bilgi teknolojileri ya da mikro elektroniğin iş hayatına girmesi ve insan emeğinin yerine makinelerin ikame olunmasıyla da çalışan-ürün bağlantısı kopmakta, iş doyumunu ve mesleki heyecan giderek azalmaktadır. Meslekler icra üslupları, fonksiyonları, ilgi alanları, sunumları, toplumsal konumları/prestijleri, tercih edilirlikleri vs. bakımından hızla değişmektedir. Bu süreçte meslek, bildik anlamını yitirmekte ve yalnızca konjonktürel bağlılıkların duyulduğu geçici işler/uğraşlar konumuna düşürülmektedir (İlhan 2008: 314).

Son 20 yıl içinde, dünyanın her yerindeki milli eğitim sistemlerinde neo-liberal küreselleşmenin artan etkisiyle birlikte pek çok reforma gidildi. Bu reformlar sıklıkla piyasa gerçekliğinin eğitim içeriğinin yanı sıra istihdam rejimine ve eğitimin yönetsel ve mali yönlerine uyarlanmasıyla devam etti. Eğitime özel bir yatırım alanı olarak bakan neo-liberal yaklaşım yalnızca eğitim hizmetlerinin ve öğretmenlerinin emeğinin nesneleştirilmesini meşrulaştırmakla kalmadı, aynı zamanda piyasa prensiplerinin okulların yönetimi dâhil eğitimin her alanında yoğunlaştırılmasının, yani “yeni işletmeciliğin” oluşmasına neden oldu (Ertürk 2018: 255). Dünyada yer alan ülkeler, küreselleşen dünya da rekabet anlayışını korumak ya da sağlamak amacıyla eğitim politikalarını gözden geçirme gereğini hissetmişlerdir. Buna paralel olarak da öğretmenin rolleri değişmiştir. Öğretmen toplumsal sorumluluğu bir kenara

birakılarak, verimliliği merkeze koyan iş yoğunluklu ve performansa dayalı bir çalışma modelini hayata aktarmaya çalışmışlardır (Stevenson2007: 224-251).

Klasik öğretmen anlayışı, “eğitimin toplumsal anlamını kavramış ve bu kavrayışın temelini oluşturan donanıma sahip olan, öğrenme/öğretme süreciyle ilgili “toplumsal sorumluluk” duygusuna sahip ve mesleki davranışlarıyla ilgili kararları kendisi veren, “dıştan kontrolü kabul etmeyen” bir meslek elemanı olarak görülen öğretmen imgesini değiştirmiştir. Piyasa odaklı,“Yeni profesyonizm” kavramı çerçevesinde biçimlendirilmeye çalışılan öğretmen, mesleki etkinlikleri profesyonel standartlar, performans göstergeleri ve verimlilik gibi, dışsal hesap verebilirlik mekanizmalarıyla ölçülen bir meslek anlayışına büründürülmeye çalışılmıştır. Öğretmen eğitiminde yapılan değişim ve okullarda yaratılan süreçler, böyle bir öğretmen kimliği yaratmaya yönelik olduğu söylenebilir (Ünal 2005: 4-15). Öğretmenlik mesleğinin yeniden yapılandırılması için piyasadan faydalanılmıştır. Dolayısıyla performans yönetim teknikleri, verimlilik ve ödül-başarı (performansa bağlı ücret) uygulamalar ile öğretmenlik mesleği yeniden inşa edildiğini söyleyebiliriz (Maguire 2002: 7).

Öğrenmeden daha çok öğretmeye odaklanan deneyimler, beceriler merkeze konularak, değerler ve etik ihmal edilmiş, öğretmen bu yeterlilikleri öğrencilere uygulanan testlerle ölçülmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla öğretmen, profesyonellikten uzaklaşarak birer teknisyen-aktarıcı rolüne indirgenmiştir (Maguire2002: 8). Doğrusunu söylemek gerekirse, tüm bu “reform”larla yapılmak istenen, öğretmeni eleştirel yargı ve tepki verebilen profesyonelden çok bir “teknisyen” olarak yeniden biçimlendirmektir. Böylelikle, öğretmen de emek gücü piyasalarının yeni yapı ve işleyişine uygun olarak, birçok meslek elemanı gibi niteliksizleştirmekte ve “vasıfsız” istihdamı hedeflenmektedir (Ünal 2005: 4-15). Öğretmenlik mesleğinde yaşanan bu dönüşüm, mesleğin saygınlığının aşınmasına, vasıfsızlaştırılmasına ve teknisyenleştirilmesine sebebiyet verdiğini söyleyebiliriz. Başka bir anlatımla öğretmenlik mesleği, bir öğretmenin deyimiyle “dün heybetli bir şelale iken, bugün kurumaya yüz tutmuş dere” noktasına getirilmiştir (Yıldız ve Ünlü 2017: 65).

Kısaca söylemek gerekirse; birçok meslek grubunda olduğu gibi, öğretmenliğin de mesleki pratikleri ve mesleğin toplumsal konumu dönemin

toplumsal, ekonomik ve siyasi konjonktürünün etkisi altında şekillenmektedir. Dolayısıyla her dönem, kendine özgü bir öğretmen modelini öne çıkartmaktadır. Yaşadığımız döneme denk düşen öğretmen tipolojisi de “sınava hazırlayıcı teknisyen öğretmen” modelidir. Bu öğretmen tipolojisi, toplumsal sorumluluklarından sıyrılmış, görevi öğrencileri merkezi sınavlara hazırlamaya indirgenmiş, mekanik bir içerik aktarıcısı teknisyen-öğretmen olarak tanımlanmaktadır. Hatta bu tipolojinin, onu önceleyen ve bugün görünmez kılınan “idealist-toplumcu” öğretmenin tam karşısında yer aldığı da belirtmek gerekir (Yıldız 2013: 44).

1.4. Türkiye’de Öğretmenlik Meslek Statüsünün Etkileyen Faktörler

1.4.1.Öğretmen Mesleğinin Özerkliğini Ortadan Kaldıran Faktörler

Piyasa ilişkilerine ait bir takım denetim mekanizmaları kamu hizmeti üreten farklı meslek grupları üzerinde denenmektedir. Özellikle öğretmenlik mesleğinin özerkliğini ortadan kaldıran gözetim ve denetim mekanizmaları mesleği olumsuz etkilemektedir.

Memuriyet-bürokrasi ve yönetsel sistemin etkin kontrol/gözetim aygıtları yoluyla, çalışma ilişkileri ve günlük hayat mekanik hale gelmekte ve kurumsal etki, birey üzerinde yüksek bir baskıya neden olmaktadır. Dolayısıyla bu süreçte, özgürlük kısıtlanmakta, atomik ve yabancılaşmış bir zihin atmosferine birey mecbur bırakılmaktadır (Aytaç 2005: 276). Çalışma mekânlarında kullanılan kamera sistemi çalışanların denetimlerinde önemli bir aygıttır. Fakat disipline dayalı gücün ortaya çıkması için elektronik gözetlemeye de ihtiyaç yoktur. Bu nedenle hem çalışanların dosyalarının, kayıtlarının tutulması ve sicil raporlarının düzenlenmesi hem de birbirleri üzerinde kurdukları gözetleme ve denetim böyle bir işlevi yerine getirmektedir. Çalışma mekânlarında oluşan yapı ve pratikler nedeniyle panoptikonu kendi üzerinde hissedenden ve bu nedenle de kendisinden beklenen davranışları yerine getirmeye çalışarak yapabileceklerinin sınırlarını belirleyen çalışan kesim, herhangi bir gözetlemeye gerek kalmaksızın kendi kendisini disipline etmektedir (Buyruk 2015: 74). Buna ilaveten ülkemiz de Ortaöğretim Kurumlar Yönetmeliğinin, müdür görev, yetki ve sorumlulukları başlığı altında, “öğretmenlerin performanslarını

arttırmak amacıyla her ğretim yılında en az bir defa dersini izler ve rehberlikte bulunur” (meb.mevzuat.web.tr E.T. 22/11/2021) maddesi eklenerek, öğretmenin gözetim ve denetim pratiğini öğrencilerin gözü önünde oluşturulmaktadır.

Kurumsal yapılar karşısında birey, çoğu kez kapana kısıtılmışlık duygusunu hisseder. İşe yetişememek, amir gözetiminden sıkılmak, arkadaşlarıyla uyuşamamak, rutinitik, monotonluk, değişiklik arayış, işe ilişkin tatminsizlikler, ifade sorunları, güven kaybı, etik ve sosyal uyumsuzluklar vs. hep birden kişinin ruhsal ve sosyal dünyasını baskılar. Dolayısıyla bilişsel bütünlük kaybı, denge sorunları, psikosomatik reaksiyonlar, sapma ve kaçışçı eğilimlerin artmasına sebebiyet verir (Aytaç 2005: 274).

Eğitim-ğretim programlarının merkezileşmesi ve standartlaşmasıyla öğretmenin müfredat oluşturma sürecinden koparılması ve bu müfredata uymak zorunda kalması, kavrayış ve uygulama arasındaki kopmanın en önemli göstergelerinden biri kabul edilmelidir. Standartlaşan ve merkezileşen müfredat paketleriyle öğretmenliğin de giderek standartlaştığı ve “kafa işi” statüsünden uzaklaştığını söylemek yanlış olmayacaktır (Buyruk 2015: 69).

Günümüz eğitim sisteminde öğretmenlerin müfredat planlama ve ğrenci performansı değerlendirme konularında üstlendikleri rol giderek zayıflamakta; genellikle önceden hazırlanıp önlerine konan müfredatı işlemek ve ğretim yönergelerine uymakla görevlidirler. Eğitim-ğretim sürecinin öznesi olan öğrencilerin öğrenim durumunu ve kendi meslek yeterliliklerini değerlendirip yorumlama işi ise harici kıstaslara ve verilere kalmış vaziyette olduğunu söylemeliyiz (Sahlberg 2018:66).

Eğitim-ğretim süreci ve öğretmenler üzerindeki denetim, her dönem önemli olmakla birlikte, özellikle 1980’lerde başlayan kapitalizmin yeni döneminde daha işlevsel ve zorunlu bir noktaya taşınmıştır (Buyruk 2015: 77). Bu bağlamda yeni döneme ilişkin insan yetiştirme politikaları değişmiş ve buna uygun ğretmen rolleri tanımlanmıştır. Ayrıca daha önceden rutin olarak gerçekleştirilen ğretmen pratikleri Covid-19 salgınından dolayı teknolojik ortama aktaramama sorunu yaşanmıştır. Öğretmenlik mesleği; duygusal, akademik, entelektüel ve sosyal becerileri içeren bir meslek olarak tanımlanır. alışmalar gösteriyor ki sıradan bir okul gününde

öğretmenler aşağı yukarı 10,000 karar almakta ve bu kararlar, şu anda teknolojik ortamda sınırlandırılmış durumda ve yüz yüze etkileşimden yoksun kalarak alınmaktadır. Ayrıca yaşanan bu sorun, sadece öğretmenlerin vasıfsızlaşması meselesi olarak görülmemeli, bu durum aynı zamanda öğretmen özerkliğinin de yok olması anlamına gelmektedir (tedmem.org. E.T.10/12/2021).

Öğretmen özerkliğine dair müdahaleler sadece kamu otoritesi tarafından yapılmamaktadır. Veliler tarafından da öğretmen baskı altına alınmaktadır. Günümüzde bazı veliler ise denetçilik rolünü bir seviye ileri götürerek öğretmenlerin öğretme yöntemlerine, ödev verme yoğunluklarına, sınıf içi disiplin tarzlarına müdahale ederek öğretmenin görevine müdahale etmektedir. Üzerinde baskı hisseden öğretmenler öğretim yöntem ve tekniklerini değiştirebilmekte, ödev miktarını arttırıp azaltabilmekte ya da merkezi sınavlara yönelik testler uygulayabilmekte dahası veliyi memnun etme gayretine düşmektedirler (Güven ve Sezer 2020: 1381). Ayrıca dönem sonlarında öğrencilerin not ortalamalarının yükseltilmesi konusunda hem veli hem de okul idaresi tarafından öğretmene baskı yapılmaktadır. Bilindiği gibi not verme durumu yönetmelikler çerçevesinde yapılan, öğretmen-öğrenci arasında tamamlanan bir süreçtir. Tembih ve ricayla notların verilmesini istemek öğretmen iradesini hiçe saymak ve öğrencilerine kötülük yapmaktır (cumhuriyet.com.tr. E.T. 27/01/2023). Özellikle mezuniyet başarı puanının merkezi sınavlarına olan etkisi nedeniyle zaman zaman veli ve okul idaresi tarafından öğretmene sözlü müdahaleler yapılarak notların şişirilmesi istenmektedir. Bu durum öğretmen özerkliğini ortadan kaldırdığı gibi bir nevi mobbing anlamına da gelmektedir.

1.4.2. Farklı Statüde Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Meslek Statüsüne Etkisi

Neo-liberal politikaların etkisiyle eğitim sistemi yüzüstü bir şekilde kar kaynağı, ihraç getirisi ve rekabet alanı olarak tanımlanırken ülkeler, üniversiteler ve okullar da performans kriterlerine göre değerlendirmeye alınmaktadır... eğitim kurumlarının yöneticileri, okullarda ve üniversitelerde piyasa odaklı bir işletme modelini teşvik etmektedirler (Standing 2020: 122). 1980 ve sonrası uygulanan neo-liberal politikalar genel de kamu hizmetleri özel de ise eğitim hizmetleri bir şekilde piyasa ilişkileri tarafından dönüştürülmüştür. Ayrıca kamu hizmetlerinin

esnekleştirilmesi ile birlikte çalışanların iş güvenceleri sekteye uğruyor ve mesleğe dair bilinenler tahrip edilmiştir. Uzun dönem çalışılacak işler ortadan kalktıkça, itibar, gelir, saygınlık ve statü kaybı da beraberinde gelmektedir (Standing 2020: 114). Kamu hizmetlerinin esnekleştirilmesiyle birlikte emeğin istihdamını da farklılaştırılmıştır. Tabii esnekleştirilen yalnızca organizasyon yapısı değil, aynı zamanda bu hizmetlerin üretimini sağlayan emeğin istihdamı ve çalışma koşulları da esnekleştirilmiştir. Girdi maliyetlerini düşürmek adına ve istihdamda yaşanan sorunlara hızlı çözüm bulmak gerekçesiyle pek çok devlet sektöründe sözleşmeli, geçici ya da yarı zamanlı istihdam modelleri hızlıca uygulamaya konulmuştur (Buyruk 2015: 230).

Ülkemizde de kamu hizmetlerinin esnekleştirilmesiyle birlikte farklı istihdam modelleri denenmektedir. Özellikle 1984 yılında çıkartılan 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle, Kamu İktisadi Teşebbüslerinde çalıştırılacak personelin *“verimlilik ve karlılık ilkelerine bağlı olarak maliyet bilinci içinde çalıştırılması”*([mevzuat.gov.tr](http://mevzuat.gov.tr/E.T.28/11/2021)E.T.28/11/2021) hükmüne yer verilerek kamusal alan bu ilkeye uygun olarak dönüştürülmüş ve buna uygun istihdam modelleri oluşturulmuştur. Ülkemizde kamu personelinin istihdamı, memur, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçi statüsünde olmak üzere dört temel biçimde çalıştırılır. Öğretmenler büyük oranda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda 4/A maddesine bağlı olarak kadrolu, memur statüsünde istihdamı yapılır. Fakat 2000’li yıllarla birlikte diğer kamu çalışanları gibi öğretmenlerin bir kısmı da devletteki hizmet alanlarında uygulanan esnek istihdam politikalarına bağlı olarak sözleşmeli ve/veya ücretli olarak istidam edildiğini görmekteyiz (Buyruk 2015: 230). Türkiye’de öğretmenler kamu çalışanlarının % 40’ını oluşturmakta ve yıllık eğitim bütçesinin % 65’i öğretmenlerin ücretlerine gitmektedir. Başka bir anlatımla hükümet için eğitimin mali yükünü azaltmanın en kolay yolu, öğretmenlerin statüsünü okullarda güvencesiz bir hale dönüştürerek işin üstesinden gelmeye çalışmaktadır (Ertürk 2018: 264). Esnek üretim modeline uyan güvencesiz öğretmen istihdamı, TKY ve performans uygulamaları eğitim hizmetlerinin üretim koşullarında önemli değişimlere neden olurken, öğretmenlerin çalışma koşullarının, yerine getirdikleri rol ve işlevlerin değişen kapitalist mantık ekseninde yeniden şekillenmektedir. Kamusal bir hak olan eğitim hizmetlerindeki metalaşma sürecinin

temel uğraklarından biri olan bu uygulamalar aynı zamanda “yarı zamanlı”, “katılım”, “demokratikleşme” gibi söylemlerle retorik oluşturulmaktadır. Emek sürecinde ve öğretmenlerin çalışma koşullarına yaşanan değişimlerin neden olduğu sonuç ise sermaye birikim mantığına uygun olarak öğretmen emeğinin diğer emek biçimleri gibi değersizleşme ve vasıfsızlaşma olarak karşımıza çıkmaktadır (Buyruk 2015: 240). 2000’li yıllardan bu tarafa başka bir anlatımla son on beş yıldır, öğretmenlerin istihdam statüsü ve çalışma koşulları genel olarak istikrarsız işgücü kullanımından dolayı farklılaşmıştır. Bu durum, ücret esnekliği yaratma ve hükümet bütçesinde eğitimin mali yükünü azaltma amacına yönelik olarak okullarda sözleşmeli ve geçici statüde çalışan öğretmenlerin sayısında görülen dramatik yükseliş nedeniyle olduğunu söylemeliyiz (Ertürk 2018: 256).

Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı’nın 10 Eylül 2021 tarihinde yayımlamış olduğu istatistikî raporda; Bakanlık bünyesinde toplam öğretmen sayısı 1112305’tir, bunun 1008344 kadrolu 103961 sözleşmeli öğretmendir.(sgb.meb.gov.tr E.T.05/12/2021). Milli Eğitim Bakanlığı 03/08/2016 tarihinde çıkardığı Sözleşmeli Öğretmen İstihdamına İlişkin Yönetmelik kapsamında sözleşmeli öğretmen alımı yapmaktadır. Öğretmen adayları KPSS puan üstünlüğüne göre mülakatlara alınır, sözlü sınavda 60 ve üzeri puan alanlar sözleşmeli öğretmenliğe atanmak üzere başvuru hakkı kazanırlar. Sözleşmeli öğretmenler kadroya geçebilmek için adaylığının kalkması gerekir ayrıca dört yıllık çalışma sürelerini tamamlamaları istenir (mevzuat.gov.trE.T.29/12/2021). Özellikle son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmen açığını ücretli öğretmenler üzerinden doldurulmaya çalışmaktadır. Devlet Memurları Kanunu’nun 4/C maddesi kapsamında görevlendirilen ücretli öğretmenler girdikleri ders saatlerine bağlı olarak ücret alırlar (Buyruk 2015: 231). Bu öğretmenlerin eğitim fakültesi mezunu ya da pedagojik formasyona sahip olması da önemli değildir. İki yıllık meslek yüksek okulu mezunları, açık öğretim mezunları da okullar da ücretli öğretmen olarak görev yapabilmektedir. Bu durum da hem eğitimin kalitesini hem de öğretmenlik mesleğinin standardını düşürmektedir (turkegitimsen.org.trE.T. 28/11/2021). Ücretli öğretmenler girdiği ders başına ücret almaktadır. Başka bir anlatımla haftalık 10 saat derse girmeleri durumunda bir ayda 40 saat üzerinden ücret ödenmektedir. Dolayısıyla ücretli öğretmenlerin ay sonunda aldığı maaş asgari ücreti bile

bulmamaktadır (turkegitimsen.org.trE.T.28/11/2021). Bilindiği gibi asgari ücret 2022 yılı Ocak ayında net 4253,40TL olarak belirlenmiştir, yine ücretli öğretmenin ek ders saat ücreti 01.01.2022 tarihi itibarıyla 27,58 TL'dir (csgeb.gov.tr E.T. 27.01.2022; mebpersonel.com.tr E.T.27.01.2022). Ücretli öğretmen maksimum girebileceği haftalık ders saati sayısı 30 saat olup, aylık 120 ders saatine tekabül etmektedir, bu durumda toplamda alabileceği ücret 3309,6 TL'dir. Bu da gösteriyor ki ücretli öğretmenin aldığı maaşın, asgari ücretin altında kaldığını kanıtlamaktadır. Yine Türk Eğitim Sen'in ücretli öğretmen sayılarına ilişkin yaptığı araştırma ve 81 il valiliğin göndermiş olduğu ücretli öğretmen sayısı; 2020-2021'de 69,326; 2021-2022'de ise 85,513'tür (turkegitimsen.org.trE.T. 25/01/2022). Ücretli öğretmenliğin bu kadar yaygınlaşması öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkilemektedir. Ücretli öğretmenlerin iş garantilerinin ve statülerinin olmaması, başvurularda belirli ve üst düzeyde bir nitelik aranmaması, bir kadrolu öğretmene ödenen ücrete karşılık neredeyse üç ücretli öğretmene ücret ödenmesi mesleğin itibarını düşüren (Atmaca, 2020, 160) bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin bu şekilde farklı statü de çalıştırılmaları mesleğin geleceğini olumsuz etkilemekte ve iş yaşamı ile ilgili birçok soruna davetiye çıkarmaktadır. Kamuda çalışan öğretmenlerin kadrolu/sözleşmeli/ücretli gibi farklı biçimlerde istihdam edilerek ayrıştırılması genelde iş güvencesizliği, ücretlerde eşitsizlik, çalışanların örgütsüzlüğü gibi sorunlara yol açmasının yanı sıra özeld eğitimde niteliğin düşmesi, iş tatminsizliği, işe yabancılaşma, aidiyetsizlik, yönetici/öğretmen/öğrenci/velilerle sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır (Polat 2013: 70).

Öğretmenlik mesleği hiyerarşik bir yapıya evrilmesi iş barışını olumsuz etkilemiştir. Kadrolu, sözleşmeli, ücretli ve aday öğretmen gibi aynı yapı içerisinde çalışan ve aynı işi yapan öğretmenlerin daha önce tanık olunmayan gerginliklere sebebiyet verdikleri bilinmektedir. Kadrolu öğretmenlerin, sözleşmeli ya da ücretli öğretmeni geçici olarak gördükleri ve tam anlamıyla bir öğretmen olarak kabul etmemektedirler. Sözleşmeli ve ücretli öğretmenler de kadrolu öğretmenlerin sorunlarını önemsiz ya da basit görebilmektedir (Keskin 2012: 196-198).

Sonuç olarak şunları söylenilebilir; kadrolu, sözleşmeli ve ücretli öğretmenlik gibi uygulamalar statü farklılığı oluşturduğu ve bunun sonucunda hiyerarşik bir yapı meydana getirmiştir. Bu durum özellikle ücretli öğretmenler açısından iş yaşamında,

adalet duygusunu zedelediği, ücretli öğretmen görevlendirmelerinde yasal boşlukların bulunduğu, ayrıca görevlendirmeye ilişkin herhangi bir yönetmeliğin olmaması ücretli öğretmen atamalarında bir takım sorunlara sebebiyet vermektedir. Yine özlük ve ekonomik haklarının yetersizliği, geçici olarak istihdam edilmeleri ücretli öğretmenlerin kendilerini mevsimlik işçi gibi hissetmelerine neden olmaktadır. Veli ve öğrencilerin de ücretli öğretmenlik uygulamalarından olumsuz etkilendiği statülerinin geçici olmasından kaynaklı olarak velilerin baskı oluşturduğu bu durumun ise okul iklimine zarar verdiği bilinmektedir (Doğan vd. 2013:385-387).

1.4.3. Merkezi Sınavların Öğretmenlik Mesleğine Etkisi

Son yıllarda eğitimde son derece belirleyici hale gelen sınavların nicel ve nitel önemindeki artışın sadece eğitim sistemi ile açıklanması mümkün gözükmemektedir. Böyle bir açıklama yöntemi, eğitim sisteminin de içinde yer aldığı toplumsal sisteme özgü koşulları ve ilişkileri göz ardı etmek anlamına geleceği bilinmelidir. Başka bir anlatımla tüm toplumsal veçheler bağlamında bakıldığında, eğitim sisteminin en önemli parçası haline gelen sınavları ve onlara bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli kurs ve dershaneleri, kapitalizmin neo-libereal aşamasının koşulları ve gerekleri ile ilişkilendirmek daha doğru olacaktır (Keskin 2012:16).

Vahşi kapitalizmin koşullarına vurgu yapan neo-liberalizm ve bunun piyasa merkezli eğitim modeli, öğretmenin rollerini değiştirdiği gibi öğretmenlerin beklentileri de farklı bir forma sokmuştur. İdealist-toplumcu öğretmenlerden zamanla sınava hazırlayan teknisyene dönüşen öğretmenin, meta haline getirilen bilgiyi mekanik şekilde aktaran ve öğretmen rolünü sınav başarısını esas referans noktası olarak belirleyen politikaların da mesleğin itibarını sarstığını söylemek gerekir (Atmaca 2020: 154). Standartlaştırılmış testler, okulların belirli performans hedeflerini yakalayıp yakalamadığını ölçmek için kullanılmaktadır. Birleşik Krallık, ABD ve Şili’de öğrenci test sonuçları okulları sorumlu tutmak için kullanılır ve okullar test sonuçlarına göre ödüller veya yaptırımlarla karşılaşabilir (Morris 2011: 27). Bu durum öğretmenin daha fazla performans göstermesine neden olmaktadır. Eğitimi sadece sınava dayalı ölçümler ve çeşitli sınav göstergeleri üzerinden performansları değerlendirilen öğretmenlerin bu yönü toplumsal kimlikten kopartılarak niteliğinin ve saygınlığının azaldığını gözlemlemekteyiz (Atmaca

2020:154). Sınav baskısının öğretmen üzerindeki yıkıcı etkisi büyük olduğu söylenebilir. Sınava dayalı ölçümlerin başka bir anlatımla standardizasyon politikalarının öğretmenlerin kendi kimliğine verdiği değerin aşınmasına sebebiyet verdiği bilinmektedir. Eğitim-öğretim sürecinin öznesi olan öğretmenlerin öğrenme ve kendi mesleki davranışlarına ve kimliklerine karşı geliştirdikleri duygusal bağ ve diğer meslektaşları ile kurduğu empati duygusu olumsuz etkilenmekte ve bununla beraber bizde sıklıkla “idealist öğretmen” olarak adlandırılan böyle bir öğretmenlik anlayışı kendini var olan her durumu test sonuçları ile ilişkilendiren ve buradaki çıkarı korumaya yönelik tutum alan bir öğretmen kimliğine bürünmüştür (Kızıldaş 2018: 50). Standartlaşan ölçümleri merkeze koyan eğitim sisteminin getirmiş olduğu bir uygulamada, öğretmenler üzerindeki baskıya veli ve idarenin öğrencilerden sınav başarısı beklentilerine uygun davranmasını istemektedir. Bununla birlikte öğrencilerin kendilerinin sınav başarı beklentisi de öğretmenler üzerinde olumsuz bir etki bırakmaktadır. Sınav merkezli eğitim anlayışının, öğrenci ve velinin üzerinde olan sınav gerginliği öğretmene yansıdığından, öğretmenlerin başarısızlık yaşama kaygısından öğretmenler stresli ve gergin bir çalışma hayatı sürdürmektedirler (Çetin ve Ünsal 2019: 317).

Neo-liberal politikalar ve ona dayalı üretim koşullarında paraya benzer biçimde işlev gören eğitim ve bilginin gelecekte daha fazla gelir ve statü sağlayacak bir araç olarak görülmesi, üst öğretim kurumlarına geçiş ve dolayısıyla mesleklere ulaşmayı olanaklı kılan merkezi sınavların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Sınava dayalı ölçümlerin ya da standart test mantığı dolayımında görünür olan rekabete dayalı işleyişin, öğretmen emeğinin dönüşümünde etkili olduğunu belirtmek gerekir. Aynı zamanda merkezi sınavlar bir yandan girişimci ve rekabetçi kültürün yaygınlaşmasında işlev görürken, diğer yandan öğretmenlerin performanslarının ölçülmesine olanak tanıyarak daha fazla denetim altına alınmalarına yol açmaktadır (Buyruk 2015: 186).

Kamu ve özel eğitim kurumlarında öğretmenlerden, öğrencileri öncelikle merkezi sınavlara hazırlamaları istenmekte, öğrencilerin sınavdaki başarıları, hem okul için hem öğretmen için saygınlık kaynağı olarak düşünülmektedir. Eğitim-öğretim sürecini piyasa mantığına dayandıran özel öğretim kurumları için bu, daha fazla sayıda “müşteri” anlamına gelirken, remi okullarda, ana babaların çocuklarını

vermek için yarıştığı öğretmenler anlamına gelmektedir. Sınavlar dayalı özellikle merkezi sınavlarda başarılı olan öğrencileri yetiştiren öğretmen imgesinin öne çıkarılması, zaman içinde öğretmenin eğitim anlayışlarını, eğitime yükledikleri anlamı da farklılaştırmıştır. Başka bir anlatımla, merkezi sınavlarda başarılı olacak öğrenciler yetiştirirken, müfredattaki konuların testlerde “sorulabilecek” ve “sorulmayacak” olarak ayrılması ve “sorulmayacak” olanlara daha az önem verilmesi başta müfredat bütünlüğünü bozmakta ve kazanımları anlamsızlaştırmaktadır. Dolayısıyla, hem yetişen kuşaklarda bilginin “ilgi” temelinde değil, “testlerde işe yararlılık” temelinde bir elemenden geçirilip, “işe yarayacak bilginin” öğrenilmesi gerektiği yönünde bir düşünce oluşturmakta, hem de öğretmeni bu yönde çalışması ve kendini testler konusunda geliştirmesi konusunda tahakküm altına almaktadır. Yine süreç içerisinde öğretmenler de kendilerini daha iyi test çözen, bu konuda öğrenciyi daya iyi yönlendiren öğretmen olarak teşvik edilecektir. Cumhuriyetin kurulmasıyla oluşturulan idealist-modernist öğretmenin toplumsal sorunlara ilgisi, toplumu kavramaya yönelik çabası ve politik bir tavır alma sorumluluğunu, okulda kendi konumunu güçlendirmeye, aranan öğretmen olmaya böylece daha çok kazanç elde etmeye yönlenmiş öğretmenden beklemek pek anlamlı olmayacaktır (Ünal 2005:10).

1.4.4. Yoksullaşmanın Öğretmenlik Mesleğine Etkisi

03/02/2022 tarihinde kabul edilen 7354 sayılı Öğretmenlik Meslek Kanunu’na göre, *“öğretmenlik, eğitim ve öğretim ile ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği”* olarak tanımlamaktadır (resmigazete.gov.tr/E.T.05.06.2022). Bu anlamda öğretmenlik, uhdesinde yer alan konuları ya da sorumlulukları profesyonel olarak yerine getiren bir meslek alanıdır. Dolayısıyla bir ülkenin kalkınmasında, gelişmesinde ve geleceğini hazırlamasında öğretmenin rolü yadsınamaz. Öğretmenin bu rolünü sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi için uygun şartların oluşturulması gerekmekte ve özellikle ekonomik, sosyal ve yönetsel koşulları düzeltilmelidir (Sağlam ve A. Sağlam 2005: 317-328). Bu bağlamda, öğretmenlik mesleğinin ekonomik getirisi mesleğin saygınlığını etkileyen en önemli değişkenlerden bir tanesidir.

Öğretmenlik meslek statüsünü ve saygınlığını olumsuz etkileyen en önemli faktörün ekonomik gelirin azlığı olduğu söylenebilir. Öğretmenin, bir takım temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaması (ev kirası, doğalgaz, elektrik, ulaşım, beslenme vb) iş ilişkilerini olumsuz etkilediği gibi mesleğin cazibesini de ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda öğretmenin aldığı ücretin düşük olması mesleki statüye zarar vermektedir (Sağlam ve A. Sağlam 2005: 317-328). Öğretmen maaşları, cumhuriyetin ilk yıllarında bu konu ile ilgili iyileştirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Öğretmen maaşları cumhuriyetin ilanı ile birlikte asgari düzeyi kanunla belirlenmiştir. 27 Aralık 1924 tarihli ve 518 sayılı kanun, 600 kuruşluk asgari ücreti 1000 liraya çıkarılmış ve üç yıla bir 200 kuruş zam yapılması kararlaştırılmıştır. Yine Milli Eğitim Bakanı olan Mustafa Necati, öğretmenlere altın bir çağ yaşatmıştır. Bu dönemde öğretmenler maddi ve manevi olarak iyi bir noktaya taşınmış, öğretmenlik mesleği istenilir ya da yapılabilir bir meslek haline getirmeye çalışmıştır (Akyüz 2012: 379-380). Cumhuriyet yöneticileri, ülkenin inşasında öğretmenlerin sorumluluklarının bilincindeydi. Dolayısıyla öğretmenlerin ücretlerinin arttırılmasıyla en uygun insanların bu mesleği tercih edeceklerini öngörmekteydiler.

Cumhuriyet döneminin öğretmenlik mesleğine yüklemiş olduğu sorumluluk bilinci süreç içerisinde toplum tarafından karşılık bulmuş, öğretmenlik mesleğine karşı saygın bir tutum gelişmiştir. Özellikle kırsal kesim de öğretmenle evlenmek genç kızların hayalini süslemektedir. Çünkü o süreçte öğretmenlik saygın bir meslek, görece olarak da geliri kendini ve ailesini geçindirebilecek düzeydedir. Bu anlamda genç kızların hayali bir öğretmenle evlenmektir. Bu durum türkölere bile konu olmuştur.

Öğretmene varamadım

Naylon çorap giyemedim

Karyolada yatamadım

Abum abum kız abum...

1960'lı yıllar da naylon çorabın yeni çıktığı, yer yataklarının yerini yaylı yataklarının aldığı bir dönem olarak bilinir, genç kızlar bu heveslerini bir öğretmenle evlenince gerçekleşebileceğini düşünmektedir ([tokattan net/](http://tokattan.net/) E.T. 25/06/2022).

Öğretmen maaşları cumhuriyetin ilanından beri sürekli iyileştirilmesi gerektiği vurgusu yapılmış, fakat öğretmen maaşlar yıllar ilerledikçe alım gücü sürekli düşmüştür. İ.Aydın'ın yapmış olduğu çalışmada 1946-2003 yılları arası altına göre öğretmen maaşlarının seyrini şu şekilde vermiştir.

Tablo 2.1946-2003 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları

Tarih	1 Cumhuriyet Altınının Fiyatı	Öğretmen Maaşı (TL)	Maaşla Alınabilecek Altın Adedi
1946	33.1 lira	400	12 adet
1960	107.8 lira	2000	18,5 adet
1965	94.4 lira	2700	28,6 adet
1975	59.7 lira	5500	9,2 adet
1980	10.533 lira	16.000	1,5 adet
1990	217.764 lira	969.894	4,4 adet
1993	892.021 lira	5.292.000	5,9 adet
1995	3.908.146 lira	20.291.000	5,1 adet
1997	11.736.666 lira	61.619.000	5,2 adet
1998	17.33.000 lira	122.000.000	7 adet
1999	23.700.000 lira	160.000.000	6,7 adet
2003	110.000.000 lira	550.000.000	5 adet

Kaynak: Aydın 1999:101

Tablodan da anlaşılacağı üzere öğretmen maaşının en fazla cumhuriyet altını aldığı yılın 1965 olduğu görülmektedir. Bunun nedenine ilişkin yine toplumsal ve ekonomik gelişmelerle ilgili olduğu söylenebilir. 1960'lı yıllar fordist üretim modelinin yaygınlaştığı “sosyal devlet” anlayışının yaşama geçirilmeye çalışıldığı, eğitim ve sağlık alanında yaşanan gelişmeler toplumda görece olarak refah artışına sebep olmuştur. Ayrıca emekçilerin mücadelelerinin sonucunda ücret ve yaşam koşullarında iyileştirmeler yaşanmıştır. Özellikle çalışanların yapmış olduğu eylemler sonucunda koalisyon hükümeti, 1963 yılında öğretmen maaşlarını arttırmış, 1965 yılında ise 657 sayılı Devlet Memurlar Kanunu çıkartmış, öğretmenlerin kademe ve derecelerinde düzenlemeler yapmıştır. Bu durum öğretmenlerin ekonomik koşullarını görece de olsa iyileştirmeler sağlamıştır (Buyruk 2015:142).

Aslında bu göreceli refah artışı II. Dünya Savaşı sonrası uygulanan ekonomik politikalarla da ilişkilidir. Bilindiği üzere Keynesyen politikalar, sosyal devlet anlayışını oluşmasını desteklemiş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kısmi refah

artışına neden olmuştur. Bu durum 25 yıllık bir süreci kapsadığı bilinmektedir. 1969-1975 yılları arası kapitalist üretim sistemindeki daralmalar ve ABD’ de görülen durgun şişkinlik, Keynesyen politikaların terk edilmesine, bir diğer deyişle sosyal devlet uygulamalarının son bulmasına zemin oluşturmuştur. Bu süreç ülkemizde 24 Ocak kararları ve 1980 askeri darbesiyle birlikte yeni liberal politikalar uygulanmaya çalışılmıştır. Liberal dönüşüm özelleştirmeler, kamusal hizmetlerin piyasaya açılması, piyasa ilişkilerine göre istihdam modellerinin oluşturulması gibi politikalar uygulamaya konulmuştur. Neoliberal politikalar, devletin vatandaşlarına karşı anayasal sorumluluğu olan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve iş bulma gibi bir takım görevlerini bırakması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla “yurttaş” kavramı anlamını yitirmeye başlamış “müşteri” kavramı önemsenir hale gelmiştir. Özellikle esnek çalışma ve farklı istihdam modelleri(geçici, sözleşmeli ve kadrolu)kamu personelinin olumsuz etkilemiştir (Müftüoğlu 2003: 18-27).

Neoliberal politikalar sonucunda, genelde kamu çalışanlarının özelde ise öğretmenlerin görev sorumluluk alanının hiçleştirilmesi öğretmenlik mesleğini olumsuz etkilemektedir. Öğretmenlere dönük “az çalışıyorlar”, “yatarak para kazanıyorlar”, “hiç olmazsa bir öğretmen olsun”, “çok tatilleri var” gibi söylemler öğretmenin toplumsal saygınlığına balta vurmaktadır (Yıldız 2013: 1-5). Aslında bu tür söylemler öğretmenlerin maaşlarını hak etmediğini daha az ücret verilmesi gerektiği kanısını ortaya çıkartmaktadır. Oysa ki öğretmen maaşlarının açlık sınırının biraz üzerinde olduğu görülmektedir. Türk-İş’in “Mayıs 2022 Açlık ve Yoksulluk Sınırı” adlı çalışmasında, bu net olarak görülmektedir (turkis.org.tr/E.T.26.06.2022).

-Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı)6.017,85 TL’ye,

-Gıda harcaması ile giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı (yoksulluk sınırı) 19.602,14 TL’ye,

- Bekâr bir çalışanın ‘yaşama maliyeti’ ise aylık 7.836,46 TL’ye yükseldi.

2022 Ocak ayı kadrolu en düşük ve en yüksek öğretmen maaşları aşağıdaki Tablo 3’te gösterilmiştir (timeturk.com/E.T. 26/06/2022)

Tablo 3. 2022 Ocak Ayı Kadrolu En Düşük ve En Yüksek Öğretmen Maaşları

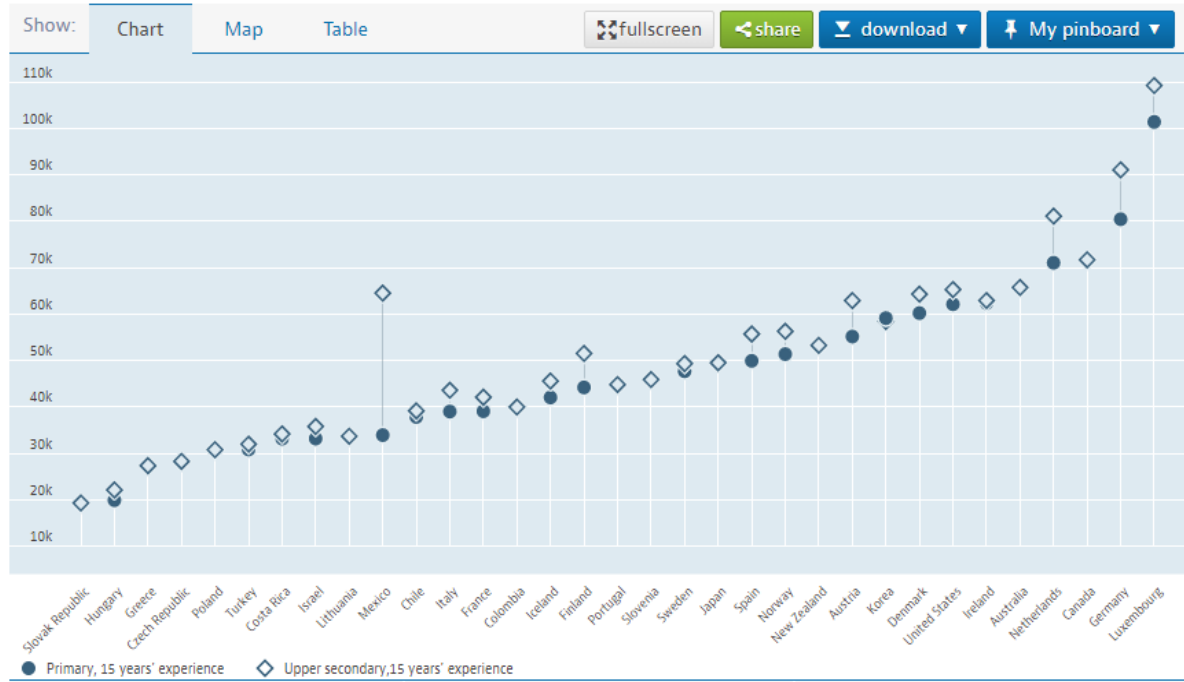
Derece/Kademe	2022 Ocak Öğretmen Maaşları
8/1	7073
1/4	8016

Görüldüğü üzere açlık sınırı 6017 lira yoksulluk sınırı ise 19,602 liradır, bu durumda öğretmen maaşlarının açlık sınırının biraz üzerinde seyretmektedir. Dolayısıyla bu maddi getiri öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkilemektedir. Yine Türk Eğitim-Sen’in Kasım 2021’de yapmış olduğu “24 Kasım Öğretmenleri Anlama” konulu bir anket çalışması yapılmıştır. Bu ankette öğretmenlerin %19,8 ek iş yapıyor, % 14,4 kripto parayla ilgileniyor, % 82,6’nın borcu olduğunu söylemektedir (objektifamasya.com/E.T. 26/06/2022). Yine Eğitim Bir-Sen’in “Öğretmenlik Mesleği ve Mesleki Statü” adlı çalışmasında, öğretmenlerin % 56’nın ücretlerinin yetersiz olduğunu belirtmişler ve % 29’u ise aldıkları ücretten sosyal-kültürel ihtiyaçlarına dönük para ayırabildiklerini söylemişlerdir (Yurdakul, vd. 2016: 108).

Öğretmenlerin bir kısmı ücretlerinin yetersizliğinden dolayı ek iş yapmak zorunda kaldığı söylenebilir. Özellikle ikinci el oto alım satımı ya da emlakçılık gibi alanlarda ikinci bir iş yaparak yaşamını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu durum ilan ve online alışveriş sitelerinde bulunan hesaplardan kolayca anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi öğretmenlerin ikinci bir iş yapması ya da ticaretle uğraşması 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 125. maddesi gereği yasaktır. Buna rağmen öğretmenler ek iş yaparken kademe durdurması cezasını göz önüne alarak bu faaliyeti sürdürmektedirler (Kızıldaş 2022: 139). Kısaca söylemek gerekirse, öğretmen maaşlarının yetersizliğinden dolayı geçim sıkıntısı yaşadığı söylenebilir. Bu süreci aşmak için ek işler yapmak zorunda kaldığı bilinmektedir. Dolayısıyla öğretmenlik meslek statüsü bundan olumsuz etkilenmekte ve toplumsal saygınlığı ortadan kalkmaktadır.

Teachers' salaries Primary, 15 years' experience / Upper secondary,15 years' experience, US dollars, 2020 or latest available

Source: Education at a glance: Teachers' statutory salaries

Şekil 3.OECD Öğretmen Maaşları

Kaynak:OECD Teachers' salaries

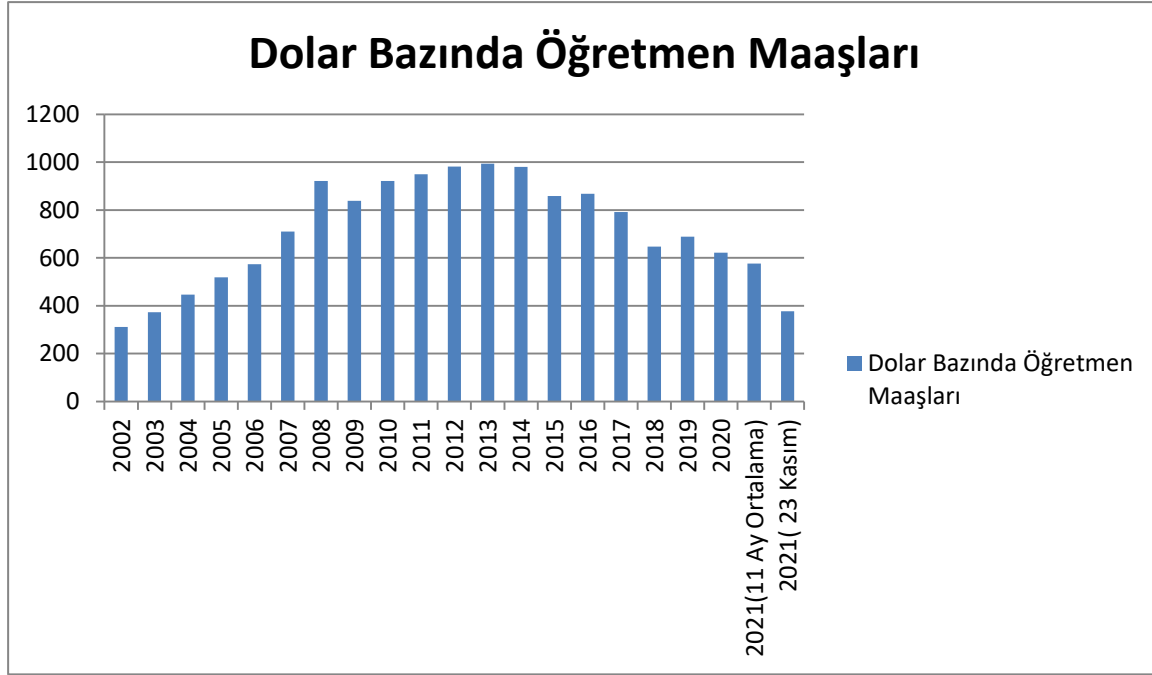
Ülkemizdeki öğretmen maaşlarına bakıldığında zaman zaman OECD ülkelerinin ortalamasının altında olduğu görülmektedir. 2019-2020 yıllarını kapsayan OECD'nin rapora göre Türkiye öğretmenlerine en az maaş veren 6. ülke konumundadır. Satın alım gücü paritesine göre 15 yıllık öğretmenlerin ülkemizde 30 bin dolar civarında ücret aldıkları görülmektedir. Ayrıca OECD ülkelerinde kıdem artıkcı öğretmen ücretlerinde önemli bir artış söz konusuyken ülkemizde kıdemin ücretler üzerinde fazla bir etkisinin olmadığı gözlenmektedir (Çelik, vd. 2020: 26).

Tablo 4.2004-2023 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları

Tarih	Cumhuriyet altının değeri (tl)	Öğretmen maaşı (tl)	Maaşla alınacak altın
2004	148.093	636.800	4,3
2005	144.285	707	4,9
2006	200	820	4,1
2007	196,420	933	4,75
2008	254,095	1334	5,25
2009	322,666	1452	4,5
2010	427,428	1496	3,5
2011	556	1529	2,75
2012	642,857	1800	2,8
2013	555,555	2000	3,6
2014	594,594	2200	3,7
2015	666,666	2400	3,6
2016	896,551	2600	2,9
2017	1017,8	2850	2,8
2018	1454.4	3927	2,7
2019	1931,5	5022	2,6
2020	3058.9	5200	1,7
2021	4740,7	6400	1,35
2022	7238,8	9700	1,34
2023	13,513	20000	1,48

Kaynak: [bigpara.hurriyet.com.tr/E.T. 25/12/2023](http://bigpara.hurriyet.com.tr/E.T.25/12/2023)

Tablodan anlaşılacağı üzere son yıllarda öğretmen maaşlarının cumhuriyet altını alma gücünün gittikçe azaldığına şahit olmaktadır. Bilindiği gibi öğretmenin çalışma koşulları ve aldığı ücretin öğretmenlik meslek statüsü üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda özellikle son yıllarda ülkemizde yaşanan enflasyonist ortamın genelde çalışanlar üzerinde yıkıcı bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olmaz. 2023 Aralık ayında statüsü öğretmen olan bir eğitimci maaşı ile sadece 1,48 cumhuriyet altını aldığını görmekteyiz.

Şekil 4.Dolar Bazında Öğretmen Maaşları

Kaynak: euronews (9.derece 1. Kademe öğretmen maaşı)

Dolar bazında öğretmen maaşlarına bakıldığında 2002 yılında 311 dolara tekabül ederken, 2013 yılında 1000 dolara yaklaştığı, 2021 Kasım ayına gelindiğinde öğretmen maaşlarının 377 dolara kadar düştüğü görülmektedir. Yine öğretmen maaşlarını net asgari ücretle kıyaslandığında şu sonucu görmekteyiz. 2002 yılında bir öğretmen maaşı 2,55 asgari ücret ederken, 2020 yılında bu oran 1,88'e düşmüştür (euronews.com/E.T.17/07/2022). Öğretmenlerimizin ücretleri, ulusal ve uluslararası karşılaştırmalı değerlendirmede yetersiz olduğu istatistiksel olarak göz önüne serilmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan ekonomik sıkıntılar ve hayat pahalılığı öğretmenlerin alım gücünü iyice düşürmüş, açlık sınırının biraz üzerinde bir ücretle yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla bu durum öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkilemenin yanı sıra mesleğin cazibesini ortadan kaldırdığını söyleyebiliriz.

1.4.5. Öğretmenlerin Mesleğe Alınma Uygulamaları

Öğretmenlik mesleğinin, birçok meslek grubundan daha önce kendine uygun bir takım ölçütler oluşturduğu bilinmektedir. 18. yüzyıl Avrupa'sında öğretmenlik mesleğine girecek adaylarda dikkat edilecek bir takım kriterlerin oluşturulması eğitim reformcularının en önemli endişelerinden biri olmuştur. Aslında öğretmenlik mesleği, diplomalar ve özel sınavlarla gösterilen, bireysel başarının resmi olarak tanınmasına dayalı liyakate dayalı seçme yöntemlerini benimseyen ilk mesleklerden biri olmuştur (Novoa 2000: 50).

Ülkemiz ise Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze değin yaklaşık 170 yıllık öğretmen yetiştirme deneyimine sahiptir. 1848 yılında Dar'ül Muallimin'in açılması ile birlikte öğretmen yetiştirme süreci başlamış, cumhuriyetin ilanı ile birlikte "İlk Muallim Mektepleri", "Köy Muallim Mektepleri", "Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları" ve "Köy Öğretmen Okulları" aracılığıyla öğretmen yetiştirilmeye çalışılmıştır. 1940'larda "Köy Enstitüleri" ile öğretmen ihtiyacını karşılanmaya çalışılmış, 1954 yılında Köy Enstitüleri kapatılmış yerine "İlköğretim Okulları" adı altında öğretmen yetiştiren kurumlar açılmıştır. Yine bu dönem de 3 yıllık "Eğitim Enstitüleri" kurulmuş ve ardından 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na istinaden öğretmen adaylarının yükseköğretim görme şartı getirilmiştir. 1980 askeri darbesinden sonra "Eğitim Enstitüleri", "Eğitim Yüksekokulları"na dönüştürülerek üniversiteler çatısı altında faaliyet gösterir hale getirilmiştir. Son olarak 1989 yılında "Eğitim Yüksekokulları"nın eğitim-öğretim süresini 4 yıla çıkartılması ile birlikte öğretmen yetiştirme faaliyeti "Eğitim Fakülteleri" üzerinden yapılmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin 170 yılı aşan öğretmen yetiştirme tecrübesine sahip olmasına rağmen, eğitim sisteminin felsefi bir arka planın olmaması, süreç içerisinde siyasetin eğitim üzerindeki etkisi ve halk yardakçısı politikalar sonucu öğretmen yetiştirme sürecimiz olumsuz etkilenmiş, yetiştirme süreci nitelik ve nicelik arasında sıkışıp kalmıştır (Şanal 2020:1-10). Ülkemizde, öğretmenlik mesleğine zarar veren yaklaşımlarından biri alan dışı öğretmen ataması olmuştur. Bu durum bu mesleği herkesin yapabileceği görüşünü yaygınlaştırmıştır. Maarif ya da Eğitim Bakanlığının 1860'lı yıllardan bu tarafa meslek dışından öğretmen alımlarını yapması, mesleğe ciddi zarar verdiği söylenebilir. Bu uygulamanın sonucunda bu meslek "kapısı herkese açık bir iş

olarak” değerlendirilmiş, toplumda “hiçbir şey olamazsan bari öğretmen ol” anlayışı yaygınlık kazanmıştır. Bu uygulamanın sonucunda öğretmenlik mesleği, imajı ve saygınlığı olumsuz etkilenmiştir (Akyüz 2003: 184). Görüldüğü üzere ülkemizde öğretmen alımları ile ilgili planlı bir uygulamanın olmadığını görülmektedir. Ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyal dinamikleri öğretmen yetiştirme ve alımlarını etkilediği söylenebilir.

Günümüzde öğretmen alımları 7354 sayılı Öğretmenlik Meslek Kanunu kapsamında yapılmaktadır. Bu kanun da öğretmenlik mesleği aday öğretmen, öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağa ayırmıştır. Aday öğretmenin şartlarını ise madde 5’te şu şekilde düzenlemiştir (resmigazete.gov.tr/E.T.15/07/2022).

MADDE 5– (1) *Özel mevzuatında yer alan hükümler saklı kalmak üzere, aday öğretmenliğe atanabilmek için 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak, yönetmelikle belirlenen yükseköğretim kurumlarından mezun olma, 7/4/2021 tarihli ve 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanununa göre güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmış olma ve Millî Eğitim Bakanlığınca ve/veya Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılacak sınavlarda başarılı olma şartları aranır. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği’nin 13 maddesi “İlk atama kapsamında aday öğretmenliğe/öğretmenliğe yapılacak atamalar, KPSS puan üstünlüğüne göre tercihler de dikkate alınarak ilan edilen kontenjanlar dâhilinde elektronik ortamda gerçekleştirilir. Puan eşitliği hâlinde atanacak aday bilgisayar kurası ile belirlenir (mevzuat.gov.tr/E.T.15/07/2022). MEB’e atanacak öğretmen adaylarının öncelikle Kamu Personeli Seçme Sınavı’na girmesi gerekmekte, daha sonra belirlenen kontenjana dayalı olarak KPSS puan üstünlüğüne göre mülakatlara alınmakta, başarılı olanlar aday öğretmen olarak atanmaktadır. Özellikle son yıllarda aday öğretmenlerin sınav puanları yüksek olmasına rağmen mülakatlarda düşük puan verilerek elendiklerine ilişkin birçok bilgi bulunmakta, aday öğretmenler haklarını aramak için idari mahkemelere başvurduğu gözlenmektedir. Danıştay’ın iptal nedenlerine baktığımız zaman aday öğretmenlerin mülakatlarda ölçüsüz bir şekilde elendikleri görülmektedir (or.av.tr/E.T.16/07/2022).*

- Sözlü sınavın objektif olarak yapılmaması
- Sözlü sınav komisyonun belirlenen kurallara uygun oluşturulmaması,
- Sınav komisyonunca sınavda sorulacak soruların önceden hazırlanmaması ve tutanağa bağlanmaması,
- Her adaya sorulan soruların kayda geçirilmemesi ve sorulan sorulara adayların verdiği yanıtları hangi komisyon üyesince, hangi notun takdir edildiğinin tutanakta ayrı ayrı gösterilmemesi,
- Sorulara doğru yanıt verilmesine rağmen sonucun olumsuz olması,
- Sınav komisyonunca verilen puanların ayrı ve objektif bir şekilde verildiğine dair şüphelerin bulunması.

Bu durum kuşkusuz toplumda, aday öğretmen seçiminin adil olmadığı fikrini oluşturmakta ayrıca seçilen öğretmenlerin liyakatsiz olduğu görüşü yaygınlaşmaktadır. D.Koşar ve arkadaşlarının araştırmasına göre sözlü sınavın aday öğretmenler üzerinde bıraktığı olumsuz etkiyi şu şekilde anlatmaktadır. Sözlü sınavda öğretmen adaylarına alan dışından sorular yöneltildiği, sınav komisyonunda yer alan üyelerin taraflı davrandığı, sözlü sınav süresinin adayı değerlendirmede yetersiz olduğu, sözlü sınavla öğretmen atama usulünün taraflı olduğu, sözlü sınavın öğretmenlik meslek statüsüne ciddi zarar verdiği, ayrıca merkezi sınav olan KPSS'ye karşı güvensizlik ve karşılığının olmadığı hissini doğurduğunu, sözlü sınav uygulamalarının aday üzerinde psikolojik baskı oluşturduğunu, sözlü sınav uygulamalarının öğretmenliği değersizleştirildiğini ve nitelikli öğretmen seçimine herhangi bir katkısı olmadığı belirtilmiştir (Koşar, vd. 2018: 22). Dolayısıyla bu durum öğretmenlik mesleğini olumsuz etkilemekte, başarılı öğrencilerin öğretmen olma tercihlerini ortadan kaldırmaktadır.

Günümüzde öğretmen yetiştirme ile ilgili en büyük problemin alan dışı lisans programlarına pedagojik formasyon verilerek işsiz öğretmen sayısını arttırmak olmuştur. Yükseköğretim Kurulu verilerine göre, ülkemizde 129 devlet üniversitesi ve 72 özel üniversite bünyesinde 187 Fen-Edebiyat Fakültesi, 92 Eğitim Fakültesi ve 5 Eğitim Bilimleri Fakültesi bulunmaktadır. Aslında bu kadar fazla fakülte ve türevlerinin bulunması pedagojik formasyonun gerekçesini de ortaya koymaktadır.

Bilindiği gibi pedagojik formasyon Fen-Edebiyat Fakültelerinin öğretmenlikle ilgili programlarına verilmesi gereken bir sertifikalandırma durumu iken “eğitimde fırsat eşitliği” ilkesi öne sürülerek diğer alan dışı programlara da verilir hale getirilmiştir. Dolayısıyla dört yıllık fakülte mezunu olan herkes pedagojik formasyon olarak eğitim fakülteleri mezunu ile aynı noktaya gelmektedir (Şanal 2020: 1-11). Yükseköğretim Kurulu 27/09/2021 tarihinde çıkardığı “Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programına İlişkin Çerçeve Usul ve Esaslar” kararı Madde 5, Fıkra 4’te *“Açık öğretim ve uzaktan öğretim yoluyla sunulan ilgili lisans programlarının mezunlarından pedagojik formasyon eğitimi programına katılmak isteyenler, eğer program açılmışsa mezun oldukları üniversiteye veya program açılan diğer üniversitelere başvurabilirler.”* kararı ile açık ve uzaktan eğitim mezunlarına da pedagojik formasyon kapısı aralamıştır (yok.gov.tr/E.T.17/07/2022). Bilindiği gibi her yıl 15.000 ile 20.000 arası öğretmen alımı yapılmaktadır. Atama bekleyen öğretmen sayısının 500000 ile 700000 arasında olduğu söylenmektedir. Eski Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un TBMM’ye yanıtlaması istemiyle verilen soru önergesine cevap olarak, 2020’de KPSS’ye girmiş olup Talim Terbiye Kurulu Kararı’nda belirlenen alanlara göre atama bekleyen öğretmen sayısının 500 bin 41 olduğunu söylemiştir (ogretmengundem.com/E.T.17/07/2022). Bu durum kuşkusuz öğretmen işsizliğini arttırmakta meslek saygınlığına zarar vermektedir. Aynı zamanda öğretmenlik mesleği herkesin yapabileceği bir iş alanı olarak algılanmakta “hiçbir şey olamıyorsan bari öğretmen ol” anlayışı pekiştirmektedir.

Donanımlı öğretmen yetiştirmek biraz da yetiştiren kurumun niteliği ile ilgili olduğu söylenebilir. Mevcut sistemin öğretmen adaylarında fark yaratacak değişikliğe neden olmadığı bilinmektedir. Öğretmen adayları eğitim fakültelerinde 4 ya da 5 yıl öğrenim gördükten sonra dünya görüşlerinde, bilimsel değerlendirmelerinde, mesleğin önemi ve eğitimin değeri konusunda gözle görülebilir değişiklik yaşamadan mezun olmaktadır. Bu durum ise iyi öğretmen olabilmelerini ortadan kaldıran bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Kısacası kurumsal ve felsefi donanım kazanmadan öğretmenlik mesleğine ayak basmaktadırlar (Okçabol 2018: 251).

Neo-liberal politikalar sonucu eğitim sürecinin ticarileştirmesi, emek sürecinin esnekleştirmesi ve eğitim hizmetlerinin metalaşması ile birlikte öğretmen

emeğinin dönüşümü hızlanmıştır. Özellikle plansız ve kuralsız pedagojik formasyon dağıtımı, ihtiyaçtan fazla eğitim fakültelerinin açılması gibi uygulamalar işsiz öğretmen sayısını arttırmıştır. Bugün ülkemizde atamayı bekleyen öğretmen sayısını resmi kaynaklar 500 bin olarak telaffuz etmektedirler. Ataması yapılmayan öğretmenlerin, açlık sınırının altında, güvencesiz ve vasıfsızlaştırılmış bir şekilde çalıştırılmalarına neden olmaktadır. Özellikle etüt merkezlerinde, özel okullarda ve kamu da ücretli öğretmenlik adı altında çalıştırılan öğretmenlerin acımasız bir şekilde sömürülmektedir. Ayrıca piyasa ilişkileri içinde meslek yaşamına başlayan öğretmenlerin mesleki kültürden daha çok parayı merkeze alan bir anlayış geliştirmektedirler (Ünal 2011: 22).

Kısaca söylemek gerekirse ülkemizde öğretmen yetiştirme cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte önemsenen konulardan biri haline gelmiştir. Cumhuriyetin erken dönmlerinde öğretmenliği meslek haline getirilmesi için birçok yasal değişiklik yapılmış ve buna uygun öğretmen yetiştirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde;1923/1924 eğitim-öğretim yılında öğretmen sayısı 12,266 dır. Yine 1972/1973 eğitim-öğretim yılında 209.049; 2023/2024eğitim-öğretim yılında ise 1.146.177dir (yuzuncuyilgalerisi.eba.gov.tr/E.T.01/04/2024). Bu durum MEB tarafından “Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim” adlı çalışmasında aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Şekil 5. Geçmişten Günümüze Öğretmen Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

1848 yılında Dar'ül Muallimin'in açılması ile birlikte öğretmen yetiştirme süreci başlatılmış ve bu süreç "İlk Muallim Mektepleri", "Köy Muallim Mektepleri", "Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları" ve "Köy Öğretmen Okulları", 1940'lar da "Köy Enstitüleri" , 1954 yılında "İlköğretim Okulları", "Eğitim Enstitüleri" ardından "Eğitim Yüksekokulları" 1989 yılında ise öğretmen yetiştirme çalışmaları "Eğitim Fakülteleri" aracılığıyla yapılmaya çalışılmıştır. Günümüzde ise 129 devlet üniversitesi ve 72 özel üniversite bünyesinde 187 Fen-Edebiyat Fakültesi, 92 Eğitim Fakültesi ve 5 Eğitim Bilimleri Fakültesi aracılığıyla öğretmen yetiştirilmektedir.

1.5. Sayılarla Öğretmenlik Mesleği

Şekil 6. Geçmişten Günümüze Öğretmen Sayıları

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 7. Öğretim Kademelerindeki Öğretmen Sayıları

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 8.Geçmişten Günümüze Resmi/Özel Öğretmen Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 9.Geçmişten Günümüze Okul Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 10. Geçmişten Günümüze Yapılan Derslik Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 11. Geçmişten Günümüze Resmi/Özel Okul Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 12.Geçmişten Günümüze Öğrenci Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 13.Geçmişten Günümüze Okullaşma Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 14.Geçmişten Günümüze Okul Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 15.Geçmişten Günümüze Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 16. Geçmişten Günümüze Okul Öncesi Resmi Anaokulları ve Anasınıfları ile Özel Anaokulları

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 17. Geçmişten Günümüze İlköğretim Okullaşma Oranı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 18.Geçmişten Günümüze Şehir/Köy Resmi İlkokul Öğrenci Sayısı ve Oranı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 19.Geçmişten Günümüze Özel İlk Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SAYILARLA EĞİTİM
(1923-2023)
ÖZEL ORTAOKUL OKUL, ÖĞRETMEN
VE ÖĞRENCİ SAYISI

	OKUL	ÖĞRETMEN	ÖĞRENCİ
1932-1933	57	301	4.802
1945-1946	42	590	6.207
1960-1961	76	1.251	16.625
1972-1973	104	1.590	19.913
2012-2013	904	18.926	164.294
2022-2023	2.266	42.673	376.426

Şekil 20.Geçmişten Günümüze Özel Orta Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SAYILARLA EĞİTİM
(1923-2023)
RESMÎ ORTAÖĞRETİM
OKUL, ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ SAYISI

	OKUL	ÖĞRETMEN	ÖĞRENCİ
1923-1924	23	517	1.241
1935-1936	36	564	10.882
1945-1946	53	1.283	21.935
1960-1961	129	2.947	66.593
1972-1973	490	6.479	257.068
2002-2003	5.862	136.119	2.970.727
2014-2015	7.458	267.265	5.460.900
2022-2023	9.281	323.847	6.217.743

Şekil 21. Resmi Ortaöğretim Okul Öğretmen Öğrenci Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 22.Geçmişten Günümüze Özel Ortaöğretim Okul Öğretmen Öğrenci Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 23.Geçmişten Günümüze Fen Lisesi Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 24.Geçmişten Günümüze İmam Hatip Lisesi Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 25.Geçmişten Günümüze Anadolu Lisesi Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)

Şekil 26.Geçmişten Günümüze Sayılarla Genel Lise Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023).

Şekil 27.Yükseköğretim Fakülte, Yüksekokullar ve MYO Öğretim Elemanı, Öğrenci ve Mezun Sayısı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023).

Şekil 28.Geçmişten Günümüze Yükseköğretim Okullaşma Oranı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023).

Şekil 29.Geçmişten Günümüze MEB Bütçesinin Konsolide/Merkezi Yönetim Bütçesi Oranı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023).

Şekil 30. MEB Bütçesinin Yatırım Harcamalarına Oranı

Kaynak: MEB, Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023).

Tablo 5. 1946-2003 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları

Tarih	1 Cumhuriyet Altınının Fiyatı	Öğretmen Maaşı (TL)	Maaşla Alınabilecek Altın Adedi
1946	33.1 lira	400	12 adet
1960	107.8 lira	2000	18,5 adet
1965	94.4 lira	2700	28,6 adet
1975	59.7 lira	5500	9,2 adet
1980	10.533 lira	16.000	1,5 adet
1990	217.764 lira	969.894	4,4 adet
1993	892.021 lira	5.292.000	5,9 adet
1995	3.908.146 lira	20.291.000	5,1 adet
1997	11.736.666 lira	61.619.000	5,2 adet
1998	17.33.000 lira	122.000.000	7 adet
1999	23.700.000 lira	160.000.000	6,7 adet
2003	110.000.000 lira	550.000.000	5 adet

Kaynak: Aydın 1999:101

Tablo 6. 2004-2023 Yılları Arası Altına Göre Öğretmen Maaşları

Tarih	Cumhuriyet altının değeri (tl)	Öğretmen maaşı (tl)	Maaşla alınacak altın
2004	148.093	636.800	4,3
2005	144.285	707	4,9
2006	200	820	4,1
2007	196,420	933	4,75
2008	254,095	1334	5,25
2009	322,666	1452	4,5
2010	427,428	1496	3,5
2011	556	1529	2,75
2012	642,857	1800	2,8
2013	555,555	2000	3,6
2014	594,594	2200	3,7
2015	666,666	2400	3,6
2016	896,551	2600	2,9
2017	1017,8	2850	2,8
2018	1454.4	3927	2,7
2019	1931,5	5022	2,6
2020	3058.9	5200	1,7
2021	4740,7	6400	1,35
2022	7238,8	9700	1,34
2023	13,513	20000	1,48

Kaynak:<https://bigpara.hurriyet.com.tr/E.T. 25/12/2023>

İKİNCİ BÖLÜM

2.ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu Sivas ilinde kamuda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin mevcut durumunu ve statüsünü öğretmenlerin ve vatandaşların gözünden değerlendirerek, eğitim sistemimizin önemli aktörü olan öğretmenlerin statüsü hakkında bilgi edinmektir. Bu anlamda; öğretmen ve öğretmenlik mesleğinin değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem, öğretmenlik mesleğini etkileyen hususların yanı sıra öğretmenlik meslek statüsündeki değişim ele alınarak incelenecektir.

2.2 . Araştırmanın Amacı ve Varsayımları

Dünyada ve ülkemizde değişen toplumsal yapılar, ekonomideki dönüşümler, eğitim sitemindeki reformlar sonrası öğretmenlerin üstlendikleri rollerde ve sorumluluklarda ciddi değişimler yaşandığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Sivas ilinde kamuda görev yapan öğretmenlerin toplumsal gelişmelere bağlı olarak öğretmenlik mesleki statülerine ilişkin değişimleri ve bu değişim nedenlerini öğretmen-yurttaş gözüyle açığa çıkartmak olacaktır.

Araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak aşağıdaki varsayımlar oluşturulmuştur.

Temel Varsayım: Sosyo-ekonomik yapıda meydana gelen değişimler meslekler üzerinde etkili olmaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik faktörlerin etkisiyle uygulanan eğitim politikaları öğretmenlik ve öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda günümüzde öğretmenlik meslek statüsü geçmişe oranla anlamlı bir farklılık göstererek değişmiştir.

Sosyo-ekonomik faktörler; öğretmenin saygınlığı, mesleki statü, gelir durumu, sosyal yaşantısı ve sahip olduğu imkânlarla vurgu yapmaktadır.

Eğitim politikaları; öğretmen alımları, öğretmen yetiştirme süreçleri, öğretmen kariyer basamakları gibi öğelerden oluşmaktadır.

Alt Varsayımlar

Araştırmada test edilmek üzere aşağıdaki varsayımlar oluşturulmuştur.

Tablo 7. Alt Varsayımlar Tablosu

H₁: Öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değerinde, branşın anlamlı etkisi vardır.
H₂: Öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri ve öğretmenlik mesleğinin değerinde, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumunun anlamlı etkisi vardır.
H₃: Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda medeni durumun anlamlı etkisi vardır.
H₄: Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, kıdemin anlamlı etkisi vardır.
H₅: Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, yaşın anlamlı etkisi vardır.
H₆: Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, gelir düzeyin anlamlı etkisi vardır.
H₇: Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumunun anlamlı etkisi vardır.
H₈: Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, çalışılan statünün anlamlı etkisi vardır.
H₉: Öğretmenlik mesleğinin orta tabakada yer almasında cinsiyet, gelir düzeyi ve çalışılan statünün anlamlı bir etkisi vardır.
H₁₀: Öğretmenlerin ve vatandaşların süreç içerisinde öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düştüğüne ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
H₁₁: Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
H₁₂: Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
H₁₃: Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
H₁₄: Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir görüşün ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
H₁₅: Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
H₁₆: Günümüzde çocuklarımızın öğretmen olması için gayret gösteririm görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

2.3. Değişkenler

Araştırmanın bağımlı (sonuç) değişkeni, öğretmenlik mesleğinin değeri, önemi ve mesleği etkileyen hususlar açısından öğretmenlik meslek statüsünün dönüşümüdür.

Bağımsız değişkenler (nedenler) ise; öğretmenler ve vatandaşlar olarak iki kısımda ele alınmıştır.

Öğretmenler ile ilgili olanlar; cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini seçme durumu ve çalışılan statüdür.

Vatandaşlar ile ilgili olanlar; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek, gelir ve doğum yeri olarak belirlenmiştir.

2.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma, zaman ve maddi imkânların sınırlılığı nedeniyle Sivas ilinde bulunan temel eğitim ve orta öğretim kurumlarında çalışan öğretmenler ve ilde yaşayan vatandaşlardan oluşturulan örneklem grubuna uygulanması çalışmanın sınırlılığını göstermektedir.

Bu araştırma sonuçları 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Sivas ilinde kamuda görev öğretmenler ve yine bu ilde yaşayan vatandaşların araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin görüşleri ile sınırlıdır. Özel sektörde çalışan öğretmenlerin araştırmaya dâhil edilmemesi de araştırmanın sınırlılığını ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi özel sektörde çalışan öğretmenlerin farklı statülere (başöğretmen, uzman ve öğretmen gibi) sahip olmamasından dolayı araştırma dışında tutulmuştur. Ayrıca bu çalışmada öğretmenlerle ilgili öğrenci görüşlerinin alınmaması da araştırmanın sınırlılığını göstermektedir.

2.5. Araştırmanın Önemi

“Sanayileşme, küreselleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte ortaya çıkan değişim eğilimleri, insanların günlük yaşam alışkanlıklarında görülen bir dönüşümün ötesinde, içinde eğitimin de yer aldığı birçok yapı için paradigma

değişikliklerini de beraberinde getirmiştir.”(M.E.B Öğretmen Strateji Belgesi: 2017). Özellikle 1980 ve sonrası uygulanan neo-liberal ekonomik politikalar ile birlikte kamu hizmetlerinin piyasalaştırıldığını görmekteyiz. Böylece, toplum tamamıyla piyasaya dönüştürülmekte ve toplumsal hayat, piyasa kurallarına göre biçimlenmektedir. Bundan dolayı küreselleşmenin etkisi yalnızca üretim, tüketim ve ticaretle sınırlı kalmamakta ve bir “homojenleştirilmiş uluslararası kültür” oluşturma çabası içerisine girmektedir (Ünal 2005: 6). Kamu hizmetlerinin piyasalaştırılmasıyla birlikte özellikle eğitim alanında yapılan reformlar, okulların ve öğretmenlerin işlevselliğini, kimliklerini ve rollerini dönüştürmüştür. Eğitim ve öğretim sürecine özel bir yatırım alanı olarak bakan neo-liberal yaklaşım sadece eğitim hizmetlerinin ve öğretmenlerin emeğinin nesneleştirilmesini meşru hale getirmekle kalmadı, bunun yanında piyasa kurallarını okulların yönetimi dahil eğitim-öğretim sürecinin her alanına uygulayarak, yani “yeni işletmeciliğin” yolunu açtığını söyleyebiliriz (Ertürk 2018: 255).

Ülkenin kalkınması ve yeni nesillerin çağın koşullarına uygun olarak yetiştirilmesinde öğretmenin niteliğinin önemli olduğu söylenilebilir. Bilindiği gibi eğitim sistemi ancak öğretmenler kadar iyidir. Bu bağlamda öğretmenlik mesleğinin saygınlığını, imajını ve statüsünü aşağıya çeken faktörlerin bilinmesi gerekmektedir. Öğretmenlik mesleğini aşağı çeken faktörler öğretmelik mesleğinin değişimi ve dönüşümü konusunda da etkili olmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin statüsü ile ilgili birçok araştırma yapılmış olsa da değişen şartların ve konjonktürün meslek üzerindeki etkisini ölçmek için bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Sivas il merkezinde farklı öğretim kadrolarında çalışan öğretmenlerin kendi bakış açılarından yola çıkarak öğretmenlik meslek statüsünü değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca vatandaşların öğretmenlik meslek statüsüne ilişkin görüşleri de alınarak sosyolojik bir bakış açısı ile analiz edilmiştir. Böylelikle öğretmenlerin mevcut durumu ve düşüncelerine ışık tutulmuştur. Ayrıca bu çalışmayla, mesleğin mevcut durumu hakkında toplumsal bir farkındalık oluşturacağı, öğretmenlik meslek statüsünün arttırılmasına dönük araştırmalara ya da çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

2.6. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği gibi nicel araştırmalar daha önceden oluşturulmuş olan hipotezleri denemek amacıyla örneklemelerden nicel veriler alan, aldığı bu veriler aracılığı ile toplumsal olay ve olgular arasında neden-sonuç bağına kuran ve toplumsal düzene ilişkin yasaları ortaya çıkartmayı hedefleyen, verileri istatistiksel olarak analiz eden ve elde ettiği bulguları genelleleyen araştırmalardır (Şavran 2015: 66).

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemine dayalı olarak tarama modeli seçilmiştir. Bu model *“Evrenden ya da sıklıkla evreni temsil eden örneklemde evrenin yetenekler, görüşler, tutumlar, inançlar ve/veya bilgi gibi bazı özelliklerini belirlemek amacıyla uygun verilerin toplandığı (sorular ile) araştırmalarda kullanılan yöntem tarama(survey) yöntemi olarak adlandırılır.”*(Selçuk 2019:140). Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzdeki herhangi bir olayı veya bir olguyu olduğu şekliyle tasvir etmeyi amaçlayan bir modelleme türüdür. Bu yaklaşım türünde araştırmaya konu olan olay ve olgular kendi şartlarında ve herhangi bir müdahale yapılmadan tanımlanır. Başka bir deyişle araştırma nesnesi herhangi bir şekilde değiştirilmeye ya da etkileme gayreti içine girilmeden var olduğu şekliyle betimlenir. Ayrıca tarama modellerinde amaçların oluşturulmasında soru anlamı taşıyan cümleler üzerinden yapılır. Bunlar: Mevcut durumu nedir?, Hususları nelerdir?, Ne ile ilgilidir?, Siyasal eğilimleriniz nedir? gibi sorular sorularak, araştırma problemine dönük yanıtlar alınmaya çalışılır (Karasar 2009: 77). Kısacası tarama araştırmacıları, *“aynı soruları yanıtlayan çok sayıda yanıtlayıcı örnekleri, birçok değişkeni ölçer, birden fazla hipotezi test eder ve geçmişteki davranışlar, deneyimler, ya da özelliklerinden zaman sırasıyla ilgili çıkarım yapar* (Neuman 2017; 400) Tarama modelleri kendi arasında sınıflandırılmaktadır; tarama (ilişkisel) araştırmaları, korelasyonel araştırmalar, tek denekli araştırmalar, deneysel araştırmalar, nedensel karşılaştırma araştırmaları ve meta-analizi araştırmalarıdır (Bekman 2022: 250). Tarama modeli bize pek çok araştırma seçeneği sunmaktadır. Bu seçenekler içerisinde bu araştırma modeli için *“ilişkisel tarama modeli”* tercih edilmiştir.

İlişkisel tarama modeli *“iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma*

modelleridir.”(Karasar 2009:81). İlişkisel araştırma modeli, özellikle sosyal bilimler alanında yapılan birçok araştırmada, değişkenler arasında bir bağ olup olmadığı varsayımına dayalı olarak yürütülmektedir. Değişkenler arasında bir bağ var ise başka bir deyişle bir etkileşim söz konusu ise bu durumun betimlenip açıklanması gerekmektedir. Bu model, değişkenler arasındaki ilişkileri açıklama ve sonuçları tahmin etme fırsatını verdiği gibi iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi görmek içinde kullanılmaktadır (Tekbıyık 2019: 164). Bu tanımlama ve açıklamalara dayalı olarak ilişkisel tarama modeli, öğretmenlik meslek statüsünün değişiminde (bağımlı değişken), cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini seçme durumu ve çalışılan statü gibi (bağımsız değişken)faktörlerin öğretmenlik mesleğinin değeri ve önemi üzerindeki etkilerini anlaşılır kılmaya çalışmıştır. Yine katılımcıların (öğretmen-vatandaş) gündelik tecrübe ve hayat pratiklerinden yararlanarak değişkenler arasındaki (bağımlı değişken ve bağımsız değişken) etkilenme ve değişim konusu açığa çıkartılmaya çalışılmıştır.

2.7. Araştırmanın Evreni- Örneklemi ve Sosyal Yapısı

“Bir araştırma için evren (population, universe), soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin (ölçümlerin) elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur.”(Büyüköztürk vd.2014:80). Evren, başka bir anlatımla araştırma sonuçların geçerli ve aynı zamanda verilerin genelleneyeceği büyük bir grup olarak tanımlamak mümkündür. Araştırmaya konu olan problemin uygulanabilmesi ve sonuçlarının analizi için evrene ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra araştırma problemine uygun seçilen evreni temsil edecek bir örneklem bulma zorunluluğu da vardır. *“Ulaşılabilir evrenden belirli sayıda birimlerin seçimiyle oluşan ve evrenin temsilcisi olan parçaya ise örneklem denir.”*(Bilici 2019: 57). Bu bağlamda örneklem evrenin bir alt kümesi olarak değerlendirilmelidir. Araştırmada elde edilen verileri genellemek için alt kümeden yani örneklemden veri alınır. Alınan bu veriler büyük gruba yani evrene uyarlanır.

Bu araştırma, teknik ve mali imkânsızlıklar açısından Türkiye evreninde uygulanması mümkün olmadığından Sivas ilinde bulunan temel eğitim ve orta öğretim kurumlarında çalışan öğretmenler ve ilde yaşayan vatandaşlardan

oluşturulan örneklem grubuna uygulanmıştır. Örneklem, seçiminde olasılığa dayalı rastgele/tesadüfi örneklem tekniği kullanılmıştır. Basit rastgele (tesadüfi) örnekleme, evrendeki her birimin ya da nesnenin örnekleme yer alma ihtimalinin eşit ve bağımsız olma durumu nedeniyle tarafsızlık ilkesine uygun olarak yürütülen bir teknik olarak bilinir (Bilici 2019: 63). Yine W.L. Neuman'a göre *“Bir araştırmanın bir örnekleme çerçevesi oluşturduğu ve örnek olayları seçmek için saf bir rastlantısal süreç kullandığı, böylece nüfustaki her bir örnekleme unsurunun eşit seçilme olasılığının bulunduğu bir rastlantısal örneklemedir.”*(Neuman 2017:331).

Araştırmanın, öğretmenler ve vatandaşlar olmak üzere iki örneklem grubu bulunmaktadır. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Sivas il genelinde 827 okul (kurum) faaliyetleyken, 9313 öğretmen bu kurumlarda çalışmaktadır (sivas.meb.gov.tr/E.T.15.05.2024). Sivas ilindeki resmi temel eğitim ve orta öğretim kademelerinde çalışan öğretmenleri olasılığa dayalı rastgele/tesadüfi örneklem tekniği kullanılarak uygulama yapılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde bulunan 23 temel eğitim ve 25 orta öğretim kurumunda çalışan 530 öğretmene yüz yüze anket uygulanmıştır. Fakat anketlerde yer alan bazı soruların yanıtlanmak istenmemesi, anketi yarıda bırakma sebeplerden dolayı 28 anket geçersiz sayılmış, 228 kadın 274 erkek toplam 502 katılımcının anketi değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise Sivas ilinde yaşayan 520 vatandaşa yüz yüze anket uygulanmış, ancak anketi usule uygun cevaplandırmadıkları için 18 tanesi geçersiz sayılmış, 279 kadın ve 223 erkek toplam 502 katılımcının anketi değerlendirilmiştir. Anket formunun uygulanma süresi her katılımcı için ortalama 10-15 dakika aralığında sürmüştür. Anket formu kişisel bilgi formu, öğretmenlik mesleğinin statüsüne yönelik algı ölçeği, öğretmenlik meslek dönüşümü ile ilgili anket soruları ve vatandaşların öğretmenlik meslek statüsüne dönük oluşturulan anket sorularından oluşmaktadır.

Sivas ilinin demografik ve sosyo-ekonomik yapısı ise şu şekil özetleyebiliriz. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK), 2023 yılında yayımladığı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre Sivas ilinin genel nüfus toplamı 650.401'dir. Bunun 325.276 kadın, 325.125 ise erkektir. İlin okuma ve yazma oranı 89.4'tür. İş gücüne katılma oranı 50.7, istihdam oranı 46.1 ve işsizlik oranının 9.2'dir (nip.tuik.gov.tr/E.T.15/05/2024). Yüzölçümü 28.488 km² olan Sivas ilinde

kilometrekareye 22 kiři dūřmekte ve İç Anadolu Bölgesinin 5. kalabalık, Türkiye'nin ise 32. kalabalık şehridir. Bu şehir 1950'lerden bu tarafa g veren bir il düzeyindedir. Sivas, yer altı ve yer üřtü zenginliklerine sahip bir vilayet olmasına rağmen sanayisi yeterince gelişmediğı görölmektedir. Sivas'ın ekonomik hayatı tarım, madencilik, ticaret, ulaştırma ve haberleşme ile ilgili sanayi sektörleri üzerinden yürütöldüğünü bununla birlikte tarım ve hayvancılığın ilde çok büyük ekonomik etkinliğe sahip olduğı söylenebilir (webdosya.csb.gov.tr/E.T.15/05/2024).

Sivas'ın, sosyo-ekonomik durumu ve demografik özellikleri açısından değerlendirildiğinde g veren ve aynı zaman istihdam oranın düşük olan bir il olduğı görölmektedir. Bu sosyal atmosfer içerisinde yaşayan hem öğretmen hem de vatandaş bu koşulların dışında tutulamaz. Sivas'ın bu durumu onu araştırmaya değer hale getirmiş ve araştırma evreni seçmemizde etkili olmuştur.

2.8. Veri Toplama Araçları

Bu alışma da nicel araştırma yöntemi kullanılmış, çalışma iki aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada gerçekleştirilen alan yazın taramasından sonra daha önce uygulaması yapılmış anket soruları incelenmiştir. Anket sorularının bir kısmı daha önce yapılmış çalışmalardan alınırken bir kısmı da 25 yıllık meslek yaşamımda gözlemlediğim sorunları da içeren 36 adet anket sorusundan oluşturulmuştur. Anket formunun oluşturulmasında, Abdolvahap Özpolat'ın 2002 yılında yapmış olduğı, “Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğı ve Öğretmenlerin Toplumdaki Yeri” konulu doktora çalışmasından, Feride Torun'un 2010 yılında yapmış olduğı, “Farklı Statülerde alışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları (Isparta Örneğı), Eğitim İş'in (Eğitim ve Bilim İşğörenleri Sendikası) 2022 yılında yayımlanan “Eğitim alışanların Sosyo Ekonomik Durumları ve Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Görüşleri” adlı raporu, Serkan Yurdakul vd yapmış olduğı “Öğretmenlik Mesleğı ve Mesleğin Statüsü” adlı çalışma raporundan, yine Türk Eğitim Sen'in 2021 yılında yayımlanan “24 Kasım Öğretmenleri Anlama, Eğitim alışanlarının Ekonomik ve Mesleki Sorunları, Yüz Yüze Eğitim Süreçleri, şiddet ve Toplu Sözleşmeyle İlgili Düşünceleri” adlı raporundan yararlanılmıştır. Araştırma aracı olarak kullanılan anket formu, açıklayıcı bir önyazı, sosyo-demografik özellikleri ölçen kişisel bilgi formu, “Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Öleğı” ve

hazırlamış olduğumuz anket soruları uygulanmıştır. Önyazı da, çalışma hakkında kısa bir bilgi verilmiş ve formu cevaplayacak olan kişilere de kısa bir açıklama yapılmıştır. Araştırmada kullanılan anketi üç bölümde incelemek mümkündür.

Anketin birinci bölümü katılımcıların demografik özelliklerine yönelik cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, brans, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu ve çalıştığı statü gibi demografik sorulardan oluşmaktadır. Akabinde öğretmenlik mesleğinin değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem ve öğretmenlik mesleğini etkileyen hususları içine alan sorular “Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği” öğretmenlere uygulanmıştır. Daha sonra öğretmenlik mesleğinin dönüşümünü konu alan anket sorularının yanıtları alınmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, öğretmenlik mesleğinin dönüşümüne dönük literatür taraması yapılmış ve daha önceden bu konu ile ilgili uygulanan anket soruları incelenmiştir. Yine 25 yıllık öğretmenlik meslek yaşamımda çeşitli öğretim kademelerinde (temel eğitim-orta öğretim) üstlendiğim müdürlük, müdür yardımcılığı ve öğretmenlik görevleri sonucunda edinmiş olduğum deneyimlerimin faydalanarak 31 adet anket sorusu oluşturulmuştur. Bu anket formunu oluşturulmasında, Abdolvahap Özpolat’ın 2002 yılında yapmış olduğu, “Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenlerin Toplumdaki Yeri” konulu doktora çalışmasından, Ufuk Güven ve Behlül Bilal Sezer’in “Velilerin Öğretmenler Üzerindeki Baskıların Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi” adlı makalesinden, Derya Keskin’in “Bitmeyen Sınavlar Yaşanmayan Hayatlar Eğitimde Paradigma Değişimi” adlı kitabından yararlanılarak anket formu oluşturulmuştur. Anket formu, Sivas ilinde yaşayan vatandaşlara sorulmuştur. Anketin ilk aşaması kişisel bilgileri içine alan başka bir deyişle sosyo-demografik özellikleri ölçen sorulardan meydana gelmiştir. Bunlar yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve doğum yeri gibi sorulardan oluşmaktadır. Anketin ikinci aşaması öğretmenlik mesleğinin statüsünü ele alan 31 adet anket sorusu uygulanmıştır. Öğretmenlik meslek statüsüne yönelik ifadelerin yer aldığı 5’li Likert tipi ölçek (1 Cevaplayanların algı ve beklentilerini tespit edebilmek için beşli Likert ölçeğinden 5=Tamamen katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum) ile değerlendirilmiştir.

2.8.1. Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği

Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği 2021 yılında Aida Meirkulova tarafından geliştirilmiştir. “Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği”nde 36 madde yer almaktadır. Ölçeğin üç tane alt boyutu bulunmaktadır. 1. Alt boyut: Öğretmen ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri: ‘9, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 30, 31, 35, 48’ maddelerinden oluşmaktadır. 2. Alt boyut: Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem: ‘1, 2, 5, 6, 7, 20, 29, 47’ maddeler olarak karşımıza çıkmaktadır. 3. Alt boyut: Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar: ‘8, 11, 12, 41, 42, 43’ maddelerinden oluşmaktadır. 5’li likert tipi oluşturulmuş ve 5 seçenek puana dönüştüğünde "tamamen katılıyorum" 1, "katılıyorum" 2, "orta düzeyde katılıyorum" 3, "katılmıyorum" 4, "kesinlikle katılmıyorum" 5, değerleri atanmıştır. Tüm ölçeğin güvenirlik katsayısı $\alpha = 0.823$ olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarından Öğretmen ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının, $\alpha = 0.824$, ikinci faktörün Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem $\alpha = 0.725$ ve üçüncü faktörün Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar $\alpha = 0.757$ olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeğine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri aşağıdaki Tablo 8. de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri

NO		Ortalama	Standart Sapma
1	Öğretmenlik diğer mesleklere göre daha saygındır.	3.10	1.23
2	Öğretmenlik mesleği maddi değerle ölçülemez.	3.77	1.26
3	Öğretmenler olmadan toplumun gelişmesi mümkün değildir.	4.46	0.84
4	Öğretmenler kültür düzeyi yüksek insanlardır.	3.63	0.91
5	Öğretmenler topluma örnek insanlardır.	3.97	0.92
6	Öğretmenler toplumsal sorunlara duyarlıdır.	3.81	0.99
7	Öğretmen öğrencilerin yaşamlarını olumlu bir şekilde etkiler.	4.17	0.80
8	Öğretmenlik bana uygun bir meslektir.	4.26	0.91
9	Öğretmenliği severek yapıyorum.	4.26	0.90
10	Öğretmenler güvenilir insanlar değildir.	4.25	0.94
11	Öğretmenlik istihdam kolaylığından dolayı seçilir.	3.54	1.05
12	Öğretmenlik mesleği “başka hiçbir şey olamazsam öğretmen olurum” anlayışı ile seçilen bir meslektir.	3.66	1.09
13	Öğretmenlik mesleği manevi doyum sağlar.	3.86	0.95
Ölçek Geneli		3.90	0,98

“Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri” ifadelerine ait dağılım Tablo 8’de verilmiştir. “Öğretmenler olmadan toplumun gelişmesi mümkün değildir.” İfadesinin ortalamasının 4.46 ve “Öğretmenlik diğer mesleklere göre daha saygındır.” İfadesinin ortalamasının 3.10 olduğu görülmektedir

Tablo 9.Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem

NO		Ortalama	Standart Sapma
1	Öğretmenlik mesleği toplumda sevilen bir meslektir.	3.22	0.99
2	Toplumumuz öğretmene değer verir.	2.87	0.97
3	Devlet öğretmenlik mesleğine önem verir.	2.52	1.02
4	Öğretmen toplumda "saygın bir kişi" olarak kabul edilir.	2.95	0.98
5	Toplumun öğretmenlik mesleğine yönelik düşünceleri olumludur.	3.02	0.96
6	Öğretmenlik toplumda tercih edilen bir meslektir.	3.26	0.86
7	Öğretmenliğin sosyal hakları (dinlenme tesisleri, öğretmen evleri, lokaller, toplu taşıma vb.) iyi düzeydedir.	2.24	1.07
8	Öğretmenlik mesleğinin iş yükü çok fazladır.	4.04	0.92
9	Öğretmenlik mesleğinin mevcut çalışma koşulları toplumsal statüsünün düşmesinde etkilidir.	3.75	1.08
10	Öğretmenlik mesleği daha yüksek maaşı hak eder.	4.48	0.77
11	Öğretmenlik mesleğinin maaşı düşüktür.	4.07	1.12
12	Çocuğumun öğretmen olmasını isterim.	2.70	1.24
13	Öğretmenlerin mesleki odalarının olmaması mesleki statüyü olumsuz etkilemektedir.	3.48	1.13
14	Öğretmenlik mesleğinin yasal temelleri mesleği koruyucu niteliktedir.	2.49	1.08
Ölçek Geneli		3.22	1.01

“Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem” ifadelerine ait dağılım Tablo 9’da verilmiştir. “Öğretmenlik mesleği daha yüksek maaşı hak eder.” İfadesinin ortalamasının 4.48 ve “Öğretmenliğin sosyal hakları (dinlenme tesisleri, öğretmen evleri, lokaller, toplu taşıma vb.) iyi düzeydedir.” İfadesinin ortalamasının 2.24 olduğu görülmektedir.

Tablo 10.Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar

NO		Ortalama	Standart Sapma
1	Kişisel özellikler öğretmenliğin statüsünü etkiler	3.92	0.92
2	Öğretmenliğin statüsünü mesleki bilgi ve beceriler etkiler.	4.15	0.82
3	Öğretmenlik uzmanlık gerektiren bir meslektir.	4.43	0.74
4	Öğretmenlerin nakil ve atamaları sistemli değildir.	3.66	1.17
5	İyi yetişmeyen öğretmenler mesleğin saygınlığını düşürmektedir.	4.24	0.89
6	Öğretmenlerin mesleki tutumlarındaki olumsuzluklar öğretmenliğin saygınlığını düşürmektedir.	4.13	0.88
7	Öğretmenlik atamalarındaki olumsuzluklar mesleğin saygınlığını düşürmektedir.	3.90	1.10
8	Başka mesleklerden yapılan öğretmen atamaları öğretmenliğin saygınlığını düşürmektedir.	4.22	1.00
9	Üniversite giriş sınavlarında başarısı üst sınırlarda olan öğrencilerin öğretmenliği tercih etmesi sağlanmalıdır.	4.10	1.14
Ölçek Geneli		4.08	0,96

“Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar” ifadelerine ait dağılım Tablo 10’da verilmiştir. “Öğretmenlik uzmanlık gerektiren bir meslektir.” İfadesinin ortalamasının 4.43 ve “Öğretmenlerin nakil ve atamaları sistemli değildir.” İfadesinin ortalamasının 3.66 olduğu görülmektedir.

2.8.2. Öğretmenlik Meslek Statüsünün Dönüşümüne İlişkin Anket Soruları

Araştırmada elde edilen veriler fretrial version of SPSS (Statistical Packagefor Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Yapılan analizlerde frekans, dağılımları, çapraz tablolar ve ki-kare analizleri yapılmıştır. Değişkenler arasında ilişki ve farklarda 0.05 önem düzeyi dikkate alınmıştır.

Öğretmenlik meslek statüsünün dönüşümü ile ilgili öğretmen-vatandaş anket sorularının ortalama ve standart sapma değerleri aşağıdaki Tablo 11-12’de verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmene Ait İfade Dağılımı

NO		Ort.	ss
1	Günümüzdeki öğretmen kimliğinin idealist ve toplumcu yönü ağır basmaktadır.	2.85	1.02
2	Günümüzde öğretmenler toplumsal gelişme ve kalkınma konusundaki rolünü sürdürmektedir.	3.10	1.03
3	Günümüzde öğretmenlik mesleği saygın ve itibarlı bir meslektir	2.65	1.04
4	Öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.	3.27	1.01
5	Öğretmenlik mesleğinin ücretleri yeterli olduğu için tercih edilmektedir.	2.10	0.98
6	Öğretmenlik mesleği kutsal bir meslek olarak değerlendirilir.	3.51	1.14
7	Geçmişe kıyasla öğretmenlik mesleğine daha az önem verilmektedir.	4.23	0.92
8	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleğine olan ihtiyaç azalmaktadır.	2.85	1.27
9	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleğinin statüsü toplum nezdinde düşmektedir.	4.14	0.90
10	Geçmişe oranla öğretmenlerin alım gücü düşmüştür.	4.27	0.94
11	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve itibarı düşmüştür.	4.29	0.92
12	Geçmişe oranla öğretmenlerin mesleki dayanışması gittikçe azalmaktadır.	4.03	0.94
13	Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerine gerekli değeri vermemektedir.	4.05	1.02
14	Öğretmenlerin ek iş yapması öğretmenlik mesleğine zarar verir.	3.83	1.11
15	Geçmişe oranla mesleki doyum gittikçe azalmaktadır.	4.03	0.90
16	Eskiden velilerin öğretmenlik mesleğine verdiği değer günümüzde gittikçe azalmaktadır.	4.25	0.91
17	Çocuklarımla öğretmen olmasını isterim.	2.74	1.19
18	İçinde yaşadığımız toplumdaki diğer meslek gruplarının öğretmenlik mesleğine bakış açıları olumlu yöndedir.	2.53	1.08
19	Geçmişe oranla öğrenciler öğretmenlerine karşı saygılı davranmaktadır.	1.96	0.95
20	Günümüzde öğrenciler öğretmenlerini rol model olarak kabul etmektedirler.	2.73	1.04
21	Geçmişe oranla öğretmenin özerkliği azalmaktadır.	3.51	1.14
22	Öğretmenlerin mesleki ilkelerden yoksun olması öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşürür.	3.86	1.07
23	Günümüzde öğretmenler liyakat ve mesleki donanımına sahiptirler.	3.16	0.97
24	Günümüzde öğretmenlerin serbest kıyafet ile okula gelmesi meslek üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur.	3.60	1.26
25	Öğretmenlerin önlük giymesi mesleki saygınlığı artırır.	2.00	1.13
26	Geçmişe kıyasla öğretmenler daha demokratik bir ortamda çalışmaktadır.	2.67	1.24
27	Günümüzde öğretmenler arasında kadrolu, sözleşmeli, ücretli öğretmen ayırımının yapılması mesleği olumsuz etkiler.	4.20	1.02
28	Öğretmenler arasında statü farkının bulunması çalışma barışını olumsuz etkiler.	3.91	1.12
29	Öğretmenlerin değeri Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı sınıflamaya (sözleşmeli, ücretli, uzman vs..) göre ölçülür.	2.14	1.27
30	Alan dışı lisans programlarına pedagojik formasyon verilmesi öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler.	3.95	1.22
31	Öğretmen alımlarında KPSS'nin yanı sıra mülakat yönteminin de kullanılması öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler.	3.96	1.14
32	Daha önceden öğretmen yetiştiren kurumların kurusal ve felsefi donanımına sahip olması önemliken günümüzde bu anlayış önemsenmemektedir.	3.87	1.03
33	Geçmişe kıyasla sendikaların öğretmenlik meslek statüsüne olan katkısı azalmıştır.	3.86	1.08
34	Yetkili sendikaların; idari ve bürokratik görevlendirmeler yapılırken kendi üyelerine öncelik tanınması öğretmenlik mesleğine zarar verir.	4.40	0.91
35	Öğrencilerin LGS-YKS sınavları öğretmenlerin başarılı ya da başarısız olarak değerlendirmesine neden olmaktadır.	3.96	0.99
36	Günümüz toplumu, öğretmenleri "Eğitilmiş Çocuk Bakıcısı" olarak görmektedir.	4.10	0.98
	Ölçek Geneli	3.46	1.02

Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü ifadelerine ait dağılım Tablo 11’de verilmiştir. “Yetkili sendikaların; idari ve bürokratik görevlendirmeler yapılırken kendi üyelerine öncelik tanınması öğretmenlik mesleğine zarar verir.” İfadesinin ortalamasının 4.40 ve “Geçmişe oranla öğrenciler öğretmenlerine karşı saygılı davranmaktadır.” İfadesinin ortalamasının 1.96 olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Vatandaşa Ait İfade Dağılımı

NO		Ort.	ss
1	Eskiden öğretmenlere daha çok önem veriliyordu, görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?	4.18	1.02
2	Gün geçtikçe öğretmenlerin saygınlığında bir düşme söz konusudur, görüşüne katılır mısınız?	3.93	1.01
3	Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?	4.43	0.89
4	Geçmişe oranla öğretmene duyulan ihtiyacın azaldığı, gittikçe de azalacağı görüşüne katılır mısınız?	2.76	1.35
5	Öğretmenlik mesleği zor bir meslektir, görüşüne katılır mısınız?	3.94	1.08
6	Öğretmenliğin bir uzmanlık mesleği olduğu, herkesin bu işi yapamayacağı görüşüne katılır mısınız?	4.07	1.10
7	Öğretmenlikte iş bulma kolaylığı bu mesleği tercih etme nedenidir, görüşüne katılır mısınız?	2.62	1.23
8	Öğretmenlerin tatil imkânının çok olması bu mesleği tercih etme nedenidir, görüşüne katılır mısınız?	3.17	1.29
9	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne katılır mısınız?	3.60	1.08
10	Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne katılır mısınız?	2.65	1.32
11	Öğretmenlerin ek iş yapması (taksi şoförlüğü, işportacılık vb.) öğretmenlik mesleğine zarar verir, görüşüne katılır mısınız?	3.11	1.34
12	Günümüzde çocuklarımızın öğretmen olması için gayret gösteririm, görüşüne katılır mısınız?	3.42	1.11
13	Günümüzde çocuklarımızın bir öğretmenle evlenmesini isterim, görüşüne katılır mısınız?	3.55	0.96
14	Geçmişe oranla öğretmenlere meslektaşları tarafından daha az önem veriliyor, görüşüne katılır mısınız?	3.02	1.06
15	Geçmişe oranla vatandaşlar öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	3.51	1.17
16	Geçmişe oranla öğrenciler öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	3.94	1.10
17	Geçmişe oranla veliler öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	3.39	1.20
18	Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	2.82	1.31
19	Geçmişe oranla öğretmenler meslek kurallarına daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	3.15	1.19
20	Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir, görüşüne katılır mısınız?	3.08	1.12
21	Öğretmenlerin serbest kıyafetle okula gelmeleri öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	3.19	1.40
22	Öğretmenlerin öğretmen, uzman öğretmen, başöğretmen, sözleşmeli öğretmen ve ücretli öğretmen gibi farklı statülerde tanımlanması mesleğine zarar verir, görüşüne katılır mısınız?	3.01	1.30
23	Çocuğumun ya da yakınımızın öğretmenin (öğretmen, uzman öğretmen, başöğretmen, sözleşmeli öğretmen ve ücretli öğretmen gibi) farklı statüde olması, öğretmene karşı bakış açımı değiştirmez, görüşüne katılır mısınız?	3.28	1.21
24	Geçmişe kıyasla öğretmenler daha demokratik bir ortamda çalışmaktadır, görüşüne katılır mısınız?	3.23	1.14
25	Atanamayan birçok öğretmenin olması öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	3.66	1.23
26	Günümüzde öğretmen alımlarının mülakat yolu ile yapılması öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	3.27	1.37
27	Günümüzde öğretmenler kendilerini mesleki anlamda yeterince geliştirmiştir, görüşüne katılır mısınız?	2.69	1.09
28	Günümüzde öğretmenler okul dışında konuşma üslubuna ve davranışlarının tutarlılığına önem verir, görüşüne katılır mısınız?	3.02	1.12
29	Günümüzde öğretmenlerin geçim sıkıntısı nedeniyle farklı işler yapmasını öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	3.08	1.28
30	Günümüzde öğretmenlerin ticaretle uğraşmasını, kendi öğrencisine özel ders vermesini etik bulurum, görüşüne katılır mısınız?	2.87	1.27
31	Öğrencilerin internet sayesinde birçok bilgiye ulaşıyor olması öğretmenlik mesleğini önemsizleştirmektedir, görüşüne katılır mısınız?	2.70	1.26
Ölçek Geneli		3.30	1.18

Vatandaşa ait ifadelerin dağılımı Tabloda 12’de verilmiştir. “Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?” İfadesinin ortalamasının 4.43 ve “Öğretmenlikte iş bulma kolaylığı bu mesleği tercih etme nedenidir, görüşüne katılır mısınız?” İfadesinin ortalamasının 2.62 olduğu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZLERİ

Bu bölüm, “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği” nin, ölçek ve alt boyutların analizi, öğretmen-vatandaş görüşlerine ilişkin tablo bilgileri ve çapraz tablo yorumlarından oluşmaktadır.

3.1. Nicel Araştırma Bulguları

Araştırma Sivas ilinde kamuda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik meslek statüsünün değişimi, öğretmenlik mesleğinin değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem ve öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar gibi konu alanlarının hem öğretmenlerin gözünden hem de vatandaşların gözünden ele alınmasını konu edinmektedir. Araştırmanın birinci bölümünde öğretmenlik mesleğinin tarihsel ve toplumsal süreci ve öğretmenlik mesleğinin dönüşümüne neden olan faktörler incelenmiştir. Buradan elde edilen bilgileri, elde edilen verilerle ilişkilendirme ve sosyolojik bir bakış açısıyla inceleme amaçlanmıştır.

Araştırma 26 Şubat 2024 ile 27 Mart 2024 tarihleri arasında Sivas ilindeki resmi temel eğitim ve orta öğretim kademelerinde çalışan öğretmenleri olasılığa dayalı rastgele/tesadüfi örneklem tekniği kullanılarak uygulama yapılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında Sivas il Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde bulunan 23 temel eğitim ve 25 orta öğretim kurumunda çalışan 530 öğretmene yüz yüze anket uygulanmıştır. Fakat anketlerde yer alan bazı soruların yanıtlanmak istenmemesi, anketi yarıda bırakma sebeplerden dolayı 28 anket geçersiz sayılmış, 228 kadın 274 erkek toplam 502 katılımcının anketi değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise Sivas ilinde yaşayan 520 vatandaşa yüz yüze anket uygulanmış, ancak anketi usule uygun cevaplandırmadıkları için 18 tanesi geçersiz sayılmış, 279 kadın ve 223 erkek toplam 502 katılımcının anketi değerlendirilmiştir. Bir nicel araştırma örneği olan bu araştırmanın öğretmen kısmında farklı öğretim kademeleri (okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise) il merkezinin yanı sıra ilçe de görev yapma durumu ve öğretmenlerin farklı statülerde bulunmasına dikkat edilmiştir.

Araştırmanın vatandaş kısmında ise Sivas ilinde yaşayan farklı yaş, meslek, eğitim ve gelir gruplarından katılımcılarla yapılmasına önem gösterilmiştir.

Veri toplama aracı olarak katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ölçen kişisel bilgi formu, “Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği” ve gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda oluşturulan anket soruları kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler fretrial version of SPSS Statistics (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Kullanılan verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Normal dağılıma uygunluk Q-Q Plot çizimi ile incelenebilir (Chan 2003:280-285). Ayrıca, kullanılan verilerin normal dağılım göstermesi çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 arasında olmasına bağlıdır (Shao 2002). İki bağımsız grup karşılaştırılmasında bağımsız t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Öğretmenlere ait cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu ve çalıştığı statü gibi değişkenler ışığında öğretmenlik mesleğinin değişimi ve öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerinin nasıl algılandığı konusunda veri tabloları ile açıklanmıştır. Ayrıca bu değişkenler bağlamında katılımcıların, öğretmenlik mesleğinin dönüşümü ve öğretmenlerin toplumdaki yeri konusunda görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini **Ki kare** testi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu analiz sonucunda .05 veya daha düşük anlam düzeyinde (p değerine) ulaşan anlamlı ilişkiler tablolarda frekans ve yüzde (%) değeriyle verilmeye çalışılmıştır.

3.1.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Analizler

Bu başlık altında araştırmada kullanılan ölçeğe ilişkin analizlerin sonuçlarına yer verilmektedir. Bu sonuçlara ilişkin tablolar araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçları, normallik analizi sonuçları, ölçeğin tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir.

3.1.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Güvenirlilik Analizi

“Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği” nin, ölçek ve alt boyutların güvenirlik analiz sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Ölçek ve Alt Boyutların Güvenirlik Analiz Sonuçları

Faktörler	N	Maddeler	Açıklanan Varyans	Cronbach Alpha
Faktör1: Öğretmen ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri	319	9,13,15, 16,17,18, 19,30,31, 35,48	%15.491	.803
Faktör2: Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem	319	1,2,5,6,7, 20,29,47	%13.471	.828
Faktör3: Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar	319	8,11,12, 41,42,43	%10.336	.757
Toplam	319		%39.298	.855

Tablo 13 incelendiğinde birinci faktörün (Öğretmen ve Öğretmenlik mesleğinin değeri) Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının, $\alpha=0.803$, ikinci faktörün (öğretmenlik mesleğine verilen önem) $\alpha=0.828$ ve üçüncü faktörün (öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar) $\alpha=0.757$ olduğu tespit edilmiştir. Tüm ölçeğin güvenirlik katsayısı $\alpha=0.855$ olarak belirlenmiştir.

Yaptığımız çalışmada ise ölçeğin güvenirlik analiz sonuçları, “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği”nin, ölçek ve alt boyutların güvenirlik analiz sonuçlarına yakın oranlar çıktığı söylenebilir. Bu durum Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Cronbach's Alpha
Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri	0.834
Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem	0.725
Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar	0.757
Ölçek Geneli	0.823

Tablo 14 incelendiğinde birinci faktörün (Öğretmen ve Öğretmenlik mesleğinin değeri) Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının, $\alpha=0.834$, ikinci faktörün (Öğretmenlik mesleğine verilen önem) $\alpha=0.725$ ve üçüncü faktörün (Öğretmenlik

mesleğini etkileyen hususlar) $\alpha=0.757$ olduğu tespit edilmiştir. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.823$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik analiz sonuçları Tablo 14 'te verilmiş ve iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Cronbach Alfa değerlerinin 0.50'den büyük olması, kullanılan ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu da çalışmada kullanılan ölçeğin içsel tutarlılıklarının iyi olduğunu göstermektedir (Özdamar K 2015).

3.1.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Normallik Analizi

Tablo 15. Araştırmada kullanılan ölçeğin normallik analizi sonuçları

Ölçek ve Boyutları	Çarpıklık	Basıklık	Durum
Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri	-0.624	1.032	Normal
Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem	.230	0.073	Normal
Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar	-0.981	1.983	Normal
Ölçek Geneli	-0.292	0.508	Normal

Araştırmada kullanılan değişkenlerin normallik analizi sonuçları tablo 15'te verilmiştir. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 arasında olması normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

3.1.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Tanımlayıcı İstatistik Analizi

Tablo 16. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Tanımlayıcı İstatistikleri

Ölçek ve Boyutları	Min.	Maks.	Ort.	ss
Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri	1.31	5.00	3.90	0.57
Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem	2.00	4.79	3.22	0.48
Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar	1.11	5.00	4.08	0.56
Ölçek Geneli	1.67	4.70	3.55	0.45

Araştırmada kullanılan ölçeğin tanımlayıcı istatistikleri tablo 16'da verilmiştir. Öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri ortalamasının 3.90, öğretmenlik mesleğine verilen önem ortalamasının 3.22, öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar ortalamasının 4.08 ve ölçek geneli ortalamasının 3.55 olduğu görülmektedir.

3.2. Katılımcı Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılara yöneltilen sosyo-demografik sorular; cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu ve çalışma statüsü gibi sorular sorulmuştur.

Araştırmada yer alan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 17’de gösterilmektedir.

Tablo 17.Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	228	45.4
	Erkek	274	54.6
Medeni durum	Evli	451	89.8
	Bekâr	51	10.2
Çocuk sahibi olma durumu	Evet	408	81.3
	Hayır	94	18.7
Kıdem	0-10 yıl	116	23.1
	11-20 yıl	196	39.0
	21-30 yıl	161	32.1
	31 yıl ve üzeri	29	5.8
Yaş	21-30	58	11.6
	31-40	155	30.9
	41-50	213	42.4
	51 ve üzeri	76	15.1
Öğrenim düzeyi	Ön lisans / lisans	332	66.1
	Yüksek lisans / doktora	170	33.9
Gelir düzeyi	10-20 bin	112	22.3
	21-30 bin	342	68.1
	31 bin ve üzeri	48	9.6
Branş	Almanca	9	1.8
	Arapça	6	1.2
	Beden Eğitimi	16	3.2
	Bilişim Tek.	8	1.6
	Biyoloji	10	2.0
	Coğrafya	12	2.4
	Din Kültürü	35	7.0
	Edebiyat	37	7.4
	Felsefe	12	2.4
	Fen bilimleri	16	3.2
	Fizik	13	2.6
	İngilizce	36	7.2
	Kimya	9	1.8
	Matematik	50	10.0
	Müzik	11	2.2
	Okul öncesi	31	6.2
	Rehberlik	19	3.8
	Resim	11	2.2
	Sınıf Öğretmeni	85	16.9
	Sosyal Bilgiler	11	2.2
	Tarih	12	2.4
	Teknoloji ve Tasarım	7	1.4
	Türkçe	29	5.8
	Diğer (muhasabe, büro yönetimi, grafik, vb.)	17	3.4
Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu	Evet	412	82.1
	Hayır	90	17.9
Çalışılan statü	Başöğretmen	52	10.4
	Uzman öğretmen	330	65.7
	Öğretmen	103	20.5
	Ücretli öğretmen	17	3.4
Toplam		502	100.0

Öğretmenlerin demografik özelliklerine göre dağılımı tabloda 17’de verilmiştir. Tablo 17 incelendiğinde, katılımcıların % 45.4’ünün kadın, % 54.6’sının erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların cinsiyet dağılımına baktığımızda erkek oranının, kadın oranından % 9,2 fazla olduğunu gözlemlemekteyiz. Katılımcıların % 89.8’inin evli, %10.2’sinin bekâr olduğu görülmektedir. Öğretmenlik meslek değerini etkileyen hususlarda yaş ve medeni durumun önemli bir değişken olduğunu söylemek gerekir. Katılımcıların % 81.3’ünün çocuk sahibi olduğu, % 18.7’sinin ise olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların kıdemlerine göre dağılımları incelendiğinde, % 23.1’inin 0-10 yıl, % 39’unun 11-20 yıl, % 32.1’inin 21-30 yıl ve % 5.8’inin 31 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir. Kıdemin öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda önemli bir değişkendir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların % 11.6’sının 21-30, % 30.9’unun 31-40, % 42.4’ünün 41-50 ve % 15.1’inin 51 ve üzeri olduğu görülmektedir.

Katılımcıların öğrenim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde, % 66.1’inin ön lisans / lisans ve %33.9’unun yüksek lisans / doktora olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelir düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde, % 22.3’ünün 10-20 bin, % 68.1’inin 21-30 bin ve % 9.6’sının 31 bin ve üzeri olduğu görülmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki öğretmenlik meslek statüsünü etkileyen hususlarda gelir düzeyi önemli bir değişken olarak durmaktadır.

Katılımcıların branşlarına göre dağılımları incelendiğinde, % 1.8’inin Almanca, % 1.2’sinin Arapça, % 3.2’sinin Beden Eğitimi, % 1.6’sının Bilişim Tek., % 2’sinin Biyoloji, % 2.4’ünün Coğrafya, % 7’sinin Din Kültürü, % 7.4’ünün Edebiyat, % 2.4’ünün Felsefe, % 3.2’sinin Fen bilimleri, % 2.6’sının Fizik, % 7.2’sinin İngilizce, % 1.8’inin Kimya, % 10’unun Matematik, % 2.2’sinin Müzik, % 6.2’sinin Okul Öncesi, % 3.8’inin Rehberlik, % 2.2’sinin Resim, %16.9’unun Sınıf Öğretmeni, % 2.2’sinin Sosyal Bilgiler, % 2.4’ünün Tarih, %1.4’ünün Teknoloji ve Tasarım, % 5.8’inin Türkçe ve % 3.4’ünün diğer (muhasabe, büro yönetimi, grafik, vb.) olduğu görülmektedir. Öğretmenlik ve öğretmenlik meslek değerinde branşın anlamlı bir değişken olduğunu söylemek gerekir.

Katılımcıların % 82.1'inin öğretmenlik mesleğini isteyerek seçtiği, %17.9'unun ise isteyerek seçmediği görülmektedir. Öğretmenlik ve öğretmenlik meslek değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem ve öğretmenlik meslek statüsünü etkileyen hususlarda öğretmenlik mesleğini seçme durumunun önemli bir değişken olduğunu söylemek gerekir. Katılımcıların çalıştıkları statüye göre dağılımları incelendiğinde, % 10.4'ünün başöğretmen, % 65.7'sinin uzman öğretmen, %20.5'inin öğretmen ve % 3.4'ünün ücretli öğretmen olduğu görülmektedir.

3.2.1.Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü İfadelerinin Frekans Dağılımı

Tablo 18. Günümüzdeki Öğretmen Kimliğinin İdealist Ve Toplumcu Yönü Ağar Basmaktadır.

	Sayı	Yüzdelik
Katılmıyorum	196	39,1
Kararsızım	168	33,5
Katılıyorum	138	27,5
Total	502	100

Tablo 18'e göre "günümüzde öğretmen kimliğinin idealist ve toplumcu yönü ağar basmaktadır" görüşüne katılmayan öğretmenlerin oranı % 39,1'dir. Bu görüşe katılanların oranı % 33,1 kararsızların oranı ise %33,5 olduğu gözlenmektedir. Tablo 18 bize öğretmen kimliğinin idealist ve toplumcu yönünün giderek kaybolduğunu göstermektedir. Cumhuriyet Döneminde öğretmenlik mesleği bir işin ötesinde cumhuriyeti büyütecek ve yeşertecek bir irfan ordusu olarak tanımlanmıştır (Buyruk 2015: 118). Öğretmenlik mesleği modernleşme sürecinin mihenk taşlarından biri olarak kabul görmüş, yüksek ideallere bağlılık duygusuyla ayakta duran öğretmen kimliğinin idealist ve toplumcu yönü, süreç içerisinde toplumsal yapı ve olguların değişimine bağlı olarak derin bir krize girmiştir (Gümüşlü 2005: 309). Buradan yola çıkarak öğretmenlik mesleğinin de değiştiğini idealist ve toplumcu yönünün kaybolduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 19.Günümüzde Öğretmenler Toplumsal Gelişme Ve Kalkınma Konusundaki Rolünü Sürdürmektedir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	152	30,3
Kararsızım	152	30,3
Katılıyorum	198	39,4
Total	502	100

Tablo 19’a göre “Günümüzde öğretmenler toplumsal gelişme ve kalkınma konusundaki rolünü sürdürmektedir” görüşüne katılanların oranı % 39,4’tür. Bu görüşe katılmayan ve kararsızların oranı % 30,3 olarak gözlenmiştir. Bilindiği gibi eğitim toplumsal kalkınma ve gelişme için önemli bir yere sahiptir. Eğitim sürecinin temel aktarıcısı olan öğretmenler bu anlamda donanımlı ve nitelikli bireyler yetiştirerek toplumsal gelişim ve kalkınmaya katkı sunarlar.

Cumhuriyetin kurucusu olan M. Kemal Atatürk “Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir” diyerek öğretmenlerin toplumsal gelişme ve kalkınma konusundaki yerini özellikle vurgulamıştır. Başka bir anlatımla millet olma bilinci, milletin kendi geleceğini belirleme ve çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma noktasında öğretmenlere ciddi sorumluluk düştüğü bilinmektedir. Cumhuriyetten günümüze değin öğretmenler bu konuda kendilerini toplumsal gelişme ve kalkınmanın bir unsuru olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Toplumsal yapının değişmesi ve buna bağlı olarak öğretmenlik mesleğinin öneminin azalmasına rağmen öğretmenler toplumsal gelişme ve kalkınma konusunda görevlerinin bitmediğini düşünmektedirler.

Tablo 20.Günümüzde Öğretmenlik Mesleği Saygın Ve İtibarlı Bir Meslektir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	242	48,2
Kararsızım	148	29,5
Katılıyorum	112	22,3
Total	502	100

Tablo 20’ye göre “Günümüzde öğretmenlik mesleği saygın ve itibarlı bir meslektir” görüşüne katılmayanların oranı % 48,2’dir. Kararsızların oranı % 29,5, katılanların oranı ise % 22,3’te kalmıştır. Tablodan anlaşılabacağı üzere, öğretmenlik mesleği süreç içerisinde saygınlığı ve itibarı konusunda bir gerileme yaşadığını

söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumun nedenleri konusunda şunları söyleyebiliriz. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren uygulamaya konulan neo-liberal politikalar toplumu dönüştürmeye çalışmış, öğretmenlik mesleği de bu dönüşümden nasibini almıştır. Öğretmen, öğrencileri sınava hazırlayan teknisyen rolüne bürünmüş, toplumun öğretmenden beklentisi çocukların akademik başarısı ve sınava hazırlık sürecini başarıya ulaştırmak olarak görmüştür. Yine öğretmenlerin az çalışıp çok tatil yaptıklarına ilişkin genel kanı öğretmenlik mesleğinin itibarını olumsuz etkilediğini, bununla birlikte öğretmenliğin herkes tarafından yapılabilir bir meslek olduğu algısı mesleğin saygınlığını düşürmüştür (Tedmem 2014: 53-57). Yine Karaman’a (2008) göre öğretmenlik mesleğinin toplumca yeteri kadar saygın bir meslek olmadığı görüşü ön plana çıkmıştır. Türk Eğitim Sen’in 24 Kasım 2024 tarihinde yaptırmış olduğu “Memnuniyet, Beklenti ve Eğitimi Değerlendirme” anket sonuçlarına göre de öğretmenlerin sadece % 1.9’un öğretmenlik mesleğini saygın görmektedir. Saygınlığın düşme nedenleri arasında ekonomik ve özlük hakların yetersizliği, siyasilerin tutum ve davranışlarının etkisi ve toplumun öğretmenlik mesleğine olumsuz bakış açısı etkili olmuştur (turkegitimsen.org.tr/E.T.25/11/2024). Erzen ve Özçaçan’a (2018) göre saygınlığın bugün bu kadar azalmasının nedenleri olarak şunları söylemişlerdir: Öğretmen sayılarının her yıl arttığını buna karşın nitelik ve yeterlik açısından yetersiz olduğunu, toplumsal yapının değiştiğini, eğitim sisteminin sürekli bir değişim gösterdiğini, öğretmen alımlarının insani duyguları dışlayan bir yönün olması ve öğretmenlerin gelirlerinin düşük olması gibi faktörlerin toplumun öğretmenlik mesleğine duyduğu saygının azalttığını belirtmişlerdir. Araştırma verileri bu bulguları desteklediği söylenebilir ayrıca öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düşmesinde bazı öğretmenlerin tutum ve davranışlarının da etkili olduğu bilinmektedir. Kadro güvencesini alan öğretmenin kendini yenileme gereğini hissetmemesi, siyasi ve ideolojik tutum ve davranışlar, ayrıca bu davranışlarını sendikal faaliyetlere dayandırmaları, meslek mevzuatına uymama ve son olarak rol model olma vasfını kaybetmesi gibi nedenler öğretmenlik mesleğinin itibar ve saygınlığını azalttığı söylenebilir.

Tablo 21. Öğretmenlik Mesleği Tabakalaşma Siteminde Orta Tabaka Da Yer Almaktadır.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	116	23,1
Kararsızım	138	27,5
Katılıyorum	248	49,4
Total	502	100

Tablo 21’e göre “öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır” görüşüne katılanların oranı % 49,4’tür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 23,1 iken, kararsızların oranı % 27,5 olarak görülmektedir. Bilindiği gibi toplumsal sınıfları belirleyen temel değişkenlerden biri ekonomik faktördür. Weber, tabakalaşmanın sınıfların üretim mal ve hizmetlerin elde edilmesiyle oluştuğunu söylemiştir (Özkalp 1994: 246). Dolayısıyla öğretmenlerin gelir durumunun yoksulluk sınırının altında kalması (Tabloda 27’de bu konuya değinilmiştir) “gelir” değişkenine göre öğretmenlik mesleğinin orta tabakada yer almadığını göstermektedir. Bu durum kuşkusuz yaşantılarını, davranışlarını, tüketim alışkanlıklarını, mesleğin gerekliliklerini ve eğilimlerini etkilemektedir. Aslında bu durum daha çok öğretmenlerin kendilerini nerede görmek istediği ile ilgili bir durum olabilir. Bu bağlamda araştırmada öğretmenlerin kendilerini orta tabakada yer aldığını söylemeleri ekonomik faktörden daha çok psikolojik etkinin ve öğretmenlik mesleğinin önemiyle ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca cumhuriyetin ilanı ile birlikte öğretmenlerin toplumu inşa sürecindeki rolü nedeniyle başka bir deyişle politik kimliğinin etkisiyle kendilerini orta tabakada yer aldığını belirtmiş olabilir.

Tablo 22. Öğretmenlik Mesleğinin Ücretleri Yeterli Olduğu İçin Tercih Edilmektedir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	368	73,3
Kararsızım	79	15,7
Katılıyorum	55	11
Total	502	100

Tablo 22’ye göre “Öğretmenlik mesleğinin ücretleri yeterli olduğu için tercih edilmektedir” görüşüne katılmayanların oranı % 73,3 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılanların oranı % 11 ve kararsızların oranı ise % 15,7 olarak gözlenmiştir. Bir

işte aranması gereken özellikler şunlardır; iş garantisi, iyi bir ücret, iş riskinin az olması, uygun çalışma saatleri ve değerlerime uygun olması gibi özellikleri kapsar (Sunar 2020: 21). Öğretmenlik mesleği bu anlamda iş garantisi, iş riskinin az olması ve uygun çalışma koşullarından dolayı daha çok tercih edilmiş olabilir. Fakat öğretmenlik mesleğinin tercih edilmesinde toplumun öğretmenlik mesleğine yüklemiş olduğu bir takım değerlerle ilişkili olduğu, özellikle cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte öğretmenlik mesleğine yüklenen anlamın ya da değer az da olsa sürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda öğretmenlik mesleğini tercih etme de salt ücretin referans alınmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 23.Öğretmenlik Mesleği Kutsal Bir Meslek Olarak Değerlendirilir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	94	18,8
Kararsızım	129	25,7
Katılıyorum	279	55,6
Total	502	100

Tablo 23'e göre "öğretmenlik mesleği kutsal bir meslek olarak değerlendirilir" görüşüne katılan öğretmen oranı % 55,6 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 18,8 kararsızların oranı ise % 25,7'dir. Bilindiği gibi öğretmenlik mesleği peygamberlik makamı ile ilişkilendirilmiş, Hz. Muhammed Müslümanların ilk öğretmeni olarak değerlendirilmiştir. Yine Hz. Ali'nin "Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum" özdeyişinin de öğretme ve öğretmenlik mesleğinin kutsallığına vurgu yaptığını görmekteyiz. Dolayısıyla toplumumuzda öğretmenlik mesleği inançsal açıdan önemli bir yere sahiptir, bununla birlikte öğretmenlerin sadece öğrencilerine değil toplumun tüm kesimlerine karşı göstermiş olduğu fedakârlık ve öğrencilerine dönük anne-baba şefkati "kutsallık" kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki cumhuriyet tarihinde kurulan Köy Enstitüleri ve buradan mezun olan öğretmenlerin kırsal kalkınma ve toplumun gelişimine olan katkısı öğretmenlik mesleğinin kutsallığını ileri boyuta taşımıştır.

Kısaca söylemek gerekirse öğretmenlerin, mesleği kutsal bir meslek olarak değerlendirmesinde geçmişte öğretmene yüklenen misyonla ilişkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 24.Geçmişe Kıyasla Öğretmenlik Mesleğine Daha Az Önem Verilmektedir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	38	7,6
Kararsızım	30	6
Katılıyorum	434	86,4
Total	502	100

Tablo 24’e göre “Geçmişe kıyasla öğretmenlik mesleğine daha az önem verilmektedir” görüşüne katılan öğretmen oranı % 86,4’tür. Bu durum öğretmenlerin büyük kısmı öğretmenlik mesleğine önem verilmediğini düşünmektedir. Öğretmenlik mesleğine önem verildiğini düşünenlerin oranı % 7,6, kararsızların oranı ise % 6’dır. Öğretmenlik mesleği süreç içerisinde daha az önem verilen bir meslek haline gelmiştir. Araştırma bulguları da bu görüşü desteklediğini söyleyebiliriz. Öğretmenlik mesleği, bizim ülkemizde nitelikten daha çok niceliksel olarak ele alınmıştır. Atanamayan yüz binlerce öğretmen, aynı işi yapan öğretmenlerin farklı statülere bölünmesi, norm fazlası öğretmenler, ücretli öğretmen uygulamaları, ücretlerin düşüklüğü, “hiçbir yer kazanamadı, bari öğretmen olsun” anlayışı ile oluşan öğretmen tercihleri, yöneticilerin söylemleri ve öğretmen özerkliğini ortadan kaldıran uygulamalar öğretmenlik mesleğe verilen önemi ortaya koymaktadır. Bu konuda Tablo 26 ve 27’de bu görüşe ilişkin görüşler ortaya konulmuştur.

Tablo 25. Geçmişe Oranla Öğretmenlik Mesleğine Olan İhtiyaç Azalmaktadır.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	225	44,8
Kararsızım	103	20,5
Katılıyorum	174	34,7
Total	502	100

Tablo 25’e göre “geçmişe oranla öğretmenlik mesleğine olan ihtiyaç azalmaktadır” görüşüne katılmayanların oranı % 44,8’dir. Bu görüşe katılanların oranı % 34,7 kararsızların oranı % 20,5’dir. Dünya da yaşanan değişim ve gelişimlere bağlı olarak mesleklerde değişmekte hatta bazı meslekler ortadan kalkarken, yeni mesleklerin de ortaya çıktığına şahit olmaktayız. Özellikle teknolojik alanda yaşanan gelişmeler kuşkusuz öğretmenlik mesleğini etkilemiş ve etkilemeye devam edecektir. Bu anlamda çağların gerektirdiği özelliklere göre öğretmenlik

mesleği de kendini şekillendirecektir. Kaya (2023)'ya göre, eğitim alanında yaşanan değişim ve teknolojik gelişmeler öğretmenlik mesleğinin rollerini ve görevlerini yeniden tanımlamıştır. Covid 19 pandemi döneminde, eğitim-öğretim sürecinin sanal aleme taşınması ile birlikte bilgiye ulaşma ve yeni fırsatlar yakalama konusunda ön açıcı olmuştur. Sanal alem, bizlere her ne kadar bilgiye ulaşma fırsatları (metaverse, chatGBT-deepseek gibi) sunsa da öğretmenin rol model olma ve değer aktarma rolü değişmeyecek gözüküyor. Dolayısıyla öğretmenlik mesleğine olan ihtiyaç çağlara göre değişiklik gösterebilir fakat toplum için vazgeçilmez bir meslek alanı olarak varlığını sürdürecektir gibi duruyor.

Tablo 26.Geçmişe Oranla Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü Toplum Nezdinde Düşmektedir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	33	6,6
Kararsızım	46	9,2
Katılıyorum	423	84,2
Total	502	100

Tablo 26'ya göre “geçmişe oranla öğretmenlik mesleğinin statüsü toplum nezdinde düşmektedir” görüşüne katılanların oranı % 84,2'dir. Bu durum göstermektedir ki öğretmenlerin büyük kısmı meslek statüsünün düştüğünü düşünmektedir. Öğretmenlik meslek statüsünün düşmediğini düşünenlerin oranı ise % 6,6 kararsızların oranı ise % 9,2'dir. Ünsal'a (2018) göre öğretmenlik meslek statüsünü oluşturan değerlerin (çalışma süreleri, ücret, mesleğe giriş şartları, öğretmen ihtiyacı, öğretmen niteliği ve öğretmenin kişisel hakları gibi) süreç içerisinde değiştiğini bu değişimi hızlandıran faktörlerin sosyal, teknolojik, ekonomik ve kültürel değişimler olduğunu belirtmiştir. Özellikle öğretmen maaşlarının düşüklüğü, öğretmen aday sayısının fazla olması, öğretmen yetiştiren fakültelerin sağlıklı kriterlere sahip olmaması, alan dışı verilen pedagojik formasyon, öğrenci velisi tarafından öğretmene uygulanan şiddet gibi bir takım olumsuzluklar öğretmenlik meslek statüsünü düşürmüştür. Yine Karaman'a (2008) göre öğretmenlerin, öğretmenlik meslek statüsünün yüksek olmadığını bunun nedeni olarak da maddi imkânsızlıklar ilişkili olduğunu söylemiştir. Sunar'a (2020) göre öğretmenlik mesleği, Cumhuriyet tarihi boyunca bilgi ve değer taşıyıcısı bir görevi

üstlenmesine karşın günümüzde bu meslek gelir ve çalışma şartları bakımından ciddi erozyona uğramıştır. Dolayısıyla mesleklerin itibar ve puan sıralamasında öğretmenlik mesleği 2015 yılında 4. sıradayken 2020 yılında 10 sıra gerileyerek 14. sıraya inmiştir. Araştırma verileri yapılan birçok araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Genel olarak öğretmenlik meslek statüsü süreç içerisinde değer kaybettiğini, saygınlık ve itibar erozyonuna uğradığını söyleyebiliriz.

Tablo 27.Geçmişe Oranla Öğretmenlerin Alım Gücü Düşmüştür.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	36	7,2
Kararsızım	44	8,8
Katılıyorum	422	84,1
Total	502	100

Tablo 27'ye göre “geçmişe oranla öğretmenlerin alım gücü düşmüştür” görüşüne katılanların oranı % 84,1 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı ise % 7,2 kararsızların oranı ise % 8,8 olarak tespit edilmiştir. Katılımcılar öğretmen maaşlarını yetersiz gördükleri belirtmişlerdir. Bilindiği gibi insanların iyi bir meslekte aradıkları üç özellik; iş garantisi, iyi bir gelir ve mesleğin kaza/ölüm gibi riskleri içermeme durumudur (Sunar 2023: 65). Bu anlamda bir mesleğin tercih edilmesinde ücretin temel bir değer olduğunu söylemek yanlış olmaz. Son yıllarda öğretmenlerin ücretlerinde yaşanan gerilemenin birçok araştırma bulgularında görüldüğünü belirtmek gerekir. Bu durumu destekleyen birçok araştırma bulunmaktadır (Ünsal 2018; Pişkin ve Parlar 2021; Bozbayındır 2019). Yine Eğitim Sen'in 24 Kasım 2024 tarihinde yayımlamış olduğu raporda öğretmenlerin yoksulluk sınırının altında maaş aldığı, OECD ülkeleri içinde ekonomik, özlük ve sosyal haklar açısından en son sırada ye aldığı ve on yıl önce göreve yeni başlayan öğretmenlerin 14 çeyrek altın alırken günümüzde bu sayının 8 çeyrek altına kadar düştüğünü belirtmişlerdir ([egitimsen.org.tr/\(E.T.25/11/2024\)](http://egitimsen.org.tr/(E.T.25/11/2024))). Şunu da belirtmek gerekirse Türk-İş Konfederasyonu tarafından, çalışanların geçim koşullarını ortaya koymak amacıyla yapılan Ekim 2024 açlık sınırı 20,432 lira, yoksulluk sınırının ise 66,553 lira olmuştur ([turkis.org.tr/\(E.T.25/11/2024\)](http://turkis.org.tr/(E.T.25/11/2024))). Dolayısıyla öğretmen maaşlarının yoksulluk sınırının altında olduğunu belirtmek gerekir. Eğitim-İş'in 24 Kasım 2024 tarihinde yayımlamış olduğu raporda 2013 yılında göreve yeni başlamış

bir öğretmenin 22 gram altın alabiliyorken, 2024 yılında bu oranın 13 grama düştüğünü, yine Ankara’da göreve yeni başlamış bir öğretmenin 2013 yılında maaşının % 25’ni kiraya aktarıırken, 2024’te bu oran % 45’e çıkmış ve son olarak 2013 yılında emekli olan bir öğretmen emekli ikramiyesi ile araba alması mümkünken ev fiyatları emekli ikramiyesinin 2,6 katıdır. 2024 yılında emekli olan bir öğretmenin alacağı ikramiye ile ne araba ne de ev alması mümkün değildir. Araba fiyatları ikramiyenin 1,3 katı, ev fiyatları ise yaklaşık 4,2 katı olmuştur ([egitimis.org.tr/\(E.T.25/11/2024\)](http://egitimis.org.tr/(E.T.25/11/2024))). Bu araştırma sonuçları, araştırma verimizle örtüşüğünü göstermektedir.

Tablo 28.Geçmişe Oranla Öğretmenlik Mesleğinin Saygınlığı Ve İtibarı Düşmüştür.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	32	6,4
Kararsızım	35	7,0
Katılıyorum	435	86,7
Total	502	100

Tablo 28’e göre “Geçmişe oranla öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve itibarı düşmüştür” görüşüne katılanların oranı % 86,7 olarak gözlenmiştir. Bu durum öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düştüğü konusunda, öğretmenlerin büyük kısmı onaylamaktadır. Bu görüşe katılmayanların oranı ise % 6,4 kararsızların oranı ise % 7 olarak gözlenmiştir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düşmesinde birçok faktörün etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda Kıran vd (2019) göre velinin, öğretmen ve öğretmenlik mesleğine karşı olumsuz tutum ve davranışları, basın ve yayın organlarında çıkan olumsuz haberler; taciz-tecavüz, şiddet ve üç ay boyuca tatil yapıyorlar algısını oluşturan haber içeriklerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Yine Bayar vd (2020) göre öğretmenlik mesleğinin zaman içinde değer kaybına ilişkin şu görüşleri sıralamışlardır; geçmiş dönem bazı yöneticilerin (bakan ve bürokrat) öğretmenlere dönük söyledikleri olumsuz söylemler, öğrencilere gereğinden fazla verilen imtiyazlar sonucu öğretmenlerin öğrenci üzerindeki etkisinin azalması, velilerin öğretmen üzerindeki kontrol ve baskısının artması, öğretmenlik mesleğinin toplumdaki algısı başka bir anlatımla “toplumda hiçbir şey olamazsan bile öğretmen olursun” anlayışı, öğretmen ücretlerinin yetersiz oluşu, yüz

binleri bulan atanamayan öğretmen sayısı ve son olarak öğretmenler arasında birlik duygusunun olmaması başka bir anlatımla sendikaların farklı görüşlerinden dolayı öğretmen birlikteliğine engel oluşturduğu söylemişlerdir.

Daha önceden “eti senin kemiği benim” anlayışı ile öğretmene teslim edilen öğrencinin, günümüzde ki karşılığı ise “çocuğumun psikolojisi ile oynayamazsın” anlayışına evrilmiştir. Bu durumun oluşmasında kuşkusuz sosyal yapının değişimi ve bu değişimin meslekler üzerindeki etkisinin sonucu olarak görülmelidir. Özellikle neoliberal politikalar bu konuda etkili olduğu söylenebilir. Çünkü neo-liberal politikalar; güvencesiz istihdamı, part-time çalışma stilini, yoğun işsizliği ve bu işsizliği bir baskı aracı olarak kullanması ve özelleştirmeler gibi uygulamalar, genelde meslekler özelde ise öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve itibarı zedelenmiştir. Bu genel politika değişikliğinin, öğretmelik mesleği üzerindeki etkisi ise yönetici, veli ve öğrenci de ki karşılığı da değişmiştir. Bu durum öğretmenlik mesleğinin süreç içerisinde saygınlığı ve itibarını olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz.

Tablo 29.Geçmişe Oranla Öğretmenlerin Mesleki Dayanışması Gittikçe Azalmaktadır.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	38	7,6
Kararsızım	81	16,1
Katılıyorum	383	76,3
Total	502	100

Tablo 29’a göre “Geçmişe oranla öğretmenlerin mesleki dayanışması gittikçe azalmaktadır” görüşüne katılanların oranı ise % 76,3 olarak gözlenmektedir. Bu görüşe katılmayanların oranı ise % 7,6 kararsızların oranı ise % 16,1 olarak çıkmıştır. Öğretmenler, süreç içerisinde mesleki dayanışmasının zayıfladığını düşünmektedirler. Kınal (2022)’a göre öğretmen, çalıştığı okulda kendini mutlu hissedebilmesi için diğer iş görenlerle birliktelik ve dayanışma ruhu sergilemesi gerekir. Bu durum hem kurum kültürü hem de çalışanın kendini geliştirmesi için elzem bir durum olarak görülmelidir. Yine kurum faaliyetlerinde alınacak kararlara çalışanların dahil edilmesi, çalışanı kurumun bir parçası olarak hissettirecektir. Fakat

görülyor ki öğretmenler hem idari kararlarının dışında tutuluyor hem de müfredat belirlenirken onun görüşleri alınmıyor, bu durum kuşkusuz öğretmenin birlik ve dayanışma ruhuna zarar verdiği ve aynı zamanda öğretmeni bir uygulayıcı bir nevi teknisyen boyutuna indirgediği söylenebilir.

Son yıllarda uygulanan neo-liberal politikalara paralel olarak istihdam modelleri değişmiş, bir okulda üç çeşit (ücretli, sözleşmeli ve kadrolu) öğretmen istihdam edilir hale gelmiştir. Kadrolu öğretmen de kendi içerisinde (öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen) üç gruba ayrılmıştır. Çok parçalı bir istihdam modelinde kuşkusuz mesleki dayanışma zarar görecektir. Çünkü her bir istihdam modelinin ekonomik ve özlük hakları farklı faklıdır. Yine bu parçalı yapıyı destekleyen sendikal örgütlenme modelimizden söz etmek yanlış olmayacaktır. Sendikalar, çalışanların demokratik ve özlük haklarının dışında daha çok fikir farklılığı ya da ideolojik farklılık üzerinden örgütlenmeye çalışması mesleki dayanışmanın önünde bir engel olarak görülmelidir. Ayrıca yetkili sendika üyelerine idari görevler de öncelik tanınması ya da avantaj sağlayacak konular da onların tercih edilmesi mesleki dayanışmaya zarar verdiği söylenebilir.

Tablo 30. Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmenlerine Gerekli Değeri Vermemektedir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	45	9,0
Kararsızım	85	16,9
Katılıyorum	372	74,1
Total	502	100

Tablo 30'a göre "Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerine gerekli değeri vermemektedir" görüşüne göre bakanlığın öğretmenlere gerekli değeri vermediğini düşünenlerin oranı % 74,1 olarak ölçülmüştür. MEB'in öğretmenlere değer verdiğini düşünenlerin oranı % 9 kararsızların oranı ise % 16,9 olarak gözlenmiştir. Öğretmenler mesleki yaşamlarında birçok sorunla mücadele etmektedir. Bunların başında ekonomik zorluklar, müfredatın yoğunluğu, farklı statüde çalıştırılan öğretmenler, yönetsel sorunlar, atanamayan öğretmenler, idarenin destek eksikliği gibi birçok problem öğretmenin toplumsal saygınlığına zarar vermekte hem de

eğitim kalitesini düşürmektedir (İş & Atış 2024: 507-508). Öğretmenlerin yaşamış olduğu bu problemlerin çoğunun kaynağı ve çözüm noktası MEB’dir. Bu bağlamda öğretmenler, bu sorunların çözümü konusunda MEB’in girişimlerinin yetersiz olduğunu düşünmekte ve bundan dolayı bakanlığın öğretmenlere destek vermediğini söylemektedir.

Bilindiği gibi öğretmenlik mesleği daha çok kamusal alana ilişkindir, dolayısıyla işveren kamu olduğu için bu mesleğe ilişkin problemlerin çözümü de doğal olarak kamudan beklenmektedir. Öğretmenlik mesleği sorunlarının gün geçtikçe artması ve MEB’in bu konuda gerekli çözüm önerilerinde bulunmamasından dolayı öğretmenler değer verilmediklerini düşünmüş olabilirler.

Tablo 31.Öğretmenlerin Ek İş Yapması Öğretmenlik Mesleğine Zarar Verir

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	71	14,2
Kararsızım	79	15,7
Katılıyorum	352	70,1
Total	502	100

Tablo 31’e göre “Öğretmenlerin ek iş yapması öğretmenlik mesleğine zarar verir” görüşüne katılanların oranı %70,1 olarak ölçülmüştür. Öğretmenlerin ek iş yapmasının mesleği olumsuz etkilemeyeceğini düşünenlerin oranı % 14,2 kararsızların oranı ise % 15,7 olarak gözlenmiştir. Bu konuda eğitim sendikaları yapmış oldukları araştırma sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmaktadırlar. Eğitim-İş sendikasının 24 Kasım 2024 tarihinde yayımlamış olduğu araştırma raporunda öğretmenlerin % 56.6’sının geçinebilmek için ek iş yapmaya ihtiyaç duyduğunu söylemişlerdir (egitimis.org.tr/E.T.01/02/2025). Yine Türk Eğitim-Sen’in “*Eğitim Çalışanlarının Gerçek Gündemi: 24 Kasım Öğretmenler Günü Memnuniyet, Beklenti ve Eğitimi Değerlendirme-2024*” adlı araştırmasında ise öğretmenlerin % 49.7’sinin ek iş yapmak zorunda kaldığı, % 13,3’ü mesleği ile ilgili olmayan işler yaptığını belirtmişlerdir (turkegitimsen.org.tr/E.T.01/02/2025). Bu durum göstermektedir ki öğretmenlerin ek iş yapması toplumsal saygınlığına ve öğretmenlik mesleğinin itibarına gölge düşürmektedir. Çünkü öğretmenin farklı işlerle uğraşması hem

öğrenci açısından hem de veli açısından hoş karşılanmadığı ve aynı zamanda öğretmenlik meslek statüsüne ciddi bir şekilde zarar verdiği söylenebilir.

Öğretmenin, ücret yetersizliğinden dolayı farklı işlerle uğraşması, mesleğine karşı olumsuz duygunun gelişmesine neden olmaktadır. Böylelikle öğretmen, iş hayatını birkaç mesleğe bölerek yaşamını sürdürmeye çalışması, mesleğin gerekliliklerini yerine getirememesi, düşük motivasyon ve mesleki doyumun azalması gibi durumlarla karşılaşabilmektedir.

Tablo 32. Geçmişe Oranla Mesleki Doyum Gittikçe Azalmaktadır

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	33	6,6
Kararsızım	78	15,5
Katılıyorum	391	77,9
Total	502	100

Tablo 32'e göre "Geçmişe oranla mesleki doyum gittikçe azalmaktadır" görüşüne katılanların oranı % 77,9 olarak gözlenmiştir. Mesleki doyumun azalmadığını düşünenlerin oranı % 6,6 kararsızların oranı ise % 15,5 olarak ölçülmüştür. İş doyumunu; öğretmenin okuluna ya da öğrencisine karşı tutumu ya da davranışı olarak tanımlanabileceği gibi icra ettiği mesleğini sevmesi ya da sevmemesiyle ilişkili olan bir kavram olarak bilinir. Öğretmenlerin zaman içerisinde iş doyumlarının azaldığına dönük nedenleri şu şekil sıralayabiliriz. Yoğun çalışma koşulları, öğrenci seviyelerinin düşük olması, öğrencilerin sorunlu davranışları, kurum iklimi, idarecilerle yaşanan problemler, gereksiz evrak yükümlülükleri, maddi sıkıntılar, öğretmenin kendini yenileyememesi olanağından yoksun olması son olarak mesleğine karşı saygısının gittikçe azalması olarak görülmektedir (Arı 2015: 550).

Öğretmenler, süreç içerisinde iş doyumunu ve mesleki tükenmişlik konusunda gittikçe olumsuz bir durum ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun oluşmasında merkezi sınavların (tyt-ayt, lgs gibi) öğretmen üzerinde oluşturduğu baskı etkili olmaktadır. Milli Eğitim Müdürlükleri, okul idareleri ve veliler bu konu da bir öğretmenin başarılı olup olmama durumunu merkezi sınavlar üzerinden

değerlendirmektedir. Yine öğretmenlerin özerkliğinin süreç içerisinde azalması da iş doyumunu azalttığını belirtmek gerekir. Daha önceden okulun ve sınıfın durumuna göre sınavlar yapılırken, günümüzde öğretmen ne sınav tarihini belirleyebilmekte ne de öğretim programının kazanımlarını sınıf düzeyine göre oluşturabilmektedir. Öğretmenin görevi bakanlığın belirlemiş olduğu talimatlara harfiyen uyması bir nevi memurluk görevini eksiksiz bir şekilde yerine getirmesi ile görevlendirilmiştir. Son olarak kurumsal, ekonomik ve toplumsal yetersizlikler öğretmenlerin kendini geliştirme fırsatı sunmamaktadır. Dolayısıyla kurum kültürünün olmadığı, maddi zorlukların çekildiği ve toplumsal saygının rahatsız edecek şekilde azaldığı bir noktada mesleki tükenmişlik ve iş doyumunu da zarar görecektir.

Tablo 33.Eskiden Velilerin Öğretmenlik Mesleğine Verdiği Değer Günümüzde Gittikçe Azalmaktadır

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	33	6,6
Kararsızım	36	7,2
Katılıyorum	433	86,2
Total	502	100

Tablo 33’e göre “Eskiden velilerin öğretmenlik mesleğine verdiği değer günümüzde gittikçe azalmaktadır” görüşüne katılanların oranı % 86,2’dir. Velilerin öğretmenlik mesleğine verdiği değer değişmediğini düşünenlerin oranı ise % 6,6 kararsızların oranı ise % 7,2 olarak ölçülmüştür. Bulgulardan anlaşılabileceği üzere velilerin öğretmene ve yaptığı işe karşı duyduğu saygı gün geçtikçe azalmaktadır. Daha önceden toplum tarafından “rol model” olarak kabul edilen öğretmenlik mesleği günümüzde her şeyi ile müdahale edilecek bir meslek alanı olarak görülmektedir. Bu konuda, Bayar&Aytaç (2020)’a göre veliler; sınıf içi düzenlemelerden tutun da öğretim programı kazanımları ve bu kazanımların sıralamalarına kadar öğretim sürecine müdahale ettiklerini belirtmişlerdir. Yine bu konuda Koç (2020)’a göre velilerin öğretmene dönük olumsuz davranışlarını şu şekildedir; çocuklarının haksızlığa uğradığını ya da dışlandığını düşündüklerinde, öğretmene karşı güven problemi ve görüş farklılığı yaşadıklarında yine öğretmeni

yetersiz bulma, eğitim-öğretim programlarını uygulama biçimlerini beğenmemeye ilişkin olarak müdahalede bulunmaktadır. Şunu da söylemek gerekirse bazı velilerin öğretmene karşı sergilemiş olduğu olumsuz davranışların nedeni de öğretmen kaynaklıdır. Çünkü bazı öğretmenler meslek etiği ve mesleğin gerekliliklerine aykırı davranması sonucunda velilerin göstermiş olduğu haklı tepkileri de görmek gerekir.

Kısaca söylemek gerekirse, cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte öğretmene tevdi edilen sorumluluk, toplumun yeniden inşa etme ve cumhuriyet değerlerine uygun insan yetiştirme görevi verilmiştir. Öğretmen burada rol model, öğrencinin geleceği üzerinde söz sahibi olan bir aile üyesi vasfındadır. Fakat süreç içerisinde yaşanan toplumsal ve ekonomik koşulların etkisiyle pek çok meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleği de erozyona uğramıştır. Özellikle 1980 ve sonrası uygulanan neo-liberal politikaların etkisiyle öğretmenlik mesleği, herkesin yapabileceği bir meslek olarak algılanmış, “hiç olmazsa öğretmen olursun” anlayışı toplumda yaygınlık kazanmıştır. Özel okulların sayısının artması, merkezi sınavlardan alınan puanların öğretmen başarısı için ölçüt olarak kullanılması, plansız öğretmen yetiştirme ve atama gibi faktörlere dayalı olarak öğretmenin saygınlığı ve itibarı azalmıştır. Kuşkusuz bu durum velilerin öğretmene karşı bakışını da olumsuz olarak etkilemiştir.

Tablo 34. Çocuklarımla Öğretmen Olmasını İsterim

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	190	37,8
Kararsızım	189	37,6
Katılıyorum	123	24,5
Total	502	100

Tablo 34’e göre “Çocuklarımla öğretmen olmasını isterim” görüşüne katılmayanların oranı % 37,8 olarak ölçülmüştür. Çocuklarının öğretmen olmasını isteyenlerin oranı % 24,6 kararsızların oranı ise % 37,6’dır. Öğretmenlerin yaşamış olduğu problemler ve bu problemlerin çözümü konusunda kayda değer herhangi bir ilerlemenin olmamasından dolayı çocuklarının öğretmen olmasını istememektedirler. Bu konuda Eğitim-iş Sendikasının 24 Kasım 2024 tarihinde yayımlanan raporunda

öğretmenlerin % 85,3'ü çocuklarına ve yakınlarına öğretmenlik mesleğini tavsiye etmeyeceğini söylemişlerdir (eğitimis.org.tr/E.T.01/02/2025). Yine Yurdakul vd (2016)'ne göre öğretmenlerin % 37,2 çocuklarının öğretmen olmasını isterken % 42,3'nün çocuklarının öğretmen olmasını istememekte ve kararsızların oranı ise % 20,5 olarak ölçülmüştür.

Özetle söylemek gerekirse öğretmenler, yaşamış olduğu problemler ve bu problemlerin mesleki saygınlığa zarar vermesinden dolayı çocuklarının öğretmen olmasını istememekte ya da kararsız görüş bildirmektedirler.

Tablo 35. İçinde Yaşadığımız Toplumdaki Diğer Meslek Gruplarının Öğretmenlik Mesleğine Bakış Açıları Olumlu Yöndedir

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	261	52,0
Kararsızım	146	29,1
Katılıyorum	95	18,9
Total	502	100

Tablo 35'e göre "İçinde yaşadığımız toplumdaki diğer meslek gruplarının öğretmenlik mesleğine bakış açıları olumlu yöndedir" görüşüne katılmayanların oranı % 52'dir. Buna karşın diğer meslek gruplarının öğretmenlik mesleğine bakış açılarını olumlu bulanların oranı % 18,9 kararsızların oranı ise % 29,1 olarak ölçülmüştür.

Her mesleğin doğası gereği kolaylıkları ve zorlukları vardır. Bu bağlamda öğretmenlik mesleğinin zor yönleri değil de daha çok kolay yönleri ön planda tutulduğunu görüyoruz. Genelde toplumun farklı kesimlerinde, tatil imkânlarının çokluğundan, çalışma koşulları ve çalışma saatlerinin uygunluğundan söz edilir. Bununla ilgili Bozkurt&Kutlu (2021)' ya göre bir toplumda çalışma şartlarına göre mesleğin değeri ya da önemi belirlenir. Tatilin çok olması, çalışma saatleri ve ekonomik haklar gibi bazı faktörler öğretmenlik mesleğinin toplumdaki algısını da ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda öğretmenlik mesleği daha çok hiçbir iş yapmadan ücret alan ve de bu iş herkesin yapabileceği bir meslek olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla toplumda öğretmenlik mesleğine yönelik olumsuz bir algının varlığından

söz etmek yanlış olmayacaktır. Bu olumsuz algının son yıllarda giderek arttığı, özellikle pandemiyle birlikte (Covid-2019) eğitim-öğretim sürecinin uzaktan yapılması sonucu öğretmenlerin iş üretmediği ve sürekli tatil yaptığı algısı toplumda ve diğer meslek gruplarında oluşmuştur. Yine eğitim-öğretim sürecinde yaşanan aksama ve eksikliklerin öğretmenle ilişkilendirilmesi başka bir anlatımla uygulanan eğitim politikalarının başarısızlığı (öğretmen alımları, müfredat, sınavlar vb) öğretmenin başarısızlığı gibi algılanmakta, böylelikle öğretmenlik mesleği toplum ve diğer meslek gruplarının nazarında olumsuz imge oluşturduğunu görmekteyiz.

Tablo 36. Geçmişe Oranla Öğrenciler Öğretmenlerine Karşı Saygılı Davranmaktadır.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	400	79,7
Kararsızım	60	12,0
Katılıyorum	42	8,4
Total	502	100

Tablo 36'ya göre “Geçmişe oranla öğrenciler öğretmenlerine karşı saygılı davranmaktadır” görüşüne katılmayan katılımcıların oranı % 79,7’dir. Öğrencilerin öğretmenlere karşı saygılı davrandığını söyleyenlerin oranı ise sadece % 8,4 kararsızların oranı ise % 12’dir. Geçmişe kıyasla öğrencilerin öğretmenlerine karşı saygıda kusur ettikleri konusu öğretmen camiasında tartışılan konularından biridir. Toplumsal yapının değişimi ve dönüşümü ile birlikte insan ilişkilerinin de değiştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle ticari ilişkilerde yaşanan “müşteri memnuniyeti” anlayışı özel okulların yanı sıra kamu okullarına da yansıdığı bilinmektedir. Bu durum öğrenci ve veli davranışlarında kendini bulduğu, öğrenci ve velinin sorumlu olması gereken bir takım değerlerin öğretmene aktarıldığı bir süreç yaşanmaktadır. Öğretmenin “bakıcı” rolünü üstlendiği, başarının veli ve öğrenciye ait, başarısızlığın ise öğretmene ait olduğu bir sürecin sonunda öğrencinin öğretmene karşı olumsuz davranışı da son derece normalleşecektir. Öğrencinin saygı değerinden gittikçe uzaklaştığı, öğretmenine karşı şiddet uygulayan hatta öldüren öğrenci kimliğine dönüştüğüne de zaman zaman şahit olunmaktadır. Dolayısıyla bu sürecin

sonunda öğretmenler, öğrencilerin kendilerine karşı saygısız davranma durumunun gittikçe arttığını düşünmektedirler.

Kısaca söylemek gerekirse; toplumsal yapının değişimine paralel olarak insan ilişkileri de değiştiğini, bu değişimin merkezinde piyasa ilişkilerinin bulunduğunu söyleyebiliriz. “Müşteri memnuniyeti” anlayışı, özel sektör yanında kamusal alanda da vücut bulduğunu, buna dönük uygulanan politikalardan anlayabiliyoruz. Toplam Kalite Yönetimi (TKY), Personel Genel Müdürlüğü yerine İnsan Kaynakları Müdürlüğü, Alo 147 şikayet hattı ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) gibi uygulamalar öğrenci ilişkilerini değiştiren uygulamalar olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

Tablo 37.Günümüzde Öğrenciler Öğretmenlerini Rol Model Olarak Kabul Etmektedirler

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	203	40,4
Kararsızım	185	36,9
Katılıyorum	114	22,7
Total	502	100

Tablo 37’ye göre “Günümüzde öğrenciler öğretmenlerini rol model olarak kabul etmektedirler” görüşüne katılmayanların oranı % 40,4 olarak ölçülmüştür. Buna karşın öğretmenlerin rol model olarak kabul edenlerin oranı % 22,7 kararsızların ise % 36,9’dur. Öğretmen, öğrenciye kişisel, akademik ve mesleki anlamda rehberlik eden ve hayata hazırlayan bir kişidir. Bu anlamda öğretmenin istendik davranışları öğrenciye kazandırması için onun rol model olarak kabul edilmesi önemlidir. Bu bağlamda öğretmenin tutum ve davranışları aynı zamanda mesleki donanımı bu konuda belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Fakat günümüzde öğretmenlerin yaşamış olduğu sorunlar, sistemsel problemler ve politika yapıcılarının söylemleri gibi faktörler öğretmenlik meslek statüsünü ve öğretmenin rol model olma durumunu olumsuz etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu konu da Demir ve Köse (2016)’nin yapmış olduğu araştırmaya göre öğrencilerin öğretmenleri rol model olarak görememe nedenleri şu şekil sıralamıştır. Sosyal medyanın öğrenci

için daha cazip olması yani sosyal medyanın modellik konusunda öne çıkması, öğretmenin itibarının düşmesi, ailenin ya da farklı kesimlerin modellik konusunda öne çıkması, öğretmenliği benimsememesi son olarak kimlik gelişiminden dolayı model belirleyememe gibi etkenler öne çıkmaktadır.

Kısaca söylemek gerekirse toplumun değişimi ve dönüşümü öğrenciyi birçok değişkenle etkileşime soktuğunu söylemek gerekir. Dolayısıyla öğrenci sosyal medya, akran etkileşimi, siyaset ve eğitim gibi birçok toplumsal öge ile iletişim kurmakta ve bu ögelerden etkilenmektedir. Daha önceden öğrencinin etkileşim radarında önemli bir yeri olan öğretmenin süreç içerisinde bu ağırlığını yitirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumun oluşmasında öğretmenden kaynaklı (pedagogik yetersizlik, mesleki donanımsızlık gibi), eğitimde uygulanan politikaların sistemsizliği (sürekli müfredatın değişmesi, eğitim sürelerinin değişmesi gibi), diplomalı işsizlerin çokluğu ve rol modelin eğitimin dışında aranmasından kaynaklı olarak öğretmenler öğrenci için rol model olmaktan çıktığını söylemek gerekir.

Tablo 38. Geçmişe Oranla Öğretmenin Özerkliği Azalmaktadır

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	94	18,8
Kararsızım	129	25,7
Katılıyorum	279	55,6
Total	502	100

Tablo 38'e göre "Geçmişe oranla öğretmenin özerkliği azalmaktadır" görüşüne katılanların oranı % 55,6'dır. Öğretmen özerkliğinin azalmadığını düşünenlerin oranı %18,8 kararsızların oranı ise % 25,7 olarak ölçülmüştür. Öğretmen özerkliğinin her geçen gün azaldığı konusunda bir görüş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bilindiği gibi öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını ideal bir şekilde yerine getirmesinde en etkili faktörlerden birisi öğretmene mesleki çalışmalarında gerekli olan yetki ve özgürlüğü vermekle mümkündür. Eğitim-öğretim sürecinin temel değerlerine ilişkin içerik, yöntem ve materyal konusunda öğretmene seçim hakkı tanınmadığı zaman öğretim sürecinin fazlaca geliştirilmesi mümkün gözükmemektedir. Yine öğretmenlerin okul yönetimi

ile ilgili kararlara aktif olarak katılımının engellenmesi okul ikliminin oluşmasının önünde bir engel olarak gözükebilir (Öztürk 2011: 96).

Özetle, öğretmenlerin özerkliği gün geçtikçe azalmaktadır. Öğretim programlarının hazırlanmasında, okul içi ve dışında sürdürülecek faaliyetlerde, sınav konularının ve tarihlerinin belirlenmesinde öğretmenin herhangi bir müdahili söz konusu değildir. Bu yüzden öğretmen özerkliği süreç içerisinde azaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 39. Öğretmenlerin Mesleki İlkelerden Yoksun Olması Öğretmenlik Mesleğinin Saygınlığını Düşürür

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	65	13,0
Kararsızım	69	13,7
Katılıyorum	368	73,3
Total	502	100

Tablo 39'a göre "Öğretmenlerin mesleki ilkelerden yoksun olması öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşürür" görüşüne katılanların oranı % 73,3 olarak ölçülmüştür. Buna karşın bu görüşe katılmayanların oranı % 13 kararsızların ise oranı % 13,7'dir. Öğretmenliğin mesleki etik ilkelerini şu şekilde sıralayabiliriz; zarar vermekten kaçınmak, adalet, eşitlik, saygı, tarafsızlık, güven, sorumluluk, mahremiyet-gizlilik, mesleğe yaraşırılık, ehliyet-liyakat ve özen son olarak öğrencilerin adil ve objektif olarak değerlendirilmesidir. Yine kaçınılması gereken etik dışı davranışlar ise ayrımcılık, hediye alma, kayırma, kaytarma, özel ders verme, öğretim zamanını kötüye kullanma, öğrenciler üzerinde aşırı yetki ve güç kullanımı son olarak mesleki ve teknolojik bilgi ve becerilerinin güncellenmemesi olarak değerlendirilmektedir. (Aydın 2023: 36-43). Bu konuda bazı öğretmenlerin mesleki ilkeleri hiçe sayması ya da önem vermemesi öğretmenlik mesleğine zarar vermektedir. Özellikle kamuya ait araç ve gereçlerin kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaları, öğrencilerine özel ders vermeleri, kadrolu öğretmenlerin kadrosuz öğretmenlere karşı olumsuz tutumları ve veliye karşı olumsuz davranışlar öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşürdüğünü söyleyebiliriz.

Tablo 40. Günümüzde Öğretmenler Liyakat Ve Mesleki Donanım Sahiptirler.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	104	20,7
Kararsızım	215	42,8
Katılıyorum	183	36,5
Total	502	100

Tablo 40’a göre “Günümüzde öğretmenler liyakat ve mesleki donanım sahiptirler” bu görüşe katılanların oranı % 36,5’tir. Fakat bu soruya verilen yanıtta kararsızların çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Kararsızların oranı % 42,8 katılmayanların oranı ise % 20,7 olarak ölçülmüştür. Bu soruya verilen yanıtta öğretmenlerin liyakat ve mesleki donanım konusunda görece daha iyi olduğunu düşündüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 41. Günümüzde Öğretmenlerin Serbest Kıyafet İle Okula Gelmesi Meslek Üzerinde Olumsuz Bir Etkisi Yoktur

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	104	20,8
Kararsızım	91	18,1
Katılıyorum	307	51,2
Total	502	100

Tablo 41’e göre “Günümüzde öğretmenlerin serbest kıyafet ile okula gelmesi meslek üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur” görüşüne katılanların oranı % 51,2’dir. Serbest kıyafetle okula gelmesinin meslek üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünenlerin oranı % 20,8 kararsızların ise % 18,1 olarak gözlenmektedir. Devlet memurları 25/10/1982 tarihinde yayımlanan “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik” kapsamında giyinirler (mevzuat.gov.tr/E.T 30/04/2025). 2013-2014 eğitim-öğretim yılından itibaren sendikalar, bu kılık kıyafet yönetmeliğini 1980 darbesinin ürünü olarak görmeleri ve bu yönetmeliğin günümüz koşullarına uymadığı gerekçesiyle protesto etmişlerdir. İş

yerlerine serbest kıyafetle gitme olayı hemen hemen bütün sendikalar tarafından desteklenmiş günümüzde bu eylem halen sürdürülmektedir. Öğretmenler, serbest kıyafetle okula gitmelerinin kendilerine hareket serbestliği getirdiği söylemektedirler. Çünkü dersin özelliği ve sınıf koşulları çoğu zaman serbest kıyafeti mecbur kılabilmektedir. Fakat bazı veliler ve okul idarecilerinin serbest kıyafetle ilgili olumsuz değerlendirmeler yapmaktadır, bu olumsuz değerlendirmenin başında öğretmenin öğrenci için rol model olma ve mesleki temsil durumunu kaybettiği endişelerini paylaşmaktadırlar.

Tablo 42.Öğretmenlerin Önlük Giymesi Mesleki Saygınlığı Artırır

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	362	72,1
Kararsızım	73	14,5
Katılıyorum	67	13,8
Total	502	100

Tablo 42'ye göre “Öğretmenlerin önlük giymesi mesleki saygınlığı artırır” görüşüne katılmayanların oranı % 72,1'dir. Buna karşın öğretmenlerin önlük giymesinin mesleğin saygınlığını arttıracaklarını düşünenlerin oranı % 13,8 kararsızların oranı ise % 14,5'tir. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı'nın 21/08/2023 tarih ve 81785959 nolu genelgenin 11. Maddesinde “*Öğretmenlerin, meslekî temsil ve öğrencilere rol model olma bakımından önlük giymeyi tercih etmeleri teşvik edilecektir*” denilmektedir (mevzuat.meb.gov.tr/E.T.25/01/2025). Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bu görüşe katılmamaktadır. Nedeni ise mesleki temsil ve rol model olma konusu öğretmenlik mesleğinin saygınlığını arttırarak mümkün olabileceğini düşünmektedirler. Bu konuda öğretmenlerin beklentisi demokratik, özlük haklarının iyileştirilmesi ve öğretmenlik mesleğinin itibarının arttırılmasıyla, öğretmenin temsil ve rol model olma yönünün güçleneceğini söyleyebiliriz.

Tablo 43.Geçmişe Kıyasla Öğretmenler Daha Demokratik Bir Ortamda Çalışmaktadır

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	241	48,0
Kararsızım	121	24,1
Katılıyorum	140	27,9
Total	502	100

Tablo 43’e göre “Geçmişe kıyasla öğretmenler daha demokratik bir ortamda çalışmaktadır” görüşüne katılmayan öğretmen oranı % 48 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılanların oranı % 27,9 kararsızların oranı ise % 24,1 olarak ölçülmüştür. Öğretmenlerin geçmişe kıyasla çalışma ortamı ve koşullarının demokratik değer ve ilkelerden uzaklaştığı konusunda beyanları olmuştur. Demokratik uygulamaların en büyük göstergesi yönetim ve karar alma süreçlerine katılım olarak gösterilir. Bu aynı zamanda iş verimliliği ve iş kalitesine etki edecek bir durum olarak da bilinir. Kurum çalışanlarının, yönetim sürecine dahil olmaları ve onların görüş ve düşüncelerinden faydalanılması, çalışanların yaptıkları işten keyif almalarına sağlayacak bunun yanı sıra iş verimliliğini de üst düzeye çıkaracaktır (Demir 2011: 461). Bu konuda öğretmen görüşlerini destekleyen birçok uygulamalara şahit oluyoruz. Örneğin sınav tarihi ve konu dağılımı derse giren öğretmen tarafından değil, il müdürlüğü tarafından belirlenir hale gelmiştir. Okulun şartları ve sınıfın seviyesi dikkate alınmadan özellikle öğretmen görüşüne başvurulmadan bu kararlar alınmaktadır. Daha önceden öğretmenler bu konuda söz sahibi iken şu an bu durum ortadan kalkmıştır. Yine öğretmenlerin eğitim-öğretim süreci ile ilgili yaşadıkları problemlerin, siyasetin merkezine çekilmesi sonucu kendilerini rahat ifade edememe durumuyla da karşı karşıya kalabilmektedir.

Tablo 44.Günümüzde Öğretmenler Arasında Kadrolu, Sözleşmeli, Ücretli Öğretmen Ayrımının Yapılması Mesleği Olumsuz Etkiler

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	46	9,2
Kararsızım	33	6,6
Katılıyorum	423	84,3
Total	502	100

Tablo 44’e göre “Günümüzde öğretmenler arasında kadrolu, sözleşmeli, ücretli öğretmen ayrımının yapılması mesleği olumsuz etkiler” görüşüne öğretmenlerin büyük bir kısmı % 84,3 katıldığını belirtmiştir. Buna karşın bu görüşe katılmayanların oranı % 9,2 kararsızların oranı ise % 6,6 olarak ölçülmüştür. Öğretmenlerin, farklı statüde çalışmaları ya da çalıştırılmaları mesleği olumsuz etkilediği gibi mesleğin geleceği ile ilgili bir takım endişeleri de beraberinde getirmektedir. Öğrenci velilerinin kadrolu öğretmenleri tercih etmeleri, kadrosuz başka bir deyişle sözleşmeli öğretmen ve ücretli öğretmenleri tercih etmemeleri öğretmenlik mesleğini olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz. Doğrusunu söylemek gerekirse, velilerin bu tutumu öğrencilerinin daha sağlıklı eğitim alabilmeleri, eğitim-öğretim sürecinin kesintiye uğramaması adına yaptıkları bir tercih olarak gözükmektedir. Bu durum kuşkusuz öğretmenlik mesleğinin, saygınlığına ve itibarına gölge düşürmektedir. Öğretmenlerin bu şekilde farklı statüde çalıştırılmasının toplumdaki olumsuz yansımalarını dikkate alarak, bu parçalı duruma son verilmeli ve öğretmen atamaları kadrolu olarak gerçekleştirilmelidir. Yine farklı statüde çalıştırılan öğretmenlere karşı öğrencilerin sözleşmeli ve ücretli öğretmenleri deneyimsiz, yetersiz ve geçici olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu durumun eğitim-öğretim sürecinin hedefine zarar verdiği gibi öğretmenlik mesleğinin toplum tarafından tercih edilmesini de zorlaştırmaktadır.

Özetle söylemek gerekirse, öğretmenlerin farklı statüde çalıştırılmalarının hem veli hem öğrenci üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu söylenebilir. Özellikle ücretli ve sözleşmeli öğretmenlerin iş güvencesinin olmaması, geçici ve deneyimsiz olarak görülmeleri nedeniyle bu gruba giren öğretmenlere karşı olumsuz bir tutum sergilenmektedir. Yine okul idaresi ve kadrolu öğretmenlerin, özellikle ücretli

öğretmenlere karşı olumsuz tutum ve davranışları nedeniyle bu öğretmenlerin mesleki doyum ve öğretmenlik mesleğine olan inançlarına da zarar görmektedir. Dolayısıyla bu durum öğretmenlik mesleğinin geleceği ve saygınlığı ile ilgili bir takım endişeleri de beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz.

Tablo 45. Öğretmenler Arasında Statü Farkının Bulunması Çalışma Barışını Olumsuz Etkiler

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	65	13
Kararsızım	71	14,1
Katılıyorum	366	73,0
Total	502	100

Tablo 45'e göre "Öğretmenler arasında statü farkının bulunması çalışma barışını olumsuz etkiler" görüşüne katılanların oranı % 73 olarak ölçülmüştür. Öğretmenler arasında oluşan statü farkının çalışma barışına zarar vermeyeceğini düşünenlerin oranı % 13 kararsızların oranı ise % 14,1'dir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın farklı statüde öğretmen çalıştırmasının olumsuz etkileri olduğu ve iş barışına zarar verdiği konusu hep tartışılmıştır. Bu durum araştırma bulgularına da yansıdığını söyleyebiliriz. Özellikle ücretli öğretmenlerin kadrolu öğretmenler ile iletişim kurmakta zorlandıkları, ücretli ya da usta öğreticilerin geçici öğretmen gözüyle bakıldıkları için okul dışı görüşmelere dahil edilmedikleri, okul idaresinin iş güvencesi olmamasından dolayı bu öğretmenlere baskı uyguladıkları, yine kadrolu öğretmen olmadıkları için öğrenci, veli ve genel olarak toplumun bu öğretmenlere karşı yaklaşımlarının olumsuz olduğu görülmüştür (Torun 2010: 90). Yine farklı statüde çalıştırılan öğretmenlerin gelirlerinin farklı olmasının da çalışma barışını olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bilindiği gibi okullarda ücretli öğretmen, sözleşmeli öğretmen, normal öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen gibi farklı statüde çalışan öğretmenlerin aynı işi yapmasına rağmen farklı ücret almasının iş barışı üzerinde baskı oluşturduğunu söyleyebiliriz. Özellikle ücretli öğretmen ile kadrolu öğretmen arasındaki ücret farkının çok olduğu bilinmektedir.

Kısaca söylemek gerekirse; farklı statüde çalışan öğretmenlerin aynı işi yapmasına rağmen farklı ücret almaları “eşit işe eşit ücret” ilkesine uymamaktadır. Bu durum öğretmenler arasında huzursuzluğa neden olmaktadır. Özellikle kadrolu öğretmenler, ücretli öğretmenleri geçici olarak görmeleri ve bundan dolayı fazla iletişim kurmamaları bu öğretmenleri dışlanmış psikolojisine itmektedir. Yine farklı statüde çalışan öğretmenlerin saygınlığı ve itibarı toplumun farklı kesimlerince iş garantisi ve güvencesi kapsamına göre değerlendirmesi, başka bir anlatımla ücretli öğretmenleri iş garantisi kapsamı dışında tutmalarından dolayı onların, evlenmesi, hayata tutunmaları ve ev kiralamaları gibi temel bir takım ihtiyaçlarını karşılamalarına engel olmaktadır. Bu durum iş barışına ve okul iklimine zarar verdiği söylenebilir.

Tablo 46.Öğretmenlerin Değeri Milli Eğitim Bakanlığının Yaptığı Sınıflamaya (sözleşmeli, ücretli, uzman vs..) Göre Ölçülür.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	334	66,5
Kararsızım	84	16,7
Katılıyorum	84	15,8
Total	502	100

Tablo 46’ya göre “Öğretmenlerin değeri Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı sınıflamaya (sözleşmeli, ücretli, uzman vs.) göre ölçülür” görüşüne göre katılamayanların oranı % 66,5’tir. Öğretmenlerin değerinin MEB tarafından sınıflamaya dayalı olarak ölçüldüğünü düşünenlerin oranı % 15,8 kararsızların oranı ise % 16,7 olarak ölçülmüştür. 7528 nolu Öğretmenlik Meslek Kanunu (ÖMK)’nda öğretmenler; aday öğretmen, sözleşmeli öğretmen, kadrolu öğretmen olarak ayrılmakta ve kariyer basmağı olarak da öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen şeklinde sınıflandırılmaktadır.(resmigazete.gov.tr/25/12/2024) Bu yasa da ücretli öğretmenlik ile ilgili herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Bilindiği gibi Milli Eğitim Bakanlığı öğretmen açığını ücretli öğretmenlik üzerinden gidermektedir. 2024 yılı için ülkemizde toplam ücretli öğretmen sayısı 66,780 olarak açıklanmıştır (mebdenhaber.com.tr/E.T.25/12/2024). Bu da gösteriyor ki ücretli öğretmenlik

uygulamaları istisnai bir durum olmadığı ve kamuya olan yükünün azlığı nedeniyle tercih edildiği söylenebilir. Her ne kadar, öğretmenlerin değeri MEB'in sınıflamasına göre yapılmadığını katılımcılar söylese de ücretli öğretmen, sözleşmeli öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen gibi farklı pozisyonlar sahip öğretmenlerin değeri kadrolu ve kadrosuz durumuna göre ölçülmektedir. Başka bir anlatımla toplum kadrolu öğretmene karşı olumlu bir tutum takınırken, kadrosuz ve geçici pozisyona sahip öğretmene karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir.

Kısaca söylemek gerekirse MEB'in öğretmenleri sınıflandırarak ayrıştırması ve iş güvencesine sahip olan ile olmayan arasında ister istemez bir değer oluşturur. Başka bir anlatımla iş güvencesine sahip bir öğretmenin değeri ve saygınlığı, hem öğretmen hem de toplum tarafından önemsenen ve değerli bulunan bir pozisyon olarak değerlendirilir.

Tablo 47.Alan Dışı Lisans Programlarına Pedagojik Formasyon Verilmesi Öğretmenlik Meslek Statüsünü Olumsuz Etkiler

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	78	15,6
Kararsızım	50	10,0
Katılıyorum	374	74,5
Total	502	100

Tablo 47'e göre "Alan dışı lisans programlarına pedagojik formasyon verilmesi öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler" görüşüne katılanların oranı % 74,5 olarak ölçülmüştür. Alan dışı lisans programlarının pedagojik formasyon verilmesinin meslek statüsünü olumsuz etkilemeyeceğini düşünenlerin oranı % 15,6 kararsızların oranı ise % 10'dur.

Eğitim fakülteleri dışında yani alan dışı fakülte mezunlarına pedagojik formasyon verilmesinin öğretmenlik meslek statüsüne olumsuz etkilemektedir. Hele hele bu olayı açık öğretim fakültelerine kadar indirgemeleri öğretmenin niteliğini, uzmanlığını ve pedagojik yönünü önemsemedikleri anlamına gelir. Ayrıca yüz binlerce atanmamış öğretmen adayının olması ve buna her yıl on binlercesinin hesapsız bir şekilde katılması öğretmenlik mesleğine olan saygınlığını da

azaltmaktadır. Bu uygulamalardan yola çıkarak öğretmenlik mesleği herkesin yapabileceği bir meslek olarak algılanmaktadır. Yine halk arasında “hiç olmazsan bir öğretmen olursun” anlayışını pekiştiren bu yaklaşım sunmakta, bu durum ise öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkilemektedir.

Tablo 48. Öğretmen Alımlarında KPSS’nin Yanı Sıra Mülakat Yönteminin De Kullanılması Öğretmenlik Meslek Statüsünü Olumsuz Etkiler.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	61	12,2
Kararsızım	89	17,7
Katılıyorum	352	70,1
Total	502	100

Tablo 48’e göre “Öğretmen alımlarında KPSS’nin yanı sıra mülakat yönteminin de kullanılması öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler” görüşüne katılanların oranı % 70,1’dir. Buna karşın Mülakat ve KPSS’nin mesleğe zarar vermeyeceğini düşünenlerin oranı % 12,2 kararsızların oranı ise % 17,7’dir.

Öğretmen atamalarının KPSS ve mülakat yoluyla atanmasına ilişkin kamuoyunda ciddi tartışmaların yaşandığına şahit oluyoruz. 18/10/2024 tarihinde yayımlanan 7528 nolu yasanın çıkmasıyla birlikte bu tartışmalar alevlenerek sürmüştür. Bu yasanın üçüncü bölümünde yer alan “öğretmenlerin nitelikleri, seçimi, Hazırlık Eğitimi, Öğretmenliğe Atama ve Yer Değiştirme” kısmında yer alan 7. Maddenin 2. fıkrasında “Öğretmen olarak istihdam edilecekler, öğretmenlik mesleğine kaynak teşkil eden en az lisans düzeyinde yükseköğretim programlarından veya bunlara denkliği kabul edilen yurt dışı yükseköğretim programlarından mezun olan ve hazırlık eğitiminde başarılı olanlar arasından seçilir.” demektedir (resmigazete.gov.tr/E.T.25/12/2024). Dolayısıyla hazırlık eğitimine seçilen adaylar illerde oluşturulan komisyonlar tarafından mülakata tutularak seçilmektedir. Komisyonların aday öğretmen seçiminde uyguladığı puanlama sistemi birçok öğretmenin mağdur olmasına neden olmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar bu veriyi desteklediğini görmekteyiz. Koşar, vd. (2018)’nin araştırma bulgularına göre; aday seçiminde mülakat sorularının alan dışından sorulması, oluşturulan sınav

komisyonlarının puanlamada yanlı davranması, mülakata alınan adaylara süre bakımından eşit zaman verilmemesi ve çoğu zaman sürenin yetersizliği, mülakatlarda aday seçimine uygun nesnel kriterlerin oluşturulamaması, mülakatların öğretmenlik meslek statüsüne zarar verilecek nitelikte olması, KPSS'ye karşı güvensizlik duygusunun artmasına ayrıca sisteme karşı olumsuz bir bakış açısının oluşmasına son olarak öğretmen adayları üzerinde psikolojik ve duygusal çöküntüye sebebiyet verdiğini söylemişlerdir.

Daha önceden öğretmen alımları merkezi sınavdan alınan puan üstünlüğüne göre yapılırken günümüzde öğretmen alımlarının mülakata dayalı olarak yapılması öğretmenlik meslek statüsüne zarar vermektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının atanabilmek için referans peşinde koşmaları, siyasi partilerle ilişki kurmaları öğretmenlik mesleğinin geleceği açısından son derece problemli bir hal almaktadır. Şunu da belirtmek gerekirse ülkemiz sanayileşmiş bir toplumsal yapıya sahip değildir, sanayileşmiş toplumların formasyonuna uygun meslek seçimi yapılmamaktadır. Dolayısıyla ülkemizdeki meslek seçimi ve hareketliliği özellikle dikey hareketlilik devlet kadrolarına atanarak oluştuğunu söyleyebiliriz. Anadolu da yaşayan insanlar bu fırsatı ancak merkezi sınavlar yoluyla kazanılabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 49. Daha Önceden Öğretmen Yetiştiren Kurumların Kurumsal ve Felsefi Donanımına Sahip Olması Önemliyen Günümüzde Bu Anlayış Önemsenmemektedir

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	49	9,8
Kararsızım	111	22,1
Katılıyorum	342	68,2
Total	502	100

Tablo 49'a göre "Daha önceden öğretmen yetiştiren kurumların kurumsal ve felsefi donanımına sahip olması önemliyen günümüzde bu anlayış önemsenmemektedir" görüşüne katılanların oranı % 68,2 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 9,8 kararsızların oranı ise % 22,1 olarak gözlenmiştir. Bu bulgu bizlere öğretmen yetiştiren kurumların kurumsal ve felsefi

hassasiyetlerinin azaldığı konusunda bilgi vermektedir. Başka bir anlatımla öğretmen yetiştirme işleminin herhangi bir stratejik planlama dâhilinde yapılmadığı, konjonktüre ve günün siyasi iklimine göre yapıldığını söyleyebiliriz. Bilindiği gibi öğretmen yetiştirme görevi 1980’li yıllarda üniversitelere devredilmiştir, bu işin tüm sorumluluğu ve kurumsal olarak eğitim fakültelerin uhdesindedir. 2021-2022 istatistiklerine göre ülkemizde eğitim fakültesi sayısı 97’dir, bunun % 17 si vakıf üniversitelerine aittir (Polat 2022: 80-81). Eğitim fakültelerinin dışındaki diğer fakülte mezunlarına ve açık öğretim fakültesi mezunlarına da pedagojik formasyon sertifikasının verilmesi bu konuda herhangi bir strateji ve felsefi bir donanım olmadığını göstermektedir. Üstelik yüz binlerce öğretmenin atama beklediği bir dönemde verilen bu pedagojik formasyon “atanamayan öğretmen” krizini arttırmakta, aynı zamanda öğretmen işsizliğini ileri boyuta taşımaktadır. Kuşkusuz bu durum öğretmen eğitiminin niteliğine ve saygınlığına gölge düşürmektedir. (Sarı 2022: 78).

Kısaca söylemek gerekirse; öğretmen yetiştiren kurumların zaman içinde kurumsal ve felsefi donanım konusunda bir gerileme yaşadığı, bunun nedenlerinin başında öğretmen yetiştirme politikalarının sürekli değişmesi, yeteri kadar eğitim fakülteleri olmasına rağmen diğer fakülte mezunlarına pedagojik formasyon sertifikasının verilmesi ve bunun yanında politika üreticilerin “atanamayan öğretmen” krizini arttıracak nitelikte uygulamalara başvurması gelmektedir.

Tablo 50. Geçmişe Kıyasla Sendikaların Öğretmenlik Meslek Statüsüne Olan Katkısı Azalmıştır

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	57	11,4
Kararsızım	110	21,9
Katılıyorum	335	66,8
Total	502	100

Tablo 50’ye göre “ Geçmişe kıyasla sendikaların öğretmenlik meslek statüsüne olan katkısı azalmıştır” görüşüne katılanların oranı % 66,8 ‘dir. Buna karşın öğretmen sendikalarının öğretmenlik meslek statüsüne katkısı olduğunu

düşünenlerin oranı % 11,4 kararsızların oranı ise % 21,9 olarak ölçülmüştür. Ülkemizde sendikacılık faaliyetleri toplumsal ve siyasal gelişmeler bağlı olarak geliştiği söylenebilir. Cumhuriyet döneminde sendikacılık yapısal nedenlerden dolayı (özel sektörün yetersiz olması, yatırımların kamu eliyle yapılması, 2.Dünya Savaşı) fazlaca bir gelişim gösterememiştir. Demokrat Parti'nin iktidarı döneminde de sendikal haklar konusu önemsendiği söylenemez. Fakat 1960 sonrası sendikal haklar konusunda bir sıçrama yaşanmış, bu haklar ilk defa anayasal güvence altına alınmış özellikle 1960 ve 1970'ler çalışanların hakları konusunda ciddi kazanımlar elde edildiği bir dönem olarak görülmektedir. Bu dönem aynı zamanda siyasal ve toplumsal kutuplaşmanın yaşandığı bir süreci de beraberinde getirmiştir. 1980 darbesi ile birlikte elde edilen sendikal kazanımlar tırpanlanmış ve neo-liberal politikaların önü açılmıştır. Bu durum kuşkusuz sendikal faaliyetlerin azalmasına neden olmuş, sendikal mücadelenin kısırlaşması sonucunda mesleki gelişim ve mesleğe olan katkısı da azalmıştır (Pıçak, Kadah 2017: 207-248).

Günümüzde sendikal faaliyetlerin öğretmenlik mesleğine olan katkısının azaldığına ve bunların nedenlerine dönük olarak da Erkoç vd.(2022) şunları söylemiştir; sendikal faaliyetlerin olumsuz uygulamaları kayırmacılık, siyaset ile iç içe olma, amacından uzaklaşma, üyelerin isteklerinin göz ardı edilmesi, özlük, sosyal ve mali hakları yeterince koruyamama, birlik duygusunun zayıflaması, sürece öğretmenlerin dahil edilememesi ve Atatürk ilke ve inkılaplarından uzaklaşma gibi uygulamalar öğretmenlik mesleğine olan katkısını azaltmıştır. Bu durum bizim araştırma bulgularını desteklediğini söyleyebiliriz.

Tablo 51. Yetkili Sendikaların; İdari Ve Bürokratik Görevlendirmeler Yapılırken Kendi Üyelerine Öncelik Tanınması Öğretmenlik Mesleğine Zarar Verir

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	27	5,4
Kararsızım	31	6,2
Katılıyorum	444	88,5
Total	502	100

Tablo 51'e göre "Yetkili sendikaların; idari ve bürokratik görevlendirmeler yapılırken kendi üyelerine öncelik tanınması öğretmenlik mesleğine zarar verir" görüşüne katılanların büyük kısmı buna evet demektedir, bu oran % 88,5'tir. Buna karşın bu görüşe katılmayanların oranı ise % 5,4 kararsızların oranı ise % 6,2 olarak gözlenmektedir. Ülkemizde eğitim-öğretim alanında örgütlü başka bir deyişle üye sahibi sendika sayısı 48'dir. Bu sendikalara üye olan toplam öğretmen sayısı 946,907 ve kamuda çalışan öğretmenlerin % 72,57'i sendikalara üyedir (sendikadata.com/E.T.18/12/2024). Bu yönüyle baktığımız zaman öğretmenlerin örgütlü bir yapıyı önemsedikleri gözükmektedir. Fakat öğretmenlerin sendikalara üye olmalarının en büyük nedeni, devletin toplu sözleşme ikramiyesi adı altında ödeme yapmasıdır. Bu ücret Ağustos 2024 tarihi itibarıyla 637 TL olarak belirlenmiştir (kamusenorg.tr/E.T.18/12/2024). Yine Arslan&Uğurlu'ya (2021) göre öğretmenler sendikalara üye olma nedenleri olarak; haklarını koruma ve duyurma, öğretmenlerin örgütlülüğünü sağlama, kendini güvende hissetme ve yasal haklarını koruma gibi etkenlerden dolayı üye olduğunu belirtmişlerdir.

Ülkemizde sendikaların siyasi partilerin bir organı gibi hareket etmeleri, sendikaların belirlenmiş ya da sınırı çizilmiş alanının dışında hareket etmeleri ve sendika yöneticilerinin, sendikaları kendi amaçları için kullanmaları gibi nedenler, sendikal faaliyetleri önemsizleştirmekte ve olumsuz bir bakış açısı ile değerlendirilmesine neden olmaktadır (Kara 2016: 423-440). Özellikle yetkili sendikaların, kendilerini siyasi partilere dayaması ve bu nüfusunu kurum içi atamalar ve yöneticilerin seçiminde aktif olarak kullanmaları sonucu öğretmenlik mesleği zarar görmektedir. Bu durum, kurumun iç işleyişine zarar verdiği gibi, liyakat sisteminin de çökmesine neden olmaktadır. Böylelikle sendikalara olan güven azalmakta ve yetkili sendikaların referansı ile yönetici olanlara karşı güven problemi oluşmaktadır.

Kısaca şunu söylemek gerekirse; yetkili sendikaların kurum içi atamalar ve yönetici seçimine etki etmeleri sonucu; iş barışına zarar verdikleri, kurum iklimini bozdukları, liyakat anlayışını çökttikleri ve hepsinden daha önemlisi hak mücadelesinin mihenk taşı olan sendikalara karşı güvensizlik oluşturduğu söylenebilir. Bunun sonucunda öğretmenlik mesleği zarar görmektedir.

Tablo 52.Öğrencilerin LGS-YKS Sınavları Öğretmenlerin Başarılı Ya Da Başarısız Olarak Değerlendirmesine Neden Olmaktadır.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	49	9,8
Kararsızım	72	14,3
Katılıyorum	381	75,9
Total	502	100

Tablo 52’ye göre “Öğrencilerin LGS-YKS sınavları öğretmenlerin başarılı ya da başarısız olarak değerlendirmesine neden olmaktadır” görüşüne katılanların oranı % 75,9 olarak ölçülmüştür. Merkezi sınavların öğretmenler üzerinde herhangi bir etkisinin olmayacağını düşünenlerin oranı % 9,8 kararsızların oranı ise % 14,3’tür. Merkezi sınavların öğretmenlerin başarılı ya da başarısız olarak değerlendirilmesinde, diğer toplumsal unsurların değişimine bağlı olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Başka bir anlatımla eğitim sistemi içinde yer alan tüm alanları kapsayan özelleştirme, piyasa mantığı ve rekabet koşulları özellikle öğretmenler üzerinde ciddi bir baskı oluşturmuştur. Öğretmenlerin, değeri ya da saygınlığı, okuttukları öğrencilerin sınavlarda yaptıkları doğru sayısı ile ölçülür hale gelmiştir. Özel okul sahipleri, yöneticiler ve ebeveynler öğretmenden istedikleri şey sınavlarda öğrencilerinin soru kaçırmamalarıdır. Soruyu kaçırmayan öğretmen iyi öğretmen, sınavlarda en yüksek puanı alan öğrenci en iyi öğrenci, çocukları iyi okullara yerleşen veliler ise iyi anne ve baba olarak tanımlanmıştır. Bu durumda, tüm taraflar arasındaki ilişkiler “iyiler” üzerinden yürütülmüştür (Keskin 2012: 116). Yine Çetin & Ünsal’a (2018) göre merkezi sınavlar öğretmenler üzerinde baskı ve stres oluşturduğu aynı zamanda kişisel ve mesleki gelişimi olumsuz etkilediğini söylemişlerdir.

Özetle şunu söylemek gerekirse, öğretmenin saygınlığı merkezi sınavlardaki başarı ile ölçüldüğü, iyi öğretmen-kötü öğretmen ayrımının bu kritere göre belirlendiği bir süreç ister istemez öğretmenlik meslek onuruna da zarar vermiştir. Yine velilerin iyi öğretmen arayışı, bazı öğretmenlerin buna iştirak etmesi öğretmenlik mesleğinin saygınlığına ciddi bir şekilde darbe vurmuştur. Öğretmenlik

mesleğinin bu duruma gelmesinde kuşkusuz neo-liberal politikalar, eğitim sürecinin piyasalaştırılması gibi uygulamalar etkili olduğu söyleyebilir.

Tablo 53. Günümüz Toplumu, Öğretmenleri “Eğitimli Çocuk Bakıcısı” Olarak Görmektedir

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	35	7,0
Kararsızım	72	14,3
Katılıyorum	395	78,6
Total	502	100

Tablo 53’e göre “Günümüz toplumu, öğretmenleri “Eğitimli Çocuk Bakıcısı” olarak görmektedir” görüşüne katılanların oranı % 78,6’dır. Buna karşın öğretmenleri çocuk bakıcısı olarak görmeyen katılımcı oranı % 7 kararsızların oranı ise % 14,3 olarak ölçülmüştür. Eğitim sürecinin piyasalaştırılmasıyla birlikte öğrencilerin “müşteri” öğretmenin ise “satıcı” pozisyona evrildiği özellikle “müşteri memnuniyeti” gibi bir yaklaşımın tüm toplumsal alana yayıldığına şahit oluyoruz. Bu konuda öğrenci velilerinin kendi sorumluluğu altında olan görevlerini de okula yıktıklarını ve bu beklentiyle hareket ettiklerini söyleyebiliriz. Başka bir deyişle velinin sorumsuzluğu öğretmenin sorumluluğu altına girmiş bulunmaktadır. Öğretmen velinin beklentisini yerine getirmediği zaman baskı, tehdit ve şikâyet konusu yapıldığını gözlemliyoruz. Dinçkal ve Başar’a (2019) göre öğretmenlerin “kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkileyen yıldırma davranışları”, “sosyal ilişkilere yönelik yıldırma davranışları”, “itibara yönelik yıldırma davranışları”, “kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna yönelik yıldırma davranışları” ve “kişinin doğrudan sağlığına yönelik yıldırma davranışları” boyutlarının tümüne maruz kaldıklarını söylemektedir. Yine 1 Mart 2012 tarihinde “MEBİM 147” adlı iletişim hattı Milli Eğitim Bakanlığının görev sorumluluk alanıyla ilgili her türlü talebi, şikâyeti etkin bir şekilde çözüme kavuşturmak, görüş ve önerileri değerlendirmek amacıyla kurulmuştur (meb.gov.tr/E.T.15/12/2024). Bu iletişim hattı öğrenci ve veliye karşı olumsuz tutum ve davranışlar gerekçe gösterilerek öğretmenler baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Erdoğan ve Moğul’a (2014) göre şikâyet ve ihbar konusunda en çok idareden ve öğretmenlerden memnuniyetsizlik

şeklinde görüldüğünü ayrıca arayan kişilerden kimlik bilgilerinin istenmemesi, idare ya da öğretmenle yüz yüze görüşmenin verebileceği kaygı ve endişeler ve şikayetlerin bu iletişim hattı üzerinden çözülebileceği düşüncesi ile aramaların sıklıkla yapıldığını belirtmiştir. Şunu da belirtmek gerekirse vatandaşın haklı ve çözüme kavuşturulmasını istediği sorunlar mutlaka vardır fakat bu aramaların bir kısmının asılsız olması, kimlik bilgilerinin istenmemesi gibi durumların bu alanı istismar etme, öğretmeni baskı altında tutma anlayışına dönüştüğü görülmüştür. Öğretmen de bu olumsuz durumla karşılaşmama adına öğrencilerin istek ve beklentilerini yerine getirmeye ve onlarla ters duruma düşmemeye özen göstermeye çalışmıştır. Bu konunun istismar edildiğine dair tepkilerin yoğunlaşması ile birlikte 2018 yılında Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından kapatılmıştır.

Özetle şunu söylemek gerekirse, eskiden toplum, öğrencisini öğretmene teslim ederken “eti senin kemiği benim” anlayışı ile teslim ederdi fakat günümüzde piyasa koşullarına uygun, başka bir deyişle “müşteri memnuniyeti” bakış açısı ile öğrencilerini teslim etmektedir. Öğrencilerin istek ve beklentilerine uyan, onları üzmeyen ve onlarla iyi geçinen bir öğretmen profili geçerli anlayış haline gelmiştir. Bu anlayışa ters düşen öğretmen, ALO 147 şimdilerde ise CİMER üzerinden şikayete konu edildiği görülmektedir.

3.3. Vatandaşların Sosyo-Demografik Özellikleri

Tablo 54. Vatandaşların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%
Yaş	21-30	154	30.7
	31-40	130	25.9
	41-50	132	26.3
	51 ve üstü	86	17.1
Cinsiyet	Kadın	279	55.6
	Erkek	223	44.4
Medeni durum	Bekâr	143	28.5
	Evli	345	68.7
	Diğer	14	2.8
Eğitim durumu	Okuryazar	6	1.2
	İlkokul	51	10.2
	Ortaokul	43	8.6
	Lise	149	29.7
	Üniversite	253	50.4
Meslek	Memur	85	16.9
	Esnaf	44	8.8
	Serbest meslek	47	9.4
	İşçi	63	12.5
	Ev hanımı	104	20.7
	Diğer	159	31.7
Gelir	Belirtmek istemiyorum	19	3.8
	10000 den az	74	14.7
	11000-20000 ₺	148	29.5
	21000-300000 ₺	117	23.3
	31000-40000₺	86	17.1
	41000 den fazla	58	11.6
Doğum yeri	Mezra-Köy	88	17.5
	Bucak-Kasaba	11	2.2
	İlçe	62	12.4
	Şehir	341	67.9
Toplam		502	100.0

Vatandaşların demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 55’te verilmiştir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelediğinde, katılımcıların % 30.7’sinin 21-30, % 25.9’unun 31-40, % 26.3’ünün 41-50 ve % 17.1’inin ise 51 ve üstü olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 55.6’sının kadın, % 44.4’ünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde,

katılımcıların % 28.5'inin bekâr, % 68.7'sini evli ve % 2.8'inin diğer olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, % 1.2'sinin okuryazar, % 10.2'sinin ilkokul, % 8.6'sının ortaokul, % 29.7'sinin lise ve % 50.4'ünün üniversite olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların % 16.9'unun memur, % 8.8'inin esnaf, % 9.4'ünün serbest meslek, % 12.5'inin işçi, % 20.7'sinin ev hanımı ve % 31.7'sinin diğer olduğu görülmektedir.

Katılımcıların gelirlerine göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların % 3.8'inin belirtmek istemediği, % 14.7'sinin 10000 den az, % 29.5'inin 11000-20000 ₺, % 23.3'ünün 21000-300000 ₺, % 17.1'inin 31000-40000₺ ve % 11.6'sının 41000 den fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların doğum yerlerine göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların % 17.5'inin mezra-köy, % 2.2'sinin bucak-kasaba, % 12.4'ünün ilçe ve % 67.9'unun ise şehir olduğu görülmektedir.

3.3.1.Vatandaşların Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Frekans Dağılımı

Tablo 55. Eskiden Öğretmenlere Daha Çok Önem Veriliyordu, Görüşüne Ne Kadar Katılıyorsunuz

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	50	10,0
Kararsızım	29	5,8
Katılıyorum	423	84,3
Total	502	100

Tablo 55'egöre "Eskiden öğretmenlere daha çok önem veriliyordu" görüşüne katılanların oranı % 84,3 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 10 kararsızların oranı ise % 5,8 olarak gözlenmiştir. Toplumda, öğretmenlere verilen değer düşüştüğü konusunda görüş bildirmiştir. Bu veri öğretmen görüşü ile de örtüşmektedir ve oran öğretmenlerde % 86,4, vatandaş da ise % 84,3 çıkmıştır. Dolayısıyla hem öğretmen hem de vatandaş öğretmene verilen değer zaman içerisinde azaldığını düşünmektedir. Buna ilişkin bilgiler Tablo 24, 26 ve 28'de verilmiştir.

Tablo 56.Gün Geçtikçe Öğretmenlerin Saygınlığında Bir Düşme Söz Konusudur, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	65	13
Kararsızım	51	10,2
Katılıyorum	386	76,9
Total	502	100

Tablo 56'ya göre “Gün geçtikçe öğretmenlerin saygınlığında bir düşme söz konusudur” bu görüşe katılanların oranı % 76,9 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oran % 13 kararsızların oranı ise % 10,2 olarak ölçülmüştür. Bu verilere dayalı olarak şunları söyleyebiliriz. Yurттаşlar da aynı öğretmenler gibi öğretmenlik mesleğinin zaman içerisinde saygınlığını kaybettiğini belirtmiştir. Oransal olarak değerlerin birbirine yakın olduğunu söylemek mümkündür. Öğretmenlerde bu oran % 86,7, vatandaş da ise % 76,9 olarak ölçülmüştür. Buradan yola çıkarak hem öğretmen hem vatandaş öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düştüğü konusunda hem fikirdir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düşme nedenleri tablo 28’da değinilmiştir.

Tablo 57.Öğretmenliğin Kutsal Bir Meslek Olduğu Görüşüne Ne Kadar Katılıyorsunuz?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	26	5,2
Kararsızım	26	5,2
Katılıyorum	450	89,6
Total	502	100

Tablo 57’ye göre “Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğuna ilişkin görüşe” katılanların oranı % 89,6 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe kararsızların oranı % 5,2 katılmayanların oranı ise % 5,2 olarak gözlenmiştir. Bu soruya vatandaşın katılımının daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Öğretmenlerin ise bu görüşe katılım oranı % 55,6 olarak ölçüldüğüne şahit oluyoruz. Toplum ya da vatandaş öğretmeni gerektiğinde fedakârlık yapan, çocuklarına yeri geldiği zaman hem anne hem de baba

olarak gören, çocuklarını hayata ve mesleğe hazırlayan ve bunun yanında öğretmenlik mesleğini inançsal açıdan da önemli bir yere koymaktadır. Bu anlamda toplum daha çok öğretmenlik mesleğinin idealist yanına vurgu yaparken öğretmenlerin bir kısmı ise mesleği profesyonellik kriterleri (pedagojik bilgi, alan bilgisi ve mesleki bilgi) üzerinden tanımladığına şahit oluyoruz. Bu görüşe ilişkin bilgi Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 58.Geçmişe Oranla Öğretmene Duyulan İhtiyacın Azaldığı, Gittikçe de Azalacağı Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	250	49,8
Kararsızım	80	15,9
Katılıyorum	172	34,2
Total	502	100

Tablo 58'e göre "Geçmişe oranla öğretmene duyulan ihtiyaç azalmıştır" görüşüne katılmayanların oranı % 49,8 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılanların oranı % 34,2 kararsızların oranı ise % 15,9 olarak ölçülmüştür. Yurttaşın ya da vatandaşın yarısı bu görüşe katılmadığına şahit oluyoruz. Öğretmenlerin ise bu görüşe katılmama oranı ise % 44,8 olarak ölçülmüştür. Aslında hem vatandaş hem de öğretmen öğretmenlik mesleğinin geleceği konusunda ihtiyacın azalmayacağı konusunda birbirine yakın düşündüğünü gözlemlemekteyiz.

Tablo 59. Öğretmenlik Mesleği Zor Bir Meslektir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	60	12
Kararsızım	67	13,3
Katılıyorum	375	74,7
Total	502	100

Tablo 59'a göre "Öğretmenlik mesleği zor bir meslektir" görüşüne katılanların oranı % 74,7 olarak gözlemiştir. Katılmayanların oranı % 12 kararsızların oranı ise % 13,3 olarak ölçülmüştür. Bu veri bize gösteriyor ki

toplumun büyük çoğunluğu öğretmenlik mesleğinin kolay bir meslek olmadığını düşünmektedir. Özellikle ikili eğitim-öğretim yapan okullar ve kalabalık sınıflarda görev alan öğretmenlerin çalışma koşulları veliler tarafından gözlenmektedir. Dolayısıyla toplum çalışma koşullarının zorluğundan, öğretmenin görev ve sorumluluğunun öneminden kaynaklı olarak öğretmenlik mesleğini zor bir meslek olarak görmüş olabilir.

Tablo 60.Öğretmenliğin Bir Uzmanlık Mesleği Olduğu, Herkesin Bu İş Yapamayacağı Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	61	12,2
Kararsızım	44	8,8
Katılıyorum	397	79,1
Total	502	100

Tablo 60’a göre “Öğretmenliğin bir uzmanlık mesleği olduğu, herkesin bu işi yapamayacağı” görüşüne katılanların oranı % 79,1 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 12,2 kararsızların oranı ise % 8,8 olarak ölçülmüştür. Toplumun büyük bir çoğunluğu öğretmenlik mesleğini uzmanlık gerektiren bir meslek alanı olarak tanımlamaktadır. Bilindiği gibi 7528 nolu Öğretmenlik Meslek Kanunu’nda (ÖMK) öğretmenlik şu şekil tanımlanmaktadır; “*Öğretmenlik genel kültür, özel alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi bakımından hazırlığı gerektiren özel bir ihtisas mesleğidir*” (resmigazete.gov.tr/E.T.10/02/2025). Bu anlamda vatandaş, öğretmenlik mesleğini mevzuatta yer bulan özellikleri uygun bir alan olarak gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Şunu da söylemek gerekirse, toplumda “hiçbir şey olmuyorsan da en azından bir öğretmen olursun” anlayışına da ters bir görüş ortaya koydukları söylenebilir.

Tablo 61. Öğretmenlikte İş Bulma Kolaylığı Bu Mesleği Tercih Etme Nedenidir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	282	56,1
Kararsızım	79	15,7
Katılıyorum	141	28,1
Total	502	100

Tablo 61’e göre “Öğretmenlikte iş bulma kolaylığı bu mesleği tercih etme görüşüne” katılmayanların oranı % 56,1 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılanların oranı % 28,1 kararsızların oranı ise % 15,7 olarak gözlenmiştir. Vatandaşların yarısından fazlası iş bulma kolaylığından dolayı öğretmenlik mesleğini tercih edilmediğini belirtmişlerdir. Bilindiği gibi yüz binlerce öğretmen atanmayı beklemekte ayrıca on binlerce öğretmen ücretli öğretmenlik yapmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlikte iş bulma kolaylığı son derece düşük bir ihtimal olarak durmaktadır. Ayrıca 7528 nolu Öğretmenlik Meslek Kanunu (ÖMK) ve bu kanuna bağlı olarak çıkartılan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği’ne bağlı olarak; önce öğretmenliğe teşkil edebilecek bir yükseköğretim programından mezun olunacak ya da pedagojik formasyon alınacak, sonra KPSS’ye girilecek, alanı ile ilgili aldığı puan üzerinden mülakatlara alınacak, mülakatlarda başarılı olunduktan sonra sözleşmeli öğretmen olarak atanacak ve son olarak üç yıl görev yaptıktan sonra kadroya alınacaktır. Yasal süreç ve atanamayan yüz binlerce öğretmenin bulunduğu bir yerde, öğretmen olmanın hiçte kolay olunmadığı konusunda vatandaşlar görüş bildirmişlerdir.

Tablo 62. Öğretmenlerin Tatil İmkânının Çok Olması Bu Mesleği Tercih Etme Nedenidir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	167	33,2
Kararsızım	92	18,3
Katılıyorum	243	48,4
Total	502	100

Tablo 62’ e göre “Öğretmenlerin tatil imkânının çok olması bu mesleği tercih etme nedenidir.” Görüşüne katılanların oranı % 48,4 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 33,2 kararsızların oranı ise % 18,3 olarak gözlenmiştir. Vatandaşların, yarısına yakını öğretmenlerin tatillerinin çok olmasından dolayı mesleği tercih ettikleri söylemiştir. Aslında öğretmenlerin çok tatil yaptığı algısı toplumda çok fazla dillendirilmektedir. Bir eğitim-öğretim yılında, Kasım ve Nisan aylarında yapılan bir haftalık ara tatil, yarıyıl tatili ve yaz tatili olmak üzere toplamda dört defa öğrenciler eğitime ara verirler. Aslında öğretmenler Nisan ve Kasım da ki ara tatilde ve Haziran sonu ve Eylül ayı başında öğretmenler hizmet içi seminerlerine alınırlar. Dolayısıyla toplum ya da halk, öğrenciler okula gitmediklerinde öğretmenlerin de gitmediklerini düşünmektedirler.

Özetle söylemek gerekirse halk, bir eğitim-öğretim yılında yapılan tatilin çok olmasından dolayı öğretmenlerin bu mesleği tercih ettiğini belirtmişlerdir.

Tablo 63. Geçmişe Oranla Öğretmenlik Meslek Statüsünün Toplum Nezdinde Düştüğüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	90	17,9
Kararsızım	91	18,1
Katılıyorum	321	63,9
Total	502	100

Tablo 63’ e göre “Geçmişe oranla öğretmenlik meslek statüsünün toplum nezdinde düştüğüne” ilişkin görüşe katılanların oranı % 63,9 olarak gözlenmiştir. Yine bu görüşe katılmayanların oranı % 17,9 kararsızların oranı % 18,1 olarak ölçülmüştür. Toplum, öğretmenlik meslek statüsünün zaman içerisinde düştüğüne ilişkin görüş bildirmiştir. Öğretmenler de bu konuda vatandaş ile aynı görüşü paylaşmakta hatta öğretmenlerin bu görüşü destekleme oranı % 84,2 olarak ölçülmüştür. Bu konuda hem toplumun hem de öğretmenin ortaklaştığı bir problem alanı olarak görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkileyen faktörler toplumun dışında vuku bulmamaktadır. Bununla ilgili veriler öğretmen görüşleri bölümünde Tablo 26’ da verilmiştir.

Tablo 64. Geçmişe Oranla Öğretmenlerin Ekonomik Zorluk Çektiği Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	254	50,6
Kararsızım	102	20,3
Katılıyorum	146	29,1
Total	502	100

Tablo 64'e göre "Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne" katılmayanların oranı % 50,6 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılanların oranı ise % 29,1 kararsızların oranı ise % 20,3 olarak gözlenmiştir. Toplum, öğretmenin alım gücünün düştüğü ya da ekonomik zorluk çektiğini düşünmemektedir. Halkın, yarısı öğretmenin alım gücünün geçmişe oranla azalmadığını, dolayısıyla öğretmenlerin ekonomik zorluk çekmediğini söylemişlerdir. Fakat öğretmenler ise tam aksine zaman içerisinde alım güçlerinin düştüğünü ve bu görüşe % 84,1 oranında katılmışlardır. Bu durumun nedeni olarak şunları söyleyebiliriz. Bilindiği gibi bu çalışma Sivas ilinde yapıldı, Sivas, sanayileşmiş bir kent değil, kentin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. İşsizliğin yoğun olduğu ve göç veren bir il olarak bilinmektedir. Dolayısıyla buradaki insanların kazançları görece olarak kamu çalışanlarından daha az olmasından dolayı öğretmen maaşlarını yeterli görmüş olabilirler. Yine küçük işletmelerde çalışan insanların birçoğu asgari ücretle hayatını sürdürmektedir, kamu çalışanlarının maaşları asgari ücretten kısmi olarak daha iyidir. Bundan dolayı halk öğretmenlerin ücretlerini ve alım gücünü yeterli görmektedir.

Şunu da söylemek gerekirse, farklı statüde çalışan öğretmenlerin maaşları da farklılık göstermektedir. Özellikle ücretli öğretmenlik yapanların maaşlarının asgari ücretin altında olduğunu da unutmamak gerekir.

Tablo 65.Öğretmenlerin Ek İş Yapması (taksi şoförlüğü, işportacılık vb.)
Öğretmenlik Mesleğine Zarar verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	191	38
Kararsızım	80	15,9
Katılıyorum	231	46
Total	502	100

Tablo 65’e göre “Öğretmenlerin ek iş yapması (taksi şoförlüğü, işportacılık vb.) öğretmenlik mesleğine zarar verir” görüşüne katılanların oranı % 46 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 38 kararsızların oranı ise % 15,9 olarak ölçülmüştür. Öğretmenlerin ek iş yapması ile ilgili vatandaşların yarısına yakını, öğretmenlerin ise % 70,1’nin öğretmenlik mesleğine zarar vereceğini düşünmektedirler. Çünkü öğretmenin hayatını sürdürebilmesi için ek bir işe ihtiyaç duyması demek, mesleğin gerekliliklerini yerine getirmeme, öğrencileri için rol model olmama, öğretmene biçilen görev ve sorumluluğun önemsizleşmesi ve son olarak öğretmenin saygınlığı ve itibarının ortadan kalkması anlamına geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 66. Günümüzde Çocuklarımlın Öğretmen Olması İçin Gayret Gösteririm,
Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	103	20,5
Kararsızım	135	26,9
Katılıyorum	264	52,6
Total	502	100

Tablo 66’ya göre “Günümüzde çocuklarımlın öğretmen olması için gayret gösteririm” görüşüne katılanların oranı % 52,6 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 20,5 kararsızların oranı ise % 26,9 olarak ölçülmüştür. Halkın, yarından fazlası çocuklarının öğretmen olması için gayret göstereceğini belirtirken, öğretmenlerin ise çocuklarının öğretmen olması için fazla istekli olmadıkları görülmüştür. Öğretmenler bu görüşe % 24,6 oranında katılmışlardır.

Yurttaşlar, çocuklarının öğretmen olmasını isteme nedenleri olarak şunlar söylenebilir. Öğretmenlik mesleği; gelecek vaat etmesi, iş garantisi, çalışma koşulları ve tatilinin çok olmasından dolayı çocuklarının öğretmen olmasını istemektedirler. Öğretmenler ise meslekte yaşadıkları problemlerden kaynaklı olarak çocuklarının öğretmen olmasını istemektedirler.

Tablo 67. Günümüzde Çocuklarımızın Bir Öğretmenle Evlenmesini İsterim, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	64	12,8
Kararsızım	153	30,5
Katılıyorum	285	56,7
Total	502	100

Tablo 67'ye göre “Günümüzde çocuklarımızın bir öğretmenle evlenmesini isterim” görüşüne katılanların oranı % 56.7 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 12,8 kararsızların oranı ise % 30,5 olarak gözlenmiştir. Halkın ya da vatandaşların çocuklarının bir öğretmenle evlenmesini istemesi aslında öğretmenlik mesleğinin özellikleri ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Mesleğin özellikleri ile ilgili bilgi Tablo 66'ta verilmiştir.

Şunu da belirlemek gerekirse halk, çocuklarının iş güvencesi olan meslekleri tercih etmesini ya da bu işe sahip olan birisi ile evlenmesini ister. Bununla ilgili toplum da “devletin kuyruğundan tut, gerisi önemli değil” söylemi çok yaygın olarak kullanılır. Yine kamu da çalışmak, tabakalaşma sisteminde dikey geçişi olarak sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü işsizliğin çok olduğu ve göç verilen bir yerde kamu da işe girmek ya da kamu çalışanı ile evlenmek bir sosyal hareketlilik nedeni olarak kabul edilebilir.

Tablo 68. Geçmişe Oranla Öğretmenlere Meslektaşları Tarafından Daha Az Önem Veriliyor, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	168	33,5
Kararsızım	164	32,7
Katılıyorum	170	33,9
Total	502	100

Tablo 68’e göre “Geçmişe oranla öğretmenlere meslektaşları tarafından daha az önem veriliyor” görüşüne katılanların oranı % 33,9 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 33,5 kararsızların oranı ise % 32,7 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe ilişkin net bir görüş ortaya konulmadığını görüyoruz. Çünkü öğretmenlik mesleğinin dışında olan birisinin o meslek ile ilgili herhangi bir yorumda ya da yargıda bulunması son derece güçtür. Bu anlamda bu soruya verilen yanıtta katılmayanların, kararsızların ve katılanların görüşleri birbirine yakın çıkmış ve net bir görüş oluşmamıştır.

Tablo 69. Geçmişe Oranla Vatandaşlar Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	124	24,7
Kararsızım	67	13,3
Katılıyorum	311	61,9
Total	502	100

Tablo 69’a göre “Geçmişe oranla vatandaşlar öğretmene daha az önem verir” görüşüne katılanların oranı % 61,9 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 24,7 kararsızların oranı ise % 13,3 olarak ölçülmüştür. Toplumda, öğretmene ilişkin kabul gören “Eti senin kemiği benim”, “hem anne oldun hem baba” söyleminin unutulduğu, onun yerine “çocuk bakıcısı”, “sınavlara hazırlayan teknisyen” rolünü üstlenen bir öğretmenlik meslek anlayışı ile karşı karşıyayız. Kuşkusuz bu toplumsal yapının dönüşümüne paralel olarak oluşan ve bu değişimin meslekler üzerindeki yansıması olarak görülmelidir. Özellikle kamu çalışanları, hizmet alanlar tarafından aşağılandığına, asılsız şikâyet ve iftiraya maruz kaldıklarına

hatta şiddet gördüklerine ilişkin birçok haber ve görüntülere rastlamak mümkündür. Dolayısıyla, ister sağlık alanı olsun ister eğitim sektörü olsun, halkın iş görenlere ve mesleklerine karşı saygısının azaldığını göstermektedir. Bu durumun oluşmasında kuşkusuz iş görenlerin mesleki kusurları ve meslek etiğini ihlal etmesinden de kaynaklanabilir. Fakat bu işin yaygınlığı mesleklerin itibar kaybı ile ancak açıklanabilir.

Bu konuya ilişkin öğretmenlerin % 86,2'nin mesleki saygınlıklarının gittikçe azaldığını söylemişlerdir. Buna ilişkin görüşler Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 70. Geçmişe Oranla Öğrenciler Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	78	15,5
Kararsızım	40	8,0
Katılıyorum	384	76,5
Total	502	100

Tablo 70'e göre "Geçmişe oranla öğrenciler öğretmene daha az önem verir" görüşüne katılanların oranı % 76,5 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 15,5 kararsızların oranı ise % 8 olarak gözlenmiştir. Bu konuda halk, öğrencilerin öğretmenlerine karşı saygıda kusur ettiklerini ve daha az önem verdiklerini belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin öğretmen görüşler ise % 79,7 olarak ölçülmüştür. Doğrusunu söylemek gerekirse hem vatandaş hem de öğretmen, öğrencilerin öğretmenlere karşı daha az önem verdiği ve her iki grubun görüş oranlarının birbirine yakın olduğunu gözlemliyoruz. Kuşkusuz bu durumun oluşmasında öğretmenlik mesleğinin itibar kaybıyla ilişkili olduğunu söylemek gerekir. Fakat öğrencilerin bu noktaya gelmesinde eğitim-öğretim sürecinin belirleyici olduğunu, başka bir anlatımla 4+4+4 eğitim modeli ile ilişkili olduğunu vurgulamak gerekir. Kesintisiz 12 yıllık eğitim sistemi öğrencileri bıkkınlık düzeyine getirdiği, müfredatın ağır olduğu, çok fazla ders çeşitliliğinin bulunduğu, sınav stresi ve kaygısının fazla olduğu bir eğitim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler haftada, ilkokulda 30 saat, ortaokul 35 saat ve lise de ise 40 saat olmak üzere ders görmektedirler. Öğrencilerin sosyal, sportif ve sanat alalarını önemsemeyen salt sınav başarısına endeksli bir eğitim modeli hem okula hem de

öğretmenlerine karşı olumsuz bir tavır sergilemelerine neden olmaktadır. Yine okuldan sonra kurslar- etütler ve özel hocalar, öğrencilerin “yarış atına” dönmesine ve bu durumun okul ve öğretmenine karşı olumsuz yansımaları olmuştur.

Özetlemek gerekirse eskiye nazaran öğrencilerin öğretmenlerine önem vermediği hem vatandaş hem de öğretmen görüşlerine yansımıştır. Bunun nedeni olarak toplumsal yapının değişimine paralel olarak öğretmenlik mesleğinin itibar kaybetmesidir. Bunun yanında öğrencilerin çocukluklarını yaşatmayan ve onları adeta yarış atı pozisyonuna sokan sınav sistemi ve okul yaşamı olduğunu söylemek gerekir.

Tablo 71. Geçmişe Oranla Veliler Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	145	28,9
Kararsızım	81	16,1
Katılıyorum	276	55
Total	502	100

Tablo 71’e göre “Geçmişe oranla veliler öğretmene daha az önem verir” görüşüne katılanların oranı % 55 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 28,9 kararsızların oranı % 16,1 olarak gözlenmiştir. Bu konuda velilerin yarısından fazlasının öğretmene verilen değer düşüğü yönünde görüş bildirmişleridir. Bunun nedeni olarak öğretmenlik mesleğinin itibar kaybı ile açıklanabilir. Zaten bununla ilgili bilgi Tablo 69’da verilmiştir.

Tablo 72. Geçmişe Oranla Devlet Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	234	46,6
Kararsızım	96	19,1
Katılıyorum	172	34,2
Total	502	100

Tablo 72’ye göre “Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir” görüşüne katılmayanların oranı % 46,6 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılanların oranı % 34,2 kararsızların oranı ise % 19,1 olarak ölçülmüştür. Bu soruya verilen yanıtta vatandaşların yarıya yakını devletin günümüzde öğretmene daha fazla önem verdiğini belirtmiştir. Bilindiği gibi Türk toplumunda devlet önemli bir yere sahip ve halk arasında “devlet baba” olarak da adlandırılmaktadır. Bu konuda Çilliler (2016)’e göre “devletin önem açısından üstün konumu, kurumlarıyla görünür olan devletten daha fazlasını ifade ettiği” ni söylemektedir. Bu anlamda Türk toplumunda devlet her şeydir, dolayısıyla “memuruna ve vatandaşına daima önem verir”, fikri halk arasında çok yaygındır. Fakat bu konu da öğretmenlerin % 74,1 devletin yani MEB’in öğretmene değer vermediği ile ilgili görüş beyan etmişlerdir. Bununla ilgili öğretmen görüşleri bölümünde Tablo 30’da buna ilişkin bilgi verilmiştir.

Tablo 73.Geçmişe Oranla Öğretmenler Meslek Kurallarına Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	168	33,5
Kararsızım	117	23,3
Katılıyorum	217	43,2
Total	502	100

Tablo 73’e göre “Geçmişe oranla öğretmenler meslek kurallarına daha az önem verir” görüşüne katılanların oranı % 43,2 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı ise % 33,5 kararsızların oranı ise % 23,3 olarak ölçülmüştür. Bu konuda halkın yarısına yakını öğretmenlerin süreç içerisinde meslek kurallarına daha az önem verdiğini söylemişlerdir. Bazı öğretmenler, etik dışı davranışlara tevessül ettiklerinden dolayı öğretmenlik mesleği olumsuz etkilenmektedir. Öğretmenin kaçınması gereken etik davranışlar şunlardır; ayrımcılık, hediye alma, kayırma, kaytarma, özel ders verme, öğretim zamanını kötüye kullanma, öğrenciler üzerinde aşırı yetki ve güç kullanma ve son olarak mesleki ve teknolojik olarak kendini güncellememe gibi davranışlar öğretmenlik mesleğine zarar vermektedir (Aydın 2021: 42-43). Ayrıca öğretmenin kendini geliştirmemesi, ticari ilişkilere girmesi, sokak ağzıyla konuşması ve kendi kurslarına (destekleme ve yetiştirme

kursları ve egzersiz çalışmalarına öğrenci gelmez ise öğretmenin ücret alamadığı ve zorunlu olmayan ders dışı etkinlik) katılmayan öğrenciyi notla tehdit etmesi gibi durumlar öğretmenlerin meslek kurallarına uymadığı imgesini yaygınlaştırmaktadır. Bu konuya ilişkin öğretmenlerin % 73,3 “öğretmenlerin mesleki etik kurallarına uymadığı” yönünde görüş bildirmişleridir. Öğretmenlerin bu konuyla ilgili görüşleri halktan oransal olarak daha fazla gözükmektedir. Çünkü birçok öğretmen, mesleki ilkeleri ihlal eden öğretmenleri gözlemlemekte ve rahatsızlığını dile getirmektedir.

Tablo 74. Günümüzde Öğretmenler Rol Model Olarak Kabul Edilir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	161	32,1
Kararsızım	138	27,5
Katılıyorum	203	40,5
Total	502	100

Tablo 74’e göre “Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir” görüşüne katılanların oranı % 40,5 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 32,1 kararsızların oranı ise % 27,5 olarak gözlenmiştir. Araştırma verisi gösteriyor ki halkın yarıya yakını öğretmenlerin rol model olarak kabul etmektedir. Toplumda, öğretmenlerle ilgili geçmişe dayalı olumlu imgenin halen sürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bilindiği gibi hem inançsal hem de tarihsel olarak öğretmene biçilen görev ve sorumluluk toplum nezdinde varlığını az da olsa sürdürmektedir. Yine sosyo-ekonomik olarak gelişmemiş ya da gelişmekte olan yerlerde öğretmenin rol model olma durumu ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla halkın öğretmeni rol model olarak kabul görmesinde tarihsel ve toplumsal nedenler ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Fakat öğretmen görüşlerine göre ise öğrencilerin öğretmenleri rol model olarak kabul görmediğini buna ilişkin oranın % 40,4 olduğunu söylemek gerekir. Buna ilişkin bilgi öğretmen görüşleri bölümünde Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 75.Öğretmenlerin Serbest Kıyafetle Okula Gelmeleri Öğretmenlik Mesleğini Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	197	39,2
Kararsızım	57	11,4
Katılıyorum	248	49,4
Total	502	100

Tablo 75’e göre “Öğretmenlerin serbest kıyafetle okula gelmeleri öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler” görüşüne katılanların oranı % 49,4 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 39,2 kararsızların oranı ise % 11,4 olarak ölçülmüştür. Buna ilişkin halkın yarısı öğretmenlerin serbest kıyafetle okula gitmelerini öğretmenlik mesleğine zarar verdiği düşüncesini paylaşmışlardır. Öğretmenler, yaklaşık 10 yıldır serbest kıyafetle okullara gitmekte, ondan önce kamuda geçerli olan kılık kıyafet yönetmeliğine uygun olarak iş yerlerine giderlerdi. Fakat sendikaların, bu kılık kıyafet yönetmeliğini (darbe ürünü) protesto etmesiyle birlikte genelde memurlar özelde ise öğretmenlerin büyük bir kısmı kılık kıyafet serbestliğini savunmaktadır. Halkın devlet ile kurduğu bağ ciddiyet üzerine kurulu ve aynı zamanda biçimsel yanı ağır basan bir siyasal organizasyon olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla kamu çalışanlarının ve de öğretmenlerin giyim ve kuşamına dikkat etmesi gerektiği ve buna ilişkin hassasiyet taşımaları istenmektedir.

Kısaca söylemek gerekirse halkın devlete ilişkin görüşleri; ciddiyet temelinde, formel yanının ön planda olduğu, esnemeyen ve güç odaklı bir yapı olarak telakki etmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin devlet ciddiyetine uygun giyinmeleri istenmektedir. Fakat öğretmenler bu konuda vatandaştan farklı düşünmekte, serbest kıyafetle okula gelmenin mesleği olumsuz etkilemeyeceği konusunda % 51,2 oranında destek vermişlerdir. Buna ilişkin bilgi öğretmen görüşleri bölümünde Tablo 41’te verilmiştir.

Tablo 76. Öğretmenlerin Öğretmen, Uzman Öğretmen, Başöğretmen, Sözleşmeli Öğretmen Ve Ücretli Öğretmen Gibi Farklı Statülerde Tanımlanması Mesleğine Zarar Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	215	42,8
Kararsızım	86	17,1
Katılıyorum	201	40
Total	502	100

Tablo 76'ya göre “Öğretmenlerin öğretmen, uzman öğretmen, başöğretmen, sözleşmeli öğretmen ve ücretli öğretmen gibi farklı statülerde tanımlanması mesleğe zarar verir” görüşüne katılmayanların oranı % 42,8 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılanların oranı % 40 kararsızların oranı ise % 17,1 olarak gözlenmiştir. Farklı statüde çalışan öğretmenler konusunda halk neredeyse yarı yarıya farklı düşünmektedir. Halkın yarıya yakını aynı işi yapan, aynı sınıflara giren öğretmenlerin özlük, demokratik ve mali haklarının farklı olmasının öğretmenlik mesleğine zarar vermediğini söylemesi meslekteki değişimi fazlaca göremedikleri anlamına gelmektedir. Yine on binlerce ücretli öğretmenin asgari ücretin altında çalıştırılmasının öğretmenlik mesleğini olumsuz etkilediğine dair kamuoyunda ciddi bir tartışma yürütülmektedir. Dolayısıyla farklı statüde çalıştırılan öğretmenlerin “öğretmenlik mesleğine olumsuz etkisi yoktur” görüşüne sahip olan vatandaşların, öğretmenlik mesleğinin dönüşümü konusunda ve bu değişimin hangi boyutta olduğu noktasında fazlaca bir bilgiye sahip olmadıkları ya da meslekteki değişime kayıtsız kaldıklarını göstermektedir. Ancak bu konuya ilişkin öğretmenler halktan tamamen farklı düşünmekte, “farklı statüde çalıştıran öğretmenlerin mesleği olumsuz etkiler” görüşüne % 84,3 oranında katıldıklarını görmekteyiz. Buna ilişkin bilgi öğretmen görüşleri bölümünde Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 77.Çocuğumun Ya Da Yakınımızın Öğretmenin (Öğretmen, Uzman Öğretmen, Başöğretmen, Sözleşmeli Öğretmen Ve Ücretli Öğretmen Gibi) Farklı Statüde Olması, Öğretmene Karşı Bakış Açımı Değiştirmez, Görüşüne Katılırmısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	158	31,5
Kararsızım	88	17,5
Katılıyorum	256	51
Total	502	100

Tablo 77'ye göre “Çocuğumun ya da yakınımızın öğretmenin (öğretmen, uzman öğretmen, başöğretmen, sözleşmeli öğretmen ve ücretli öğretmenler gibi) farklı statüde olması, öğretmene karşı bakış açımı değiştirmez” görüşüne katılıyorum oranı % 51 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 31,5 kararsızların oranı ise % 17,5 olarak ölçülmüştür. Halkın yarısı, çocuklarının öğretmeni ile ilgili statü farklılığı ile ilgili bakış açısının değişmeyeceğini belirtmişlerdir. Toplumda şöyle bir eğilim vardır; eğer çocuğu kamu okuluna gidiyorsa zaten devlet, öğretmen vasfına uygun insanları çalıştırır, eğer özel okula gidiyorsa da okul yönetimi, performanslı öğretmen çalıştırır. Dolayısıyla halk ister kamu olsun, ister özel olsun öğretmenlik vasfına sahip olmasına bakmaktadır. Fakat halk, öğretmenin çalışılan statü ile yani ücretli, sözleşmeli ya da kadrolu olup olmadığıyla ilgilenmemektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki, bazı veliler çocuklarını iyi öğretmene yazdırmak adına okul okul gezdikleri, adresi tutmadığı halde adres değişikliği yaptıkları (gerekirse sahte evrak gösterip), genç kadın öğretmen tercih etmedikleri (doğum izni kullanır) ve de geçici öğretmene (ücretli ve sözleşmeli) çocuklarını vermek istememektedirler.

Özetle söylemek gerekirse, halk çocukları için hem farklı statü çalıştırılan öğretmenin önemi olmadığı vurgusu yaparken, öte yandan iyi bir öğretmen arama telaşı içine girmesi de çelişkili bir durum olarak gözükmemektedir.

Tablo 78. Geçmişe Kıyasla Öğretmenler Daha Demokratik Bir Ortamda Çalışmaktadır, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	127	25,7
Kararsızım	145	28,9
Katılıyorum	230	45,9
Total	502	100

Tablo 78’e göre “Geçmişe kıyasla öğretmenler daha demokratik bir ortamda çalışmaktadır.” Görüşüne katılanların oranı % 45,9 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 25,7 kararsızların oranı ise % 28,9 olarak ölçülmüştür. Halkın yarısına yakını öğretmenlerin geçmişe kıyasla daha demokratik bir ortamda çalıştıklarını ifade etmiştir. Özellikle öğretmenlerin serbest kıyafetle okula gitmeleri, sendikal mücadele kapsamında iş bırakma eylemleri, müfettiş denetimlerinin kaldırılması, amir ve yöneticinin öğretmen üzerindeki baskısının azalmasından dolayı böyle bir görüş ortaya koyabilirler. Fakat öğretmenler, bu konuda halktan farklı düşünmektedirler. Onlar, “geçmişe oranla öğretmenlerin daha demokratik bir ortamda çalışmadıkları” görüşünü dile getirmektedirler. Öğretmenler bu görüşe % 48 oranında destek vermişlerdir. Buna ilişkin bilgi öğretmenlerin görüşleri bölümünde Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 79.Atanamayan Birçok Öğretmenin Olması Öğretmenlik Mesleğini Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	110	21,9
Kararsızım	68	13,5
Katılıyorum	374	64,6
Total	502	100

Tablo 79’a göre “Atanamayan birçok öğretmenin olması öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler.” Görüşüne katılanların oranı % 64,6 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 21,9 kararsızların oranı ise % 13,5 olarak ölçülmüştür. Ülkemizde atanamayan öğretmen sayısı o kadar fazla ki yüz binleri bulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum toplumda huzursuzluğa,

umutsuzluğa ve belirsizliğe daha doğrusu toplumsal kırılmaya zemin hazırladığını söylemek gerekir. Bu konuda Varışoğlu & Kaşaveklioğlu (2019)’a göre, atanamayan öğretmenlerin toplumun farklı kesimlerinde olumsuz duygu ve düşünceler üzerinden ifade edildiklerini, yine atanamayan öğretmenlerin ruh hallerinin ciddi şekilde bozulduğunu ve atama ile ilgili yaşanan belirsizlikler sonucu umutsuzluk duygusunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yine aynı araştırmada halk ve atanamayan öğretmenler bu olumsuz duruma ilişkin kendince metaforik bir anlatımla duygu durumunu dile getirmektedir. “ Budanmış ağaç” dalları olmadığı için, dalları kesildiği için, “çamura düşen altın” çamura da düşse, atanamasa da kıymetleri bilinmez, “kobay faresi” bütün değişiklikler yeni sistemler üzerlerinde denendiği için, bu gibi metafor ve benzetmeleri kullanmaktadırlar.

Toplumda, atanamayan öğretmenlerin çokluğu kuşkusuz öğretmenlik mesleğini olumsuz etkileyecek ve de mesleğin geleceği konusunda kaygı yaratacaktır. Halkta bu konuda öğretmenlik mesleğinin olumsuz etkileyeceğini söylemiştir.

Tablo 80.Günümüzde Öğretmen Alımlarının Mülakat Yolu İle Yapılması Öğretmenlik Meslek Statüsünü Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	174	34,6
Kararsızım	77	15,3
Katılıyorum	251	50
Total	502	100

Tablo 80’ne göre “Günümüzde öğretmen alımlarının mülakat yolu ile yapılması öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler” görüşüne katılanların oranı % 50 olarak ölçülmüştür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 34,6 kararsızların oranı ise % 15,3 olarak gözlenmiştir. Toplumun yarısı öğretmen alımlarında mülakatların öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkileyeceğini söylemişlerdir. Bu konu kamuoyunda ciddi tartışmalara da neden olmaktadır. 2024 öğretmen alımlarında mülakatlardan dolayı mağduriyetler oluşmuş, mülakatlardaki yanlış hesaplamalar ve il il değişen komisyon puanlamaları sonucu 1100 öğretmen adayı kontenjan dışına itilmiştir (pervinkaplan.com/E.T.15/02/2025). Dolayısıyla öğretmen alımları mülakat

yolu ile yapıldığı zaman mağduriyetler oluşacak ve öğretmenlik mesleği telafisi olmayan zararlar görecektir.

Tablo 81.Günümüzde Öğretmenler Kendilerini Mesleki Anlamda Yeterince Geliştirmiştir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	221	44
Kararsızım	161	32,1
Katılıyorum	120	23,9
Total	502	100

Tablo 81’e göre “Günümüzde öğretmenler kendilerini mesleki anlamda yeterince geliştirmiştir.” Görüşüne katılmayanların oranı % 44 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılanların oranı % 23,9 kararsızların oranı ise % 32,1 olarak ölçülmüştür. Toplumun yarıya yakını öğretmenlerin kendilerini mesleki anlamda geliştirmediklerini söylemişlerdir. Bu konu da bazı öğretmenler bu yargıyı oluşturduğu, mesleki anlamda kendilerini yenileme konusunda çaba harcamadıkları bilinmektedir. Özellikle kadrolu öğretmen olduktan sonra mesleki yayınları takip etmeme, hizmet içi eğitimlere katılmama, okul çıkışı kahvehaneye gitme, sosyal etkinliği yeme- içme etkinliği olarak görme ve iletişim becerileri konusunda kendini yenileyememesidir. Bu ve buna benzer etkenlere dayalı olarak toplumun yarısı öğretmenlerin mesleki olarak kendilerini geliştiremediklerini düşünmektedir.

Tablo 82.Günümüzde Öğretmenler Okul Dışında Konuşma Üslubuna ve Davranışlarının Tutarlılığına Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	171	34,1
Kararsızım	139	27,7
Katılıyorum	192	38,3
Total	502	100

Tablo 82’ye göre “Günümüzde öğretmenler okul dışında konuşma üslubuna ve davranışlarının tutarlılığına önem verir.” Görüşüne katılanların oranı % 38,3 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 34,1 kararsızların oranı %

27,7 olarak ölçülmüştür. Toplumun bir kısmı, öğretmenlerin okul dışında konuşma tarzına ve mesleğin gerektirdiği davranışları sergilemediklerini düşünmektedirler. Yine bir kısmı ise öğretmenler, mesleğin gerekliliğine uygun davrandığını söylemişlerdir. Burada önemli olan öğretmenlik mesleğine zarar veren ya da mesleğin itibarına gölge düşüren davranışların neler olduğu ve bu davranışların meslek üzerindeki etkisini ortaya koyabilmektir. Bu bağlamda öğretmenlerin okul dışında sergiledikleri olumsuz davranışları konusunda şunları söyleyebiliriz. Genelde öğretmenlerin birçoğu kendi memleketlerinde görev yapmakta ve memleketinin şivesi ya da ağzı ile konuşmaktadırlar. Bu durum resmi dilin yani Türkçenin kurallı bir şekilde kullanılmasının önünde engel olarak durmaktadır. Yine bir öğretmen, konuşma üslubuna dikkat etmeyip sokak dilini kullanması, öğretmenin rol model olma vasfını kaybetmesi anlamına gelir. Öğretmen özellikle öğrencilerine ve velilerine karşı özü ve sözünün bir olmasına dikkat etmelidir. Çünkü tutarlı öğretmen önemsendir, tutarsız öğretmen saygınlığına gölge düşürür.

Özetlemek gerekirse, öğretmenlerin konuşma üslubuna önem vermesi ve davranışlarının tutarlılığına dikkat etmesi demek, toplumun öğretmenlik mesleğine olan saygısının artmasına anlamına gelecektir.

Tablo 83.Günümüzde Öğretmenlerin Geçim Sıkıntısı Nedeniyle Farklı İşler Yapmasını Öğretmenlik Mesleğini Olumsuz Etkiler, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	204	40,7
Kararsızım	68	13,5
Katılıyorum	230	45,8
Total	502	100

Tablo 83'e göre "Günümüzde öğretmenlerin geçim sıkıntısı nedeniyle farklı işler yapmasını öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler." Görüşüne katılanların oranı % 45,8 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 40,7 kararsızların oranı ise % 13,5 olarak ölçülmüştür. Halkın yarıya yakını öğretmenlerin farklı işlerle uğraşmasının öğretmenlik mesleğine zarar vereceği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Bilinmektedir ki asıl işi öğretmenlik olan birinin farklı işlerle uğraşması, mesleğin gerekliliğini yerine getirmemesi anlamına gelecektir. Yine öğretmenin geçim

sıkıntısından dolayı farklı işlerle uğraşması, mesleği tercih edecek insanların öğretmenlik mesleğinden uzaklaşmasına neden olacaktır. Bu da iyi ve başarılı insanların bu mesleği tercih etmemesi anlamına gelir ki bu durum öğretmenlik mesleğin geleceğini sıkıntılı hale getirir. Öğretmenin, toplum için rol model olma niteliği çok önemlidir, fakat öğretmenin geçim sıkıntısından dolayı farklı işlerle uğraşması demek, öğrenci ve veli için dikkate alınmayan ve mesleki saygınlığı olmayan biri haline gelir. Bu konuya ilişkin öğretmen görüşleri vatandaşın daha olumsuz olduğunu söyleyebiliriz. “Günümüzde öğretmenlerin geçim sıkıntısı nedeniyle farklı işler yapmasını öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler.” görüşüne % 70,1 oranında katılmışlardır. Bu görüşe ilişkin bilgi öğretmen görüşleri bölümünde Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 84.Günümüzde Öğretmenlerin Ticaretle Uğraşmasını, Kendi Öğrencisine Özel Ders Vermesini Etik Bulurum, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	212	42,2
Kararsızım	94	18,7
Katılıyorum	196	39,1
Total	502	100

Tablo 84’e göre “Günümüzde öğretmenlerin ticaretle uğraşmasını, kendi öğrencisine özel ders vermesini etik bulurum” görüşüne katılmayanların oranı % 42,2 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılanların oranı % 39,1 kararsızların oranı ise % 18,7 olarak ölçülmüştür. Yine burada da toplumun bir kısmı bu görüşe sıcak bakmazken, diğer kısmı olumlu karşıladığını belirtmiştir. Fakat bu görüşe olumsuz bakanların oranı daha fazla olduğunu söylemek gerekir. Öğretmenlerin farklı işlerle uğraşması ya da öğrencisine özel ders vermesi gibi uğraşlara giriyor ise bu öğretmenlerin geçinemediği anlamına gelir. Dolayısıyla öğretmenler, maaşlarının yetersizliğinden dolayı farklı işlerle bulaştığını söyleyebiliriz. Fakat şunu da söylemek gerekirse, özellikle sınav sisteminin getirmiş olduğu problemler, başarının sadece sınava dayalı olmasından dolayı “özel ders” talebi ortaya çıkmış ve bu fırsatı değerlendiren öğretmenler de bu talebi karşılamaya çalışmıştır. Başka bir anlatımla “özel “ders” sınav sisteminin getirmiş olduğu bir durum, bu durumdan para

kazanmaya çalışan ve bunu bir sektör haline getiren fırsatçı öğretmenler olmuştur. Kuşkusuz böyle bir durum öğretmenlik mesleğine zarar verecektir.

Özetle söylemek gerekirse, öğretmen, ücret yetersizliğinden dolayı ticari işlere bulaşmaktadır. Ülkemizde özel ders ise kamusal eğitimin yetersizliği ve bu yetersizliği ortadan kaldırmak için ailelerin çocuklarına özel ders aldırmasıdır. Ayrıca başarının sınav sistemi ile ölçüldüğü bir eğitim modelin de ebeveynler başarıyı “özel ders” ile kapatmayı düşünmektedirler. Böylece özel ders talebi ve bu talebi karşılayacak fırsatçı öğretmenler ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Şunu da belirtmek gerekirse “özel ders” talebi sadece ülkemize özgü bir durum değildir. Dünya da böyle bir talebin olduğu “gölge eğitim” adı verilen bu özel ders sektörünün 2018’de cirosunun 100 milyar doları aştığını söylemeliyiz (bbc.com/turkce/E.T.15/02/2025).

Tablo 85.Öğrencilerin İnternet Sayesinde Birçok Bilgiye Ulaşıyor Olması Öğretmenlik Mesleğini Önemsizleştirmektedir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	268	53,4
Kararsızım	66	13,1
Katılıyorum	168	33,5
Total	502	100

Tablo 85’e göre “Öğrencilerin internet sayesinde birçok bilgiye ulaşıyor olması öğretmenlik mesleğini önemsizleştirmektedir” görüşüne katılmayanların oranı % 53,4 olarak gözlenmiştir. Bu görüşe katılanların oranı % 33,5 kararsızların oranı ise % 13,1 olarak ölçülmüştür. Halkın yarısından fazlası, bilgiye internet ortamında ulaşılabilir olmasının öğretmenlik mesleğini önemsizleştirmeyeceğini söylemiştir. Bilindiği gibi bütün dünya internet teknolojisini hayatın her alanında kullanmakta ve eğitim-öğretim sürecini de buna göre şekillendirmeye çalışmaktadır. Kaya (2023)’e göre eğitimi sanal aleme taşıyarak öğrenci, öğretmen ve öğrenme ortamı ile ilgili yeni fırsatların oluşturulabileceğini söylemiştir. Günün koşullarına göre eğitim-öğretim sürecinin tüm paydaşlarını güncelleyerek eğitim kalitesini arttırabilir. Metaverse, chatGBT, zoom vb teknolojileri kullanarak eğitim-öğretim süreci tahminin ötesinde fırsatlar da sunabilir. Fakat öğretmenlik mesleği toplum için

önemli bir yere sahip, aynı zamanda öğrencileri için rol model ve öğrencinin kişilik ve karakter eğitimi, öğretmeni mimikleri ile jestleri ile yüz yüze olmayı gerekli kılmaktadır. Bundan dolayı öğretmenlik mesleği çağın koşullarına göre değişse bile öğretmen bir şekilde toplum hayatında varlığını sürdürecektir.

3.4.Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeğine İlişkin Katılımcıların (Öğretmen) Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılara yöneltilen sosyo-demografik sorular; cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu ve çalışma statüsü gibi sorular sorulmuştur.

Araştırmada yer alan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 86’da gösterilmektedir.

Tablo 86.Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	228	45.4
	Erkek	274	54.6
Medeni durum	Evli	451	89.8
	Bekâr	51	10.2
Çocuk sahibi olma durumu	Evet	408	81.3
	Hayır	94	18.7
Kıdem	0-10 yıl	116	23.1
	11-20 yıl	196	39.0
	21-30 yıl	161	32.1
	31 yıl ve üzeri	29	5.8
Yaş	21-30	58	11.6
	31-40	155	30.9
	41-50	213	42.4
	51 ve üzeri	76	15.1
Öğrenim düzeyi	Ön lisans / lisans	332	66.1
	Yüksek lisans / doktora	170	33.9
Gelir düzeyi	10-20 bin	112	22.3
	21-30 bin	342	68.1
	31 bin ve üzeri	48	9.6
Branş	Almanca	9	1.8
	Arapça	6	1.2
	Beden Eğitimi	16	3.2
	Bilişim Tek.	8	1.6
	Biyoloji	10	2.0
	Coğrafya	12	2.4
	Din Kültürü	35	7.0
	Edebiyat	37	7.4
	Felsefe	12	2.4
	Fen bilimleri	16	3.2
	Fizik	13	2.6
	İngilizce	36	7.2
	Kimya	9	1.8
	Matematik	50	10.0
	Müzik	11	2.2
	Okul öncesi	31	6.2
	Rehberlik	19	3.8
	Resim	11	2.2
	Sınıf Öğretmeni	85	16.9
	Sosyal Bilgiler	11	2.2
	Tarih	12	2.4
	Teknoloji ve Tasarım	7	1.4
	Türkçe	29	5.8
	Diğer (muhasabe, büro yönetimi, grafik, vb.)	17	3.4
Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu	Evet	412	82.1
	Hayır	90	17.9
Çalışılan statü	Başöğretmen	52	10.4
	Uzman öğretmen	330	65.7
	Öğretmen	103	20.5
	Ücretli öğretmen	17	3.4
Toplam		502	100.0

Öğretmenlerin demografik özelliklerine göre dağılımı Tabloda 86 verilmiştir. Tablo incelendiğinde, katılımcıların % 45.4'ünün kadın, % 54.6'sının erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların cinsiyet dağılımına baktığımızda erkek oranının, kadın oranından % 9,2 fazla olduğunu gözlemlemekteyiz. Katılımcıların % 89.8'inin evli, % 10.2'sinin bekâr olduğu görülmektedir. Öğretmenlik meslek değerini etkileyen hususlarda yaş ve medeni durumun önemli bir değişken olduğunu söylemek gerekir. Katılımcıların % 81.3'ünün çocuk sahibi olduğu, % 18.7'sinin ise olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların kıdemlerine göre dağılımları incelendiğinde, % 23.1'inin 0-10 yıl, % 39'unun 11-20 yıl, % 32.1'inin 21-30 yıl ve % 5.8'inin 31 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir. Kıdemin öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda önemli bir değişkendir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların % 11.6'sının 21-30, % 30.9'unun 31-40, % 42.4'ünün 41-50 ve % 15.1'inin 51 ve üzeri olduğu görülmektedir.

Katılımcıların öğrenim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde, % 66.1'inin ön lisans / lisans ve % 33.9'unun yüksek lisans / doktora olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelir düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde, % 22.3'ünün 10-20 bin, % 68.1'inin 21-30 bin ve %9.6'sının 31 bin ve üzeri olduğu görülmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki öğretmenlik meslek statüsünü etkileyen hususlarda gelir düzeyi önemli bir değişken olarak durmaktadır.

Katılımcıların branşlarına göre dağılımları incelendiğinde, % 1.8'inin Almanca, % 1.2'sinin Arapça, % 3.2'sinin Beden Eğitimi, % 1.6'sının Bilişim Tek., % 2'sinin Biyoloji, % 2.4'ünün Coğrafya, % 7'sinin Din Kültürü, % 7.4'ünün Edebiyat, % 2.4'ünün Felsefe, % 3.2'sinin Fen bilimleri, % 2.6'sının Fizik, % 7.2'sinin İngilizce, % 1.8'inin Kimya, % 10'unun Matematik, % 2.2'sinin Müzik, % 6.2'sinin Okul Öncesi, % 3.8'inin Rehberlik, % 2.2'sinin Resim, % 16.9'unun Sınıf Öğretmeni, % 2.2'sinin Sosyal Bilgiler, % 2.4'ünün Tarih, % 1.4'ünün Teknoloji ve Tasarım, % 5.8'inin Türkçe ve % 3.4'ünün diğer (muhasabe, büro yönetimi, grafik, vb.) olduğu görülmektedir. Öğretmenlik ve öğretmenlik meslek değerinde branşın anlamlı bir değişken olduğunu söylemek gerekir.

Katılımcıların % 82.1'inin öğretmenlik mesleğini isteyerek seçtiği, % 17.9'unun ise isteyerek seçmediği görülmektedir. Öğretmenlik ve öğretmenlik meslek değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem ve öğretmenlik meslek statüsünü etkileyen hususlarda öğretmenlik mesleğini seçme durumunun önemli bir değişken olduğunu söylemek gerekir. Katılımcıların çalıştıkları statüye göre dağılımları incelendiğinde, % 10.4'ünün başöğretmen, % 65.7'sinin uzman öğretmen, % 20.5'inin öğretmen ve % 3.4'ünün ücretli öğretmen olduğu görülmektedir.

3.4.1.Demografik Özelliklerine Göre Ölçek ve Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre öğretmenlik meslek statüsüne yönelik algı ölçeğinin karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırmada yer alan kişilerin öğretmenlik meslek statüsüne ilişkin değerlerin sosyo-demografik özelliklerine göre aralarında anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre öğretmenlik meslek statüsüne yönelik algı ölçeği puanlarını karşılaştırmak için iki bağımsız grup karşılaştırılmasında bağımsız t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Sosyo-demografik değişkenlere göre öğretmenlik meslek statüsüne yönelik algı ölçeği puanlarının yüksek olması öğretmenlik meslek statüsüne yönelik algı ölçeği normlarına bağlılığının daha yüksek olduğunu ifade ederken, öğretmenlik meslek statüsüne yönelik algı ölçeği puanlarının düşük olması ise öğretmenlik meslek statüsüne yönelik algı normlarına bağlılığın düşük olması durumunu belirtmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin, sosyo-demografik özelliklerine göre Öğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği puanlarının karşılaştırılması Tablo 87 de gösterilmektedir.

Tablo 87.Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Ölçek Ve Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler		Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri					Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem			
		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni	$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	3.93	0.58	0.904**	0.366		3.20	0.49	-0.912**	0.362
	Erkek	3.88	0.57				3.24	0.47		
Medeni durum	Evli	3.91	0.58	0.459**	0.646		3.22	0.47	-0.606**	0.545
	Bekâr	3.87	0.53				3.26	0.55		
Çocuk sahibi olma durumu	Evet	3.90	0.57	0.224**	0.823		3.22	0.47	-0.149**	0.882
	Hayır	3.92	0.59				3.23	0.51		
Kıdem	0-10 yıl	3.89	0.58	0.346***	0.792		3.20	0.49	0.899***	0.442
	11-20 yıl	3.88	0.55				3.20	0.46		
	21-30 yıl	3.94	0.56				3.27	0.46		
	31 yıl ve üzeri	3.89	0.76				3.21	0.58		
Yaş	21-30	3.90	0.58	0.640***	0.589		3.21	0.54	1.039***	0.375
	31-40	3.87	0.58				3.17	0.45		
	41-50	3.90	0.54				3.26	0.47		
	51 ve üzeri	3.98	0.66				3.23	0.50		
Öğrenim düzeyi	Ön lisans / lisans	3.93	0.58	1.410**	0.159		3.24	0.48	1.380**	0.168
	Yüksek lisans / doktora	3.85	0.56				3.18	0.46		
Gelir düzeyi	10-20 bin	3.91	0.57	0.645***	0.525		3.21	0.49	0.064***	0.938
	21-30 bin	3.89	0.56				3.23	0.47		
	31 bin ve üzeri	3.99	0.70				3.22	0.52		
Branş	Almanca (1)	3.92	0.63	1.635***	0.033*	19>16	3.36	0.44	1.061***	0.386
	Arapça (2)	4.12	0.40				3.12	0.16		
	Beden Eğitimi (3)	3.83	0.52				3.36	0.42		
	Bilişim Tek. (4)	4.08	0.46				3.21	0.43		
	Biyoloji (5)	3.84	0.63				3.01	0.50		
	Coğrafya (6)	3.91	0.36				3.36	0.53		
	Din Kültürü (7)	3.93	0.41				3.31	0.37		
	Edebiyat (8)	3.93	0.51				3.29	0.39		
	Felsefe (9)	3.46	0.75				2.99	0.62		
	Fen bilimleri (10)	3.61	0.83				3.02	0.42		
	Fizik (11)	4.14	0.48				3.48	0.62		
	İngilizce (12)	3.82	0.74				3.22	0.46		

	Kimya (13)	4.01	0.33				3.22	0.47		
	Matematik (14)	3.80	0.54				3.12	0.46		
	Müzik (15)	3.88	0.81				3.44	0.76		
	Okul öncesi (16)	3.62	0.60				3.19	0.54		
	Rehberlik (17)	3.94	0.55				3.18	0.36		
	Resim (18)	3.92	0.79				3.28	0.62		
	Sınıf Öğretmeni (19)	4.07	0.49				3.17	0.45		
	Sosyal Bilgiler (20)	3.80	0.72				3.36	0.50		
	Tarih (21)	4.16	0.45				3.30	0.50		
	Teknoloji ve Tasarım (22)	4.01	0.68				3.22	0.55		
	Türkçe (23)	3.97	0.47				3.28	0.49		
	Diğer (muhasabe, büro yönetimi, grafik, vb.) (24)	3.97	0.49				3.13	0.58		
Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu	Evet	3.97	0.54	5.515**	0.000*		3.27	0.46	5.216**	0.000*
	Hayır	3.61	0.63				2.99	0.50		
Çalışılan statü	Başöğretmen	3.94	0.69	0.466***	0.706		3.17	0.52	2.629***	0.051
	Uzman öğretmen	3.89	0.55				3.24	0.47		
	Öğretmen	3.95	0.60				3.16	0.44		
	Ücretli öğretmen	3.81	0.48				3.48	0.64		

*p<0.05, **Bağımsız t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Tablo 87: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Ölçek Ve Boyut Puanlarının Karşılaştırılması (devamı)

Değişkenler		Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar					Ölçek geneli			
		$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p	Bonferroni	$\bar{X}$	SS	Test Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	4.11	0.55	1.078**	0.282		3.55	0.46	0.054**	0.957
	Erkek	4.06	0.56				3.55	0.44		
Medeni durum	Evli	4.06	0.56	-3.046**	0.002*		3.55	0.45	-0.051**	0.959
	Bekâr	4.31	0.44				3.55	0.44		
Çocuk sahibi olma durumu	Evet	4.07	0.56	-1.535**	0.125		3.55	0.45	-0.220**	0.826
	Hayır	4.16	0.52				3.56	0.47		
Kıdem	0-10 yıl (1)	4.22	0.53	6.404***	0.000*	1>3, 2>3	3.53	0.45	0.781***	0.505
	11-20 yıl (2)	4.11	0.53				3.53	0.43		
	21-30 yıl (3)	3.94	0.58				3.59	0.43		
	31 yıl ve üzeri (4)	4.16	0.62				3.54	0.63		
Yaş	21-30 (1)	4.36	0.46	6.091***	0.000*	1>2, 1>3, 1>4	3.54	0.49	0.799***	0.495
	31-40 (2)	4.10	0.52				3.51	0.43		
	41-50 (3)	4.02	0.56				3.57	0.43		
	51 ve üzeri	4.02	0.64				3.59	0.51		
Öğrenim düzeyi	Ön lisans / lisans	4.06	0.58	-1.430**	0.153		3.57	0.46	1.627**	0.104
	Yüksek lisans / doktora	4.13	0.51				3.50	0.43		
Gelir düzeyi	10-20 bin (1)	4.25	0.50	6.423***	0.002*	1>2, 1>3	3.55	0.45	0.210***	0.811
	21-30 bin (2)	4.04	0.54				3.55	0.43		
	31 bin ve üzeri (3)	3.99	0.71				3.59	0.55		
Brans	Almanca	4.26	0.48	1.091***	0.350		3.63	0.44	1.270***	0.182
	Arapça	3.96	0.27				3.60	0.24		
	Beden Eğitimi	3.94	0.53				3.59	0.34		
	Bilişim Tek.	4.06	0.35				3.63	0.37		
	Biyoloji	4.01	0.76				3.41	0.49		
	Coğrafya	4.11	0.35				3.62	0.42		
	Din Kültürü	4.13	0.59				3.61	0.33		
	Edebiyat	3.94	0.74				3.60	0.35		
	Felsefe	4.06	0.81				3.22	0.57		
	Fen bilimleri	4.02	0.48				3.31	0.58		
	Fizik	4.15	0.39				3.79	0.48		

	İngilizce	4.08	0.57				3.51	0.54		
	Kimya	4.30	0.50				3.60	0.28		
	Matematik	4.03	0.45				3.45	0.41		
	Müzik	4.15	0.58				3.65	0.73		
	Okul öncesi	4.25	0.56				3.40	0.52		
	Rehberlik	3.88	0.56				3.55	0.38		
	Resim	4.03	0.30				3.59	0.61		
	Sınıf Öğret.	4.16	0.61				3.60	0.40		
	Sosyal Bilgiler	4.22	0.51				3.57	0.58		
	Tarih	4.29	0.47				3.71	0.38		
	Tek.ve Tas.	4.06	0.29				3.60	0.54		
	Türkçe	3.82	0.50				3.61	0.42		
	Diğer (muhasabe, büro yönetimi, grafik, vb.)	4.27	0.45				3.54	0.47		
Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu	Evet	4.04	0.55	-3.596**	0.000*		3.61	0.42	6.327**	0.000*
	Hayır	4.27	0.57				3.29	0.49		
Çalışılan statü	Başöğretmen (1)	3.98	0.68	5.947***	0.001*	4>1, 3>2, 4>2	3.54	0.54	0.271***	0.846
	Uzman öğretmen (2)	4.04	0.55				3.55	0.43		
	Öğretmen (3)	4.22	0.50				3.54	0.44		
	Ücretli öğretmen (4)	4.46	0.45				3.64	0.52		

*p<0.05, **Bağımsız t testi, ***Tek yönlü varyans analizi

Araştırmada, H_1 : “Öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değerinde, branşın anlamlı etkisi vardır.” hipotezini doğrulamaktadır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre ölçek ve boyut puanlarının karşılaştırılması incelendiğinde, katılımcıların branşlarına göre öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Branşı sınıf öğretmeni olan katılımcıların öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri puanlarının, branşı okul öncesi olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Aslında ülkemizde öğretmenlik mesleği toplumsal temelli olarak algılandığını söylemek yanlış olmaz, bu bağlamda öğretmenlik mesleği toplumun kendini yeniden üretmesine olanak tanıyan, yine toplumsal etkileşim, kültür aktarıcılığı, toplumun mimarı ve medeniyetin kurucusu gibi toplumsal tanımlar yapıldığını görmekteyiz (Ünsal 2021: 1494). Taşdemir & Ünişen’e (2020) göre sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının branş öğretmenlerine göre daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Yine Türk Eğitim Derneği’nin yapmış olduğu bir araştırmada, temel eğitimde (ilkokul ve orta okul) görev yapan öğretmenlerin mesleğine yönelik algılarının diğer kademedeki çalışan öğretmenlere göre daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır (Tedmem 2014: 50). Bu bağlamda sınıf öğretmenliği, toplum nezdinde toplumsal temelli olarak algılandığını, cumhuriyet dönemi ve sonrasında toplumu dönüştürmesi açısından önemli bir görevi yerine getirdiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla öğretmenin ve öğretmenlik meslek değerinde, sınıf öğretmeni branşının diğer branşlara göre puanın yüksek olması toplumsal temelli bir yönünün olduğunu göstermektedir.

Araştırmada, H_2 “Öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri ve öğretmenlik mesleğine verilen önemde, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumunun anlamlı etkisi vardır.” hipotezini doğrulamaktadır. Katılımcıların öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumuna göre öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri ve öğretmenlik mesleğine verilen önem puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen katılımcıların öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri ve öğretmenlik mesleğine verilen önem puanlarının, isteyerek seçmeyen katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenlik

mesleğinin toplumun gelişmesinde ve kalkınmasında önemli bir yere sahip olduğu ayrıca mesleğin özü itibarıyla güvenilir ve örnek bir niteliğe sahip olduğunu söylenebilir. Yine devletin ve toplumun öğretmenlik mesleğine olan bakışının olumlu olduğu, bunun yanı sıra mesleğin sosyal haklarının ve mesleğin yasal temellerinin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu, mesleki bağlılığı arttırdığını ve mesleğine karşı olumlu tutum geliştirdiği bilinmektedir. Fakat tesadüfî, ailesinin baskısı ya da zorunlu olarak mesleği tercih edenlerin mesleğe karşı bağlılıklarının zayıf olduğu ve olumlu tutum geliştiremedikleri gözlenmektedir (Tümkiye ve Uştu 2016: 280). Araştırma verileri göstermektedir ki mesleği isteyerek seçme durumu, görev ve sorumluluk bilincini, hizmet kalitesini, kurumsal bağlılığı ve iş performansını olumlu etkilediğini söyleyebiliriz.

Araştırmada, H_3 “*Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda medeni durumun anlamlı etkisi vardır.*” hipotezini doğrulamaktadır. Katılımcıların medeni durumlarına göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bekâr katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, evli katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Şunu söylemek gerekirse özellikle öğretmen atamalarının sistemsiz oluşu, başka programlardan ya da mesleklerden alınan öğretmenler ve iyi yetişmeyen öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğine yeni atanan öğretmenleri daha fazla etkilediğini söylenebilir. Bundan dolayı bekâr katılımcıların öğretmenliği etkileyen hususlara ilişkin değerlendirmeleri evli olan öğretmenlere göre farklılık taşımaktadır. Yurdakul, vd,’ne (2016)göre ise mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine olan bakışı yıllar ilerledikçe başka bir anlatımla kıdem yılı arttıkça öğretmenlik mesleğine olan saygınlığı azaldığını belirtmişlerdir. Taşdemir&Ünişen’e (2020) göre medeni durumun öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna varmışlardır.

Araştırmada, H_4 “*Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, kıdemin anlamlı etkisi vardır.*” hipotezini doğrulamaktadır. Katılımcıların kıdemlerine göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için

Bonferroni uygulanmıştır. Kıdemi 0-10 yıl ve 11-20 yıl olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, kıdemi 21-30 yıl olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenler; kişisel özellikler, mesleki bilgi ve beceriler, nakil ve atamalar, mesleki tutum ve mesleğin saygınlığı gibi değerlere ilişkin, kıdemi 0-20 yıl olanların 21-30 yıl olanlara göre farklı baktıkları görülmektedir. Karabay'a (2023) göre, öğretmenlik mesleğindeki kıdem arttıkça katılımcıların mesleğe ilişkin algılarının da değiştiğini, mesleğin toplumsal statüsünün zayıfladığını ve bu yönüyle öğretmenlik mesleğine yönelik olumsuz bir algı oluştuğunu söylemiştir. Yine Yurdakul, vd. (2016) göre öğretmenlik mesleğindeki kıdem yılı 5 yıl ve daha az olan öğretmenler, kıdem yılı daha fazla olan öğretmenlere göre öğretmenlik meslek statüsünün daha az değiştiğini belirtmişlerdir. Bu veriler araştırma verileri ile örtüştüğünü göstermekle birlikte temel varsayımımızla da örtüşmektedir. Öğretmenlik meslek statüsü toplumsal yapının değişimine bağlı olarak değişmekte ve gün geçtikçe öğretmenlik mesleği olumsuz etkilenmektedir. Tedmem'in (2014), yapmış olduğu bir araştırmada ise 25 yıldan fazla kıdeme sahip öğretmenlerin meslek deneyimi daha az olan öğretmenlere nazaran öğretmenlik meslek algısının daha olumlu olduğunu göstermiştir.

Araştırmada, H_5 “*Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, yaşın anlamlı etkisi vardır.*” hipotezini doğrulamaktadır. Katılımcıların yaşlarına göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Yaşı 21-30 olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, yaşı 31-40, 41-50 ve 41 ve üzeri olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Aslında yaş ile meslekteki kıdem arasında bir ilişki olduğunu söylemek gerekir. Dikkat edilirse meslekteki yaş arttıkça öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarla ilgili puanların düştüğünü, yaş küçüldükçe mesleği etkileyen hususlar puanının arttığına şahit oluyoruz.

Araştırmada, H_6 “*Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, gelir düzeyin anlamlı etkisi vardır.*” hipotezi doğrulanmaktadır. Katılımcıların gelir düzeylerine göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Gelir düzeyi 10-20 bin olan katılımcıların öğretmenlik

mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, 21-30 bin ve 31 bin ve üzeri olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlik meslek statüsünü belirleyen en önemli değerin gelir düzeyi olduğunu söylemek gerekir. Bu konuda Ünsal (2018), öğretmenlik meslek statüsünü belirleyen değerleri şu şekilde ifade etmiştir; maaş, çalışma süreleri, öğretmenlik mesleğine giriş koşulları, öğretmen ihtiyacı, öğretmenin kalitesi ve öğretmenin özlük hakları gibi değerlerden oluşmuştur. Bu bağlamda bir mesleğin geliri kuşkusuz mesleğin toplum içindeki konumunu ve algısını da etkilemektedir. Gelir düzeyi, düşüklüğünün öğretmenlik mesleğini etkileyen hususların başında gelmesine ilişkin birçok araştırma mevcuttur. Aydın, vd. (2018), göre öğretmenlerin yaptıkları işe göre aldıkları maaşın yeterli ve adil olmadığını ayrıca elde edilen gelirin temel ihtiyaçları dahi karşılamakta yetersiz olduğunu söylemişlerdir. Yine Bozbayındır' a (2019) göre bir mesleğin statüsü ile geliri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirtmiştir, maddi getiri bireyin sosyal konumunu, içsel ve dışsal motivasyonunu ve çalışma performansını etkileyen temel bir değişken olarak görmektedir. Cantürk'e (2021) göre, öğretmenlerin diğer meslek gruplarına göre daha az ücret aldıklarını bu durumun ise mesleki saygınlığa darbe vurduğunu söylemiştir.

Araştırmada, H_7 “*Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumunun anlamlı etkisi vardır.*” hipotezini doğrulamaktadır. Katılımcıların öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumuna göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar ve ölçek geneli puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar ve ölçek geneli puanlarının, isteyerek seçmeyen katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Kılıç'a (2022) göre öğretmenlik mesleğinin seçiminde etkili olan üç faktörün bulunduğunu bunlardan ilkinin dışsal sebepler (rahat çalışma ortamı, fazla tatilinin olması, düzenli bir gelirin olması, iş garantisinin olması gibi) olarak görmektedir. İkinci olarak da özgeci faktörleri ön plana (topluma hizmet etme, rol model olma ve insanların geleceğini şekillendirme gibi) çıkarmaktadır. Son olarak da içsel sebepleri (öğrenmenin hayat boyu sürmesi, öğrenmeyi sevme ve idealize ettiği bir meslek olarak görme) öğretmenlik mesleğinin seçiminde etkili olduğunu belirtmiştir. Nalçacı ve Sökmen'e (2016) göre öğretmenlik meslek seçiminde bilinçli

bir tutum var ise ya da herhangi bir etki olmadan öğretmenlik mesleği seçiliyor ise meslekte başarılı olma durumun yükseldiği söylemişlerdir. Öğretmelik mesleğini sevmeme ya da sadece bir iş olsun diye yapılan öğretmenlik, mesleki bağlılığı zayıflatmış gibi aynı zaman da meslekte başarısız olma durumunu da arttırmaktadır.

Araştırmada, H_8 “Öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarda, çalışılan statünün anlamlı etkisi vardır.” hipotezini doğrulamaktadır. Katılımcıların çalışılan statüye göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Fark yaratan grubu bulmak için Bonferroni uygulanmıştır. Çalışılan statü ücretli öğretmen olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, çalışılan statü başöğretmen, uzman öğretmen ve öğretmen olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bilindiği gibi (ÖMK) Öğretmenlik Meslek Kanunu’nda sözleşmeli öğretmen üç yıllık çalışma süresi sonunda kadroya geçirilmektedir. Kanuna göre öğretmenlik mesleği; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağından oluşmaktadır ([oygm.meb.gov.tr/\(E.T.30/10/2024\)](http://oygm.meb.gov.tr/(E.T.30/10/2024))). Bu konuda 18/10/2024 tarihinde 7528 nolu ÖMK’da ücretli öğretmenlik konusunda herhangi bir tanımlama ya da bilgi mevcut değildir. Bu konu da öğretmen açığını kapatmak için MEB’in fiili olarak uyguladığı geçici bir istihdam tipi olarak karşımızda durmaktadır. Ücretli öğretmenlik uygulamaları, öğretmenlik meslek statüsüne ciddi zarar verdiğini söylemek mümkündür. Bu konuda Gözler & Konca (2021), Doğan & Aydın’a (2023), göre ücretli öğretmenlik metaforik olarak “emek sömürüsü ve ucuz iş gücü” olarak değerlendirilmiş, yine öğretmen ve öğretmen adayları bu uygulamanın öğretmenlik mesleğinin toplum nezdinde saygınlığını düşürdüğünü belirtmişlerdir.

3.5. Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü İle İlgili Öğretmen-Vatandaş Görüşlerinin Analizi

Bu bölümde öğretmenlere ait cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu ve çalıştığı statü durumu; vatandaşlara ait yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, mesleği, gelir durumu ve doğum yeri gibi değişkenlere bağlı olarak öğretmenlik mesleğinin yeri ve değişimi konusunda

öğretmenlik mesleğinin nasıl algılandığını ve bu durumu da veri tablolarıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Yukarıda sayılan değişkenler bağlamında öğretmenlik mesleğinin durumu ve öğretmenlik mesleğinin süreç içerisindeki değişim-dönüşümü konusunda, öğretmen-vatandaş görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı eğer bu konuda bir farklılık varsa bu durumun anlamlı olup olmadığı **Kikare testi** ile açığa çıkartmaya çalışılmıştır.

Bu analiz sonucunda .05 ya da daha düşük anlam düzeyinde (*p değerine*) ulaşan anlamlı ilişkiler tablolarda frekans ve yüzde değerleriyle verilmiştir.

3.5.1.Öğretmenlik Mesleğinin Tabakalaşma Sistemindeki Yeri

Bilindiği gibi bireyin mesleği ve aldığı eğitim hangi sosyal tabakada yer alacağı ya da aldığı konusunda bize bilgi vermektedir. Ülkemizde bu durum aynı zamanda dikey sosyal hareketliliğinde temel belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla öğretmenler, mesleğin genel durumu ve aldıkları eğitimden dolayı kendilerini orta tabakaya ait olduklarını söylemişlerdir. Tablo 21'e göre "öğretmenlik mesleği tabakalaşma sisteminde orta tabakada yer almaktadır" görüşüne katılanların oranı % 49,4'tür. Bu görüşe katılmayanların oranı % 23,1 iken, kararsızların oranı % 27,5 olarak görülmektedir.

Katılımcıların demografik özellikleri; cinsiyet, gelir düzeyi ve çalışılan statü gibi değişkenlerin öğretmenlerin orta tabakada yer almasında herhangi bir etkisinin olup olmadığı konusunda istatistiksel olarak herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Bu durum Tablo 88'de gösterilmiştir

Tablo 88.Katılımcıların Demografik Özellikleri İle “öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.” İfadesine Verilen Cevap Arasındaki İlişki

		Öğretmenlik mesleği tabakalaşma sisteminde orta tabaka da yer almaktadır.						χ^2	p
		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum			
		n	%	n	%	n	%		
Cinsiyet	Kadın	49	42.2	58	42.0	121	48.8	2.249	0.325
	Erkek	67	57.8	80	58.0	127	51.2		
Gelir düzeyi	10-20 bin	30	25.8	35	25.4	47	19.0	5.080	0.279
	21-30 bin	72	62.1	90	65.2	180	72.6		
	31 bin ve üzeri	14	12.1	13	9.4	21	85.4		
Çalışılan statü	Başöğretmen	15	12.9	13	9.4	24	9.7	5.455	0.487
	Uzman öğretmen	70	60.3	87	63.0	173	69.8		
	Öğretmen	27	23.3	31	22.5	45	18.1		
	Ücretli öğretmen	4	3.4	7	5.1	6	2.4		

*p<0.05

Araştırmada H_9 “Öğretmenlik mesleğinin orta tabakada yer almasında cinsiyet, gelir düzeyi ve çalışılan statünün anlamlı bir etkisi vardır.” Hipotezi test edilmiş, katılımcıların demografik özellikleri ile “Öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.” İfadesine verilen cevap arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların cinsiyet, gelir düzeyi ve çalışılan statü ile “Öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.” İfadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Aslında çalışanın geliri ile tabakalaşma arasında bir bağ olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü kişinin geliri, ile bireyin yaşamı ve statüsü üzerinde doğrudan etkili olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla tabakalaşma ya da sınıf bir toplumda üretim sürecinde ya da ilişkilerinde belirli ve benzer rol alan ve benzer ilişkileri yaşayan insanlar topluluğu katmanları meydana getirirler (Özkalp 1994: 260). Fakat ilginçtir ki ülkemizde öğretmenler yoksulluk sınırının altında maaş almaları ve gelirlerinin de kariyer basamaklarına göre şekillendiğini düşündüğümüzde, orta tabaka ile cinsiyet, gelir ve çalışılan statü arasında anlamlı bir ilişki olmadığını görmekteyiz. Aslında ülkemizdeki öğretmen profilinin halen cumhuriyetin idealist-toplumcu bakış açısını taşıdıkları ve toplumsal tabakalaşmada saygınlık, itibar ve prestijin gelirden önce geldiğini söyleyebiliriz.

Tablo 89:Öğretmenler ve Vatandaşların İfadelere Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

		Öğretmen		Vatandaş		X ²	p
		n	%	n	%		
Gün geçtikçe öğretmenlerin saygınlığında bir düşme söz konusudur, görüşüne katılır mısınız?	Katılmıyorum	33	6.6	65	12.9	12.399	0.002*
	Kararsızım	46	9.2	51	10.2		
	Katılıyorum	423	84.3	386	76.9		
Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?	Katılmıyorum	94	18.7	26	5.2	147.090	0.000*
	Kararsızım	129	25.7	26	5.2		
	Katılıyorum	279	55.6	450	89.6		
Günümüzde çocuklarımın öğretmen olması için gayret gösteririm, görüşüne katılır mısınız?	Katılmıyorum	190	37.8	103	20.5	86.205	0.000*
	Kararsızım	189	37.6	135	26.9		
	Katılıyorum	123	24.5	264	52.6		
Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir, görüşüne katılır mısınız?	Katılmıyorum	203	40.4	161	32.1	36.673	0.000*
	Kararsızım	185	36.9	138	27.5		
	Katılıyorum	114	22.7	203	40.4		
Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	Katılmıyorum	45	9.0	234	46.6	202.230	0.000*
	Kararsızım	85	16.9	96	19.1		
	Katılıyorum	372	74.1	172	34.3		
Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne katılır mısınız?	Katılmıyorum	36	7.1	254	50.6	321.030	0.000*
	Kararsızım	44	8.8	102	20.3		
	Katılıyorum	422	84.1	146	29.1		
Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne katılır mısınız?	Katılmıyorum	32	6.3	90	17.9	69.653	0.000*
	Kararsızım	35	7.0	91	18.2		
	Katılıyorum	435	86.7	321	63.9		
Toplam		502	100.0	502	100.0		

*p<0.05

Tablo 90.Gün Geçtikçe Öğretmenlerin Saygınlığında Bir Düşme Söz Konusudur, Görüşüne Katılır mısınız?

	Öğretmen		Vatandaş		X ²	P
	n	%	n	%		
Katılmıyorum	33	6,6	65	12,9	12.399	0.002*
Kararsızım	46	9,2	51	10,2		
Katılıyorum	433	84,3	386	76,9		
Toplam	502	100,0	502	100,0		

*p<0.05

*H₁₀: “Öğretmenlerin ve vatandaşların süreç içerisinde öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düştüğüne ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.”*Öğretmenler ve vatandaşların ifadelere verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiyi test etmek için **ki kare** analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, gruplar ile “Gün geçtikçe öğretmenlerin saygınlığında bir düşme söz konusudur, görüşüne katılır mısınız?” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Öğretmenlerin % 84.3’ünün, vatandaşların ise % 76.9’unun “Gün geçtikçe öğretmenlerin saygınlığında bir düşme söz konusudur, görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Hem öğretmenler hem de vatandaşlar zamanla öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düştüğüne ve buna ait görüşlerin birbirine yakın olduğunu görmekteyiz. Bu düşüşün nedenleri konusunda şunları söyleyebiliriz. Özellikle neo-liberal politikaların etkisiyle öğretmenlik mesleğine atanma kriterlerinin sürekli değişmesi, atanamayan öğretmen sayısının çokluğu, her üniversite mezununa pedagojik formasyon verilmesi, siyaset ve bürokrasinin meslek üzerindeki etkisi, medyada çıkan yalan yanlış haberler ve meslek etiğine uymayan öğretmen davranışları gibi faktörler mesleğin saygınlığını düşürmektedir. Bu konu Tablo 28’de öğretmenlerin görüşleri bölümünde de değinilmiştir.

Tablo 91. Öğretmenliğin Kutsal Bir Meslek Olduğu Görüşüne Ne Kadar Katılıyorsunuz?

	Öğretmen		Vatandaş		X ²	P
	n	%	n	%		
Katılmıyorum	94	18,7	26	5,2	147.090	0.000*
Kararsızım	129	25,7	26	5,2		
Katılıyorum	279	55,6	450	89,6		
Toplam	502	100,0	502	100,0		

*p<0.05

H₁₁: “Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.”

Gruplar ile “Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Öğretmenlerin % 55.6’sının, vatandaşların ise % 89.6’sının “Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Öğretmenlik mesleğinin kutsal olduğuna dair vatandaşın öğretmenlere nazaran daha olumlu baktığını söyleyebiliriz. Bunun nedeni olarak öğretmenlik mesleğini, peygamberlik makamı ile ilişkilendirmeleri başka bir deyişle Hz. Muhammedi Müslümanların ilk öğretmeni olarak kabul etmeleridir. Yine cumhuriyet tarihinde cumhuriyet fikrine uygun yurttaş inşa etme görevi öğretmenlere verilmiştir. Bu bağlamda öğretmenlik mesleğine yüklenen kutsiyet fikri dinsel, tarihsel ve kültürel kodlarımızda bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu konu Tablo 23’ te öğretmen görüşleri bölümünde ve Tablo 57’de vatandaş görüşleri bölümünde verilmiştir.

Tablo 92.Geçmişe Oranla Öğretmenlik Mesleği Statüsünün Toplum Nezdinde Düştüğüne Katılır mısınız?

	Öğretmen		Vatandaş		X ²	P
	n	%	n	%		
Katılmıyorum	32	6,3	90	17,9	69.653	0.000*
Kararsızım	35	7,0	91	18,2		
Katılıyorum	435	86,7	321	63,9		
Toplam	502	100,0	502	100,0		

*p<0.05

*H₁₂: “Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.”*Gruplar ile “Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne katılır mısınız?” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Öğretmenlerin % 86.7’sinin, vatandaşların ise % 53.9’unun “Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Yine burada öğretmenlik meslek statüsünün toplum nezdinde düştüğüne dönük, öğretmen-vatandaş görüşlerinin birbirine yakın olduğu hatta öğretmenlerin bu konuda daha fazla olumsuz düşündüklerini görmekteyiz. . Ünsal’a (2018) göre öğretmenlik meslek statüsünü oluşturan değerler; çalışma süreleri, ücret, mesleğe giriş şartları, öğretmen ihtiyacı, öğretmen niteliği ve öğretmenin kişisel hakları gibi değerleri kapsamaktadır. Bu anlamda öğretmenlerin demokratik ve özlük haklarının sürekli erozyona uğraması, alım güçlerinin düşmesi, mesleğe alım şartlarının sürekli değişmesi ve öğretmenin kendini geliştirme fırsatlarının ortadan kalkması gibi nedenlere dayalı olarak öğretmenlik meslek statüsü düşmektedir. Bu konu Tablo 26’da öğretmen görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Tablo 93.Geçmişe Oranla Öğretmenlerin Ekonomik Zorluk Çektiği Görüşüne Katılır mısınız?

	Öğretmen		Vatandaş		X ²	P
	n	%	n	%		
Katılmıyorum	36	7,1	254	50,6	321.030	0.000*
Kararsızım	44	8,8	102	20,3		
Katılıyorum	422	84,1	146	29,1		
Toplam	502	100,0	502	100,0		

*p<0.05

H₁₃: “Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.” Gruplar ile “Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne katılır mısınız?” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Öğretmenlerin % 84.1’inin, vatandaşların ise % 29.1’inin “Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Bu konuda öğretmen ve vatandaş görüşlerinin ayrıştığını görmekteyiz. Öğretmenlerin yoksulluk sınırının altında ücret almaları, farklı statüde çalışan öğretmenlerin aynı işi yapmalarına rağmen ücretlerinin farklı olması ve öğretmenlik mesleğinin dışında ikinci bir iş ile meşgul olmaları öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiğini göstermektedir. Yine öğretmenler ekonomik sıkıntılarını hafifletmek için pansiyon nöbetleri, hafta sonu kursları, destekleme ve yetiştirme kursları almaktadırlar. Bu konu Tablo 27’de öğretmen görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Vatandaş ise öğretmenlerin ekonomik zorluk çekmediğini düşünmektedirler. Bilindiği gibi Sivas ilinin ekonomisi sanayi dışı, tarım ve hayvancılığa dayalı bir kettir. Aynı zamanda göç veren bir il pozisyonundadır. Dolayısıyla devlet memurlarının geliri görece Sivas’ta yaşayan insanlara göre daha iyi olduğu söylenebilir. Bu konu Tablo 64’te vatandaş görüşleri bölümünde değerlendirilmiştir.

Tablo 94.Geçmişe Oranla Devlet Öğretmene Daha Az Önem Verir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Öğretmen		Vatandaş		X ²	P
	n	%	n	%		
Katılmıyorum	45	9,0	234	46,6	202.230	0.000*
Kararsızım	85	16,9	96	19,1		
Katılıyorum	372	74,1	172	34,3		
Toplam	502	100,0	502	100,0		

*p<0.05

H₁₄: “Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir görüşün ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır” Gruplar ile “Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Öğretmenlerin % 74.1’inin, vatandaşların ise % 34.3’ünün “Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Öğretmenler mesleki yaşamları boyunca birçok sorunla karşılaşmakta ve yaşamaktadırlar. Bunların başında ekonomik zorluklar, norm fazlası öğretmenlerin isteği dışında atanmaları, farklı statüde çalıştırılan öğretmenler, siyasetçi ve bürokratların olumsuz açıklamaları, idarenin mobbing düzeyindeki baskıları ve CİMER’e (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) yapılan asılsız şikâyetler öğretmeni yormaktadır. Dolayısıyla öğretmenler bu sorunların çözümü konusunda gerekli desteği bakanlık düzeyinde görmediğini düşünmektedirler. Bu konu tablo 30’da öğretmen görüşleri bölümünde değerlendirilmiştir. Fakat vatandaş ise devletin öğretmenlere destek verdiğini düşünmektedir. Özellikle Türk toplumunda, devlet kutsiyet derecesinde önemsenmekte ve devletin vatandaş ya da çalışanını mağdur etmeyeceğini düşünmektedir. Hatta halk arasında devlet memuru olmak, birey için statü, saygınlık ve prestij açısından bir seviye olarak görülmektedir. Bu konu Tablo 72’de vatandaş görüşleri kısmında da verilmiştir.

Tablo 95. Günümüzde Öğretmenler Rol Model Olarak Kabul Edilir, Görüşüne Katılır mısınız?

	Öğretmen		Vatandaş		X ²	P
	n	%	n	%		
Katılmıyorum	203	40,4	161	32,1	36.673	0.000*
Kararsızım	185	36,9	138	27,5		
Katılıyorum	114	22,7	203	40,4		
Toplam	502	100,0	502	100,0		

*p<0.05

H₁₅: “Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.” Gruplar ile “Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir, görüşüne katılır mısınız?” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Öğretmenlerin % 22.7’sinin, vatandaşların ise % 40.4’ünün “Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir, görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığı gün geçtikçe düştüğü, alım gücünün yoksulluk sınırının altında olduğu, ücretli öğretmen uygulamaları, öğretmen alım kriterlerinin sürekli değişmesi, atanamayan öğretmen sayısının fazlalığı ve mesleki özerkliğin ortadan kalktığı bir durumda, öğretmenlik mesleği rol model olmaktan çıkacaktır. Dolayısıyla öğretmenler, öğretmenlik meslek statüsünün düştüğünü bu durumun ise öğretmenleri rol model olmaktan çıkardığını düşünmektedirler. Bu konu Tablo 37’de öğretmen görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Vatandaş ise öğretmenlik mesleğinin rol model olma konusunda, öğretmenlerden görece daha olumlu baktıkları fakat onlarda öğretmenlik mesleğinin itibarı ve saygınlığı süreç içerisinde düştüğü ve bu durumun mesleğin geleceği ve cazibesini ortadan kaldırdığının farkındadırlar. Bu konu Tablo 74’te vatandaş görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Tablo 96.Günümüzde Çocuklarımızın Öğretmen Olması İçin Gayret Gösteririm, Görüşüne Katılır mısınız?

	Öğretmen		Vatandaş		X ²	P
	n	%	n	%		
Katılmıyorum	190	37,8	103	20,5	86.205	0.000*
Kararsızım	189	37,6	135	26,9		
Katılıyorum	123	24,5	264	52,6		
Toplam	502	100,0	502	100,0		

*p<0.05

*H₁₆: “Günümüzde çocuklarımızın öğretmen olması için gayret gösteririm görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.”*Gruplar ile “Günümüzde çocuklarımızın öğretmen olması için gayret gösteririm, görüşüne katılır mısınız?” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Öğretmenlerin % 24.5’inin, vatandaşların ise % 52.6’sının “Günümüzde çocuklarımızın öğretmen olması için gayret gösteririm, görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve sorunların bir türlü çözülememesinden kaynaklı olarak çocuklarının öğretmen olmasını istememektedirler. Özellikle atanamayan öğretmen sayısının fazlalığı aynı zamanda öğretmen atamalarında uygulanan mülakatlar ve buna dair yaşanan zorluklar, öğretmenlerin çocuklarına bu mesleği tercih ettirmeme ya da kararsız kalma konusunda davranış sergilemektedirler. Hepsinden önemlisi öğretmenler, mesleğin saygınlığının zamanla düştüğünü yaşayarak deneyimlemektedirler. Dolayısıyla mesleğin saygınlığı, itibarı ve geleceği konusunda ciddi endişeler taşıyan öğretmenler çocuklarının öğretmen olmasına sıcak bakmadığını söyleyebiliriz bu konu 34’te öğretmen görüşleri bölümünde verilmiştir. Fakat vatandaş ise bu konuda farklı düşündüğünü, çocuklarının öğretmen olması konusunda öğretmenlere nazaran daha sıcak baktığı söylenebilir. Çünkü vatandaş öğretmenlik mesleğini rahat bir meslek olarak görmekte, tatilinin çok olduğu, mesleği iş garantisi kapsamında değerlendirdiği ve hepsinden önemlisi devlet memurluğu şemsiyesi altında değerlendirdiğini söyleyebiliriz.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Sivas ilinde kamuda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin mevcut durumunu ve statüsünü öğretmenlerin ve vatandaşların gözünden değerlendirerek, eğitim sistemimizin önemli aktörü olan öğretmenlerin statüsü hakkında bilgi edinmektir. Bu anlamda; öğretmen ve öğretmenlik mesleğinin değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem, öğretmenlik mesleğini etkileyen hususların yanı sıra öğretmenlik meslek statüsündeki değişimi konu edinmiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı öğretmenlik mesleğinin mevcut durumu ve statüsünü öğretmenlerin ve vatandaşların gözünden değerlendirerek, eğitim sisteminin öznesi olan öğretmenlerin mesleki statüsü hakkında bilgiye ulaşmaktır.

Meslek, bireyin tüm yaşamına etki eden ve aynı zamanda onun kimliğini oluşturan temel bir değer olarak kabul edilir. Bu anlamda meslek sadece ekonomik bir anlam içermez, bunun yanında kişinin statüsü, toplum içindeki saygınlığı ve aynı zamanda prestijine etki eden bir kimlik görünümündedir. Bu değerlendirmeler özellikle 19. yüzyılda mesleğe ilişkin oluşturulan profesyonelleşme eğilimlerinin katkısıyla oluştuğunu söylemek gerekir. Özellikle mesleklerin profesyonelleşme süreci; kuramsal bilgiye dayalı olarak oluşturulan becerinin eğitime ve provaya dayandırılması, profesyonelleşmeye ilişkin beceri ve yeteneğin sınavlarla ölçülmesi, mesleki davranışların üzerinde ahlakı kuralların oluşturulması ve verilen hizmetlerin kamu yararını gözetilmesi gibi birtakım değerler üzerinden şekillenmiştir (Gönç 2015: 113-146). Buradan yola çıkarak mesleğin, kapitalist ilişkilerin gelişimine bağlı olarak kendini biçimlendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. 19 ve 20. yüzyılın yarısına kadar mesleklerin; bireyin tutum, davranış, gelir, yaşam tarzı ve dünya-felsefi görüşünü belirlediğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu dönemdeki mesleki anlayışın, toplumsal tabanlı, kamu yararını ön plana koyan ve görece bireyi belirsizliklere karşı koruyan bir yanının olduğunu belirtmek gerekir.

20. yüzyılın son çeyreği ile birlikte neo-liberal politikalar uygulanmaya başlanmış, buna bağlı olarak yeni bir toplumsal düzen inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu düzen, sosyal devlet anlayışını ortadan kaldıran, toplumu ve bireyi kar hırsına kurban eden, kamusal olan ne varsa piyasa ilişkileri tarafından belirlenen bir sürecin adı (neo-liberalizm) olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle devlet eliyle yapılması

gereken birtakım hizmetlerin (sağlık-eğitim) piyasaya açılması sonucu nitelikli kamusal hizmetler akamete uğramış ve bunun sonucunda fırsat eşitliği büyük zarar görmüştür. Özelleştirmeler, rant, şirket karlılığı, tüketim ve büyüme bu dönemin temel değerleri haline gelmiştir.

Neo-liberal politikalar, toplumsal yaşamda ciddi yıkımlara ve belirsizlikle neden olmuştur. Özellikle işsizlik, vasıfsızlaşma ve prekarizasyon (ücretsiz, güvencesiz ve geçici çalışma) gibi uygulamalar meslek yaşamını dönüştüren etmenler olmuştur. Başka bir anlatımla çalışma hayatı kapitalizmin temel değerleri doğrultusunda, yaşam boyu iş garantisini sonlandırdığı, gezici olmayı, daima iş değiştirmeyi, fırsat kollamayı, mekânlar arası sürekli mobil olmayı, mesleğe karşı sadakatsizliği motive eden bir yaklaşım sergilediği görülmüştür. (İlhan 2008: 321). Günümüzde klasik anlamda bireyi kimlikleştiren meslekler yavaş yavaş ortadan kalkarken, onun yerine güvencesiz, iş garantisinden yoksun, geçici, ücretsiz, proje tabanlı, cv ve mülakata dayalı bir meslek yaşamının ön plana çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Neo-liberal politikalar toplumsal yapıyı şekillendirirken mesleklerin bu değişimden etkilenmemeleri mümkün gözükmemektedir. Özellikle kamusal niteliğe sahip mesleklerin imajı, saygınlığı ve toplumsal statülerinde meydana gelen erozyon toplum bilimlerin temel ilgi alanlarından biri haline geldiğini söylemeliyiz. Bu anlamda bu olumsuzluğu yaşayan mesleklerden biri olan öğretmenlik mesleğinin statüsüne yönelik hem ulusal hem de uluslararası alanda birçok araştırmaya konu olduğu bilinmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin ülkemizde gelişiminin tarihsel ve toplumsal bağlama göre şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Osmanlı Devleti, Batı karşısında gerilemeye başlamasına ek olarak özellikle askeri, siyasi ve ekonomik üstünlüğünü kaybetmesi ile birlikte bu sorunu devlet kurumlarını Batı tarzı dizayn ederek çözeceğini düşünmüştür. Bu anlamda ilk kez çağdaş anlamda öğretmen yetiştirmek için 1848 yılında Darülmuaallimin açılmıştır. Bu öğretmen okulunun, okulların öğretmen açığını kapatmak ve çağdaş öğretim programlarını öğrencilere aktarmak için kurulduğu bilinmektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse öğretmen okullarının açılması kendi toplumsal dinamiklerin zorlaması sonucu oluşmadığı daha çok Batı

karşısındaki güçsüzlüğü ya da geriliği ortadan kaldırmaya dönük olarak açıldığını söylemek gerekir.

Cumhuriyet ile birlikte öğretmenlik mesleği “idealist kimlik” üzerinden şekillenmiş, yeni kurulan cumhuriyete uygun insan yetiştirme görevi öğretmenlere verilmiştir. Bilindiği gibi cumhuriyetin kurulduğu yıllarda toplumsal yapı, Batı’daki gibi bir sınıfsal formasyona sahip değildir. Bu dönemde eğitim-öğretim süreci ne kapitalist gelişim seyrine uygun olarak şekillenmiş ne de sınıfsal çatışmanın bir sonucu olarak oluşmuştur. Bu anlamda cumhuriyet döneminde, öğretmenlerin görevi toplumu modernleştirmek, değişme karşı direnen kesimleri cumhuriyet fikrini benimsemelerini sağlamak olmuştur. Özellikle nüfusun büyük bir kısmının kırsal kesimde yaşaması ve onları kalkındırmak adına “Köy Enstitüleri” kurulmuş, eğitim-öğretimin merkezine “eğitim, üretim içindir” değeri verilmeye çalışılmıştır. Bundan dolayı Cumhuriyet Dönemi öğretmen modeli, daha çok idealist ve modernleştirici özelliği ile ortaya çıkmıştır.

II. Dünya savaşı sonrasında oluşan yeni dünya düzeninde ülkemiz, ABD’nin başını çektiği Batı İttifakı’nın bir parçası olarak politikalarını şekillendirmeye çalışmıştır. Kapalı bir ekonomiden liberal bir ekonomiye geçiş süreci yaşanmış, ABD’den sağlanan ucuz krediler ve Marshall yardımları ile birlikte ülkemizde göreceli olarak refah artışı yaşanmıştır. Ekonomik olarak bu süreç yaşanırken eğitim, sağlık ve diğer kamusal hizmetler Batı politikalarına uygun olarak biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Köy Enstitüleri, komünizm propagandası yapıldığı gerekçesi ile kapatılmış, ABD’den eğitim ve planlama uzmanları çağrılarak eğitim politikaları oluşturulmaya çalışılmıştır. Fakat her ne kadar eğitim sistemi Batı politikalarına uygun olarak şekillenmeye çalışılsa da cumhuriyet fikri ile yetişmiş öğretmenlerin çağdaşlaşma ve toplumsal kalkınmaya dönük düşünceleri bu dönemde de etkin olarak varlığını sürdürmüştür.

1960 darbesi ve onun akabinde oluşturulan 1961 anayasası ile birlikte ilk kez Türk toplumu demokratik ve liberal bir anayasaya kavuşmuştur. Bu anayasa özellikle sendikacılık, kooperatifçilik ve sivil toplum örgütlerin önünü açmış, bu toplumsal örgütlenmelerin katkılarıyla toplumsal yapı hızlıca değişmeye başlamıştır. Toplumsal yapının hızlıca değişmesinde dünyada yaşanan gençlik hareketlerin

etkisini de unutmamak gerekir. Dolayısıyla toplumsal ve sınıfsal alanda meydana gelen farklılaşma ve bunun yanında konjonktürün etkisiyle sol hareketin toplumsallaşması gibi birtakım gelişmeler sonucu, “modernleştirici öğretmen” anlayışının yerini “ilerici öğretmen” anlayışına bırakmıştır. “Modernleştirici öğretmen” anlayışı daha çok yeni bir ulus oluşturma ve bu süreci devlet merkezli bir bakış açısıyla sürdürmesi söz konusuysa, “ilerici öğretmen” figürü ise devlet politikaları ile çatışan ve ezilen kesimlerin yanında yer alan bir öğretmen profilinden söz etmektedir.

1980 darbesi ve sonrasında uygulamaya konulan neo-liberal politikalar, toplumsal yapıyı hızlıca dönüştürmüş, kamusal hizmetler piyasa kurallarına uygun bir şekilde yeniden dizayn etmiştir. Başka bir anlatımla eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetleri piyasanın çalışma şartlarına uygun olarak yeniden yapılandırılmıştır. Özelleştirme, ticarileştirme, metalaştırma, taşeronlaştırma ve her hizmeti kar marjı ile değerlendirme süreci toplumun farklı kesimlerinde telafisi mümkün olmayan kayıplara neden olmuştur. Özellikle eğitim sürecinde yaşanan değişim ve dönüşüm toplumun geleceği açısından sakıncalı bir hal almıştır. Nitelikli kamusal eğitimin yerine ticari kaygılarla hareket eden ve para kazanmayı önceleyen bir sistem almıştır, bu sistem fırsat eşitliğini ortadan kaldıran, toplumun farklı kesimlerinin nitelikli eğitim almasını engelleyen bir model olarak karşımızda durmaktadır. Bu sistemin öğretmeni ise daha çok öğrencileri sınavlara hazırlayan, mekanik-teknisyen görevi ile hareket eden ve testleri bilgi kaynağı olarak gören bir öğretmen modeline dönüşmüştür.

Toplumsal gelişmelere bağlı olarak öğretmenin görev ve sorumlulukları da değişmiştir. Her dönem kendine özgü bir öğretmen modeli oluşturmuştur. Cumhuriyet döneminde “modernist öğretmen” anlayışı önemsenirken, 1960’ lı yıllarda “ilerici öğretmen” anlayışına evrilmiştir. Günümüzde ise daha çok “teknisyen öğretmen” olarak nitelendirilmektedir.

Öğretmenlik mesleğine süreç içerisinde yüklenen değerlerin, toplumsal yapıda meydana gelen değişmelere bağlı olarak ya da uygulanan politikaların sonucu olarak anlamlandırıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda öğretmenlik

mesleğine yüklenen anlamın değişimi kuşkusuz, öğretmenlik meslek statüsünü de etkileyecektir.

Türkiye’de öğretmenlik meslek statüsünü etkileyen en önemli uygulamalardan biri mesleki özerkliğe ortadan kaldıran ya da zarar veren iş ve işlemler olmuştur. Serbest piyasa ilişkilerine ait birtakım denetim mekanizmalarının kamu hizmeti üreten farklı meslek grupları üzerinde denendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle öğretmenlik mesleğinin özerkliğini ortadan kaldıran gözetim ve denetim mekanizmaları mesleği olumsuz etkilemektedir. Müfredatın merkezileşmesi ve standartlaştırılması sonucunda öğretmen işin öznesi olmaktan çıkartılarak edilgen bir yapıya büründürülmüştür. Yine aynı zamanda yöneticilerin öğretmenlerin performanslarını artırma adına yılda iki defa öğrencilerin gözü önünde öğretmenleri denetlemeleri mesleki özerkliği olumsuz etkileyen uygulamalardan biri olmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlükleri, okulların gelişim seyirlerini ve okul türleri arasındaki farklılıkları dikkate almadan sınavları ortak yapması, konu ve kazanımları içeren senaryoları kendileri belirlemesi, öğretmeni bir uygulayıcı ya da teknisyen olarak gördüğünü göstermektedir.

Öğretmenlik meslek statüsünü etkileyen uygulamalarından biri de farklı statüde çalıştırılan öğretmenler olmuştur. Kamu hizmetlerinin esnekleştirilmesi ve piyasaya açılmasıyla birlikte emeğin istihdamını da farklılaşmıştır. Kamu bütçesi üzerindeki maliyeti azaltmak ve istihdamda yaşanan sorunlara ivedi çözüm bulmak adına okullarda kadrolu (öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen), sözleşmeli ve ücretli öğretmen istihdam edilmektedir. Özellikle ücretli öğretmenlik, özlük ve ekonomik hakların yetersizliği, geçici olarak istihdam edilmeleri nedeniyle kendilerini mevsimlik işçi olarak gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. MEB’in, kendi bünyesinde prekarizasyon (güvencesiz ve geçici çalışma) sürecini hayata geçirmesi neo-liberal politikalara ne kadar sadık kaldığını da göstermektedir. Ayrıca öğretmenler arasında hiyerarşik bir düzen oluşturulması iş barışını tehlikeye soktuğunu belirtmek gerekir. Yine öğrenci ve velilerin geçici öğretmenlere karşı tutumu (yetersiz, güvencesiz ve donanımsız) öğretmenlik meslek statüsüne olumsuz yansıdığı söylemek gerekir.

Öğretmenlik meslek statüsünü etkileyen faktörlerden biri de merkezi sınavların öğretmenler üzerindeki etkisi olmuştur. Özellikle 1980 sonrası eğitim sisteminin en önemli parçası olan sınav sistemi neo-liberal politikalardan bağımsız düşünülmemesi gerekir. Başka bir anlatımla sınav sistemi, kapitalizmin gelişim yasalarına denk düşen bir uygulama biçimidir. Piyasa ilişkileri üzerine kurulu olan bu sınav sistemi, öğretmenlerin idealist-toplumcu rollerini tırpanlamış, onun yerine öğrencileri sınava hazırlayan, başarıyı sadece merkezi sınavlardaki aldığı yüksek puan ile ölçen ve öğretmeni teknisyene çeviren bir yaklaşım sunmuştur. Standartlaştırılmış testler aracılığıyla genelde okulların ve özelde öğretmenlerin başarılı olup olmadığını ölçmek için kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Sınavlarla performans kriterlerini karşılayan öğretmenler başarılı, karşılamayanlar ise başarısız olarak değerlendirilmektedirler. Bu durumda sınav faktörünün öğretmenler üzerinde yıkıcı bir etki yarattığı ve başarılı öğretmen olmak için daha fazla çalışmaları istenmektedir. Dolayısıyla sınav merkezli eğitim anlayışı öğretmenlik meslek statüsünü düşürdüğünü söyleyebiliriz.

Öğretmenlik meslek statüsünü ve saygınlığını olumsuz etkileyen en önemli değişkenlerden biri de ekonomik yetersizliktir. Öğretmenin, birtakım temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaması (ev kirası, doğalgaz, elektrik, ulaşım, beslenme vb) iş ilişkilerini olumsuz etkilediği gibi mesleğin saygınlığını ve geleceğini de olumsuz etkilemektedir. Yine öğretmenler farklı statüde çalıştırılmalarından kaynaklı olarak farklı ücretlere tabi tutulmaları mesleğin cazibesini ortadan kaldırmaktadır. Hele hele ücretli öğretmenlerin asgari ücretin altında maaş almaları öğretmenliğin itibarını yerle bir edildiğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu durum “eşit işe, eşit ücret politikasına” da ters düşmektedir. Öğretmenler, aldığı ücretin yetersizliğinden kaynaklı olarak farklı işlerde çalışmaları başka bir deyişle ikinci iş için arayışa girmeleri iş doyumunu ve mesleğin gerekliliklerini yerine getirmelerine engel olmaktadır. Ekonomik yetersizlikler yoksulluğun önünü açtığı gibi insanca yaşamın değerlerine de zarar vermektedir. Böyle bir sürecin sonunda öğretmenlik meslek statüsünün olumsuz etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Öğretmenlerin mesleğe alınma kriterlerin sürekli değişmesi öğretmenlik mesleğini olumsuz etkileyen etmelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin, birçok meslek grubundan daha önce kendine uygun

birtakım ölçütler oluşturduğu bilinmektedir. Fakat ülkemizde öğretmen alımları ile ilgili planlı bir uygulamanın olmadığını söylenebilir. Ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyal dinamikleri öğretmen yetiştirme ve mesleğe alımları etkilemekle birlikte mesleğin geleceği ile ilgili projeksiyon çizilmesine de engel olmaktadır. Bilindiği gibi ülkemiz Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze değin yaklaşık 170 yıllık öğretmen yetiştirme deneyimine sahiptir. Fakat öğretmen yetiştirme sistemimizin felsefi bir yanın olmaması, özellikle siyasetin eğitim üzerindeki etkisi ve popülist politikalar sonucu öğretmen yetiştirme hep problemli bir hal almıştır. Ayrıca öğretmen yetiştirme sürecimiz nitelikten daha çok nicelik üzerinden değerlendirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Öğretmen yetiştirme ile ilgili en büyük problem, alan dışı lisans programlarına pedagojik formasyon verilerek işsiz öğretmen sayısını her yıl katlandırarak arttırmak olmuştur. Neo-liberal politikalar sonucu eğitim sürecinin ticarileştirilmesi, emek sürecinin esnekleştirilmesi ve eğitim hizmetlerinin metalaştırılması ile birlikte öğretmen emeğinin dönüşümü de hızlanmıştır. Özellikle plansız ve kuralsız pedagojik formasyon sertifikası verilmesi, ihtiyaçtan fazla eğitim fakültelerinin açılması işsiz öğretmen sayısını arttırmıştır.

Bu bağlamda, dünyada ve ülkemizde değişen toplumsal yapılar, ekonomideki dönüşümler, eğitim sitemindeki reformlar sonrası öğretmenlerin üstlendikleri rollerde ve sorumluluklarda ciddi değişimlerin yaşandığını söyleyebiliriz. Başka bir deyişle bu çalışmanın amacı Sivas ilinde kamuda görev yapan öğretmenlerin toplumsal gelişmelere bağlı olarak öğretmenlik mesleki statülerine ilişkin değişimleri ve bu değişim nedenlerini öğretmen-yurttaş gözüyle ortaya çıkarmak olmuştur.

Öğretmenlik meslek statüsüne etki eden faktörleri ortaya koymak, bu faktörlerin niteliğini, yönünü ve değişime olan etkisini ölçmek bu çalışmanın temel yaklaşımıdır. Dolayısıyla bu araştırmanın konusu Sivas ilinde kamuda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin mevcut durumunu ve statüsünü öğretmenlerin ve vatandaşların gözünden değerlendirerek, eğitim sistemimizin önemli aktörü olan öğretmenlerin statüsü hakkında bilgi edinmektir. Bu anlamda; öğretmen ve öğretmenlik mesleğinin değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem, öğretmenlik mesleğini etkileyen hususların yanı sıra öğretmenlik meslek statüsündeki değişim ele alınarak incelenmiştir. Bu araştırma, teknik ve mali imkânsızlıklar açısından Türkiye evreninde uygulanması mümkün olmadığından Sivas ilinde bulunan temel eğitim ve

orta ğretim kurumlarında çalışan öğretmenler ve ilde yaşayan vatandaşlardan oluşturulan örneklem grubuna uygulanmıştır.

Çalışma ncesi genel gözlem: Öğretmenlik meslek statüsünün süreç içerisinde değişime uğradığı, öğretmenler daha önceden kamusal/toplumcu bir misyona sahipken günümüzde bu durum sınava dayalı/teknisyen bir modele evrilmesi olmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın temel varsayımı ve alt varsayımları oluşturulmuş, nicel veri toplama teknikleri ile çalışmanın varsayımları değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel ve alt varsayımlarını test etmek amacıyla yapılan alan araştırmasında elde edilen nicel veriler istatistiksel analizlere tabi tutulmuş, buradan hareketle çalışmanın temel varsayımı ve alt varsayımları sınanmış ve bu veriler yorumlanmıştır.

Bu alışma da nicel araştırma yöntemi kullanılmış, çalışma iki aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada, araştırma aracı olarak kullanılan anket formu, açıklayıcı bir nyazı, sosyo-demografik özellikleri ölçen kişisel bilgi formu, “ğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Alėı leği” ve hazırlamış olduğumuz 36 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan anketi  bölümde incelemek mümkündür. Anketin birinci bölümü katılımcıların demografik özelliklerine yönelik cinsiyet, medeni durum, ocuk sahibi olma durumu, kıdem, yaş, öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, branş, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumu ve çalıştığı statü gibi demografik sorulardan oluşmaktadır. Akabinde ğretmenlik mesleğinin değeri, öğretmenlik mesleğine verilen önem ve öğretmenlik mesleğini etkileyen hususları içine alan sorular “ğretmenlik Meslek Statüsüne Yönelik Alėı leği” ğretmenlere uygulanmıştır. Daha sonra öğretmenlik mesleğinin dönüşümünü konu alan 36 sorudan oluşan anket sorularının yanıtları alınmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise öğretmenlik mesleğinin dönüşümüne dönük 31 sorudan oluşan anket formu oluşturulmuştur. Anket formu, Sivas ilinde yaşayan vatandaşlara sorulmuştur. Anketin ilk aşaması kişisel bilgileri içine alan başka bir deyişle sosyo-demografik özellikleri ölçen sorulardan meydana gelmiştir. Bunlar yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve doğum yeri gibi sorulardan oluşmaktadır. Yine ğretmenlik mesleğinin durumu ve öğretmenlik mesleğinin süreç içerisindeki değişim-dönüşümü konusunda, ğretmen-vatandaş

görüşlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı eğer bu konuda bir farklılık varsa bu durumun anlamlı olup olmadığı **Ki kare testi** ile açığa çıkartılmaya çalışılmıştır. Öğretmen ve vatandaşın, “Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümüne” ilişkin 7(yedi) sorudan oluşan ortak sorulara verdiği ifadeler yorumlanmıştır.

Çalışmada elde edilen veriler ışığında “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeğine” ilişkin ortalama ve standart sapmaya ilişkin alt boyut değerlerine bakıldığında, 1. Alt boyut “Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri” ifadelerindeki dağılımında “Öğretmenler olmadan toplumun gelişmesi mümkün değildir.” ($O=4,46\pm0,84$ ile) en yüksek ortalamaya sahipken, “Öğretmenlik diğer mesleklere göre daha saygındır.” ($O=3,10\pm1,23$ ile) en düşük ortalamaya sahiptir. 2. Alt boyut “Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem” ifadelerindeki dağılımında ise “Öğretmenlik mesleği daha yüksek maaşı hak eder.” ($O=4,48\pm0,77$ ile) en yüksek ortalamaya sahipken, “Öğretmenliğin sosyal hakları (dinlenme tesisleri, öğretmen evleri, lokaller, toplu taşıma vb.) iyi düzeydedir.” ($O=2,27\pm1,07$ ile) en düşük ortalama çıkmıştır. 3. Alt boyutta ise “Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar” ifadelerindeki dağılımında “Öğretmenlik uzmanlık gerektiren bir meslektir.” ($O=4,43\pm0,74$ ile) en yüksek ortalamaya sahipken, “Öğretmenlerin nakil ve atamaları sistemli değildir.” ($O=3,66\pm1,17$ ile) en düşük ortalama çıkmıştır.

Öğretmenlik meslek statüsünün dönüşümüne ilişkin görüşlerde, öğretmen ifadelerindeki dağılıma bakıldığında, “Yetkili sendikaların; idari ve bürokratik görevlendirmeler yapılırken kendi üyelerine öncelik tanınması öğretmenlik mesleğine zarar verir.” ($O=4,40\pm0,91$ ile) en yüksek ortalamaya sahipken, “Geçmişe oranla öğrenciler öğretmenlerine karşı saygılı davranmaktadır.” ($O=1,96\pm0,95$ ile) en düşük ortalamaya sahiptir. Vatandaşa ait ifade dağılımına bakıldığı zaman “Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?” ($O=4,43\pm0,89$ ile) en yüksek ortalama çıkarken, “Öğretmenlikte iş bulma kolaylığı bu mesleği tercih etme nedenidir, görüşüne katılır mısınız?” ($O=2,62\pm1,23$ ile) en düşük ortalamaya sahip olduğunu söylemek gerekir.

Araştırmada, branşı sınıf öğretmeni olan katılımcıların öğretmen ve öğretmenlik mesleğinin değeri puanlarının, branşı okul öncesi olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. (Tablo 87). Aslında sınıf öğretmenliği, toplum nezdinde toplumsal temelli olarak algılandığını, Cumhuriyet Dönemi ve sonrasında toplumu dönüştürmesi açısından önemli bir görevi yerine getirdiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla öğretmenin ve öğretmenlik meslek değerinde, sınıf öğretmenliği branşının diğer branşlara göre puanın yüksek olması toplumsal temelli bir yönünün olduğunu göstermektedir. Dikkat edilirse temel eğitime konu olan branşın (sınıf öğretmenleri) “öğretmenin ve öğretmenlik meslek değeri” konusunda diğer branşlara göre daha fazla anlam yükledikleri, başka bir anlatımla bu branşa sahip öğretmenler; mesleklerini saygın, maddi değerle ölçülmez, kültür düzeyi yüksek ve topluma örnek insanlar olarak görmektedirler. Bu konuda Ünsal (2021), Taşdemir & Ünişen (2020) ve Tedmem (2014)’in yapmış oldukları çalışmalarda, sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının branş öğretmenlerine göre daha olumlu olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla bu veriler araştırma sonuçları ile örtüştüğünü belirtmek gerekir.

Araştırmada, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen katılımcıların öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değeri ve öğretmenlik mesleğine verilen önem puanlarının, isteyerek seçmeyen katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. (Tablo 87). Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen öğretmenlerin; öğretmenlik mesleğinin toplumda sevilen bir meslek olduğunu, devletin öğretmenlik mesleğine önem verdiğine ve çocuklarının öğretmen olmasını istediklerini belirterek öğretmenlik mesleğine verilen önemi ortaya koymuşlardır. Yine öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini güvenilir, saygın, manevi doyum sağlayan ve kendilerine uygun bir meslek olarak görmüş, öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin değerini ortaya koymuşlardır. Tüm kaya& Uştu (2016), Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumunun, mesleki bağlılığı arttırdığını ve mesleğine karşı olumlu tutum geliştirdiğini, fakat tesadüfi, ailesinin baskısı ya da zorunlu olarak mesleği tercih edenlerin mesleğe karşı bağlılıklarının zayıf olduğu ve olumlu tutum geliştiremediklerini belirtmişlerdir. Bu bulguların araştırma verileri ile örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Çalışmada, katılımcıların medeni durumlarına göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Tablo 87). Bekâr katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, evli katılımcılara göre daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bu konuda bekâr öğretmenler, kişisel özelliklerin öğretmenliğin statüsünü etkilediğini, öğretmenliğin uzmanlık gerektiren bir meslek olduğunu ve iyi yetişmeyen öğretmenler mesleğin saygınlığını düşürdüğünü düşünmektedirler. Yurdakul, vd,'ne (2016) göre ise mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine olan bakışı, çalışma süresi uzadıkça başka bir anlatımla kıdem yılı arttıkça öğretmenlik mesleğine olan saygınlığı azaldığını belirtmişlerdir. Taşdemir&Ünişen'e (2020) göre medeni durumun öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna varmışlardır.

Araştırmada, katılımcıların kıdemlerine göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir (Tablo 87). Kıdemi 0-10 yıl ve 11-20 yıl olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, kıdemi 21-30 yıl olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenler; kişisel özellikler, mesleki bilgi ve beceriler, nakil ve atamalar, mesleki tutum ve mesleğin saygınlığı gibi değerlere ilişkin, kıdemi 0-20 yıl olanların 21-30 yıl olanlara göre farklı baktıkları görülmektedir. Bu bağlamda araştırmada, çalışma süresi düşük olanların mesleğe olan bakışı daha olumsuz iken kıdem yılı arttıkça mesleğe olan bağlılığını arttığını görmekteyiz. Tedmem (2014) verileri, araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Fakat Karabay (2023) ve Yurdakul vd. (2016)'in verileri, kıdem yılı arttıkça katılımcıların mesleğe ilişkin algılarının da değiştiğini, mesleğin toplumsal statüsünün zayıfladığını ve bu yönüyle öğretmenlik mesleğine yönelik olumsuz bir algı oluştuğunu belirtmişlerdir.

Araştırmada, katılımcıların yaşlarına göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Tablo 87). Yaşı 21-30 olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, yaşı 31-40, 41-50 ve 51 ve üzeri olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmen atamalarındaki olumsuzlukların mesleğin saygınlığını düşürdüğünü, her üniversite mezununa pedagojik formasyon verilmesi,

başarılı öğrencilerin öğretmenliği tercih etmemeleri ve öğretmenlerin etik dışı davranışları öğretmenlik mesleğini olumsuz etkileyen hususlar olarak kabul edilmektedir. Aslında yaş ile meslekteki kıdem arasında bir ilişki olduğunu söylemek gerekir. Dikkat edilirse meslekteki yaş arttıkça öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlarla ilgili puanların düştüğünü, yaş küçüldükçe mesleği etkileyen hususlar puanının arttığına şahit oluyoruz. Bu konu ile ilgili kıdemde yer alan bilginin yaş için de geçerli olduğunu söylemek gerekir.

Araştırmada, katılımcıların gelir düzeylerine göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Tablo 87). Gelir düzeyi 10-20 bin olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, 21-30 bin ve 31 bin ve üzeri olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlik meslek statüsünü belirleyen en önemli değerin gelir düzeyi olduğunu söylemek gerekir. Öğretmenlerin düşük ücrete çalışmaları ya da çalıştırılmaları öğretmenlik mesleğini belirleyen hususları etkilemekte, mesleki statü, mesleki saygınlık ve mesleğin geleceğini olumsuz etkilenmektedir. Bu konuda Ünsal (2018), Aydın, vd (2018), Bozbayındır (2019) ve Cantürk (2021)'ün elde ettikleri veriler ile araştırma bulguları örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Araştırmada, katılımcıların öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumuna göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar ve ölçek geneli puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Tablo 87). Kişisel özellikler, bilgi ve beceri durumu, bireyin tutumu, mesleği sadece maddi boyutta değerlendirmeme, bireyin kültür düzeyi, örnek tavrı ve güvenilir olma gibi özellikler öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar arasındadır. Bu özelliklere sahip birinin öğretmenlik mesleğini tercih etmesi başarılı bir meslek yaşamını da ortaya çıkarabileceği söylenebilir. Nalçacı ve Sökmen'e (2016) göre öğretmenlik meslek seçiminde bilinçli bir tutum var ise ya da herhangi bir etki olmadan öğretmenlik mesleği seçiliyor ise meslekte başarılı olma durumun yükseldiği söylemişlerdir. Öğretmelik mesleğini sevmeme ya da sadece bir iş olsun diye yapılan öğretmenlik, mesleki bağlılığı zayıflattığı gibi aynı zamanda meslekte başarısız olma durumunu da arttırmaktadır. Kılıç (2022)'ın, verileri çalışma bulgularını desteklediğini söylemek gerekir.

Araştırmada, katılımcıların çalışılan statüye göre öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Tablo 87). Çalışılan statüsü ücretli öğretmen olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini etkileyen hususlar puanlarının, çalışılan statü başöğretmen, uzman öğretmen ve öğretmen olan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ücretli öğretmenler, diğer pozisyonda çalışan öğretmenlerden çok olumsuz koşullarda çalışmaktadır. Ücretli öğretmenlik; iş güvencesinin olmadığı, demokratik ve özlük haklarının yetersiz olduğu, aldığı ücretin asgari ücretin çok altında kaldığı ve okul yönetimi tarafından her türlü işe koşturulan bir uygulama biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda ücretli öğretmenlik, MEB'in öğretmen atamalarındaki sistemsizliği, yeteri kadar atama kontenjanının ayrılmaması ve herkese verilen pedagojik formasyon gibi uygulamaların sonucu olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu konuda Gözler & Konca (2021), Doğan & Aydın'a (2023), göre ücretli öğretmenlik metaforik olarak “emek sömürüsü ve ucuz iş gücü” olarak değerlendirilmiş, yine öğretmen ve öğretmen adayları bu uygulamanın öğretmenlik mesleğinin toplum nezdinde saygınlığını düşürdüğünü belirtmişlerdir. Ayrıca bu çalışmaların verileri, araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Araştırma sürecinde katılımcı öğretmenlerin, öğretmenlerin meslek statüsüne yönelik algılarının cinsiyet, öğrenim durumu ve çocuk sahibi olma gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (Tablo 87). Araştırma sonuçları her ne kadar cinsiyet ile öğretmenlik meslek statüsü arasında anlamlı bir ilişki ortaya koymasa da öğretmenlik mesleği kadınların lehine geliştiğini görmekteyiz. Erginer & Saklan (2020), cinsiyet dengesi açısından mesleğin kadınsılaşması, toplumsal cinsiyet rollerine uygun düşmesi ile ilgili olabilir. Yine öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve itibarının her geçen gün düşmesi erkeklerin bu mesleği tercih dışına ittiği de düşünülebilir. Şensoy ve Köse (2023), tarafından yapılan çalışmada öğrenim durumu değişkenine göre öğretmenlik mesleği üzerinde anlamlı bir farklılık görülmediğini belirtmek gerekir. Günümüzde öğretmen olmak için dört yıllık fakülte bitirilmesi şartı vardır. Yüksek lisans ya da doktora yapmanın öğretmenlik mesleğine hiçbir katkısı yoktur. Bu anlamda eğitim durumu, mesleğin hem ekonomik hem de özlük açısından herhangi bir katkısının olmadığını söyleyebiliriz. Yine Kıyak (2022), tarafından gerçekleştirilen araştırma verilerinde

cinsiyet, yaş, ve çocuk sahibi olma değişkenlerinin öğretmenlik meslek statüsü algılarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ve bu durumun araştırma bulguları ile örtüştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Araştırmada, öğretmenlik mesleğinin orta tabakada yer almasında cinsiyet, gelir düzeyi ve çalışılan statünün anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir. (Tablo 88). Katılımcıların demografik özellikleri ile “Öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.” ifadesine verilen cevap arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların cinsiyet, gelir düzeyi ve çalışılan statü ile “Öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Aslında çalışanın geliri ile tabakalaşma arasında bir bağ olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü kişinin geliri ile bireyin yaşamı ve statüsü üzerinde doğrudan etkili olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla tabakalaşma ya da sınıf bir toplumda üretim sürecinde ya da ilişkilerinde belirli ve benzer rol alan ve benzer ilişkileri yaşayan insanlar topluluğu katmanları meydana getirirler (Özkalp 1994: 260). Fakat ilginçtir ki ülkemizde öğretmenler yoksulluk sınırının altında maaş almaları ve gelirlerinin de kariyer basamaklarına göre şekillendiğini düşündüğümüzde, gelirin tabakalaşma sistemi üzerinde etkisinin olmadığını görmekteyiz. Yine son yıllarda yapılan araştırmalar gösteriyor ki öğretmenlik mesleği sayısal olarak kadınların lehine doğru gelişmektedir. OECD ülkeleri genelinde kadın öğretmenlerin oranı 2005 yılında % 61 iken, 2010’da % 65’e; 2014’te ise % 68’e kadar çıkmıştır (OECD 2017). Dolayısıyla öğretmenlik mesleği kadınsılaşma süreci yaşadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Erkeklerin öğretmenlik mesleğinden uzaklaşması konusunda, Erginer&Saklan (2020) şunları söylemektedir. Öğretmenlik mesleğinin süreç içerisinde yaşadığı bir takım olumsuzluklar; mesleğin saygınlığı ve itibarının düşmesi, atanma problemleri ve ücretinin düşük olmasından kaynaklı olarak erkeklerin bu mesleği tercih etmediklerini belirtmişleridir. Öğretmenlik mesleğini, kadınların daha fazla tercih etmelerinin en büyük nedeni toplumsal cinsiyet rollerine uygun düşmesi ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bu mesleği erkeklerden daha çok kadınlar tercih ettiğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla cinsiyet değişkeni; toplumsal saygınlığı düşük, ücreti yetersiz ve kariyer motivasyonu olmayan mesleği kadına uygun görürken, erkeğe ise kariyeri olan,

toplumsal saygınlığı yüksek ve ücreti dolgun olan bir mesleği uygun görmektedir. Fakat araştırma gelir, cinsiyet ve çalışılan statünün tabakakalaşma üzerinde anlamlı ilişkisinin bulunmadığını söylemektedir.

Öğretmenlerin ve vatandaşların süreç içerisinde öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düştüğüne ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 90). Özellikle 1980’li yıllardan itibaren uygulamaya konulan neo-liberal politikalar toplumu dönüştürmeye çalışırken, genelde meslekler özelde ise öğretmenlik mesleği bu dönüşümden nasibini almıştır. Çünkü neo-liberal politikalar kamusal alanının piyasa mantığına göre şekillenmesini istemektedir. Nitelikli eğitim parası olan ve bunun bedelini ödeyen herkesin yararlanabileceği bir alan olarak görmektedir. Dolayısıyla hem öğretmen hem de yurttaş uygulanan politikalar sonucu öğretmenlik mesleğinin süreç içerisinde saygınlığının düştüğünü görmektedir. Bu konuda öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düşme nedenleri ile ilgili şunlar söylenebilir. Bir öğretmenin başarılı olup olmadığını öğrencinin merkezi sınavlar da aldığı puanla ölçülmesi, ekonomik ve özlük haklarının gün geçtikçe düşmesi, öğretmene nitelikten çok niceliksel olarak bakılması, velinin öğretmenler üzerindeki baskısı ve olumsuz tutumu, sürekli tatil yapılıyor algısı, öğretmenin yaptığı işi değersizleştirme (herkesin yapabileceği bir iş olarak görme), siyasilerin ve bürokratların öğretmenlik mesleğine karşı olumsuz söylemleri ve öğrencilere ölçsüz verilen destek (müşteri memnuniyeti) gibi söylem ve uygulamalar, öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşürmektedir. Bu konuda Tedmem (2014), Erzen & Özçağan (2018), Kıran vd (2019), Bayar vd (2020)’nin görüşleri ile örtüşmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin dönüşümüne etki eden faktörlerin başında, mesleğin özerkliğini ortadan kaldıran uygulamalar, farklı statüde çalıştırılan öğretmenler, sınavların öğretmenler üzerine etkisi, yoksullaşmanın meslek üzerindeki etkisi ve sistemsiz öğretmen alımları gibi uygulamalar sadece mesleği dönüştürmemiş, aynı zamanda öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşürmüştür.

Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 91). Öğretmenlik mesleğinin kutsal olduğuna dair vatandaşın öğretmenlere nazaran daha olumlu baktığını söyleyebiliriz. Bunun nedeni olarak öğretmenlik mesleğini,

peygamberlik makamı ile ilişkilendirmeleri başka bir deyişle Hz. Muhammedi Müslümanların ilk öğretmeni olarak kabul etmeleridir. Yine cumhuriyet tarihinde cumhuriyet fikrine uygun yurttaş inşa etme görevi öğretmenlere verilmiştir. Bu bağlamda öğretmenlik mesleğine yüklenen kutsiyet fikri dinsel, tarihsel ve kültürel kodlarımızda bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu konu Tablo 23'te öğretmen görüşleri bölümünde ve Tablo 57'de vatandaş görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Öğretmenlik mesleğinin hem yurttaş hem de öğretmen cephesinde kutsal bir meslek sayılmasında tarihsel, toplumsal ve kültürel değerlerin etkisiyle oluştuğunu söylemek gerekir. Hz. Muhammed'in *"Ben ancak bir öğretmen olarak gönderildim"*, Hz. Ali'nin *"Bana bir harf öğretinin kırk yıl kölesi olurum"*, M. Kemal Atatürk'ün *"Öğretmenler! Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister"* gibi hadis, söylem ve özdeyişler öğretmenlik mesleğini önemli ve ayrıcalıklı bir yere koymaktadır. Yine cumhuriyetin kurulması ve inşası sürecinde, özellikle Köy Enstitüleri öğretmenlerinin kırsal yaşamı kalkındırma ve köylüyü kendine yeter hale getirme görevi, idealist-toplumcu öğretmen modeli ile mümkün olmuştur. Böylelikle çok yönlü öğretmen modeli, öğretmenlik mesleğine saygınlık, rol model olma ve statüsü yüksek bir meslek haline gelmesini sağlamıştır.

Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 92). Öğretmenlerin % 86.7'sinin, vatandaşların ise % 53.9'unun "Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne katılır mısınız?" ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Yine burada öğretmenlik meslek statüsünün toplum nezdinde düştüğüne dönük, öğretmen-vatandaş görüşlerinin birbirine yakın olduğu hatta öğretmenlerin bu konuda daha fazla olumsuz düşündüklerini görmekteyiz. Neo-liberal politikaların etkisiyle öğretmenlik mesleğinin itibarı ve saygınlığında bir düşüşün söz konusu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü neo-liberal politikalar kamusal alana ilişkin ne var ise bunlara savaş açmış durumdadır. Dolayısıyla süreç içerisinde mesleklerin iş güvencesi ortadan kalkmış, geçici ve yarı zamanlı çalışma modeli merkeze konmuştur. Öğretmenlik mesleğinin statüsünün düşmesinde küresel çapta uygulanan bu politikaların etkisinin çok büyük olduğunu söylemek gerekir.

Öğretmenlik meslek statüsünün düşmesinde etkili olan faktörlerin başında; ihtiyacın çok üstünde eğitim fakültesi açılması ve öğretmenliğe kaynaklık etmeyen fakülte öğrencilerine pedagojik formasyon sertifikasının verilmesi, aynı işi yapan öğretmenleri kariyer basmaklarına bölerek (ücretli, sözleşmeli, normal, uzman ve baş öğretmen) farklı ücret ve özlük hakları oluşturmaları, öğretmenlerin yoksulluk sınırının altında ücret almaları ve ikinci bir iş ile uğraşmaları, bazı öğretmenlerin meslek etiğine uymaması başka bir deyişle öğretmenden kaynaklı olumsuz tutum ve davranışlar, öğretmenin rolünü çocukları sınava hazırlayan teknisyene indirgemeleri gibi faktörler öğretmenlik meslek statüsünü aşağıya çekmektedir. Özellikle öğretmen maaşlarının düşüklüğü, öğretmen aday sayısının fazla olması, öğretmen yetiştiren fakültelerin sağlıklı kriterlere sahip olmaması, alan dışı verilen pedagojik formasyon, öğrenci velisi tarafından uygulanan şiddet gibi bir takım uygulamaların da öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkilediğini söylemeliyiz. Sunar’a (2020) göre öğretmenlik mesleği, cumhuriyet tarihi boyunca bilgi ve değer taşıyıcısı bir görevi üstlenmesine karşın günümüzde bu meslek gelir ve çalışma şartları bakımından ciddi erozyona uğramıştır. Dolayısıyla mesleklerin itibar ve puan sıralamasında öğretmenlik mesleği 2015 yılında 4. sıradayken 2020 yılında 10 sıra gerileyerek 14. sıraya inmiştir. Karaman’a (2008), Ünsal(2018), Sunar(2020) ve Karabay (2023), bulguları araştırma verileri ile örtüşmektedir. Bu konu Tablo 26’da öğretmen görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 93) Öğretmenlerin % 84.1’inin, vatandaşların ise % 29.1’inin “Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Bu konuda öğretmen ve vatandaş görüşlerinin ayrıştığını da görmekteyiz. Öğretmenlerin yoksulluk sınırının altında ücret almaları², farklı statüde çalışan öğretmenlerin aynı işi yapmalarına rağmen ücretlerinin farklı olması ve öğretmenlik mesleğinin dışında ikinci bir iş ile meşgul olmaları öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiğini göstermektedir. Yine öğretmenler ekonomik sıkıntılarını hafifletmek için pansiyon nöbetleri, hafta sonu

² - Türk-İş Mart 2025 Açlık sınırı 23,635 TL, Yoksulluk Sınırı ise 76,922 TL’dir. Öğretmen maaşları; öğretmen 50.000 TL, uzman öğretmen 55,000 TL, başöğretmen 60.000 TL’dir. Ücretli öğretmenler girdikleri ders saatine göre ücret almaktadırlar.

kursları, destekleme ve yetiştirme kursları almaktadırlar. Bu konu ile ilgili Ünsal, 2018; Bozbayındır, 2019; Pişkin ve Parlar, 2021; bulguları araştırma verileri ile örtüşmektedir. Bu konu Tablo 27’de öğretmen görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Vatandaşlar ise öğretmenlerin ekonomik zorluk çekmediğini düşünmektedirler. Bilindiği gibi Sivas ilinin ekonomisi sanayi dışı, tarım ve hayvancılığa dayalı bir kenttir. Aynı zamanda göç veren bir il pozisyonundadır. Dolayısıyla devlet memurlarının gelirinin görece Sivas’ta yaşayan insanlara göre daha iyi olduğu söylenebilir. Fakat toplumun genelinde öğretmenlere dönük “az çalışıyorlar”, “yatarak para kazanıyorlar”, “çok tatilleri var” gibi söylemler öğretmenlerin maaşlarını hak etmediğini daha az ücret verilmesi konusunda bir görüş oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu konu tablo 64’te vatandaş görüşleri bölümünde değerlendirilmiştir.

Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir görüşün ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 94). Öğretmenlerin % 74.1’inin, vatandaşların ise % 34.3’ünün “Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Öğretmenler mesleki yaşamları boyunca birçok sorunla karşılaşmakta ve yaşamaktadırlar. Bunların başında ekonomik zorluklar, norm fazlası öğretmenlerin isteği dışında (resen) atanmaları, farklı statüde çalıştırılan öğretmenler, siyasetçi ve bürokratların olumsuz açıklamaları, idarenin mobbing düzeyindeki baskıları ve CİMER’e (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) yapılan asılsız şikâyetler öğretmeni yormaktadır. Yine hiçbir kritere bağlı olmadan, proje okullarına yapılan öğretmen atamaları, öğretmenler arasında ayrışmaya ve idareye karşı güvensizliğe neden olmaktadır. Öğretmene karşı uygulanan şiddet ve bu şiddeti uygulayan kişilerin adli makamlarca serbest bırakılması öğretmenin adalete karşı güven duygusunu zedelediğini söyleyebiliriz. Fakat son süreçte öğretmene karşı uygulanan şiddetin artması ve kamuoyunda yükselen tepkiler sonucu MEB, 7528 sayılı ÖMK’na eğitim çalışanlarını şiddetten korumak için ek düzenleme yapmış, şiddet uygulayan kişilere uygulanan cezaları yarı oranında arttırmıştır. Yine de öğretmenlerin yaşamış olduğu birçok sorunun kaynağında devletin öğretmene yeteri kadar değer vermediğini göstermektedir. Dolayısıyla öğretmenler bu sorunların çözümü konusunda gerekli

desteği bakanlık düzeyinde görmediğini düşünmektedirler. İş & Atış(2024), verileri araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Bu konu Tablo 30’da öğretmen görüşleri bölümünde değerlendirilmiştir.

Fakat vatandaş ise devletin öğretmenlere destek verdiğini düşünmektedir. Özellikle Türk toplumunda, devlet kutsiyet derecesinde önemsenmekte ve devletin vatandaş ya da çalışanını mağdur etmeyeceğini düşünmektedir. Hatta halk arasında devlet memuru olmak, birey için statü, saygınlık ve prestij açısından bir seviye olarak görülmektedir. Bu konu Tablo 72’de vatandaş görüşleri kısmında da verilmiştir.

Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 95). Öğretmenlerin % 22.7’sinin, vatandaşların ise % 40.4’ünün “Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir, görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiğini görülmektedir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığının gün geçtikçe düştüğü, alım gücünün yoksulluk sınırın altında olduğu, ücretli öğretmen uygulamaları, öğretmen alım kriterlerinin sürekli değişmesi, atanamayan öğretmen sayısının fazlalığı ve mesleki özerkliğın ortadan kalkması gibi uygulamalar öğretmenliği rol model olmaktan çıkarmıştır. Öğretmenlerin geçimlerini sağlamak için ikinci bir işte çalışmaları öğretmenin imgesine ciddi zarar verdiğini söylemek gerekir. Yine öğretmenlerin, öğretmenlik meslek etiğine uymama başka bir deyişle mesleği kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaları, siyaset yapma yasağı olmasına rağmen bir siyasi partinin temsilcisi gibi davranmaları, sendika bilinci ve kültürü olmadan sendikacılık adı altında kendi şahsi işlerini halletmeye çalışmaları ya da sendikayı rant alanı olarak görmeleri sonucu öğretmenin örnek insan olma imgesi zarar görmüştür. Dolayısıyla bu ve buna benzer uygulamalar, öğretmenlik meslek statüsünü düşürdüğünü ve rol model olma, örnek insan olma misyonuna zarar verdiğini söylenebilir. Demir ve Köse (2016)’ verilerinin araştırma bulguları ile örtüşüğünü söylemek gerekir. Bu konu Tablo 37’de öğretmen görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Vatandaşın ise öğretmenlik mesleğinin rol model olması konusunda, öğretmenlerden görece daha olumlu baktıkları fakat onların da öğretmenlik

mesleğinin itibarı ve saygınlığının süreç içerisinde düştüğünün ve bu durumun mesleğin geleceğini ve cazibesini süreç içerisinde azalttığının farkındadırlar. Bilindiği gibi daha önceden kırsal bölgede insanlara rehberlik eden, onların kalkınmasına yardımcı olan cumhuriyet öğretmeniydi. Dolayısıyla öğretmenlerin rol model olmasının kırsal bölgede bir karşılığı vardı. Özellikle kadın öğretmenlerin kız çocukları üzerinde ciddi bir etkisinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat toplumsal yapının değişmesine bağlı olarak özellikle gençleri etkileyebilecek birçok rol modelin de çıktığını söylemeliyiz. İş insanları, bilim insanları, sanatçılar, sosyal medya fenomenleri ve kanat önderleri gibi birçok figür toplumu özellikle gençleri etkilemekte ve onları rol model kabul etmektedir. Bu bağlamda öğretmenlik mesleği hem kendi dinamiklerinin getirdiği hem de sosyal yapının değişimine bağlı olarak rol model olma imgesini kaybetmektedir. Bu konuya Tablo 74’te vatandaş görüşleri bölümünde değinilmiştir.

Günümüzde çocuklarımızın öğretmen olması için gayret gösteririm görüşüne ilişkin öğretmenlerin ve vatandaşların tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 96). Öğretmenlerin % 24.5’inin, vatandaşların ise % 52.6’sının “Günümüzde çocuklarımızın öğretmen olması için gayret gösteririm, görüşüne katılır mısınız?” ifadesine katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve sorunların bir türlü çözülememesinden kaynaklı olarak çocuklarımızın öğretmen olmasını istememektedirler. Özellikle atanamayan öğretmen sayısının fazlalığı aynı zamanda öğretmen atamalarında uygulanan mülakatlar ve buna dair yaşanan zorluklar, öğretmen maaşlarının yoksulluk sınırının altında kalması, öğretmenlerin iş ve işlemlerine velilerin müdahil olması, öğretmen özerkliğinin ortadan kalkması ve öğretmenlerin başarısı sınavlarla ölçülmesi gibi uygulamalar öğretmenlerin çocuklarına bu mesleği tercih ettirmemesine ya da kararsız kalmalarına neden olmaktadır. Hepsinden önemlisi öğretmenler, mesleğin saygınlığının zamanla düştüğünü deneyimlediklerinden dolayı mesleğin geleceğini iyi görmemektedirler. Dolayısıyla mesleğin saygınlığı, itibarı ve geleceği konusunda ciddi endişeler taşıyan öğretmenler çocuklarımızın öğretmen olmasına sıcak bakmadığını söyleyebiliriz. Eğitim-İş sendikasının 24 Kasım 2024 tarihinde yayımlanmış olduğu rapor ve Yurdakul vd (2016) verileri araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Bu konuya Tablo 34’te öğretmen görüşleri bölümünde verilmiştir.

Vatandaşın ise bu konuda farklı düşündüğünü, çocuklarının öğretmen olması konusunda öğretmenlere nazaran daha sıcak baktığı söylenebilir. Çünkü vatandaş öğretmenlik mesleğini rahat bir meslek olarak gördüğü, tatilinin çok olduğu, mesleği iş garantisi kapsamında değerlendirdiği ve hepsinden önemlisi devlet memurluğu şemsiyesi altında olduğunu düşünmektedirler. Bilindiği gibi Türk toplumunda devlet memurluğu sınıflar arası geçişi sağlayan ya da bu hareketliliği hızlandıran bir yönün olduğunu söylemek gerekir. Başka bir anlatımla Türk toplumu, Batı'nın yaşamış olduğu sanayi devrimini yaşamamış ve toplumsal formasyonu sınıflar arası çatışmaya göre şekillenmemiş bir toplumdur. Dolayısıyla yurttaşların, sınıflar arası geçişi devlet kadrolarına girerek statüsünü, prestijini, saygınlığını ve gelecek garantisini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bundan dolayı yurttaşlar, çocuklarının öğretmen olmasını istemektedir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz; öğretmenlik mesleği içeriğini toplumsal ilişkilerden aldığını ve toplumsal ilişkilerin değişimine bağlı olarak öğretmenlik mesleğinin değiştiğini söyleyebiliriz. Öğretmenlik mesleğinin kurumsallaşma süreci ulus devlet modelinin ve sanayi devriminin etkisiyle oluştuğunu, özellikle sanayi devriminin getirmiş olduğu yeni üretim-tüketim tarzı, eğitimi zorunlu ve kitlesel bir hale sokmasıyla mümkün olmuştur. Bu dönem de toplumsal, tarihsel ve ekonomik gerçeklik öğretmenlik mesleğinin saygınlığını desteklemiştir. Fakat daha sonra neo-liberal politikaların uygulanmasıyla birlikte kamusal alana ilişkin ne var ise piyasa koşullarına göre dizayn edilmeye çalışılmıştır. Bu durumda öğretmenlik mesleği de neo-liberal politikaların etkisiyle yeniden şekillenmiştir. Öğretmenlik mesleğinin temel görevleri öğrenciyi hayata hazırlama, toplumsal mirası gelecek kuşaklara aktarma ve nitelikli iş gücü yetirme işi, artık kar mantığına göre başka bir anlatımla piyasa koşullarına göre oluşmuştur.

Ülkemizde cumhuriyetin kurulması ile birlikte öğretmen yeni ulusun inşasında temel bir aktör olarak yerini almış, “modernist-idealist” bir yaklaşımla cumhuriyete uygun bireyler yetiştirmiştir. Daha sonra yaşanan toplumsal ve ekonomik koşulların etkisiyle başka bir anlatımla göç, kentleşme ve sanayileşme toplumsal ilişkilerin değişmesine neden olmuş ve bu değişimin sonucunda “ilerici öğretmen” modeli ortaya çıkmıştır. 1980 sonrası neo-liberal politikaların etkisiyle öğretmenlik anlayışı kamusal değerlerden uzaklaştırılarak piyasanın işleyişine

uygun, tek derdi öğrenciyi sınavlara hazırlayan “teknisyen öğretmen” rolünü almıştır. Öğretmenlik mesleğinde yaşanan bu durum ister istemez öğretmenlik meslek statüsünü de etkilemiştir. Öğretmenlik meslek statüsünü belirleyen temel faktörler; ücret, mesleğe giriş koşulları, çalışılan statü, öğretmenin özerkliği, öğretmenin niteliği ve öğretmen verilen değer gibi etmenlerden oluşur.

Araştırma bulguları göstermektedir ki öğretmenlik meslek statüsü süreç içerisinde düştüğü ve bu düşmesine neden olan en önemli faktörün öğretmenlerin aldığı ücretler olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin aldığı ücret yoksulluk sınırının altındadır, yine öğretmenlerin mesleğe alınma şartları sürekli değişmesi, mülakatlar ve atanamayan yüz binlerce öğretmen adayı mesleğin geleceğini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca farklı statüde çalıştırılan öğretmenler farklı demokratik ve özlük haklarına sahip olması mesleğin saygınlığına zarar vermektedir. Hele hele ücretli öğretmen uygulaması kamuoyunda “ücreti kölelik” olarak tanımlanmaktadır. Yine öğretmenlerin mesleki özerkliğinin yavaş yavaş ortadan kalktığına dönük kaygılar ve endişeler bu mesleğin saygınlığı ve prestijine gölge düşürmektedir.

Özetle öğretmenlik meslek statüsü toplumsal, tarihsel ve ekonomik gerçekliklere bağlı olarak dönüşmekte ve bu dönüşümün seyri toplumsal ilişkiler bağlamında belirlenmektedir.

Bu çalışmada elde ettiğimiz bulgular ışığında şu öneriler ön plana çıkmaktadır.

Öğretmenlik mesleği; toplumsal kalkınma, toplumun geleceği ve nitelikli insan yetiştirme konusunda önemli bir meslek alanı olduğunu söylemek gerekir. Bundan dolayı başta MEB, eğitim sendikaları, sivil toplum örgütleri ve dernekler bu bulgular ışığında öğretmenlik meslek statüsünün yükseltilmesine dönük gerekli katkı ve hassasiyet göstermeleri bu mesleğin geleceği için çok önemlidir.

- Milli Eğitim Bakanlığının, öğretmenlik mesleğinin özerkliğini arttırıcı tedbirler alması mesleğe değer katar. Başka bir deyişle öğretmenlik mesleğini memurluk ya da teknisyenlik olarak görmemeli, karar alma süreçlerine katılan ve mesleki çalışmalarında mesleğin gerekliliklerini yerine getirilmesinde öğretmene inisiyatif verilebilir.

- Öğretmenleri farklı statüde çalıştırılmaları öğretmenlik mesleğine, iş barışına zarar vermektedir. Özellikle ücretli öğretmen uygulaması öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşürmektedir. MEB ücretli öğretmenlik uygulamasını sonlandırarak öğretmenlik meslek statüsüne olumlu katkı sağlayabilir.
- MEB, öğretmenlerin aldıkları ücretleri yoksulluk sınırının üstüne çıkartarak, öğretmenlerin geçim sıkıntılarını hafifletmeli ve öğretmenlik mesleğin dışındaki işlerle uğraşmasını engelleyebilir.
- Öğretmenlik mesleğinin başarısı sınavlarla ölçülmemeli, öğretmenliği teknisyenliğe indirgeyen anlayışın yerine, öğrencin akademik, sosyal ve psikolojik gelişimini dikkate alan ve onları geleceğe hazırlayan bir meslek haline getirebilir.
- Öğretmen alımları daha sistemli ve düzenli bir çerçeveye oturturulmalıdır. Her fakülte öğretmenlik mesleğinin kaynağı olmamalı ve başarılı öğrencileri bu mesleği tercih etmeleri için teşvik edilebilir.
- MEB, tutum ve davranışları ile öğretmenlik mesleğine zarar veren aynı zamanda mesleki etik kurallarına uymayan öğretmenlere dönük etkin soruşturmalar yürüterek mesleğin itibarını arttırabilir.
- Eğitim-öğretim süreci kamusal bir niteliğe sahiptir. Kamusal alana ilişkin alınacak kararlarda toplumu merkeze koyan politikalara öncelik verilebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel Orhan, Tanrıverdi Haluk ve Özkan S. Döndü (2011), Mesleki Profesyonellik ve Bir Meslek Mensupları Olarak Hemşireler Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, *Yönetim Bilimler Dergisi*, Sayı:9, S.237-259.
- Akalın Şükrü Halûk, Toparlı Recep, Gözaydın Nevzat, Zülfikar Hamza, Argunşah Mustafa, Demir Nurettin, Tezcan Aksu Belgin ve Gültekin Beyza (Haz.) (2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Naciye (2011), Türkiye Kamu Eğitiminde Gizli Ticarileşme: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İşleyiş Biçimleri ve Eğitimi Ticarileştirme İşlevleri, *eğitim bilim toplum dergisi*, Cilt:9, Sayı:35.
- Akyüz, Yahya (2012), *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri*, Pegem Akademi, Ankara
- Akyüz, Yahya (2003), *Öğretmen Yetiştirme ve İstihdamı*, Eğitim Sen Yayınları, Ankara.
- Amin, Samir (2007), *V. Enternasyonal İçin*, (Çev. F. Başkaya), Maki Basın Yayın, Ankara
- Apple, W. Michael (2004), *Neoliberalizm ve Eğitim Politikaları Üzerine Eleştirel Yazılar*, (Çev. Fatma GÖK vd), Eğitim Sen Yayınları, Ankara.
- Aslan, Battal ve Topçu İ (2010), Politik Eğitimin Ortaya Çıkışı ve Uygulamaları, *e-international journal of educational resarch*, volume:1,issue:2, pp:17-34.
- Arslan Chat ve Uğurlu, C. Teyyar (2021) Öğretmenlerin Sendikal Örgütlenmeye İlişkin Tutumları ve Sendikal Örgütlenme Nedenleri, *Mustafa Kemal Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 7, s.240-262.
- Arı, Erkan (2015), Öğretmenlerin İş Doyumlarının Mesleki Tükenmişlik Üzerine Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle Araştırılması, *Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Cilt 8, Sayı 39, s.549-565.

- Atalay, A.Çay (2013), Mesleklerin İsmi Değiştirmek İmajlarını Değiştirmek İçin Yeterli Mi? (Sekreterlik Mesleği Örneği), *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Büro Yönetimi Özel Sayısı:1, S.223-234.
- Atmaca, Taner (2020), Öğretmenlerin Toplumsal Saygınlık ve İmajlarına Olumsuz Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi, *Yaşadıkça Eğitim*, Cilt:34-Sayı:1, S.152-167.
- Aydın, İnayet (2021), *Öğretmenlik Meslek Etiği ve Eğitimi*, MEB Yayınları, Ankara.
- Aydın, İnayet (1999), *Dünden Bugüne Öğretmenler (1965-2005)*. Eğitim Sen Yayınları, Araştırma Dizisi 2. Ankara.
- Aydın, İnayet (2015), *Eğitim ve Öğretimde Etik*, Pegem Akademi, Ankara.
- Aydın, Rafet; Canavar, Osman; Akkın, Arif (2018), Öğretmenlerin, Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenliğin Toplumsal Statüsüne İlişkin Görüşlerin Belirlenmesi, *21.Yüzyıl Eğitim ve Toplum*, Cilt. 7, Sayı 21, s.965-990.
- Aytaç, Ömer (2005), Modern Bürokratik Kurumlar ve Baskı Düzenleri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:15-Sayı:1, S.249-278.
- Bayar Adem ve Aytaç Ceyhan (2020), Velilerin Öğretmenlere Öğretmenlik Mesleğini Öğretmeye Çalışması, *International journal of social, humanities and administrative sciences*, Vol: 3, Issue:33, pp.1868-1872.
- Bayar Adem, Üstün Ahmet ve Zengin Arif (2020), Öğretmenlik Mesleğinin İtibarının Zaman İçerisindeki Değişimine Yönelik Eğitimcilerin Görüşleri, *Academic Social Resources Journal*, Vol:5, Issue:19, pp:646-657.
- Baykasoğlu Adil, Dereli Türkay, Sönmez Ali İhsan ve Yağcı Erdinç (2004), İmaj Yönetimi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1-Sayı:1, S. 1-18.
- Bekman, Müge (2022), Halkla İlişkiler Uygulamalarında Nicel Araştırma Yöntemi: İlişkisel Tarama Modeli, *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:6-Sayı:16, S.238-258.
- Beyst, Stefan (2010), W.J.T. Mitchell and the Image review of "Iconology: Images, text, ideology", University of Chicago Press, 1986'Picturetheory, Essays on

verbal and visual representation', University of Chicago Press, 1994.<http://d-sites.net/english/mitchell.html>

- Bilici, C. Sedef (2019), *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*, (Edit. H. Özmen, O. Karamustafaoğlu), Pegem Akademi, Ankara.
- Binbaşoğlu, Cavit (1995), *Türkiye’de Eğitim Bilimler Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Bozbayındır, Fatih (2019), Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Unsurların Öğretmen Görüşleri Temelinde İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.18, Sayı. 72, s. 2076-2104.
- Bozkurt, Emine ve Kutlu, Hayriye (2021), Öğretmenlik Mesleğinin İmajı: Toplumsal Algı, Mesleğin Doğası, Saygınlık ve Gelecekteki Durumuna İlişkin Deneyimler, *Uygulamada Eğitim ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s.114-142.
- Buchberger, F; Camos, B. P; Kallos, D; Stephenson, J (2000), Green Paper On Teacher Education In Europe, *High Quality Teacher Education for High Quality Education and Training*, ISBN 91-973904-0-2
- Büyüköztürk Şener Çakmak, ÇakmakKılıç Ebru, Akgün Erkan Özcan, Karadeniz Şirin ve Demirel Funda (2014), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Yayınları, Ankara
- Cantürk, Gökhan (2021), Öğretmenlerin Karşılaştıkları Ekonomik Sorunlar ve Maaş Artışı Talepleriyle İlgili Görüşleri: Twitter Analizi, *MM-Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (2), s. 202-223.
- Chan, Y.H. (2003), Biostatistics 101: a presentation. *Singapore medical journal*, 44(6), 280-285.
- Cirhinlioğlu, Z (1996), *Meslekler ve Sosyoloji*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- CUFF, E. C; Sharrock W.W; Francis, D.W (2015), *Sosyoloji Perspektifleri*, (Çev. Ü. Tatlıcan). Say Yayınları, Ankara.
- Çavdar, Tefik (1996), *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*, İmge Yayınları, Ankara.

- Çelik Zafer, Bozgeyikli Hasan ve Yurdakul Serkan (2020), *Eğitime Bakış 2020 İzleme ve Değerlendirme Raporu*, Eğitim- Bir-Sen Yayınları:113.
- Çetin, Abdullah ve Ünsal S (2019), Merkezi Sınavların Öğretmenler Üzerinde Sosyal Psikolojik Etkisi ve Öğretmenlerin Öğretim Programı Uygulamalarına Yansıması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), S.304-323.
- Çilliler, Yavuz (2016), Türk Siyasal Hayatında Devlet ve Hikmet-İ Hükümet Geleneği, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 13, Sayı 34, s.416-434.
- Demir, Mahmut (2011). İşgörenlerin Çalışma Yaşamı Kalitesi Algılamalarının İşte Kalma Niyeti ve İşe Devamsızlık ile İlişkisi, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3, s.453-464.
- Demir Ebru ve Köse Meliha. (2016), Öğretmenlerin Rol Modelliği Hakkında Öğretmen Görüşleri, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 53, s.38-57.
- Dinçkal Emel ve Başar M.Aydın (2019), Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Maruz Kaldıkları Veli Kaynaklı Yıldırma Davranışları, *IBAD Sosyal Bilgiler Dergisi*, Sayı: 5, s. 297-316.
- Doğan, Özcan (2018), *Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Öğretmenlik Meslek İmajı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi/
- Doğan İ.Halil ve Aydın Mesut (2023), Öğretmen Adaylarının Ücretli Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algıları, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), s.79-107.
- Doğan S, Demir S. Beşir ve Turan Nazar (2013), Ücretli Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirmesi, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/12 Fall 2013, p. 371-390.
- Eğilmez, Mahfi (2020), *Değişim Sürecinde Türkiye: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sosyo-Ekonomik Bir Değerlendirme*, Remzi Kitapevi, İstanbul.

- Eğitim İş (2022), Eğitim Çalışanlarının Sosyo Ekonomik Durumları Ve Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Görüşleri, Çalışma Raporu, Ankara.
- Erginer Aysun ve Saklan Emine (2020), Öğretmenlik Mesleğinin Bir Kadın Mesleğine Dönüşmesinin Yaratabileceği Sorunlara Yönelik Öğretmen Adaylarının Geliştirdikleri Çözüm Önerileri1, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 363- 393.
- Erdoğan, M.Yüksel (2014), Alo 147 Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) İletişim Merkezine Gelen Çağrıların Analizi ve Değerlendirilmesi, *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, s.43-55.
- Erkoç, N; Öztaban, A; Ulutaş, M; (2022), Sendikalı Olmak Ya Da Olmamak: Bir Durum Çalışması, *Journal of Qualitative Research in Education*, 34, 183-209.
- Erzen Zahir ve Erçağan Cevdet (2018), Öğretmen Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Saygınlığının İncelenmesi, *Journal İksad*, Vol.4, Issue 9, p.331-345.
- Ertürk, Esin (2018), *Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü*, Türkiye’de Eğitimin Neoliberal Dönüşümü, (Çev. Akın Demirci), Töz Yayınları, Ankara.
- Ezer, Feyzullah (2020), Menderes Dönemi Türkiye’nin Eğitim Politikaları (1950-1960), *Turkish Studies Historical Analysis*, DOI: 10.29228/ Turkish Studies.40317
- Fidan Nurettin ve Erdem Münire (1998), *Eğitim Giriş*, Alkım Yayınları, İstanbul.
- Gerger, Haluk (1998), *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikası*, Belge Yayınları, İstanbul.
- Gönç, Temmuz (2015), Türkiye’de Hemşirelik Mesleğinin Profesyonelleşmesi Sürecinde Gelişmeler ve Zorluklar: Sosyolojik bir Değerlendirme, “*iş, Güç*” *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt/Vol:17, Sayı 4, s.113-146.

- Gözler Alparslan ve Konca A.Sami (2021), Öğretmen Adaylarının Ücretli Öğretmenliğe Yönelik Algılarının İncelenmesi, *Ahi Bilge Eğitim Dergisi*, Cilt, 2, S, 1, s. 56-67.
- Gülmez, Mesut (2010), *Öğretmenlerin Statüsü Tavsiyesi (1966 ILO/UNESCO Ortak Belgesi)*, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, Ankara.
- Gümüşlü, Bedi (2005), *Cumhuriyet ve Öğretmen: Aydınlanma Politikası ve Öğretmen Kimliği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi/
- Gutek, L.Gerald (2001), *Eğitime İdeolojik ve Felsefi Yaklaşımlar*, (Çev.N. Kale), Ütopya Yayınları, Ankara.
- Güven, Ufuk ve Sezer, B.Bilal (2020), Velilerin Öğretmenler Üzerindeki Baskıların Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:21, S:3, S.1380-1398.
- İnce, Adem (2019) *Eğitim Sosyolojisi*, Bir Yayıncılık, İstanbul.
- İlhan, Süleyman (2008), Yeni Kapitalizm ve Meslek Olgusunun Değişen Anlamları Üzerine, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:21, S.313-328.
- İş Engin ve Atış Muhsin. (2024), Öğretmenlerin Karşılaştığı Güncel Sorunlar Ve Bu Sorunların Mesleki Performansları Üzerindeki Etkileri: Bir Nitel Araştırma, *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 72, s.489-522.
- Kaçmazoğlu, H. Bayram (2001), *Türk Sosyoloji Tarihine Giriş:Ön Koşullar*, Birey Yayınları, İstanbul.
- Kaçmazoğlu, H.Bayram (2003), *Türk Sosyoloji Tarihi II: Meşrutiyetten Cumhuriyete*, Anı Yayıncılık Ankara.
- Kara, Mevlüt (2016), Öğretmenlerin Sendikalara Üye Olmama Nedenleri Ve Sendikalardan Beklentileri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 4, S 22, s. 423-440.

- Karabay, Esra. (2023), Öğretmenlerin Meslek Statüsüne Yönelik Algılarının İncelenmesi, *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:117; pp:9241- 9249
- Karakaş, Mehmet (2003), Meslekler Sosyolojisi Açısından Türk Polisinin Mesleki Profili, *Afyon Kocatepe Üniversitesi*, Yayın No:55 S.1-146.
- Karaman, Nefise (2008), *Öğretmenlerin Mesleklerini Algılama Biçimleri ve Gelecekte Beklentileri Nelerdir?* (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Karasar, Niyazi (2009), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara
- Kaya, Zeynep. (2023), Metaverse Çağında Öğretmenlik Mesleğinin Geleceğini Düşünmek, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 9, s.295-321.
- Kemerlioğlu Eyüp, Kızılçelik Sezgin ve Gündüz Mustafa (1996), *Eğitim Sosyolojisi*, Saray Kitabevi, İzmir.
- Keskin, Derya (2012), *Bitmeyen Sınavlar Yaşanmayan Hayatlar: Eğitimde Paradigma Değişimi*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Keskin, Ümran (2022), Öğretmenlik Mesleğinin Feminizasyonunun Sosyal Adalet Liderliği Ve Olgunluk Kuramı Bağlamında İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 25-39.
- Kılıç, M.Yaşar (2022), Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Seçme Nedenleri, Beklentileri ve Öğretmenlik Programının Niteliğinin Artırılmasına Yönelik Görüşleri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt, 56, s. 35-65.
- Kınal, Ahmet (2022), İlkokul Öğretmenlerinin Okul İklimi Algısının Meslektaş Dayanışması ve Öğretmenlikten Haz Alma Açısından İncelenmesi: Şahinbey Örneği, *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2 s.60-75.
- Kıran, A. Begüm; Durmuş, Ebru; Sucu, N. Nur (2019), Öğretmenlik Mesleğinin İtibar Kaybı Nedenleri Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, s.8-13.

- Kıyak, Çiğdem (2022), Öğretmenlerin Mesleki Statü Algıları İle İşteki Mutlulukları Arasındaki İlişki, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi.
- Kızılçelik, Sezgin (1994), *Sosyoloji Teorileri-1*, Emre Yayınevi, Konya.
- Kızılçelik, Sezgin (1996), *Sosyoloji Teorileri-3*, Saray Kitabevi, İzmir.
- Kızılçelik Sezgin ve Erjem Yaşar (1996), *Açıklama Sosyoloji Sözlüğü*, Saray Kitabevi, İzmir.
- Kızıldaş, Umut (2018), *Eğitimde İktisadi Rasyonalite: Yükseköğretime Geçiş Sınavları Üzerine Bir Çözümleme*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara, Erişim Adresi: <https://dspace.ankara.edu.tr>.
- Kızıлтаş, Yusuf (2022), *Ana Haber Bülteni Öğretmenlere ve Öğretmen Adaylarına Yönelik*, Nobel Bilimsel Eserler, Ankara.
- Koç, H.Mehmet (2020), Zor Velilerle Baş Etme Stratejilerine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, *Trakya Eğitim Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, s.394-411.
- Koşar D; Er Emre; Koşar Serkan, Kılınç A. Çağatay (2018), Öğretmen Atamalarında Sözlü Sınav Uygulamasının Değerlendirilmesi: Atanan ve Atanmayan Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Analiz, *Milli Eğitim Dergisi*, C.47, S.218, S.135-162.
- Köse, Salih (2000), 24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programları Çerçevesinde Yapılan Hukuki ve Kuramsal Düzenlemelerin Mukayeseli Analizi, Yayın No:DPT:2508, T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Marx, Karls and F. ENGELS (1955), *The Communist Manifesto*, (Ed.By Samuel, H.Beer), New York.
- MEB, (2017), *Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023*, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- MEB, (2024), *Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim (1923-2023)*, Ankara. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/131/E.T.10/03/2025>
- Mies, Maria (2012), *Ataerki ve Birikim:Uluslar arası İşbölümünde Kadınlar*, (Çev.Y.Temurtürkan), Dipnot yayınları, Ankara.

- Morris, A (2011), Student Standartized Testing: Current Practices in OECD Countries and a Literature Rewiev . OECD.
- Müftüoğlu, Özgür (2003), Üretim Sürecindeki Değişim, Çalışma Hayatı ve Sendikalar, Değişim Sürecindeki Kamu Hizmetleri ve Sendikal Politikalar, KESK'in Sesi Sempozyum Dizisi:1.
- Nalçacı Ahmet ve Sökmen Yavuz (2016), Öğretmen Adaylarının Mesleği Tercih Nedenleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt, 17, S, 3, s. 717-727.
- Neuman, W. Lawrance, (2017), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1*. Cilt, (Çev. Sedef Özge), 9. Baskı, Ankara: Yayınodası Yayıncılık
- Neuman, W. Lawrance, (2017), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*. Cilt, (Çev. Sedef Özge), 9. Baskı, Ankara: Yayınodası Yayıncılık
- Novoa, António (2000), “The Teaching Profession in Europe: Historical and Sociological Analysis.” In Problems and Prospects in European Education, edited by Elizabeth S. Swing, Jurgen Schriewer, and François Orivel, 45–71. Westport: Praeger.
- OECD. (2017). Why do so many women want to become teachers? OECD Education and Skills Today. <https://oecdeditoday.com/why-do-so-many-women-want-to-become-teachers/E.T.> 10/04/2025
- Okay, Ayla (2000), *Kurum Kimliği*, MediCat Yayınları, İstanbul.
- Okçabol, İ.Rıfat (2018), *Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü*, Türkiye’de Eğitimin Neoliberal Dönüşümü, (Çev. Akın Demirci), Töz Yayınları, Ankara.
- Özdamar, Kazım (2016). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi*. Eskişehir: Nisan
- Özüpek, M.Nejat (2005), *Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk*, Tablet Yayınları, Konya.

- Özpolat, Abdulvahap. (2002), *Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleği Ve Öğretmenlerin Toplumdaki Yeri (Öğretmen, Öğrenci Ve Veli Algılarına Göre: Zonguldak Örneği)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Öztürk, İ.Hakkı (2011), Öğretmen Özerkliği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 35, s.82-99.
- Öztürk, Kurtuluş (2022), *Modern Bireyi Eğitmek II Meşrutiyet Dönemi 'nde Tedrisat, Terbiye ve Eğitim*, Nokta Kitap, İstanbul.
- Özkalp, Enver (1994), *Sosyolojiye Giriş*, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
- Polat, Murat (2022), Öğretmen Yetiştiren Kurumların Mevcut Durumu, Yapısı ve Sorun Alanları, Eğitim İzleme Raporu 2022 öğretmenliğin Dönüşümü, İke Yayınları:166, Alan İzleme Raporları:12.
- Pıçak Murat ve Kadah Hamza (2017), Türkiye’de Sendikalaşmanın Tarihi, *Dünden Bugüne Ekonomi Yazıları*, Editon 2, Chapter 9, pp 207-248.
- Pişkin Zeynep ve Parlar Hanifi. (2021), Toplumsal statü ve Algı Açısından Öğretmenlik Mesleğinin İncelenmesi, *Academic Platform Journal of Education and Change*, 4(1), s.1-20.
- Polat, Selda (2013), Ücretli Öğretmenlik istihdamının Yarattığı Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:28, S.67-88.
- Robins, Kevin (2013), *İmaj:Görmenin Kültür ve Politikası*, (Çev. N.Türkoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sağlam Miraç ve Sağlam A. Çiçek (2005). Öğretmenlik Mesleğinin Maddi Yönüne İlişkin Genel Bir Değerlendirme, *Dergi Park*, Cilt 3, S.3, S.317-328.
- Sahlberg, Pası (2020), *Eğitimde Finlandiya Modeli*, (çev.C.Mavituna), Metropolis Yayıncılık, İstanbul.
- Sarı, A.Gümüş, (2022), *Öğretmenliğin Dönüşen İşlevi:Öğretmenlikte Misyon Değişimi*, Eğitim İzleme Raporu 2022 öğretmenliğin Dönüşümü, İke Yayınları:166, Alan İzleme Raporları:12.

- Sayılan, Fevziye ve Yıldız, Ahmet (2009), The historical and political context of adult literacy in Turkey, *Int.J. Of Lifelong Education*, Vol:28, No:6.735-749. <https://doi.org/10.1080/02601370903293203>
- Selçuk, S. Gamze (2019), *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*, (Edit. H. Özmen, o. Karamustafaoğlu), Pegem Akademi, Ankara.
- Shao, A. T. (2002). *Marketing Research: An Aid to Decision Making*, Cincinnati, Ohio: South-Western/Thomson Learning
- Sunar, Lütfi (2020), *Türkiye’de Çalışma Hayatı ve Meslekler, Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı*, İstanbul.
- Standing, Guy (2020), *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf*, (Çev. Engin Bulut), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Stevenson, Howard (2007), Restructuring Teachers’ Work and Trade Union Responses in England: Bargaining for Change?, *American Educational Research Journal*, Vol: 44, No. 2, pp. 224 –251.
- Suğur, Serap (2015), *Sosyolojiye Giriş*, (Edi. N. Suğur), T.C Anadolu Üniversitesi Yayını No:2551, Eskişehir.
- Sunar. Lütfi (2023), Eğitim İzleme Raporu 2022 Öğretmenliğin Dönüşümü, *İLKE İlim Kültür Vakfı*, İstanbul.
- Sunar, Lütfi (2020), Türkiye’de Mesleki İtibar: Dönüşen Çalışma Hayatı ve Mesleklerin Sosyal Konumu, *Journal of Economy Culture and Society*, Supp (1), 29-59.
- Sunar, Lütfi (2020), *Türkiye’de Çalışma Hayatı ve Meslekler, Toplumsal Yapı Araştırmalar Programı*, İstanbul.
- Swartz, David, (2018), *Kültür ve İktidar Pierre Bourdieu’nün Sosyolojisi*, (Çev.E.Gen).İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şanal, Mustafa (2020), Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sorununa Tarihsel ve Eleştirel Bakış, *Eğitim Bakış:Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Sayı:48, S.1-11.

- Şanal, Mustafa ve Alaca, Eray (2020), *Tanzimat'tan Günümüze Öğretmen Yetiştirme, Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi*, (Edt. M.Gündüz), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Şavran, T. Gönç (2015), *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*,(Edt. T.G. Şavran) Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Şensoy Ümran ve Köse K. Esra (2023), Öğretmenlik Mesleği İmajının Öğretmen, Öğrenci ve Veli Algılarına Bağlı Olarak İncelenmesi, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), s.1092-1114.
- Taşdemir Nevruz ve Ünişen Ali (2020), Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Tarih Okul Dergisi*, Yıl 13, Sayı XLVII, s. 2508-2532.
- Tedmem (2014), Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği, Rapor Dizisi 3, *Türk Eğitim Derneği*, Ankara
- Tekbıyık, Ahmet (2019), *İlişkisel Araştırma Yöntemi*, Eğitimde Araştırma Yöntemleri,(Edit.Haluk Özmen, Orhan Karamustafaoğlu), Pegem Akademi, Ankara
- Tümkiye Songül ve Uştı Hasan (2016), Tükenmişliğin Mesleğe Bağlılıkla İlişkisi: Sınıf Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), s. 272-289.
- Türk Eğitim Sen*(2021), 24 Kasım Öğretmenleri Anlama Eğitim Çalışanların Ekonomik ve Mesleki Sorunları Yüz Yüze Eğitim Süreçleri, Şiddet ve Toplu Sözleşmeyle İlgili Düşünceleri, Çalışma Raporu, Ankara.
- Tonguç, İ.Hakkı (2000), *Gelenekçi Okulun Yöntemlerini İzleyenler, Köye Gerekli İnsan Tipini Yaratamazlar*, Dünyaya Örnek Bir Eğitim Uygulaması,(Haz.T.Apaydın, vd.),Tüses Yayınları, İstanbul.
- Tonguç, İ.Hakkı(1998), *Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı*, Ankara.

- Turan, İbrahim (2017), *Tarihsel Süreçte Öğretmenlerin Toplumsal Statüsündeki Değişim*, Uluslar arası Öğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi, (Ed.A.Şimşek vd.), İstanbul.
- Torun, Feride (2010), *Farklı Statülerde Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları (Isparta Örneği)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Turner, S. Bryan, (2000), *Statü*, (Çev. K. İnal), Doruk Yayıncılık, Ankara.
- Ünal, L.İşıl (2013), Küresel Kapitalizmin Kısılcında Eğitim: Anlama ve Mücadelenin Neresindeyiz?, *Praksis Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:33, S.9-27.
- Ünal, L.İşıl (2011), *Öğretmenliğe ve Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Ekonomi Politik Bir Çözümleme*, Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme, (Ed.S.A.Kilimci), Pegem Akademi Ankara.
- Ünal, L. İşıl. (2005), Öğretmen İmgesinde Neoliberal Dönüşüm, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* 3(11):4-15.
- Ünal L. İşıl(2005). İktisat İdeoloji’sinin Yeniden Üretim Süreci Olarak Eğitim, *Ekonomik Yaklaşım*, 16(57), 35-5.
- Ünsal, Serkan. (2021), Öğretmenlik Mesleğinin Tanımı, Önemi ve Öğretmenlerin Değişen Rollerini Üzerine Nitel Betimsel Bir Araştırma, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(42), s. 1481-1501
- Ünsal, Serkan (2018), Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne İlişkin Bir Pareto Analizi, *Sakarya University, Journal Of Education*, 8(2), 111-130.
- Yazıcı, İsmet (1997), *Kitle İletişiminde İmaj: Kuramsal Bir Yaklaşım*, Bilim Yayınları, İstanbul.
- Yeşil, Halime (2018), *Türkiye’de Köy Enstitülerinin Kapatılma Süreci ve Demokrat Partini’nin Eğitim Anlayışı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Erişim Adresi:https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi/

- Yıldız, Ahmet (2013), Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü: İdealist Öğretmenden Sınava Hazırlayıcı Teknisyen Öğretmene,*Eleştirel Pedagoji Dergisi*, Sayı:27, S.44-50.
- Yıldız, Ahmet ve Ünlü, Derya (2017), *Metaforlarla Öğretmenliğin Dönüşümü: ”Dün Heybetli Bir Şelaleydik, Bugün İse Kurumaya Yüz Tutmuş Dere”*, Eleştirel Eğitim Seçkisi, (Ed. N.S. Baykal v.d.), Pegem Akademi, Ankara.
- Yurdakul, Serkan; Gür, S. Bekir; Çelik, Zafer; Kurt, Türker (2016), *Öğretmenlik Mesleği ve Mesleğin Statüsü*,(Araş.Koor. A. Olçum), Eğitim-Bir Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara.
- Yücel, Caner (2008), *Demokrat Parti’nin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Parti’sine Muhalefeti*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, Erişim Adresi: <https://acikerisim.aku.edu.tr/>
- Zorlu, Nil (2000), *Etkili Kurumsal İmajda Halkla İlişkiler*,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul, Erişim Adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr>.
- Varışoğlu, Behice ve Kaşaveklioğlu, Goncagül (2019), Atanamayan Öğretmen Kavramına Yönelik Metaforlar, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14/2: 473-490.
- Wesselingh, A.A (2021), *Emile Durkheim, Yurttaşlık ve Modern Eğitim*, (Ed. G.Walford v.d)), (Çev.B. Aydın), Dergah Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- [https://mevzuat.sitesi.web.tr/ortaogretim-kurumlari-yonetmeligi/\(E.T.22/11/2021\)](https://mevzuat.sitesi.web.tr/ortaogretim-kurumlari-yonetmeligi/(E.T.22/11/2021)).
- [https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.399.pdf/\(E.T.28/11/2021\)](https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.399.pdf/(E.T.28/11/2021)).
- [https://www.turkegitimsen.org.tr/icerik_goster.php?Id=14003/\(28/11/2021\)](https://www.turkegitimsen.org.tr/icerik_goster.php?Id=14003/(28/11/2021)).
- [http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=424/\(E.T. 05/12/2021\)](http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=424/(E.T. 05/12/2021)).
- [https://tedmem.org/soylesi/prof-dr-michael-w-apple-ile-elestirel-egitim-uzerine/\(E.T.10/12/2021\)](https://tedmem.org/soylesi/prof-dr-michael-w-apple-ile-elestirel-egitim-uzerine/(E.T.10/12/2021)).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=22705&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>(E.T.29/12/2021)

<https://egitimsen.org.tr/devletin-egitim-harcamalari-azaliyor-halkin-cebinden-yaptigi-egitim-harcamalari-artiyor/>(E.T. 02.01.2022).

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2019-33670>.(E.T. 02,01,2022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201225-15.htm>.(E.T. 03,01,2022).

<https://t24.com.tr/haber/bakan-selcuk-acikladi-turkiye-de-ozel-okul-sayisi-yuzde-20-ye-cikti,912993>(E.T.03.01.2022).

https://turkegitimsen.org.tr/icerik_goster.php?Id=14300. (E.T. 25.01.2022).

<https://www.csgeb.gov.tr/asgari-ucet/asgari-ucet-2022/>.(E.T. 27.01.2022).

<https://www.mebpersonel.com/meb-personel/zam-sonrasi-ogretmenlerin-2022-ek-ders-uceti-ne-kadar-oldu-h255175.html>.(27.01.2022).

https://www.academia.edu/9197460/Türkiye_de_Yetkin_Okuryazarlığı/(E.T.24.04.2022).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>/(E.T.22.05.2022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220214-1.htm>/(E.T. 05.06.2022).

<https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328>/(E.T. 19/06/2022).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19846&>/(E.T. 19/06/2022).

<https://data.oecd.org/teachers/teachers-salaries.htm>/(E.T. 20/06/2022).

<https://www.tokattan.net/2015/04/abum-abum-turkusunun-bilinmeyen-oykusu.html>/(E.T. 25/06/2022).

<https://www.turkis.org.tr/mayis-aclik-yoksulluk-siniri/>.(E.T.26/06/2022).

<https://www.timeturk.com/genel/2022-temmuz-zamli-8-1-ogretmen-maasi-kademe/>/(E.T. 26/06/2022).

<https://www.objektifamasya.com/haber/24-kasim-ogretmenler-gunu-anketi-sonuclari/>(E.T.26/06/20022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220214-1.htm/>(E.T.15/07/2022).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20694&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5/>(E.T.15/07/2022).

<https://or.av.tr/sozlesmeli-ogretmenlik-sozlu-sinavindan-elenme-ve-iptal-davas/>(E.T.16/07/2022).

https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/IdariBirimler/egitim_ogretim_daire_bsk/pedagogik-formasyon-usul-ve-esaslar.aspx/(E.T.17/07/2022).

<https://www.ogretmengundem.com/haberdetay/4415/atama-bekleyen-ogretmen-sayisi/>(E.T.17/07/2022).

<https://tr.euronews.com/2021/11/24/ogretmen-maaslar-dolar-baz-nda-ne-kadar-degisti-en-yuksekk-maas-hangi-ulkede/>(E.T.17/07/2022).

<https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/ozel-okul-ogretmenleri-yasadiklarini-anlatti-kole-gibiyiz-1894590/>(E.T.27/01/2023).

<https://bigpara.hurriyet.com.tr/>(E.T.25/12/2023).

<https://yuzuncuyilgalerisi.eba.gov.tr/galeriler/gecmisten-gunumuze-sayilarla-egitim-1923-2023-50/>(E.T.01/04/2024).

<https://nip.tuik.gov.tr/?value=GocEtmeNedenleri/>(E.T.15/05/2024).

<https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/sivas-ilcdr-2022-20230911131612.pdf/>(E.T.15/05/2024).

<https://sivas.meb.gov.tr/>(E.T.15/05/2024).

<https://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-kanunu-resm-gazetede-yayimlandi/icerik/1317/>(E.T.30/10/2024).

<https://turkegitimsen.org.tr/24-kasimda-ogretmenlerimiz-hal-i-pur-meali/>(E.T.25/11/2024).

<https://egitimsen.org.tr/yilda-bir-kez-hatirlanmayi-degil-sorunlarimiza-somut-ve-kalici-cozumler-uretilmesini-istiyoruz/>(E.T.25/11/2024).

[https://www.turkis.org.tr/turk-is-ekim-2024-aclik-ve-yoksulluk-siniri/#:~:text=G%C4%B1da%20harcamas%C4%B1%20ile%20giyim%2C%20konut,%2C77%20TL'ye%20y%C3%BCkseldi./\(E.T.25/11/2024\).](https://www.turkis.org.tr/turk-is-ekim-2024-aclik-ve-yoksulluk-siniri/#:~:text=G%C4%B1da%20harcamas%C4%B1%20ile%20giyim%2C%20konut,%2C77%20TL'ye%20y%C3%BCkseldi./(E.T.25/11/2024).)

[https://www.egitimis.org.tr/files/haber/67420a17bd054.pdf/\(E.T. 25/11/2024\).](https://www.egitimis.org.tr/files/haber/67420a17bd054.pdf/(E.T. 25/11/2024).)

[https://meb.gov.tr/quotmebim-147quot-5-yilda-10-milyon-kisiye-hizmet-verdi/haber/14221/tr#:~:text=Van'%C4%B1n%20Erci%C5%9F%20il%C3%A7esinde%201,bir%20%C5%9Fekilde%20%C3%A7%C3%B6z%C3%BCme%20kavu%C5%9Fturmay%C4%B1%20hedefliyor./\(E.T.15/12/2024\).](https://meb.gov.tr/quotmebim-147quot-5-yilda-10-milyon-kisiye-hizmet-verdi/haber/14221/tr#:~:text=Van'%C4%B1n%20Erci%C5%9F%20il%C3%A7esinde%201,bir%20%C5%9Fekilde%20%C3%A7%C3%B6z%C3%BCme%20kavu%C5%9Fturmay%C4%B1%20hedefliyor./(E.T.15/12/2024).)

[https://sendikadata.com/iskolu/2-nolu-iskolu-22/\(E.T.18/12/2024\).](https://sendikadata.com/iskolu/2-nolu-iskolu-22/(E.T.18/12/2024).)

[https://www.kamusen.org.tr/genel-haberler/toplu-sozlesme-ikramiyesi-hayirli-olsun/5118/\(E.T.18/12/2024\).](https://www.kamusen.org.tr/genel-haberler/toplu-sozlesme-ikramiyesi-hayirli-olsun/5118/(E.T.18/12/2024).)

[https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241018-1.htm/\(E.T.25/12/2024\).](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241018-1.htm/(E.T.25/12/2024).)

[https://www.mebdenhaber.com/2024-yili-ucetli-ogretmen-sayisi-belli-oldu.html/\(E.T. 25/12/2024\)](https://www.mebdenhaber.com/2024-yili-ucetli-ogretmen-sayisi-belli-oldu.html/(E.T. 25/12/2024))

[https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2180.pdf/\(E.T.25/01/2025\).](https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2180.pdf/(E.T.25/01/2025).)

[https://www.egitimis.org.tr/files/haber/67420a17bd054.pdf/\(E.T.01/02/2025\).](https://www.egitimis.org.tr/files/haber/67420a17bd054.pdf/(E.T.01/02/2025).)

[https://turkegitimsen.org.tr/24-kasimda-ogretmenlerimizin-hal-i-pur-meali/\(E.T.01/02/2025\).](https://turkegitimsen.org.tr/24-kasimda-ogretmenlerimizin-hal-i-pur-meali/(E.T.01/02/2025).)

[https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241018-1.htm/\(E.T.10/02/2025\).](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241018-1.htm/(E.T.10/02/2025).)

[https://www.pervinkaplan.com/detay/mulakat-magduru-ogretmenler-hesap-yanlis-puanlar-farkli/30767/\(E.T.15/02/2025\).](https://www.pervinkaplan.com/detay/mulakat-magduru-ogretmenler-hesap-yanlis-puanlar-farkli/30767/(E.T.15/02/2025).)

[https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160104_vert_cap_ozel_ders/\(E.T.15/02/2025\).](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160104_vert_cap_ozel_ders/(E.T.15/02/2025).)

[https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.85105.pdf/\(E.T.30/04/2025\)](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.85105.pdf/(E.T.30/04/2025))

EKLER

EK 1: Etik Kurul Kararı

T.C.

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu

Sayı: E-99711239-050.01.04/

Konu: Etik Kurulu Kararı

Sayın İlhan KARAHAN

Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulunun 25.12.2023 tarihli kararı yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerini rica ederim.

Doç.Dr.Meryem ACARA

Kurul Başkanı

T.C.

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA ÖNERİSİ ETİK DEĞERLENDİRME
KURULU

Toplantı Sayısı	Karar Tarihi	Karar Sayısı
12	25.12.2023	2023/21

Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu çevrimiçi olarak Doç.Dr.Meryem ACARA başkanlığında toplandı.

Karar No 21-İlhan KARAHAN'ın Üniversitemiz Sosyal Bilimler Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kuruluna yapmış olduğu başvuru incelenmiştir.

Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü (Sivas İl Örneği) isimli araştırmanın etik olarak uygunluğuna oy birliğiyle/çokluğuyla karar verilmiştir.

EK 2: MEB Araştırma İzni

T.C.

SİVAS VALİLİĞİ

İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-92255297-605.01-95069204 23.01.2024

Konu : Araştırma İzni (İlhan KARAHAN)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğünün (Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

11.01.2024 tarihli ve E-99711239-300-381860 sayılı yazısı.

b) Valilik Makamının 19.01.2024 tarihli ve E-92255297-605.01-94792006 sayılı onayı.

c) Millî Eğitim Bakanlığının (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü) 21.01.2020

tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı 2020/2 no'lu genelgesi.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi İlhan KARAHAN'ın, "Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü" konulu çalışması kapsamında, onaylı bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen veri toplama araçlarının, gönüllülük esas olmak kaydıyla ilimiz genelinde bulunan anaokulu, ilkokul, ortaokul ve liselerde uygulanması valilik makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu araştırma çalışmasının bitiminde, araştırma yapan kişi tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ve rica ederim.

Birol ELMACIOĞLU

Millî Eğitim Müdür V.

Ek:

1-İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)

2-Veri Toplama Araçları (4 sayfa)

Dağıtım:

Gereği: Bilgi:

-Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğüne -16 İlçe Millî Eğitim Müd.

(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

EK 3:Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğın Dönüşümüne Ait Öğretmen Anket Formu

KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU

Değerli katılımcı;

Bu anket formu Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı öğrencisi İlhan KARAHAN tarafından Doç. Dr. Ercan ŞAHBUDAK danışmanlığında hazırlanan “Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğının Dönüşümü Sivas İl Örneğı” adlı doktora tez çalışması için oluşturulmuştur. Vereceğınız tüm yanıtlar gizli kalacaktır. Soruları duyarlılıkla cevaplamanızı ve her soru için yalnızca bir seçeneğı işaretlemenizi rica ederiz.

Araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

İlhan KARAHAN

1.KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet: Kadın() Erkek ()
Medeni Durum: Evli() Bekar ()
Çocuk Sahibi Olma Durumu: Evet () Hayır ()
Kıdem 0-10Yıl () 11-20 Yıl () 21-30 Yıl () 31yıl ve üzeri ()
Yaş 21-30() 31-40 () 41-50 () 51 ve üzeri ()
Öğrenim Düzeyi: Ön Lisans() Lisans() Yüksek Lisans () Doktora()
Gelir Düzeyi 10-20 bin () 21-30 bin() 31-40 bin () 41bin ve üzeri()

Branş:

Öğretmenlik Mesleğini İsteyerek Seçme Durumu: Evet() Hayır ()

Çalıştığınız statü: Başöğretmen () Uzman Öğretmen () Öğretmen () Ücretli Öğr ()

Ölçeklere kendi rızamla cevap verdim. ()

Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü

NO	Her bir ifade için verdığınız kararı o ifadenin karşısına (X) ile belirtiniz.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Günümüzdeki öğretmen kimliğinin idealist ve toplumcu yönü ağır basmaktadır.	1	2	3	4	5
2	Günümüzde öğretmenler toplumsal gelişme ve kalkınma konusundaki rolünü sürdürmektedir.	1	2	3	4	5
3	Günümüzde öğretmenlik mesleği saygın ve itibarlı bir meslektir	1	2	3	4	5
4	Öğretmenlik mesleği tabakalaşma siteminde orta tabaka da yer almaktadır.	1	2	3	4	5
5	Öğretmenlik mesleğinin ücretleri yeterli olduğu için tercih edilmektedir.	1	2	3	4	5
6	Öğretmenlik mesleği kutsal bir meslek olarak değerlendirilir.	1	2	3	4	5
7	Geçmişe kıyasla öğretmenlik mesleğine daha az önem verilmektedir.	1	2	3	4	5
8	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleğine olan ihtiyaç azalmaktadır.	1	2	3	4	5
9	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleğinin statüsü toplum nezdinde düşmektedir.	1	2	3	4	5
10	Geçmişe oranla öğretmenlerin alım gücü düşmüştür.	1	2	3	4	5
11	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve itibarı düşmüştür.	1	2	3	4	5
12	Geçmişe oranla öğretmenlerin mesleki dayanışması gittikçe azalmaktadır.	1	2	3	4	5
13	Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerine gerekli değeri vermemektedir.	1	2	3	4	5
14	Öğretmenlerin ek iş yapması öğretmenlik mesleğine zarar verir.	1	2	3	4	5
15	Geçmişe oranla mesleki doyum gittikçe azalmaktadır.	1	2	3	4	5
16	Eskiden velilerin öğretmenlik mesleğine verdiği değer günümüzde gittikçe azalmaktadır.	1	2	3	4	5
17	Çocuklarımla öğretmen olmasını isterim.	1	2	3	4	5
18	İçinde yaşadığımız toplumdaki diğer meslek gruplarının öğretmenlik mesleğine bakış açıları olumlu yöndedir.	1	2	3	4	5
19	Geçmişe oranla öğrenciler öğretmenlerine karşı saygılı davranmaktadır.	1	2	3	4	5
20	Günümüzde öğrenciler öğretmenlerini rol model olarak kabul etmektedirler.	1	2	3	4	5

21	Öğretmenlerin mesleki ilkelerden yoksun olması öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşürür.	1	2	3	4	5
22	Günümüzde öğretmenler liyakat ve mesleki donanımına sahiptirler.	1	2	3	4	5
23	Günümüzde öğretmenlerin serbest kıyafet ile okula gelmesi meslek üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur.	1	2	3	4	5
NO	Her bir ifade için verdiğiniz kararı o ifadenin karşısına (X) ile belirtiniz.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
24	Öğretmenlerin önlük giymesi mesleki saygınlığı artırır.	1	2	3	4	5
25	Geçmişe kıyasla öğretmenler daha demokratik bir ortamda çalışmaktadır.	1	2	3	4	5
26	Günümüzde öğretmenler arasında kadrolu, sözleşmeli, ücretli öğretmen ayrımının yapılması mesleği olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
27	Öğretmenler arasında statü farkının bulunması çalışma barışını olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
28	Öğretmenlerin değeri Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı sınıflamaya (sözleşmeli, ücretli, uzman vs..) göre ölçülür.	1	2	3	4	5
29	Alan dışı lisans programlarına pedagojik formasyon verilmesi öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
30	Öğretmen alımlarında KPSS'nin yanı sıra mülakat yönteminin de kullanılması öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
31	Daha önceden öğretmen yetiştiren kurumların kurumsal ve felsefi donanımına sahip olması önemliyken günümüzde bu anlayış önemslenmemektedir.	1	2	3	4	5
32	Geçmişe kıyasla sendikaların öğretmenlik meslek statüsüne olan katkısı azalmıştır.	1	2	3	4	5
33	Yetkili sendikaların; idari ve bürokratik görevlendirmeler yapılırken kendi üyelerine öncelik tanınması öğretmenlik mesleğine zarar verir.	1	2	3	4	5
34	Öğrencilerin LGS-YKS sınavları öğretmenlerin başarılı ya da başarısız olarak değerlendirmesine neden olmaktadır.	1	2	3	4	5
35	Günümüz toplumu, öğretmenleri "Eğitimli Çocuk Bakıcısı" olarak görmektedir.	1	2	3	4	5

EK 4:Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü Vatandaş Anket Formu

KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU

Değerli katılımcı;

Bu anket formu Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı öğrencisi İlhan KARAHAN tarafından hazırlanan “Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü Sivas İl Örneği” adlı doktora tez çalışması için oluşturulmuştur. Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli kalacaktır. Soruları duyarlılıkla cevaplamanızı ve her soru için yalnızca bir seçeneği işaretlemenizi rica ederiz.

Araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

İlhan KARAHAN

1-Yaşınız:

- (1) 21-30 (2) 31-40 (3) 41-50 (4)- 51 ve Üstü

2- Cinsiyetiniz:

- (1) Kadın (2) Erkek

3- Medeni durumunuz

- (1) Bekar (2) Evli (3) Diğer

4- Eğitim Durumunuz

- (1) Okur-Yazar (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise (5) Üniversite

5- Hangi iş ile meşgulsünüz

- (1) Memur
(2) Esnaf
(3) Serbest Meslek
(4) İşçi
(5) Ev Hanımı
(6) Diğer.....

6- Gelir durumunuz

- (1) 10000 den az (2) 11000-20000 ₺ (3) 21000-300000 ₺ (4) 31000-40000₺ (5) 41000 den fazla

7- Doğum yeriniz

- (1) Mezra-Köy (2) Bucak-Kasaba (3) İlçe (4) Şehir

NO	Her bir ifade için verdığınız kararı o ifadenin karşısına (X) ile belirtiniz.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Eskiden öğretmenlere daha çok önem veriliyordu, görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?	1	2	3	4	5
2	Gün geçtikçe öğretmenlerin saygınlığında bir düşme söz konusudur, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
3	Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu görüşüne ne kadar katılıyorsunuz?	1	2	3	4	5
4	Geçmişe oranla öğretmene duyulan ihtiyacın azaldığı, gittikçe de azalacağı görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
5	Öğretmenlik mesleği zor bir meslektir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
6	Öğretmenliğin bir uzmanlık mesleği olduğu, herkesin bu işi yapamayacağı görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
7	Öğretmenlikte iş bulma kolaylığı bu mesleği tercih etme nedenidir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
8	Öğretmenlerin tatil imkânının çok olması bu mesleği tercih etme nedenidir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
9	Geçmişe oranla öğretmenlik mesleği statüsünün toplum nezdinde düştüğüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
10	Geçmişe oranla öğretmenlerin ekonomik zorluk çektiği görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
11	Öğretmenlerin ek iş yapması (taksi şoförlüğü, işportacılık vb.) öğretmenlik mesleğine zarar verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
12	Günümüzde çocuklarımın öğretmen olması için gayret gösteririm, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
13	Günümüzde çocuklarımın bir öğretmenle evlenmesini isterim, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
14	Geçmişe oranla öğretmenlere meslektaşları tarafından daha az önem veriliyor, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
15	Geçmişe oranla vatandaşlar öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
16	Geçmişe oranla öğrenciler öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
17	Geçmişe oranla veliler öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
18	Geçmişe oranla devlet öğretmene daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5

NO	Her bir ifade için verdiğiniz kararı o ifadenin karşısına (X) ile belirtiniz.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
19	Geçmişe oranla öğretmenler meslek kurallarına daha az önem verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
20	Günümüzde öğretmenler rol model olarak kabul edilir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
21	Öğretmenlerin serbest kıyafetle okula gelmeleri öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
22	Öğretmenlerin öğretmen, uzman öğretmen, baş öğretmen, sözleşmeli öğretmen ve ücretli öğretmen gibi farklı statülerde tanımlanması mesleğine zarar verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
23	Çocuğumun ya da yakınımızın öğretmenin (öğretmen, uzman öğretmen, baş öğretmen, sözleşmeli öğretmen ve ücretli öğretmen gibi) farklı statüde olması, öğretmene karşı bakış açımı değiştirmez, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
24	Geçmişe kıyasla öğretmenler daha demokratik bir ortamda çalışmaktadır, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
25	Atanamayan bir çok öğretmenin olması öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
26	Günümüzde öğretmen alımlarının mülakat yolu ile yapılması öğretmenlik meslek statüsünü olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
27	Günümüzde öğretmenler kendilerini mesleki anlamda yeterince geliştirmiştir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
28	Günümüzde öğretmenler okul dışında konuşma üslubuna ve davranışlarının tutarlılığına önem verir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
29	Günümüzde öğretmenlerin geçim sıkıntısı nedeniyle farklı işler yapmasını öğretmenlik mesleğini olumsuz etkiler, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
30	Günümüzde öğretmenlerin ticaretle uğraşmasını, kendi öğrencisine özel ders vermesini etik bulurum, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5
31	Öğrencilerin internet sayesinde bir çok bilgiye ulaşıyor olması öğretmenlik mesleğini önemsizleştirmektedir, görüşüne katılır mısınız?	1	2	3	4	5

EK 5:Ölçek Kullanım İzni

Ölçek kullanım izin talebi

Aida Meirkulova <>9 Eylül 2023 18:44 Alıcı: ilhan karahan < >

Sayın İlhan KARAHAN,
Geliştirmiş olduğumuz “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı” Ölçeğini çalışmanız için kullanabilirsiniz. Daha detaylı bilgi isterseniz “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması” isimli makalemizi ya da doktora tezimi inceleyebilirsiniz.

Çalışmanızda başarılar dilerim. Saygılarımla

Sincerely,

Dr.AidaMeirkulova

Director of Department for Academic program development
and Quality assurance Kazakh National Women's
Teacher Training University

site: <https://www.knpu.kz/>

address: 99 Aitekebi, Almaty city, Kazakhstan

сб, 9 сент. 2023 г. в 13:44, и

[Alıntılanan metin gizlendi]

EK 6:Öğretmenlik Mesleğinin Statüsüne Yönelik Algı Ölçeği

KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU

Değerli katılımcı;

Bu anket formu Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı öğrencisi İlhan KARAHAN tarafından Doç. Dr. Ercan ŞAHBUDAK danışmanlığında hazırlanan “Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü Sivas İl Örneği” adlı doktora tez çalışması için oluşturulmuştur. Vereceğiniz tüm yanıtlar gizli kalacaktır. Soruları duyarlılıkla cevaplamanızı ve her soru için yalnızca bir seçeneği işaretlemenizi rica ederiz.

Araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

İlhan KARAHAN

1.KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet: Kadın() Erkek ()

Medeni Durum: Evli() Bekar ()

Çocuk Sahibi Olma Durumu: (Lütfen yazınız)

Kıdem yıl (LütfenYazınız)

Yaş(LütfenYazınız)

Öğrenim Düzeyi: Ön Lisans () Lisans() Yüksek Lisans () Doktora()

Gelir Düzeyi.....

Branş:

Görev Yaptığı İl / İlçe:.....

Öğretmenlik Mesleğini İsteyerek Seçme Durumu: Evet() Hayır ()

Çalıştığınız statü: Başöğretmen () Uzman Öğretmen () Öğretmen () Ücretli Öğr ()

Ölçeklere kendi rızamla cevap verdim. ()

BÖLÜM 1: Öğretmenin ve Öğretmenlik Mesleğinin Değeri

NO	Her bir ifade için verdiğiniz kararı o ifadenin karşısına (X) ile belirtiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta düzeydeyim	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Öğretmenlik diğer mesleklere göre daha saygındır.	1	2	3	4	5
2	Öğretmenlik mesleği maddi değerle ölçülemez.	1	2	3	4	5
3	Öğretmenler olmadan toplumun gelişmesi mümkün değildir.	1	2	3	4	5
4	Öğretmenler kültür düzeyi yüksek insanlardır.	1	2	3	4	5
5	Öğretmenler topluma örnek insanlardır.	1	2	3	4	5
6	Öğretmenler toplumsal sorunlara duyarlıdır.	1	2	3	4	5
7	Öğretmen öğrencilerin yaşamlarını olumlu bir şekilde etkiler.	1	2	3	4	5
8	Öğretmenlik bana uygun bir meslektir.	1	2	3	4	5
9	Öğretmenliği severek yapıyorum.	1	2	3	4	5
10	Öğretmenler güvenilir insanlar değildir.	1	2	3	4	5
11	Öğretmenlik istihdam kolaylığından dolayı seçilir.	1	2	3	4	5
12	Öğretmenlik mesleği “başka hiçbir şey olamazsam öğretmen olurum” anlayışı ile seçilen bir meslektir.	1	2	3	4	5
13	Öğretmenlik mesleği manevi doyum sağlar.	1	2	3	4	5

BÖLÜM 2: Öğretmenlik Mesleğine Verilen Önem

NO	Her bir ifade için verdiğiniz kararı o ifadenin karşısına (X) ile belirtiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta düzeyde katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Öğretmenlik mesleği toplumda sevilen bir meslektir.	1	2	3	4	5
2	Toplumumuz öğretmene değer verir.	1	2	3	4	5
3	Devlet öğretmenlik mesleğine önem verir.	1	2	3	4	5
4	Öğretmen toplumda "saygın bir kişi" olarak kabul edilir.	1	2	3	4	5
5	Toplumun öğretmenlik mesleğine yönelik düşünceleri olumludur.	1	2	3	4	5
6	Öğretmenlik toplumda tercih edilen bir meslektir.	1	2	3	4	5
7	Öğretmenliğin sosyal hakları (dinlenme tesisleri, öğretmen evleri, lokaller, toplu taşıma vb.) iyi düzeydedir.	1	2	3	4	5
8	Öğretmenlik mesleğinin iş yükü çok fazladır.	1	2	3	4	5
9	Öğretmenlik mesleğinin mevcut çalışma koşulları toplumsal statüsünün düşmesinde etkilidir.	1	2	3	4	5
10	Öğretmenlik mesleği daha yüksek maaşı hak eder.	1	2	3	4	5
11	Öğretmenlik mesleğinin maaşı düşüktür.	1	2	3	4	5
12	Çocuğumun öğretmen olmasını isterim.	1	2	3	4	5
13	Öğretmenlerin mesleki odalarının olmaması mesleki statüyü olumsuz etkilemektedir.	1	2	3	4	5
14	Öğretmenlik mesleğinin yasal temelleri mesleği koruyucu niteliktedir.	1	2	3	4	5

BÖLÜM 3: Öğretmenlik Mesleğini Etkileyen Hususlar

NO	Her bir ifade için verdiğiniz kararı o ifadenin karşısına (X) ile belirtiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta düzeyde katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Kişisel özellikler öğretmenliğin statüsünü etkiler	1	2	3	4	5
2	Öğretmenliğin statüsünü mesleki bilgi ve beceriler etkiler.	1	2	3	4	5
3	Öğretmenlik uzmanlık gerektiren bir meslektir.	1	2	3	4	5
4	Öğretmenlerin nakil ve atamaları sistemli değildir.	1	2	3	4	5
5	İyi yetişmeyen öğretmenler mesleğin saygınlığını düşürmektedir.	1	2	3	4	5
6	Öğretmenlerin mesleki tutumlarındaki olumsuzluklar öğretmenliğin saygınlığını düşürmektedir.	1	2	3	4	5
7	Öğretmenlik atamalarındaki olumsuzluklar mesleğin saygınlığını düşürmektedir.	1	2	3	4	5
8	Başka mesleklerden yapılan öğretmen atamaları öğretmenliğin saygınlığını düşürmektedir.	1	2	3	4	5
9	Üniversite giriş sınavlarında başarısı üst sınırlarda olan öğrencilerin öğretmenliği tercih etmesi sağlanmalıdır.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: İlhan KARAHAN

Uyruğu : TC

